

โครงการวิจัย

รูปแบบเรื่อนพักอาศัยพื้นถิ่น ของชุมชนไทยเชื้อสายมอญ
ย่านคลองมอญ หัวตะเข้ อำเภอลาดกระบัง

RCH
NA
๗๕๓๕
๑๗๕๒๗

เลขหมู่.....
เลขทะเบียน 116864
วัน,เดือน,ปี 16 มี.ย. 2554

รศ.วิวัฒน์ เตมียพันธ์

ภาควิชาสถาปัตยกรรม
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

มิถุนายน 2553

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ทางการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มี

b. 12263540
i.....

สารบัญ

บทที่ 1	บทนำ	1-1
บทที่ 2	การนำสู่การวิเคราะห์ ความรู้ทั่วไป เกี่ยวกับชาวมอญที่คลองมอญ	2-1
บทที่ 3	การวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชาวมอญ ที่คลองมอญจากแนวประวัติศาสตร์	3-1
บทที่ 4	ลักษณะของการตั้งถิ่นฐาน ของชาวนาบริเวณ คลองประเวศบุรีรมย์รวมถึงคลองลำปลาทิว	4-1
บทที่ 5	บทสรุป	5-1

บรรณานุกรม

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

เนื่องจากชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญที่เป็นชาวนามาแต่เดิมอันได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานแถบคลองมอญขึ้น ย่อมมีรูปแบบทางประเพณีและวิถีกรดำเนินชีวิตเฉพาะตัว ยังผลให้รูปแบบอาคารที่พักอาศัยมีลักษณะสัมพันธ์กับวัฒนธรรมทางเชื้อชาติที่มีเอกลักษณ์เด่นชัด ต่างกับที่พักอาศัยของชาวไทยโดยทั่วไป ซึ่งปัจจุบันนี้ความเจริญและรูปแบบวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป และอาคารแบบดั้งเดิมมีการรื้อถอนเพื่อสร้างใหม่ รูปแบบอาคารดั้งเดิมที่หลงเหลืออยู่มีจำนวนเบาบางและน้อยแล้ว หากไม่รีบกันคว้าศึกษาวิจัยโดยรีบด่วนแล้วอาจจะไม่มีหลักฐานเดิมเหลือไว้ให้ศึกษา จึงเห็นสมควรที่จะต้องสำรวจกันคว้าวิจัย เพื่อบันทึกเป็นหลักฐานเอาไว้สำหรับศึกษาเปรียบเทียบกับในเชิงวิวัฒนาการของอาคารประเภทที่พักอาศัยของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

ความมุ่งหมายในการศึกษา

ทำการศึกษาเรือนพักอาศัยของชาวไทยเชื้อสายมอญ ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ 2 ฝั่งคลองมอญที่รูปแบบเรือนพักอาศัยเป็น “โรงนา” วัสดุก่อสร้างเดิมที่ใช้ปัดล้อมอาคาร โดยเฉพาะส่วนหลังคาและผนังใช้ใบจากเป็นวัสดุก่อสร้าง ซึ่งปัจจุบัน โรงนาบางหลังได้เปลี่ยนวัสดุก่อสร้างส่วนดังกล่าวเป็นวัสดุที่ผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมและไม้แปรรูปเข้ามาแทนที่วัสดุเดิม คือ ใบจากที่ผุพังไปแต่โครงอาคารยังเป็นโรงนาเดิมอยู่ เรือนบางหลังที่สร้างขึ้นใหม่ที่ไม่ใช่ใบจากเลย รูปแบบโรงนาทั้ง 3 แบบนี้ ยังคงลักษณะโรงนาแบบประเพณีนิยมที่มีลักษณะค่อเนื่องอันแสดงถึงเอกลักษณ์ที่ที่พักอาศัยของชนชาวไทยเชื้อสายมอญอย่างชัดเจน และเป็นรูปแบบเรือนพักอาศัยของชาวนามาแต่เดิม ผู้ศึกษาจึงเข้าทำการศึกษาวิจัยเรือนพักอาศัยของชาวมอญในรูปแบบดังกล่าว เพื่อจะได้ทราบถึงลักษณะพิเศษเฉพาะอันเป็นเอกลักษณ์ทางเชื้อชาติที่จะบันทึกไว้เป็นหลักฐานไว้ศึกษาก่อนที่จะสูญสลายไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. ศึกษาประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวมอญพอสังเขป
2. ศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐาน
 - ศึกษารูปแบบอาคารพักอาศัยของชาวมอญ
 - ศึกษารูปแบบและระบบการก่อสร้างรวมถึงวัสดุก่อสร้างเลือกศึกษาเฉพาะเรือนพักอาศัยของชาวมอญที่มีลักษณะเป็นโรงนาแบบประเพณีนิยม
 - ศึกษาการใช้เนื้อที่ใช้สอยและวิถีชีวิตของผู้พักอาศัยและขนาดของครอบครัว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เกี่ยวข้อง

-ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตกับรูปแบบการใช้เนื้อที่ภายในอาคารและบริเวณ

-ศึกษาสภาพแวดล้อมที่สัมพันธ์กับการวางตัวอาคาร

-ศึกษาลักษณะทางวัฒนธรรมของชาวมอญที่มีผลต่อการจัดรูปแบบของตัวเรือน

-ศึกษาระบบสังคมเศรษฐกิจที่มีผลต่อรูปแบบอาคาร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นการบันทึกรูปแบบอาคารไว้ศึกษา เพราะค่านิยมสมัยใหม่ได้แพร่ระบาดเข้าสู่ชุมชนแห่งนี้ ยังผลให้รูปแบบดั้งเดิมที่มีลักษณะเฉพาะตัวอันสะท้อนถึงชีวิตของเชื้อชาติและสังคมชาวนาเดิมเริ่มสูญสลายไป

2. เห็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวนาเชื้อสายมอญที่สัมพันธ์กับรูปแบบของอาคาร

3. ทราบถึงระบบวิธีการก่อสร้างและการใช้วัสดุท้องถิ่นหรือวัสดุพื้นถิ่น

4. เพื่อใช้ประกอบการสอนวิชาออกแบบและวิชาเทคโนโลยีการก่อสร้าง ตลอดถึงวิชาสถาปัตยกรรมไทยพื้นถิ่น

5. เพื่อเป็นข้อมูลแก่นักศึกษาและผู้สนใจ นำไปเป็นหลักเกณฑ์เพื่อประยุกต์ใช้ และแก้ปัญหาในการออกแบบให้เหมาะสมกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความสัมพันธ์และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมพื้นถิ่น

6. เพื่อนำไปประยุกต์กับการออกแบบให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมของชุมชนชาวมอญในปัจจุบัน เพื่อสร้างเอกลักษณ์พื้นถิ่นที่ต่อเนื่อง

แนวคิดพื้นฐานในการศึกษา

เนื่องจากเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นชนิด โรงนา นั้นเป็นอาคารพักอาศัยที่ชาวนาในชนบทของไทยภาคกลางส่วนใหญ่สร้างต่อเนื่องกันมา ในทัศนะของนักมานุษยวิทยาเห็นว่ากลุ่มชนชาวนาส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชนที่อยู่กึ่งกลางระหว่างชนเผ่าบรรพกาล (PREMITIVE TRIBES) กับสังคมอุตสาหกรรม (INDUSTRIAL SOCIETY) จะถือว่าถ้าหลังก็ไม่ใช่หรือทันสมัยก็ไม่เชิง ได้ร่วมกันขึ้นเป็นประชากรส่วนใหญ่ของมนุษยชาติ¹ ประวัติความเป็นมาและระบบความรู้ต่างๆ อันเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ได้ถ่ายทอดกันอยู่ในหมู่สังคมของตนในวิธีการปากต่อปากเชิงวิธีการแบบมุขปาฐะ และถ่ายทอดกันด้วยการฝึกฝนและการสังเกตจากผู้ชำนาญเฉพาะด้านผู้สมาชิกรุ่นต่อๆ มาของสังคม ไม่ค่อยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานให้ค้นคว้าและวางแผนทางการศึกษาไว้อย่างเป็นระบบ² ฉะนั้นแนวคิดพื้นฐานในการศึกษาของผู้วิจัยจึงต้องอาศัยการวิจัย

¹ อีริค ออร์ วุคที แดง สุเทพ สุนทรเกตุชแปล “สังคมชาวนา” เชียงใหม่: ห้องจำหน่ายหนังสือ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2527 หน้า 3

² จักรทิพย์ นาดสุภา “แนวคิดเรื่องการศึกษาประเพณีและวัฒนธรรม(เศรษฐกิจหมู่บ้าน)” ทิศทางหมู่บ้านไทย กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมู่บ้าน

เอกสารบันทึกพัฒนาชนบท มุขนิมิตหมู่บ้าน ๓ พ.ศ. 2531 หน้า 15

ไม่วารณใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคสนามรวบรวมความรู้จากการสำรวจและการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการค้นคว้าจากเอกสาร ทำให้การรวบรวมความรู้มีคุณภาพยิ่งขึ้น เพื่อเก็บหลักฐานอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมพื้นถิ่นหรือ วัฒนธรรมพื้นบ้านซึ่งอยู่ในแขนงสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีคุณค่าอย่างหนึ่งของประเทศ

วิธีการวิจัย

การวิจัยเป็นประเภทงานวิจัยการวิจัยประยุกต์ (APPLIED RESEARCH) โดยออกวิจัยภาคสนาม (FIELD RESEARCH)

1. ขั้นตอนและวิธีการเก็บข้อมูล

เก็บข้อมูลโดยการออกสำรวจในบริเวณท้องที่ๆ ศึกษาวิจัยโดยการรังวัดขนาดอาคาร เขียนบันทึก รูปแบบอาคารที่สำรวจไว้ เพื่อนำเสนอและการวิเคราะห์ บันทึกภาพถ่ายอาคารพักอาศัยทั้งภายในและ ภายนอกอาคาร เพื่อเก็บหลักฐานไว้ศึกษา สัมภาษณ์บุคคลที่พักอาศัยถึงความเป็นมาของการดำเนินชีวิต ภายในอาคารตลอดจนถึงประวัติความเป็นมาของชุมชน การใช้ชีวิตภายในอาคารเพื่อเป็นเกณฑ์สำหรับ วิเคราะห์ในขั้นตอนหลัง

2. ขั้นตอนและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่สำรวจจากการร่างภาพที่ได้จากการรังวัด มาเขียนแบบตามวิธีการทางสถาปัตยกรรม ทำ การวิเคราะห์ลักษณะการใช้สอยที่สัมพันธ์กับเนื้อที่ใช้สอย อันมีผลจากพฤติกรรมการใช้สอย โดยอาศัย วิธีการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์จากขั้นตอนที่เก็บข้อมูลตามกระบวนการทางสถาปัตยกรรม โดยเขียน แบบแผนภูมิ เขียนแบบสมบูรณตามหลักวิชาสถาปัตยกรรม ซึ่งประกอบด้วยผังบริเวณ แปลนแสดงพื้นที่ใช้ สอย รูปตัด 3 มิติ แบบ ISOMETRIC แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ต่อเนื่องของพื้นที่ภายในอาคาร การเจาะ ช่องให้สอดคล้องกับการสัญจรระหว่างภายนอกกับภายในอาคารและทิศทางแดดลม รวมถึง โครงสร้างและ วัสดุและกรรมวิธีการก่อสร้าง

อุปกรณ์ที่ใช้ในการสำรวจข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ กล้องถ่ายรูป เข็มทิศ เทปวัดระยะ โดยอาศัย ผู้ช่วยวิจัยร่วมกับผู้วิจัยทำการรังวัดอาคารที่ทำการสำรวจ

ขอบเขตของการวิจัย

สำรวจและวิจัยเฉพาะเรือนพักอาศัยของชุมชนชาวมอญที่พักอาศัยแถบคลองมอญ โดยการสุ่ม ตัวอย่างเรือนพักอาศัยแบบโรงนาที่เป็นที่พักอาศัยของชุมชนชาวมอญที่เป็นชาวนามาแต่เดิม ซึ่งมีลักษณะ แบบดั้งเดิมและเรือนที่พักอาศัยแบบโรงนาที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยการสำรวจ รังวัด บันทึกภาพ อย่างละเอียด ของเรือนประเภทโรงนา จำนวน 10 หลัง (สำรวจและวิจัยภาคสนามจริงจำนวน 17 หลัง) รวมถึง สภาพแวดล้อมของเรือนแต่ละหลังอันแสดงถึงการใช้สอยเนื้อที่ภายนอกอาคาร ตลอดถึงทางสัญจรที่ สัมพันธ์กับตัวอาคาร

เหตุผลการเลือกสถานที่และลักษณะอาคาร

เนื่องจากผู้วิจัยเคยทำการวิจัย เรื่อง “เรือนเครื่องผูกชวามา (โรงนา)” ที่หมู่ 1 ตำบลคอกกระบือ อำเภอมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งโรงนาแถบนี้เป็นที่พักอาศัยของคนไทย ส่วนในท้องที่อำเภอหรือเขตลาดกระบังนั้น มีมอญอยู่มากพอสมควร มอญที่นี่จะอยู่ร่วมกับคนไทย คนลาว (อีสาน) คนมุสลิม และคนจีน และมีหมู่บ้านหลายหมู่บ้านที่เป็นหมู่บ้านเฉพาะของคนมอญล้วนๆ³ ในท้องที่เขตลาดกระบังนั้น แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 แขวง⁴ แขวงทับยาวย่านคลองมอญ มีชาวมอญอาศัยอยู่เป็นชุมชนชาวมอญล้วนๆ และแขวงลำปลาทิวก็มีคนมอญอาศัยอย่างหนาแน่นและเป็นหมู่บ้านมอญล้วนๆ หลายหมู่บ้าน เนื่องจากแขวงลำปลาทิวอยู่ใกล้กับนิคมอุตสาหกรรมจึงมีส่วนต่อการเปลี่ยนแปลงสูง ส่วนหมู่บ้านมอญย่านคลองมอญแขวงทับยาวรับผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงน้อยกว่า เรือนพักอาศัยส่วนใหญ่ของชนชาวมอญย่านคลองมอญที่เป็นลักษณะโรงนาแบบดั้งเดิมชนิดเรือนเครื่องผูก หลังคาและผนังใช้ใบจากที่มายับร้อยเป็นตับจากมุงเป็นหลังคาและกรุผนังยังพอมีหลงเหลือให้ทำการศึกษา ซึ่งต่างกับเรือนพักอาศัยของชาวมอญแถบอำเภอยะประแดง จากการค้นคว้าวิจัยเรื่อง การศึกษาชุมชนมอญในพื้นที่อำเภอยะประแดง จังหวัดสมุทรปราการของ ศุสดี ทิพทัส และสุวัฒนา รัตนานิติ นั้นเรือนพักอาศัยเป็นเรือนไม้จริงหรือเรือนฝากระดานแบบเรือนทรงไทย เป็นรูปแบบเรือนดั้งเดิม ยังผลให้ผู้ทำการวิจัยโครงการนี้เกิดความสนใจ ใคร่ค้นคว้ารูปแบบโรงนาของชาวมอญในย่านนี้ เพื่อหารูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของโรงนาชาวมอญโดยเฉพาะ

ได้มีการตั้งนิคมอุตสาหกรรมขึ้นในย่านของชุมชนชาวมอญ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสภาพเศรษฐกิจและสังคม เกิดมีการดำเนินการทางธุรกิจการค้าที่ดินเพื่อจัดสร้างหมู่บ้านจัดสรรขึ้นมากมายและรวดเร็ว ยังผลให้ที่นาของชาวนาเชื้อสายมอญถูกกว้านซื้อเพื่อทำธุรกิจบ้านจัดสรร ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตเดิมของชาวมอญทั้งด้านกายภาพและรูปแบบวิถีชีวิต ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นอย่างรีบด่วนที่จะต้องทำการศึกษาค้นคว้า เพื่อเก็บหลักฐานรูปแบบโรงนาของชาวมอญอันเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (VERNACULAR ARCHITURE) ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของชาวมอญในท้องที่ลาดกระบังไว้ก่อนจะสูญสลายไปในอนาคต

วิธีการเสนอข้อมูล

การเสนอข้อมูลนั้นจะนำเสนอ โดยการเรียบเรียงเป็นเอกสาร ประกอบด้วยภาพถ่าย แผนที่ ภาพวาด การเขียนแบบ ตลอดจนหนังสืออ้างอิง และการอ้างอิงจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์องค์ประกอบสถาปัตยกรรมตามแนวทางของหลักวิชาการทางสถาปัตยกรรม

³ นิยพรรณ วรรณศิริ “ศิลปะในการปรับตัวและการแก้ปัญหาในการทำวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา” ประสพการณ์ทางมานุษยวิทยาข้ามวัฒนธรรม กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2533 หน้า 127

⁴ สำนักงานเขตลาดกระบัง “สรุปผลการปฏิบัติราชการ..31” หน้า 3 เอกสาร โรเนียว

⁵ ศุสดี ทิพทัส และสุวัฒนา รัตนานิติ “การศึกษาชุมชนมอญในพื้นที่อำเภอยะประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” กรุงเทพฯ: รายงาน

ผลการวิจัยทุนงบประมาณแผ่นดิน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2532 หน้า 5-1 หน้า 5-88

เอกสารนี้เป็นลิขสิทธิ์ของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไม่สามารถนำข้อมูลไปใช้ซ้ำโดยไม่ได้รับอนุญาต

อุปสรรคในการค้นคว้าวิจัย

1. เกิดการเข้าใจไขว้เขวระหว่างผู้วิจัยกับเจ้าหน้าที่จัดสรรงบประมาณการทำวิจัย ทำให้การอนุมัติเงินทำการวิจัยช้ากว่ากำหนดแผนงานกว่าหกเดือน

2. เนื่องจากเหตุผลจากข้อที่ 1 จึงทำให้ผู้วิจัยมีเวลาออกสำรวจจริงวัดข้อมูลบ้านพักอาศัยและสภาพแวดล้อมในช่วงเวลาที่จำกัด

3. โครงการวิจัยขั้นนี้เน้น ข้อมูลหลักเป็นการถ่ายแบบเรือนพักอาศัยของชาวนาในคลองมอญที่มีเชื้อสายมอญ จำต้องออกภาคสนามเพื่อทำการรังวัดขนาดเรือนจริง การออกภาคสนามจึงต้องใช้เวลาที่เหมาะสม คือ หลังจากช่วงฤดูฝนผ่านไปแล้ว เนื่องจากการอนุมัติงบประมาณทำการวิจัยออกในช่วงเดือนเมษายน ฉะนั้นเวลาออกทำงานเก็บข้อมูลภาคสนามจึงต้องกินเข้าไปในช่วงเวลาฤดูฝน ซึ่งการสำรวจรังวัดมีอุปสรรคมา ทั้งยังเป็นเวลาปิดเทอม ซึ่งผู้วิจัยและผู้ว่าจ้างรังวัด(ซึ่งเป็นนักศึกษา) ต่างก็มีภารกิจรับผิดชอบในการสอนและการเรียน ทำให้ใช้เวลาในการออกทำงานวิจัยภาคสนามได้ไม่เต็มที่เท่าที่ควร

4. เนื่องจากบ้านชาวนาเชื้อสายมอญที่ทำการออกสำรวจตั้งถิ่นฐานขนานกับลำคลอง แม้จะอยู่ไม่ไกลจากแหล่งชุมชนตลาดหัวตะเข้ และสำนักงานเขตลาดกระบังในช่วงเวลาเก็บข้อมูลนั้น สะพานเชื่อมระหว่างถนนคลองกรุงเข้าสู่ถนนเรียบคลองมอญตรงหน้าวัดสุธาโภชน์ ยังไม่ได้ทำการสร้างเรียบร้อย จึงต้องเดินทางอ้อมเข้าทางวัดพลมณี ซึ่งมีระยะทางวกวนไม่ตัดตรงสู่แหล่งข้อมูลโดยตรง ทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณในการทำวิจัย เพื่อทำการเหมาเช่ารถของเอกชน เพื่อเดินทางเข้ารังวัดและศึกษาข้อมูลในแต่ละครั้ง

5. ในชั้นแรกคณะผู้วิจัยไม่ได้ทำการเหมาเช่ารถในการเดินทาง แต่ได้ใช้รถและเรือประจำทาง ซึ่งเริ่มจากตลาดหัวตะเข้เข้าสู่บริเวณพื้นที่ทำการวิจัย ทั้งเรือและรถประจำทางมีช่วงเวลารับส่งผู้โดยสารเพียงไม่กี่เที่ยว เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีผู้อาศัยไม่มาก แต่ละช่วงเวลารับส่งกินเวลาห่างกันมาก หากไม่ทันกับรถเรือเที่ยวแรกหรือในช่วงเช้า ต้องเสียเวลารอเที่ยวโดยสารถัดไปนานมาก ทำให้การสำรวจรังวัดบ้านแต่ละหลังนั้นได้เนืองานไม่มาก ต้องรีบกลับเพื่อให้ทันกับเวลาการบริการรับส่งเรือและรถประจำทางเที่ยวสุดท้าย ทำให้การสำรวจรังวัดและสอบถามรายละเอียดที่บ้านที่รังวัดแต่ละหลังกินเวลานานเป็นสัปดาห์ทีเดียว(ซึ่งภายหลังจึงหันมาเช่าเรือและรถยนต์เอกชนแทน ซึ่งมีราคาสูงเพราะต้องเหมาจ่ายกันเป็นวันๆไป)

6. มีการคัดแปลงเปลี่ยนวัสดุและเพิ่มเติมรายละเอียดของบ้านบางหลังที่ทำการรังวัดไว้แล้ว แต่ยังไม่ทำการถ่ายรูปเก็บไว้ จำต้องใช้ข้อมูลจากการรังวัดเพียงอย่างเดียว ส่วนภาพถ่ายนั้นจึงเป็นภาพที่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมแล้ว การจะทำรังวัดใหม่ของเรือนที่ได้คัดแปลงแล้วนั้น ผู้วิจัยไม่กระทำได้ใช้ข้อมูลจากการรังวัดไว้เดิม เพราะว่าเป็นเรือนเดิมที่มีเอกลักษณ์แท้จริงไม่ได้คัดแปลงไปจากความต้องการที่เพิ่มเข้ามาใหม่

7. เรือนบางหลังที่ทำการรังวัดไว้เรียบร้อยแล้วแต่ยังไม่ได้ทำการถ่ายรูป เจ้าของเรือนเดิมรีบร้อนไปเสีย ผู้วิจัยจึงนำเสนอเพียงผลงานจากการรังวัดขาดภาพถ่ายเพราะไม่มีหลักฐานที่จะทำการให้มีการบันทึกภาพ หากจะทำการรังวัดเรือนใหม่ก็สิ้นเปลืองเวลาขึ้นอีก ยังผลให้งานวิจัยล่าช้ากว่าที่ควร และเรือนหลังใหม่ที่จะรังวัดก็ไม่มีความคุ้มค่าเท่ากับหลังที่รื้อไปแล้ว

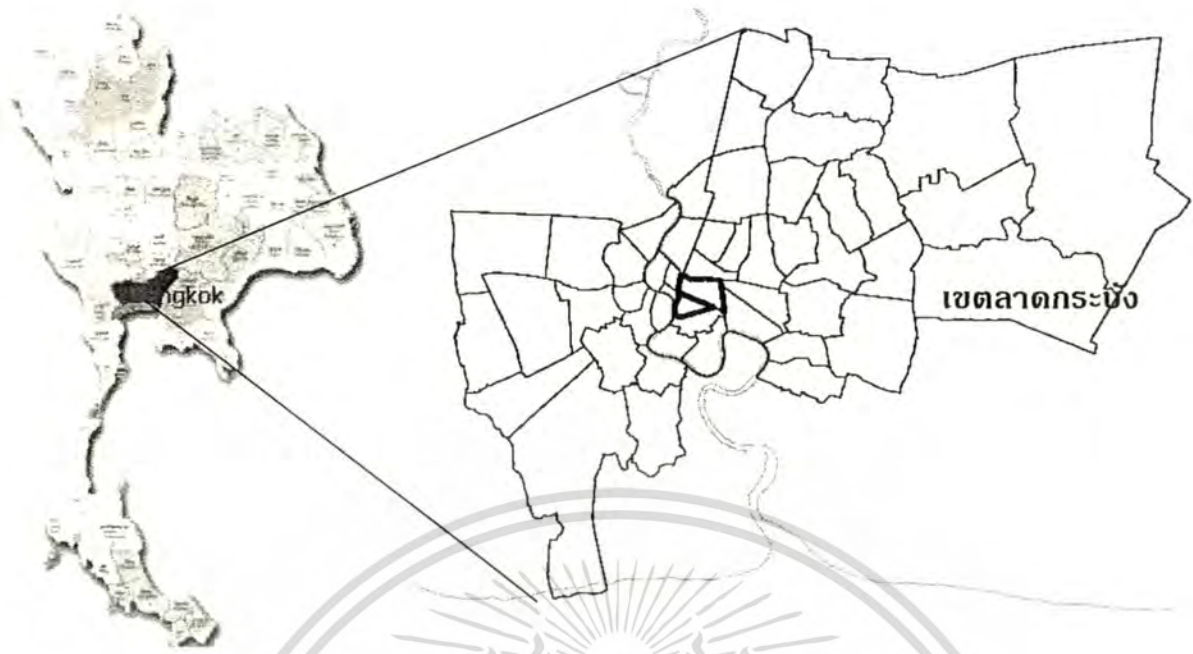
8. ในช่วงทำการสำรวจข้อมูลใน โครงการวิจัยชิ้นนี้ ทางคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้มาขอร้องให้ผู้ทำการวิจัยช่วยทำงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งให้กับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้ทำการวิจัยจำเป็นต้องร่วมทำการวิจัยอีกชิ้นหนึ่ง ยังผลงานวิจัยในโครงการจะกักอยู่ในระยะหนึ่ง

9. ในช่วงหลังของการออกเก็บข้อมูลภาคสนาม คุณวรุณ บุพาสนิทวงศ์ ณ อุทยาน ซึ่งเป็น คณะกรรมการจัดการหาข้อมูลการแสดงในศูนย์ประวัติศาสตร์อุทยาน ได้มาขอร้องให้ผู้ทำการวิจัยทำการสำรวจ เพื่อให้ทำการสร้างหมู่บ้านจำลองชวาณาไทย และหุ่นแสดงถึงสภาพบ้านเรือนอุทยานในอดีต ตรงบริเวณหน้าป้อมเพชร วัดพนัญเชิง ตรงแม่น้ำป่าสักบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งผู้ทำการวิจัยก็จำเป็นต้องให้ความร่วมมือ ยังผลให้การค้นคว้าวิจัยโครงการนี้ล่าช้าต่อไปอีก

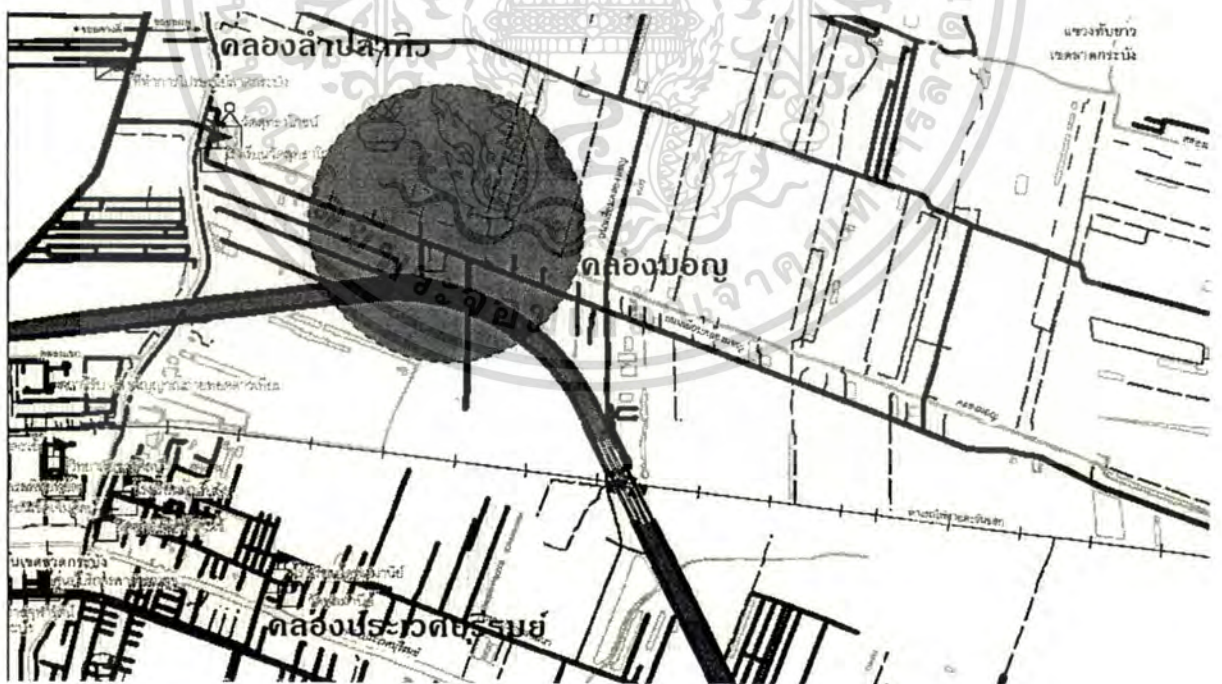
10. ข้อมูลทางเอกสารที่กล่าวถึงชุมชนมอญย่านนี้ไม่ค่อยจะมีการกล่าวถึงโดยตรงนัก แม้จะมีนักวิจัยบางท่านได้ทำการวิจัยไว้บ้าง แต่ผลงานวิจัยก็ยังไม้ออกเผยแพร่ ทำให้ผู้วิจัยมีอุปสรรคในการหาข้อมูล

11. บุคคลผู้รู้ในย่านคลองมอญก็หายาก คนรุ่นใหม่ไม่มีใครสนใจถึงอดีตของตน คนรุ่นเก่าที่มีอายุ และพอรู้เรื่องราวบ้างก็อยู่ในวัยชรากว่าไม่คอยจะดีเป็นปกติ จึงทำให้ข้อมูลมีข้อคลาดเคลื่อนได้บ้าง บางคนที่สิ้นอายุไปแล้วไม่ทันจะทำการสัมภาษณ์เรื่องราวต่างๆ ของคนในยุคนั้น

อุปสรรคในการทำการวิจัยนี้แม้จะมีหลายประการก็ตามดังที่ได้กล่าวมา แต่ผู้ทำการวิจัยก็ได้พยายามหาวิธีการก้าวพ้นอุปสรรคเหล่านี้มาได้ โดยอาศัยผู้มีอุปการะหลายท่าน โดยเฉพาะผู้ช่วยทำการวิจัย และชาวบ้าน รวมถึงเจ้าของบ้านทุกบ้าน ที่ผู้วิจัยเข้าไปทำการสำรวจวัด ซึ่งทุกท่านได้เมตตาให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยด้วยความเต็มใจและเต็มความสามารถของทุกท่าน ซึ่งผู้วิจัยยังซาบซึ่งอยู่ไม่รู้เดือน และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย หากไม่มีท่านเหล่านี้แล้วงานวิจัยชิ้นนี้ย่อมไม่ลุล่วงด้วยดี

ภาพที่ 1-1 แสดงพื้นที่ศึกษาบริเวณเขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 1-2 แสดงพื้นที่ศึกษาบริเวณคลองมอญ แขวงทับยาว เขตลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 2

การนำสู่การวิเคราะห์

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวมอญและชาวมอญที่คลองมอญ

ประวัติความเป็นมา ของเขตลาดกระบังโดยสังเขป

เขตลาดกระบังเดิมนั้นจะมีขอบเขตการปกครองประมาณเท่าใดนั้นยังหาหลักฐานได้ไม่ชัดเจน แต่
ว่าเดิมท้องที่ๆ เรียกว่า ลาดกระบังนั้นเป็นตำบลหนึ่งขึ้นอยู่กับท้องที่ของอำเภอแสนแสบ⁶ เมื่อครั้งได้
ปรับปรุงระเบียบการบริหารประเทศ โดยยกหัวเมืองต่างๆ ให้เป็นจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน
จนกระทั่งต่อมาเมื่อพลเอกสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ได้
เสด็จราชการจึงได้ทรงเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอลาดกระบัง เดิมชื่ออำเภอแสนแสบ ตั้งอยู่ที่หมู่ 5 ตำบลลาดกระบัง
อยู่ในความปกครองดูแลของจังหวัดมณฑลบุรี เมื่อราว พ.ศ.2468-2469 พลเอกสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอกรมหลวง
ลพบุรีราเมศวร์ ดำรงตำแหน่งเสนาบดีได้เสด็จไปราชการ ณ อำเภอแสนแสบ ซึ่งตั้งอยู่ริมคลองประเวศบุรี
รมย์ไม่ตรงกับความเป็นจริง เพราะคลองแสนแสบเป็นคลองผ่านไปทางอำเภอมินบุรี จังหวัดมณฑลบุรี เวลา
นั้นจึงได้ทรงเปลี่ยนชื่ออำเภอแสนแสบเป็นอำเภอลาดกระบัง ให้ตรงกับตำบลที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอ⁷ ขึ้น
ในความปกครองของจังหวัดมณฑลบุรี ต่อมาได้ยุบจังหวัดมณฑลบุรีขึ้นกับจังหวัดพระนคร อำเภอลาดกระบังก็
ขึ้นกับจังหวัดพระนครด้วย ต่อมาเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2481 กระทรวงมหาดไทย ได้ลดฐานะจากอำเภอ
ลาดกระบังเป็นกิ่งอำเภอลาดกระบัง ขึ้นอยู่ในความปกครองของอำเภอมินบุรี จังหวัดพระนคร ซึ่งตั้งที่ท่า
การกิ่งอำเภอที่ปากคลอง 2 (ใต้เรือลอนที่ทำการกิ่งอำเภอ มาตรฐานที่ หมู่ 1 ตำบลลาดกระบัง เพราะที่ทำการ
เดิมทรุดโทรมเมื่อปี พ.ศ.2487)⁸ ครั้นในวันที่ 30 มกราคม พ.ศ.2500 ราษฎรในท้องที่กิ่งอำเภอลาดกระบังมี
ความต้องการให้ทางราชการได้ยกฐานะกิ่งอำเภอลาดกระบังขึ้นเป็นอำเภอลาดกระบัง เพราะการไปติดต่อกับ
อำเภอมินบุรีไม่สะดวก โดยได้ร้องเรียนต่อจอมพล ป.พิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
และนายกรัฐมนตรี ครั้งที่ได้มาทำบุญที่วัดพลมานิย์ หมู่ 2 ตำบลทับยาว ซึ่งกิ่งอำเภอลาดกระบังได้ยกฐานะ
เป็นอำเภอลาดกระบัง ขึ้นอยู่ในความปกครองของจังหวัดพระนคร จากการประกาศพระราชกฤษฎีกา ใน
ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 74 ตอนที่ 23 ลงวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ.2500 โดยมีเหตุผลว่ากิ่งอำเภอลาดกระบัง
อำเภอมินบุรี จังหวัดพระนครมีท้องที่กว้างขวาง อยู่ห่างจากอำเภอที่ขึ้นอยู่กับประชาชนได้แน่นอนหนักว่าเดิม
สภาพท้องถื่นเจริญขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกในการปกครองและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน กิ่งอำเภอ

6 สำนักงานเกษตรอำเภอ เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร “รายงานสรุปประจำปี พ.ศ.2528 หน้า 4

7 เรื่องเดียวกัน หน้า 4

8 สำนักงานเขตลาดกระบังกรุงเทพมหานคร “สรุปผลการปฏิบัติราชการปี “30” พ.ศ.2530 ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
เอกสารอื่นเอกสารที่เผยแพร่แล้วหรือที่ประสงค์จะนำออกใช้ใหม่ ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลาดกระบังมีฐานะเป็นอำเภอตั้งแต่วันที่ 6 มีนาคม พ.ศ.2500 เป็นต้นมา⁹ ต่อมาได้มีประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 334 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2515 ให้ยุบนครหลวงกรุงเทพธนบุรีเป็นกรุงเทพมหานคร และให้เรียก “อำเภอ” เป็น “เขต” จึงเรียกว่าเขตลาดกระบังตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา¹⁰ และเปลี่ยน “ตำบล” เป็น “แขวง”

การปกครอง

ลาดกระบังเป็นเขตหนึ่งในจำนวน 24 เขตของกรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานคร แบ่งเขตการปกครองภายในออกเป็น 6 แขวง คือ

- 1) แขวงลาดกระบัง
- 2) แขวงคลองสองต้นนุ่น
- 3) แขวงคลองสามประเวศ
- 4) แขวงลำปลาทิว
- 5) แขวงทับยาว
- 6) แขวงชุมทอง

เขตลาดกระบังมีอาณาเขตติดต่อกับเขตปกครองอื่น ดังนี้

ทิศเหนือติดต่อกับเขตมีนบุรี และเขตหนองจอก

ทิศใต้ติดต่อกับเขตอำเภอบางพลี และอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

ทิศตะวันออกติดต่อกับเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ทิศตะวันตกติดต่อกับเขตบางกะปิและเขตพระโขนง¹¹

พื้นที่เขตลาดกระบังมีพื้นที่ทั้งหมด 123,859 ตารางกิโลเมตร หรือ 77,412 ไร่¹²

เขตการปกครองทั้ง 6 แขวง (6 ตำบล) มีจำนวนหมู่บ้านแต่ละแขวงดังนี้

แขวงลาดกระบัง	มีจำนวน 7 หมู่บ้าน
แขวงคลองสองต้นนุ่น	มีจำนวน 5 หมู่บ้าน
แขวงคลองสามประเวศ	มีจำนวน 5 หมู่บ้าน
แขวงลำปลาทิว	มีจำนวน 13 หมู่บ้าน
แขวงทับยาว	มีจำนวน 9 หมู่บ้าน
แขวงชุมทอง	มีจำนวน 7 หมู่บ้าน ¹³

⁹ เรื่องเดียวกัน หน้า 1-2

¹⁰ สำนักงานเกษตรอำเภอ เขตลาดกระบังฯ เรื่องเดิม หน้า 4

¹¹ สำนักงาน เขตลาดกระบังฯ เรื่องเดิม หน้า 3

¹² สำนักงานเกษตรกรุงเทพมหานคร เขตลาดกระบังฯ “รายงานการศึกษา แนวทางการพัฒนาการเกษตร ระดับอำเภอ โครงการปรับปรุงระบบแผนพัฒนาเกษตรกร ปี พ.ศ.2535 หน้า ข

¹³ เรื่องเดียวกัน หน้า 5

ประชากร อาชีพ ศาสนา

ประชากรเขตลาดกระบัง สรุปผลเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2531 มีทั้งหมดดังนี้

ประชากรทั้งหมด	60,198 คน
ประชากรที่เป็นชาย	29,636 คน
ประชากรที่เป็นหญิง	30,562 คน
ประชากรที่มีสิทธิ์เลือกตั้งทั้งหมด	36,144 คน

แยกออกเป็นแขวงคือ

แขวงลาดกระบัง	ชาย 12,524 คน หญิง 25,538 คน มีจำนวนบ้าน 4,828 บ้าน
แขวงคลองสองต้นนุ่น	ชาย 5,591 คน หญิง 5,654 คน มีจำนวนบ้าน 3,038 บ้าน
แขวงคลองสามประเวศ	ชาย 1,684 คน หญิง 1,424 คน มีจำนวนบ้าน 602 บ้าน
แขวงลำปลาตี	ชาย 3,562 คน หญิง 3,580 คน มีจำนวนบ้าน 1,453 บ้าน
แขวงทับยาว	ชาย 4,166 คน หญิง 4,386 คน มีจำนวนบ้าน 1,434 บ้าน
แขวงชุมทอง	ชาย 2,109 คน หญิง 2,204 คน มีจำนวนบ้าน 763 บ้าน

ลักษณะการใช้ที่ดินพื้นที่เขตลาดกระบัง สรุปรายเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2531 สรุปได้ดังนี้ จากพื้นที่ถือครองทั้งหมด 123,859 ตารางกิโลเมตร หรือ 77,412 ไร่ เป็นพื้นที่การเกษตร 77,408 ไร่ พื้นที่ทำนา 40,601 ไร่ พื้นที่ทำสวน 5,354 ไร่ พื้นที่บ่อปลา 5,221 ไร่ ครอบครัวยุทธกรรม 2,527 ครอบครัว¹⁴

จากรายงานสำนักงานเกษตรอำเภอเขตลาดกระบัง เมื่อปี พ.ศ. 2528 นั้นปรากฏว่าอาชีพประชากรส่วนใหญ่ 80 % ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำนา ทำไร่ และทำสวน อีก 20 % ประกอบอาชีพค้าขายรับราชการ ตลอดจนอาชีพอื่นๆ¹⁵ จากรายงานสำนักงานเขตลาดกระบังปี พ.ศ.2531 นั้นปรากฏว่าได้มีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น ฉะนั้นอาชีพส่วนใหญ่ของประชากรจึงเปลี่ยนมาเป็นอาชีพรับจ้าง ส่วนอาชีพทางเกษตรหรือผู้เป็นเกษตรกรจึงกลายเป็นอาชีพรองลงมาจากอาชีพรับจ้าง ประชากรส่วนใหญ่ในท้องที่เขตลาดกระบัง ส่วนใหญ่ 70 % นับถือศาสนาพุทธ 20 % นับถือศาสนาอิสลาม ส่วนอีก 10 % นับถือศาสนาคริสต์ และศาสนาอื่นๆ¹⁶

การคมนาคม

เส้นทางหลักที่ใช้ในการคมนาคม แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) เส้นทางคมนาคมภายในเขต ส่วนใหญ่ประชาชนจะใช้เส้นทางน้ำเป็นหลักในการติดต่อเดินทางระหว่างหมู่บ้าน ระหว่างตำบลหรือแขวง ระหว่างแขวงกับเขต และตลาด ในบางส่วนใช้เส้นทางถนนและรถไฟเป็นบางส่วน

¹⁴ สำนักงานเขตลาดกระบังฯ เรื่องเดิม หน้า 3

¹⁵ สำนักงานเกษตรอำเภอเขตลาดกระบังฯ เรื่องเดิม หน้า 5

¹⁶ สำนักงานเขตลาดกระบังฯ เรื่องเดิม หน้า 4

2) เส้นทางคมนาคมระหว่างเขตกับท้องที่ภายนอกเขต ประชาชนส่วนใหญ่จะใช้เส้นทางรถยนต์และทางรถไฟในการเดินทางเข้าสู่ใจกลางกรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง

เส้นทางหลักทางน้ำที่สำคัญมีถึง 39 คลอง แบ่งเป็น คลองที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมชลประทาน 13 คลอง คือ คลองหัวตะเข้ คลองประเวศบุรีรมย์ คลองสี่ คลองลาดบัวขาว คลองลาดกระบัง คลองลำปลาทิว คลองหนึ่ง คลองทับยาว คลองมอญล่าง คลองหลวงแพ่ง คลองสอง คลองสาม คลองพระยาเพชร

คลองที่อยู่ในความรับผิดชอบของเขตลาดกระบัง มี 27 คลองคือ คลองบัวกระาะ คลองหนองตะกร้า คลองแขก คลองหนองปรือ คลองหนองคา คลองกาหลง คลองตาสอน คลองลำชะล่า คลองลำอ้ายแบน คลองลำดาอิน คลองลำดาอุ คลองลำหลุมบัว คลองบางคูเวียง คลองลำมะละกอ คลองมอญ คลองลำพะอง คลองลำมะขาม คลองลำกอไผ่ คลองแจ็ก คลองลำชวดเตย คลองลำพุดซา คลองลำแดงโม คลองแม่จันทร์ คลองลำบึงบัว คลองลำอ้อต้น คลองลำนายไส นอกจากนี้ยังมีคลองเล็กและลำรางเชื่อมต่อกัน คลองต่างๆ อีกมากมาย

เส้นทางถนนที่สำคัญมีอยู่ 6 สาย คือ ถนนลาดกระบัง ติดต่อระหว่างเขตลาดกระบังกับเขตพระโขนง ถนนร่มเกล้า ติดต่อระหว่างเขตลาดกระบังกับเขตมีนบุรี ถนนฉลองกรุง ติดต่อระหว่างเขตลาดกระบังกับเขตหนองจอก ถนนเจ้าคุณทหาร เป็นถนนเชื่อมต่อระหว่างถนนร่มเกล้ากับถนนฉลองกรุง ถนนหลวงแพ่ง ถนนสายวัดกิ่งแก้ว ตั้งต้นถนนจากเขตลาดกระบังไปบรรจบกับถนนสาย บางนา-ตราด ที่อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

ทางรถไฟสายตะวันออก แล่นผ่านสถานีรถไฟลาดกระบังสถานีรถไฟหัวตะเข้ และสถานีรถไฟหลวงแพ่ง

การสื่อสาร

ในท้องที่เขตลาดกระบัง ได้จัดตั้งชุมสายโทรศัพท์ส่วนใหญ่มีใช้กันในหน่วยงานและประชาชนบ้างเป็นส่วนน้อย มีทั้งหมดประมาณ 1,000 หน่วย

สถานที่สำคัญในท้องที่เขตลาดกระบัง

สถานที่สำคัญทางศาสนา มีวัดทางพระพุทธศาสนาจำนวน 12 วัด มีมัสยิด จำนวน 5 แห่ง วิหารทางคริสตศาสนา 1 แห่ง อาคารทางศาสนาอื่นอีกจำนวน 4 แห่ง(ศาลเจ้า)

สถานพยาบาล มีโรงพยาบาลเอกชน 1 แห่ง โรงพยาบาลชุมชนจำนวน 1 แห่ง สถานีอนามัยจำนวน 5 แห่ง ศูนย์แพทย์และอนามัย 2 แห่ง

สถานีตำรวจ จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ สถานีตำรวจนครบาลที่ 8

สถาบันทางการศึกษามีจำนวน 3 แห่ง คือ โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 20 แห่ง โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจำนวน 3 แห่ง โรงเรียนราษฎร์ จำนวน 4 แห่ง โรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่จำนวน 2 แห่ง วิทยาลัยระดับอาชีวศึกษาชั้นสูง จำนวน 1 แห่ง มหาวิทยาลัย 1 แห่ง คือสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สถาบันทางการเงิน มีธนาคารของรัฐและเอกชน 4 แห่ง คือ ออมสิน ธนาคารกรุงเทพจำกัด ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารกรุงไทย¹⁷

กลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญในเขตลาดกระบังและเขตใกล้เคียง

ได้มีนักวิชาการทางมานุษยวิทยา โดยเฉพาะ ดร.นิคมพรรณ วรณศิริ อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีความประสงค์ที่จะทำการวิจัยพฤติกรรมมนุษย์ อันเป็นขบวนการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ได้ทำงานวิจัย “เรื่องคนมอญ: การศึกษาวัฒนธรรมของคนมอญที่ลาดกระบัง” และ “การผสมผสานและการกลืนลายทางวัฒนธรรมของคนมอญที่ลาดกระบัง” ซึ่งได้มาทำการวิจัยเมื่อปี พ.ศ.2516 และพ.ศ.2517 ซึ่งได้รับคำแนะนำว่ามีคนกลุ่มน้อยอยู่หลายกลุ่ม ตามอำเภอ(เขต)รอบนอกกรุงเทพมหานคร เช่น มีนบุรี หนองจอก ลาดกระบัง จากข้าราชการส่วนท้องถิ่นในกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ทำให้ทราบว่ามอญที่อยู่วัดร่วมกับคนในกลุ่มวัฒนธรรมอื่นๆ ที่อำเภอ(เขต) ลาดกระบังอยู่จำนวนมากพอสมควร มอญที่อำเภอ(เขต)ลาดกระบัง อยู่ร่วมกับคนไทย คนลาว (อีสาน) คนมุสลิม และคนจีน และมีแค่กลุ่มคนมอญล้วนที่อยู่กันเป็นหมู่บ้านเฉพาะก็มี¹⁸ กลุ่มชาวมอญในเขตลาดกระบังนั้น ตั้งหลักแหล่งอยู่ในตำบล(แขวง)ลำปลาทิว และตำบล(แขวง)ทับยาว อย่างหนาแน่นหลายหมู่บ้าน หมู่บ้านชาวมอญแต่ละหมู่บ้านตั้งเรียงรายอยู่ตามริมสองฝั่งคลองลำปลาทิว อันเป็นคลองหลักที่แยกจากคลองประเวศบุรีรมย์ไปทางเหนือ สองฝั่งคลองมอญอันเป็นคลองแยกจากลำปลาทิว ไปทางทิศตะวันออก และริมฝั่งคลองลำกอไผ่ฝั่งตะวันตก คลองลำกอไผ่เป็นคลองซอยที่แยกจากคลองลำปลาทิวได้แก่ หมู่ 8 หมู่ 9 หมู่ 10 แขวงลำปลาทิว ส่วนชาวมอญที่อาศัยอยู่ชายฝั่งคลองมอญ ได้แก่ หมู่ 6 และหมู่ 7 แขวงทับยาว และชาวมอญที่อาศัยอยู่ริมฝั่งคลองลำกอไผ่ ได้แก่ หมู่ 5 หมู่ 6 หมู่ 7 แขวงลำปลาทิว¹⁹ ชาวมอญทั้งหมดในหมู่บ้านที่กล่าวมานี้ ได้สร้างวัดขึ้นประจำชุมชนของตนเพื่อประกอบพิธีกรรมทั้งศาสนา มาแต่แรกเริ่มที่อพยพเข้ามาตั้งรกราก คือ วัดทิพवास ตั้งอยู่ริมฝั่งคลองลำกอไผ่ และวัดสุธาโภชน์ ตั้งอยู่ชิดกับคลองลำปลาทิวปากตะวันออกและอยู่ตรงปากคลองมอญที่แยกจากคลองลำปลาทิว

เหตุผลการเลือกหมู่บ้านเพื่อสำรวจทำการวิจัย

กลุ่มหมู่บ้านชาวมอญที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ตามสองฝั่งคลองลำปลาทิว นั้น แม้จะมีถนนคลองกรุงตัดขนานไปกับคลองลำปลาทิวก็ตาม แต่ระยะของถนนก็อยู่ห่างจากกลุ่มบ้านที่ตั้งอยู่ตามฝั่งคลอง มีทั้งนาขวางไว้ทำให้ไม่สะดวกต่อการเข้าถึงโดยการใช้รถ ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำ คือ ลำคลองลำปลาทิว เป็นเส้นทางสัญจรหลัก ซึ่งเป็นการยากลำบากต่อการเข้าไปสำรวจจริงวัดเพื่อทำการวิจัย ส่วนบริเวณหมู่บ้านชาวมอญที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ชายคลองลำปลาทิวชิดตะวันตกซึ่งตั้งขนานไปกับถนนคลองกรุง

¹⁷ สำนักงานเขตลาดกระบังเรื่องเดิม หน้า 4-5

¹⁸ นิคมพรรณ วรณศิริ “ศิลปะในการปรับตัวและการแก้ปัญหาในการทำการวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา” ประชุมการวิจัยทาง

มานุษยวิทยาข้ามวัฒนธรรม กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2533 น 113, 127

¹⁹ สัมภาษณ์ อดีตผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 6 แขวงทับยาว นายฉวย เชิดชู บ้านเลขที่ 101 หมู่ 6 แขวงทับยาว และนายพุทธรักษา อู่อัน

ส่วนใหญ่นั้นชาวบ้านได้ขายที่ดิน รวมถึงที่นาแก่นายทุนจากต่างถิ่นที่มากกว่าวันซื้อเพื่อจะทำบ้านจัดสรร ทั้งยังมีการปลูกบ้านเช่าให้แก่พนักงานและคนงานจากต่างถิ่นที่เข้ามาทำงานยังโรงงานต่างๆ ภายในนิคมอุตสาหกรรมซึ่งตั้งขึ้นเมื่อปีพ.ศ.2525 ซึ่งพื้นที่ของนิคมอุตสาหกรรมมี 2,000 ไร่ อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 4 หมู่ที่ 9 หมู่ที่ 10 แขวงลำปลาทิว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของสังคมเกษตรกรรมเดิมสู่ย่านชุมชนอุตสาหกรรมเกิดมีชุมชนใหม่เกิดขึ้น ประชากรอยู่กันหนาแน่นขึ้น รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชาวมอญอันเป็นสังคมเกษตรกรรมได้แปรสภาพไปจากเดิมเป็นอย่างมาก จึงไม่สามารถศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบชาวนาที่แท้จริงได้ ผู้วิจัยจึงไม่เข้าทำการศึกษาในบริเวณดังกล่าวแล้ว

ส่วนหมู่บ้านชาวมอญหมู่ 6 แขวงทับยาวนั้น เป็นกลุ่มหมู่บ้านที่ชาวมอญเดิมอาศัยอยู่มาก คนเกือบทุกคนภายในหมู่บ้านนี้เป็นชาวมอญทั้งสิ้น มีบ้านพักอาศัยชนิดโรงนาเดิมหลงเหลืออยู่มากพอสมควร อีกทั้งยังไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบชุมชนไปมากนัก เพราะยังไม่มีกลุ่มชนจากภายนอกโยกย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานปะปนกับกลุ่มชนดั้งเดิม แม้จะมีการขายที่ดินและที่นาแปลงใหญ่ไปบ้างแล้วก็ตาม โดยเฉพาะที่นาด้านทิศเหนือของฝั่งคลองมอญไปทางคลองเจ๊ก ตรงข้ามกับบ้านนางเก็ม ไชยชนะ ได้ทราบว่ามียนายทุนคนไทยเชื้อสายจีนร่วมลงทุนกับนายทุนชาวจีนได้หวั่น มาซื้อเอาไว้ เพื่อจะลงทุนสร้างหมู่บ้านจัดสรร แต่ขณะนี้ยังไม่ได้ทำการก่อสร้าง ผืนนาที่ซื้อไปชาวนายังคงอาศัยทำนาอยู่เช่นเดิม ส่วนที่ดินด้านใต้คลองมอญ ตรงข้ามกับบ้านนางเก็ม ไชยชนะ มีกลุ่มนายทุนชาวจีนผู้ป็นมาซื้อเอาไว้เพื่อทำการก่อสร้างโกดังสินค้า เพราะที่ดินติดกับเส้นทางรถไฟ ขณะนี้ทำการล้อมรั้วเอาไว้ยังไม่ได้ลงมือปลูกสร้างอาคาร

ประมาณปีพ.ศ.2515 ได้มีนักวิชาการชาวตะวันตก คือ ไมเคิล สมิทริส MICHAEL SMITHIES ได้เข้ามาศึกษากลุ่มชนชาวมอญที่หมู่บ้านสองฝั่งคลองมอญ คือ หมู่ 6 และหมู่ 7 แขวงทับยาวนี้ โดยเห็นว่าเป็นหมู่บ้านที่ประเพณีและรูปแบบชีวิตของชาวมอญยังมีหลงเหลือพอให้ทำการศึกษาและยังได้กล่าวอธิบายถึงลักษณะบ้านพักอาศัยของชาวมอญในหมู่บ้านแห่งนี้ ว่ามีลักษณะพิเศษแตกต่างกับบ้านแบบโรงนาของคนไทย ในส่วนปลีกย่อยพร้อมกันได้เขียนแผนผังของบ้านและถ่ายภาพรูปแบบบ้านของชาวมอญเอาไว้พอสังเขป ซึ่งเป็นลักษณะบ้านแบบโรงนาดั้งเดิมของชาวมอญ ที่ยังไม่ได้มีการตัดแปลงและเปลี่ยนวัสดุก่อสร้างชนิดใหม่²⁰ที่ผลิตจาก โรงงานอุตสาหกรรม อันเป็นแม่แบบ(MODEL)ที่จะใช้เป็นเกณฑ์ที่จะเลือกสรรรูปแบบบ้านเพื่อจะทำการวิจัยได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาผู้วิจัยจึงได้ใช้หมู่บ้านดังกล่าวนี้ คือ หมู่ 6 และหมู่ 7 แขวงทับยาว ออกสำรวจจริงวัด ลักษณะอาคารบ้านพักอาศัยแบบโรงนาของชาวมอญเพื่อทำการวิจัยในโครงการวิจัยนี้

วิธีการสุ่มตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่างในการสำรวจหมู่บ้านชาวมอญในหมู่ 6 หมู่ 7 แขวงทับยาว ซึ่งตั้งอยู่ริมสองฝั่งคลองมอญ ผู้วิจัยจะเลือกสำรวจเฉพาะบ้านพักอาศัยแบบโรงนา ซึ่งมีลักษณะดั้งเดิมและใช้วัสดุปึกฉลอมและมุงอาคารที่เป็นตับจาก เป็นอาคารประเภทแรกเพราะเป็นรูปแบบอาคารดั้งเดิม ต่อแต่นั้นจะสุ่มตัวอย่างอาคาร

20

MICHAEL SMITHIES "VILLAGE MON OF BANGKOK" THE MON COLLECTED ARTICLES FROM THE JOURNAL OF THE SIAM SOCIETY: BANGKOK : THE SIAM SOCIETY 1986 PAGE 34-35

บ้านพักอาศัยแบบโรงนาที่มีรูปทรงโครงสร้างพื้นที่ภายในที่คงรูปแบบดั้งเดิมหากแต่เปลี่ยนวัสดุปิดล้อมอาคารจากอาคารจากคับจากมาเป็นไม้และสังกะสีบางส่วนและใช้จากบางส่วน เพราะเห็นวิวัฒนาการของอาคาร รวมไปถึงโรงนาที่เปลี่ยนจากการใช้คับจากปิดล้อมและมุงหลังคาอาคารมาเป็นสังกะสีล้วน เพราะยังคงอาศัยรูปแบบโรงนาเดิมอยู่ ส่วนอาคารบ้านพักอาศัยของชาวมอญที่ได้สร้างใหม่เป็นอาคารสมัยใหม่แล้วนั้น ผู้วิจัยเลือกเพียงหลังเดียวเพื่อเปรียบเทียบพื้นที่ใช้สอยกับอาคารแบบโรงนาเดิมว่ามีอะไรบ้างที่ยังมีเค้าโครงของโรงนาเดิมแฝงอยู่ อันจะทำให้เห็นอิทธิพลของวัฒนธรรมเดิมที่แทรกอยู่กับรูปแบบเรือนสมัยใหม่ คำว่า อาคารหรือบ้านพักอาศัยสมัยใหม่ในการวิจัยชิ้นนี้ หมายถึงอาคารพักอาศัยที่มีรูปทรงเป็นเรือนสองชั้นผนังไม้ หลังคามุงกระเบื้องหรือสังกะสี มีทรงหลังคาเป็นทรงจั่ว และเอียงลาดชายเดียว(ทรงเพิงหมาแหงน หรือ LEANTO ในภาษาอังกฤษ) รูปลักษณะอาคารเหมือนกับเรือนพักอาศัยของชาวบ้านทั่วไปที่สร้างกันอยู่ในยุคปัจจุบัน

วิธีการสุ่มตัวอย่างจะแบ่งออกเป็นหัวข้อประเด็นในการศึกษาใหญ่ได้ 4 ลำดับดังนี้

1) การสัมภาษณ์ ผู้พักอาศัยภายในบ้านที่สำรวจแต่ละหลัง เพื่อศึกษาลักษณะครอบครัว ลักษณะการเป็นอยู่(PATTERN OF LIVING) ลักษณะการดำรงชีพ ตลอดจนประวัติความเป็นมาของกลุ่มชนชาวมอญในแนวทางของการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์บอกเล่า (ORAL HISTORY) เพราะข้อมูลทางเอกสารไม่ค่อยจะหาได้ เนื่องจากเป็นประวัติศาสตร์หมู่บ้าน ซึ่งไม่ค่อยมีนักประวัติศาสตร์และนักวิชาการรุ่นก่อนๆ ให้ความสำคัญและบันทึกไว้ รวมถึงวัฒนธรรมประเพณีคติความเชื่อต่างๆ และข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) การวัดขนาด ของเรือนพักอาศัย รวมถึงวัดขนาดผังบริเวณทั้งหมดของบ้าน (MEASURED WORK) ทำการวัดขนาด สัดส่วน พื้นที่ต่างๆ ของเรือน ทั้งทางสวนแปลน ความสูง และ โครงสร้าง รวมถึงวัสดุก่อสร้าง

3) การสำรวจการตั้งอาคาร ให้สอดคล้องกับทิศทางทางธรรมชาติ(ORIENTATION) โดยการใช้เข็มทิศเป็นอุปกรณ์ในการสำรวจในประเด็นการตั้งอาคารกับทิศทางและใช้การสังเกต พร้อมทั้งเขียนภาพร่างบันทึก ประกอบการศึกษา ตั้งแต่การวางผังของตัวเรือนพร้อมทั้งส่วนประกอบต่างๆ เช่น คุน้ำ ส่วนผสมลานบ้าน ที่เก็บเครื่องมือทำนา รวมถึงการวางผังเรือนให้สัมพันธ์กับทิศทางของแดด ลม และฝน รวมถึงการเว้นที่ว่างระหว่างอาคารกับสภาพแวดล้อมและการวางผังของกลุ่มบ้าน

4) การถ่ายภาพด้วยกล้องบันทึกภาพ เพื่อเก็บภาพในส่วนเรือนทั้งหมดทั้งภายในและภายนอกอาคารรวมถึงรายละเอียดต่างๆ เพื่อแสดงภาพให้ดูสมจริงและจำเป็นต่อการวิเคราะห์ (การบันทึกภาพเรือนบางหลังนั้น เนื่องจากผู้ทำการวิจัยได้มีภาระในงานวิจัยและศึกษาอีก 3 ชั้น คือ งานวิจัยร่วมกับมหาวิทยาลัยมหิดล เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ของจังหวัดลพบุรี สุพรรณบุรี สระบุรี และงานศึกษาหมู่บ้านของชุมชนอยุธยาได้แก่ ผู้ทำการจัดแสดงของศูนย์ประวัติศาสตร์อยุธยา และงานวิจัยโครงการแผนการจัดการพัฒนาและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทั้งในเขตและนอกเขตพระที่นั่งจุฬาราชราชฐาน เกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี ร่วมกับคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดลที่ทำเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ทำให้ผู้วิจัยเมื่อออกทำการสำรวจจริงวัด ผังบริเวณและตัวอาคารบ้านพักอาศัยของชาวมอญ ได้จำนวน 17 หลัง จากที่เสนอในโครงการเพียง 10 หลัง จึงพักการสำรวจไว้ชั่วคราว เพื่อไปช่วยทำวิจัยงานทั้ง 3 ชั้น ดังกล่าวมา จึงไม่ได้ทำการบันทึกภาพถ่ายของเรือนที่ได้ทำการสำรวจไว้แต่แรก บางหลังเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขตัวเรือนผิดไปจากที่ได้ทำการสำรวจไว้แต่แรก บางหลังรื้อถอนไป ฉะนั้นจึงไม่มีภาพถ่ายของเรือนบางหลังและภาพถ่ายของเรือนบางหลังได้เปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบเดิมที่ได้ทำการสำรวจและรังวัดไว้ แต่ผู้วิจัยถือเอารูปแบบเดิมที่รังวัดไว้ เพราะเป็นรูปแบบดั้งเดิมที่ยังไม่มีการปรับปรุงแก้ไขไปจากวิถีชีวิตเดิมของชาวมอญจึงขอชี้แจงมาไว้ด้วย)

ที่ตั้งของกลุ่มบ้านชาวมอญ ที่ผู้วิจัยเข้าสู่ตัวอย่างทำการศึกษา

ชุมชนชาวมอญที่ผู้วิจัยเข้าสู่ตัวอย่างในการศึกษาค้างนี้ ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของหมู่ 6 หมู่ 7 แขวงทับยาว ในหมู่ 7 นั้นผู้วิจัยเข้าศึกษาเพียง 2 หลัง หมู่ 6 เข้าทำการสำรวจจริงวัด 14 หลัง อีกหนึ่งหลังอยู่ปากคลองมอญ ริมคลองลำปลาทิวด้านตะวันตก กลุ่มบ้านเรือนชาวมอญในหมู่ 6 หมู่ 7 นี้อยู่ริมสองฝั่งคลองมอญ ซึ่งลำคลองมอญทอดตัวยาวไปในแนวทิศทางตะวันออกตะวันตก ไปเชื่อมลำคลองหลัก 2 คลอง คือ คลองลำปลาทิวซึ่งอยู่ปากคลองมอญด้านตะวันตกและคลองทับยาว ซึ่งอยู่ปากคลองมอญด้านตะวันออก คลองกว้างประมาณ 8 เมตร ยาวประมาณ 7 กิโลเมตร บริเวณปากคลองมอญด้านตะวันตกฝั่งเหนือ เป็นที่ตั้งของวัดสุธาโภชน ซึ่งเป็นวัดหลักประจำชุมชนชาวมอญ ย่านคลองมอญและริมคลองลำปลาทิว บ้านจะเริ่มตั้งแต่ปากคลองมอญด้านตะวันตกไปประมาณ 1-2 กิโลเมตร ตามสองฝั่งคลอง พอจวนจะถึงปากคลองมอญด้านตะวันออกกลุ่มบ้านจะเริ่มเบาบางลง สองฝั่งคลองไม่มีบ้านเรือนตั้งอยู่ หากเป็นทุ่งนา ไร่ สลับกับดงไม้ ท้องถิ่นและพงหญ้า แต่ปัจจุบันเริ่มมีบ้านเรือนสร้างขึ้นบ้างแล้ว การเข้าถึงชุมชนแห่งนี้ เดิมใช้การคมนาคมทางน้ำโดยเริ่มจากคลองหลักสำคัญ คือ คลองประเวศบุรีรมย์ ตรงบริเวณตลาดริมน้ำหัวตะเข้ ตรงบริเวณปากคลองลำปลาทิวที่เชื่อมกับคลองประเวศบุรีรมย์ขึ้นมาทางทิศเหนือประมาณ 2 กิโลเมตร เลี้ยวเข้าสู่คลองมอญ ปัจจุบันมีการตัดถนนเข้าสู่กลุ่มบ้านหมู่ 6 หมู่ 7 เลยทีเดียว คือ ถนนเลียบบคลองมอญ ซึ่งเป็นถนนดินอัดแน่นตัดขนานกับคลองมอญด้านทิศใต้ ห่างจากฝั่งประมาณ 50 - 100 เมตร จะมีถนนเชื่อมเขาสู่ถนนคลองกรุงและมีถนนดินอัดแน่นเชื่อมถนนเลียบบคลองมอญไปทางทิศใต้ ไปพบถนนดินอัดแน่นตัดขนานไปกับคลองประเวศบุรีรมย์ด้านทิศเหนือ ถนนเส้นนี้จะหักเลี้ยวเข้าสู่ถนนอ่อนนุชอันเป็นถนนหลักที่เชื่อมชุมชนเขตลาดกระบังกับถนนสุขุมวิทเขตพระโขนง โดยมีสะพานคอนกรีตทอดข้ามคลองประเวศบุรีรมย์เข้าสู่ถนนอ่อนนุช

ชุมชนแห่งนี้เป็นชาวมอญที่บรรพบุรุษโยกย้ายมาจากชุมชนมอญพระประแดง²¹ จากการออกสำรวจภาคสนามนั้น กล่าวได้ว่าหัวหน้าครอบครัวของชาวมอญชุมชนแห่งนี้เป็นคนมอญ ซึ่งมีทั้งมอญแท้คือบิดามารดาเป็นมอญ และที่บรรพบุรุษ 2 ชั่วคนขึ้นไปเป็นมอญแท้ คือ มีปู่ ย่า ตา ยาย เป็นมอญ รวมถึงบุคคลที่มีเชื้อสายมอญ โดยมีบิดาหรือมารดาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นมอญ โดยสมรสกับคนเชื้อสายอื่น เช่น ไทย จีน เป็นต้น คนมอญและคนเชื้อสายมอญที่เข้าสอบถามทั้งหมดเกิดในประเทศไทยมีอาชีพทำนาเกือบทุกครอบครัว ปัจจุบันคนรุ่นใหม่หันไปประกอบอาชีพรับจ้างเสริมอาชีพทำนาของครอบครัวเพิ่มขึ้นอีก โดยเข้าไปทำงานในนิคมอุตสาหกรรมลาดกระบังเป็นส่วนใหญ่

21

สัมภาษณ์ นางเก็ม ไชยชนะ นางไดค์ แซ่มเชื้อ นายทวง ศิริใหญ่ เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ.2532
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลักษณะทางชาติพันธุ์วิทยาของชนชาวมอญ

นักชาติพันธุ์วิทยาได้ทำการแบ่งกลุ่มชนต่างๆ ที่อยู่ในเมืองไทยไว้เป็น 8 เผ่า²² โดยจัดกลุ่มชนชาวมอญไว้ในเผ่ามอญ-เขมร กลุ่มเผ่ามอญเป็นกลุ่มชนเผ่าย่อยหนึ่งใน 12 กลุ่มของกลุ่มเผ่ามอญ-เขมร²³ รูปร่างลักษณะของพวกมอญกล่าวโดยทั่วไปแล้วค่อนข้างจะสูงกว่าคนไทย เจ้าหน้าที่บางคนก็คล้ายคนไทยมาก มอญแต่งกายเหมือนคนไทยเว้นแต่สตรีเท่านั้น ที่มีจะไว้ผมยาวและมุ่นผมเป็นมวย พวกมอญในประเทศไทยนี้พูดไทยคล่อง แต่ก็ยังมีมอญอีกมากที่นิยมพูดภาษาของตัวเอง ส่วนใหญ่มีถิ่นฐานอยู่ใกล้ๆ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ลพบุรี นครสวรรค์ อุทัยธานี ที่อำเภอบ้านโป่ง โพนาราม ในจังหวัดราชบุรี และที่จังหวัดกาญจนบุรี มีหมู่บ้านของพวกมอญอยู่ที่แควน้อยใกล้เขตแดนพม่า ทางใต้ของจังหวัดนครราชสีมา(โคราช) แถวอำเภอบึงโขงไซย์ อำเภอโชคชัย มีพวกมอญอาศัยอยู่กระจัดกระจายอยู่ทั่วไปตามหมู่บ้านหลายแห่ง พวกมอญเหล่านี้พูดภาษามอญไม่ได้สักคน การแต่งกายก็ละม้ายไปทางชาวโคราชเสียสิ้น²⁴ ชาวมอญเรียกตัวเองว่า “มอญ” MON พม่าเรียกชนชาติมอญว่า “ตะเลง” TALING ส่วนคนไทยเรียกชนชาติมอญว่า “รามัญ”(ในภาษาทางการชาวบ้านคนไทยเรียกว่า “มอญ”) ชาวตะวันตกเรียกชนชาติมอญว่า “เพกวน” PEGUAN ซึ่งปัจจุบันนี้คำนี้เลิกใช้คำนี้²⁵ ไปแล้ว คนล้านนาเรียกชนชาติมอญว่า “เม็ง”

บรรพบุรุษของชาวมอญที่อยู่ในประเทศไทย และชาวมอญลาดกระบัง(หัวตะเข้)

จากรายงานของนายแพทย์ เอ. คาร์ว อธิบดีเจ้ากรมพฤกษศาสตร์ และพันตรี อีริค ไชเคนฟาเคน แห่งกรมตำรวจที่ได้อรวรรณชาติพันธุ์วิทยาในไทยและจัดพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกโดยกรมการสนเทศ กระทรวงเศรษฐกิจกรุงเทพ เมื่อปีพ.ศ.2493 นั้นกล่าวว่า มีชาวมอญอาศัยอยู่ในเมืองไทยในช่วงปีพ.ศ.2493 ประมาณ 100,000 คน ซึ่งเป็นมอญที่ถูกกวาดครวในสงครามหรือไม่ก็เป็นมอญที่อพยพหนีพม่ามาพึ่งไทย การอพยพของชาวมอญดังกล่าวนี้มีอยู่หลายคราวด้วยกัน เช่น เมื่อปีพ.ศ.2143 พ.ศ.2203 พ.ศ.2317 และคราวหลังสุดก็คือ ในปีพ.ศ.2357²⁶ ซึ่งในยุคก่อนหน้านี้อาจประมาณ 3,500 ปีล่วงมาแล้วมีกลุ่มมนุษย์ในพวกออสโตร-เอเชียติก(AUSTRO-ASIATIC) อยู่ในตระกูลภาษามอญ-เขมร ได้อพยพโยกย้ายถิ่นจากอินเดียเพื่อหนีการรุกรานพวกอารยันที่เข้ามาครอบครองอินเดีย เข้ามาอยู่ในไทยตอนเหนือและตอนกลาง ซึ่งเป็นชนชาติที่มีวัฒนธรรมสูงมาก²⁷ โดยเฉพาะบริเวณที่ราบกว้างใหญ่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยากลุ่มมอญยุคดั้งเดิมหรือยุค

22 เอ คาร์ว และอี. ไชเคนฟาเคน “ชาติพันธุ์วิทยาว่าด้วยชนชาติเผ่าต่างๆ ในประเทศไทย” อนุสรณ์ในงานฌปนกิจศพ นางถ้ำจวนอมตยกุล กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร พ.ศ.2508 หน้า 12-13

23 เรื่องเดียวกัน หน้า 13

24 เรื่องเดียวกัน หน้า 26

25 สุเอ็ด คชเสนี สุจริต 00000 “บทบาทในด้านสังคมวัฒนธรรมและการเมืองของชนกลุ่มน้อยในกรุงรัตนโกสินทร์ ความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี: มอญ” กรุงเทพมหานคร: โครงการไทยศึกษาฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2525 หน้า 2

26 เรื่องเดียวกัน หน้า 25-26

27 เรื่องเดียวกัน หน้า 6-7

แรกนี้ ถูกกลืนชาติเป็นไทยเมื่อคนไทยยุคแรกได้อพยพเข้ามาครอบครองดินแดนแถบนี้หมดแล้ว²⁸ ฉะนั้น กลุ่มมอญในประเทศไทยในปัจจุบันโดยเฉพาะมอญที่พระประแดงและปทุมธานี จึงเป็นกลุ่มมอญยุคหลัง ส่วนมากจะเป็นกลุ่มมอญที่อพยพมาสู่ไทยในช่วง พ.ศ.2317 และช่วง พ.ศ.2357²⁹ คือในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี และสมัยพระพุทธเลิศหล้านภาลัยรัชกาลที่ 2 ของกรุงรัตนโกสินทร์

กลุ่มชาวมอญที่อพยพโยกย้ายเข้าสู่ประเทศไทยในรัชสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีนั้น เนื่องจากพระเจ้ามังระ(HSINBYUSHIN) ได้เกณฑ์ชาวมอญเข้ากองทัพเพื่อรวบรวมไพร่พลจะเข้าตีกรุงธนบุรี ชาวมอญไม่พอใจก็พากันหลบหนีเข้ามาพึ่ง ไทย มีมอญอพยพเข้ามาในครั้งนี้อย่างหลายทาง³⁰

กลุ่มมอญที่อพยพเข้ามาสู่ภาคกลางของไทยนั้นเข้ามาทางด้านเจดีย์สามองค์ มีจำนวนมากกว่ามอญกลุ่มอื่นๆ โดยมีหัวหน้ามอญที่เป็นหัวหน้าในการกบฏต่อพม่า 4 คน พระยาแจ้ง พระยากลางเมือง ตละเล็ยง ตละเกลี้ยง เป็นผู้คุมเข้ามา สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีมีรับสั่งให้ครัวมอญที่เข้ามาในไทยครั้งนี้ ทั้งหมดไปตั้งพระยาบำเรอศักดิ์ เชื้อสายมอญแต่ครั้งกรุงเก่าเป็นที่พระยารามัญวงศ์มียศเสมอจตุสดมภ์ หรือที่เรียกจักรีมอญ เป็นหัวหน้าควบคุมมอญทั่วไป ส่วนพระยามอญและพวกหัวหน้าที่อพยพเข้ามาที่ทรงตั้งให้มียศศักดิ์เป็นข้าราชการทุกคน มอญที่อพยพเข้ามาในครั้งนี้มีทั้งหมด 3,000 คนเศษ³¹

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มีมอญอพยพเข้ามาครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่งในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นจำนวนถึง 40,000 คนเศษ³² สาเหตุที่ทำให้มอญอพยพเข้ามาอย่างมากมายครั้งนั้นก็เพราะไม่สามารถทนการเบียดเบียนจากพม่าได้ มอญที่อพยพเข้ามาในคราวนี้มาด้วยกันหลายทาง คือทางด้านเมืองตาก ทางเมืองอุทัยธานี แต่ส่วนใหญ่จะมาจากด้านเจดีย์ 3 องค์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงมีพระบรมราชานุญาตให้ครัวมอญที่อพยพมาครั้งนี้ ไปตั้งภูมิลำเนาในแขวงเมืองปทุมธานี เมืองนนทบุรี และเมืองนครเขื่อนขันธ์(พระประแดง)³³ ซึ่งสมทบกับครอบครัวมอญเมืองปทุมธานีพวกพระยาแจ้งที่อพยพเข้ามาสมัยกรุงธนบุรี จำนวนหนึ่ง ครั้งที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดเกล้าให้สร้างเมืองที่ปากน้ำ ซึ่งพระราชทานชื่อเมืองว่า “เมืองนครเขื่อนขันธ์” และทรงย้ายครัวมอญกลุ่มพระยาแจ้งจากเมืองปทุมธานีจำนวนหนึ่งดังกล่าว ให้เข้ามาตั้งถิ่นฐานยังนครเขื่อนขันธ์แห่งนี้ และโปรดตั้งสมิงทอมา

28 เรื่องเดียวกัน หน้า 25

29 R. HALLIDAY "IMMIGRATION OF THE MONS IN TO SIAM" THE MONS COLLECTED ARTICLE FROM THE JOURNAL OF THE SIAM SOCIETY BANGKOK: THE SIAM SOCIETY 1986 PAGE 10-11

30 LOC.CIT P10-11

31 ศุภศิ ทิพทัส สุวฒนา ธาณานิธิ “การศึกษาชุมชนมอญในพื้นที่ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” กรุงเทพมหานคร: รายงานผลการวิจัยชุมชนประมาณแผ่นดิน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2532 หน้า 2-8, 2-9

32 ตำราพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2 พระนคร: คุรุสภา พ.ศ.2525 หน้า 227 อ้างจากศุภศิ ทิพทัส สุวฒนา ธาณานิธิ เรื่องเดียวกัน หน้า 2-9

33 ศุภศิ ทิพทัส สุวฒนา ธาณานิธิ เรื่องเดียวกัน หน้า 2-9

บุตรพระยาเจ่งเป็นพระยานครเขื่อนขันธ์รามัญราชชาติเสนาบดีศรีสิทธิสงคราม เป็นเจ้าเมืองนครเขื่อนขันธ์คนแรก³⁴

ได้มีชาวมอญอพยพกลุ่มเล็กๆ อีกครั้งหนึ่งในตอนต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว อีกครั้งหนึ่งโดยที่เจ้าพระยามหาโยธา(ทอเรียะ)³⁵ บุตรคนที่ 3 ของพระยาเจ่ง(เจ้าพระยามหาโยธา) ดันตระกูลชเสณี³⁶ ได้กราบบังคมทูลแก่พระเจ้าอยู่หัวว่า พวกรามัญหรือพวกมอญที่อยู่ในกรุงเทพฯ ขอบกกองทัพออกไปกวาดค้อนครอบครัวญาติพี่น้องที่ยังอยู่ในเมืองมอญเข้ามาไว้ในพระนคร(คำว่าพระนครในที่นี้หมายถึง หัวเมืองใกล้กรุงเทพฯ ในยุคนั้น) จึงโปรดเกล้าให้เจ้าพระยามหาโยธา(ทอเรียะ) คุมกองทัพรามัญ(มอญ) ออกไปปรับครัวมอญเข้ามาในช่วงที่อังกฤษกำลังทำศึกกับพม่าอยู่³⁷ แต่การอพยพครั้งนี้ไม่มีรายละเอียดที่แน่นอนสันนิษฐานว่าคงมีจำนวนไม่มาก และโปรดเกล้าให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์(พระประแดง)³⁸ มอญกลุ่มต่างๆ ที่อพยพเข้ามายังเมืองไทยในรัชสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น ส่วนมากเป็นมอญจากเมืองมะละแหมะ เนื่องจากเป็นเมืองที่อยู่ใกล้พรมแดนไทย นอกจากนี้ก็ยังมีมอญจากเมืองอื่นๆ เช่น หงสาวดี มะละลำเลิง แครง เริง เป็นต้น³⁹

ชาวมอญที่อพยพมาแต่ครั้งสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี โดยมีพระยาเจ่งเป็นหัวหน้านั้น พระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดินให้เป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำกินในแถบเมืองนนทบุรี เมืองปทุมธานี ครั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้สร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์เสร็จแล้ว จึงโปรดเกล้าให้ย้ายครอบครัวมอญจำนวนหนึ่งลงมาอยู่ที่นครเขื่อนขันธ์ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น เรียกว่ากลุ่ม “มอญเก่า” ส่วนชาวมอญที่อพยพเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 2 ซึ่งโปรดเกล้าให้ส่วนหนึ่งมาอยู่ร่วมกับพระยาเจ่ง(เจ้าพระยามหาโยธา) ที่นครเขื่อนขันธ์หรือพระประแดงนั้นเรียกว่า “มอญใหม่”⁴⁰ รวมถึงกลุ่มที่เข้ามาในต้นรัชกาลที่ 3 ด้วย เพราะเป็นมอญอพยพเข้ามาในยุคต้นรัตนโกสินทร์กลุ่มหลังสุด กลุ่มมอญจากชุมชนนครเขื่อนขันธ์ หรือพระประแดงนี้เองได้ขยายตัวออกไปตั้งถิ่นฐานไปยังบริเวณต่างๆ ตลอดจนล่ากลองไปสู่แม่น้ำท่าจีนและแม่น้ำแม่กลอง⁴¹ และมอญย่านลาดกระบังด้วย ครึ่งที่เข้ามาหัดล้างดาบพังกานาในย่านลาดกระบังนี้ ในช่วงรัชกาลที่ 5

34 คณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรมอำเภอพระประแดง โรงเรียนอานววิทยฯ” ปกฉะพระประแดง” อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายวิรัช กฤษเพชร กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม พ.ศ.2535 หน้า 3

35 ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 62(เล่ม35) “เรื่องทูตฝรั่งเศสสมัยรัตนโกสินทร์” พระนคร: คุรุสภา พ.ศ.2506 หน้า148-149 อ้างจากมุสดีทิพทัต สุวัฒนา ธาณานิธิ เรื่องเดิม หน้า 2-11, 2-12

36 คณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรมอำเภอพระประแดง โรงเรียนอานววิทยฯ” เรื่องเดิม หน้า 3

37 ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 62(เล่ม35) เรื่องเดิม หน้า 148-149 อ้างจากมุสดีทิพทัต สุวัฒนา ธาณานิธิ เรื่องเดิม หน้า 2-11, 2-12

38 HENRY BURNEY, BURNEY PAPERS, VOL,I BANGKOK: PRINTED BY ORDER OF VAJIRANANA NATIONAL LIBRARY, 1910, P.276 อ้างจากมุสดีทิพทัต สุวัฒนา ธาณานิธิ เรื่องเดียวกัน หน้า 2-12

39 มุสดีทิพทัต สุวัฒนา ธาณานิธิ เรื่องเดียวกัน หน้า 2-14

40 คณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรม อำเภอพระประแดงฯ เรื่องเดิม หน้า 4

41 R.HALLIDAY Ibid PAGE 17

หลังจากได้ขุดคลองประเวศบุรีรมย์แล้ว⁴² จากการศึกษาภาคสนามที่ผู้วิจัยสอบถามคนมอญย่านคลองมอญ ที่มีอายุหลายท่าน จะเล่าว่า เมื่อตนยังอยู่ในวัยเด็กจะตามพ่อแม่จากพระประแดงมาจับจองหักล้างพง เมื่อปราบดินให้เป็นที่นาเพื่อทำนา หรือก็มาซื้อที่นาที่ปราบดินเป็นนาเรียบร้อยแล้ว บิดามารดาของตนนั้นมาจากพระประแดง บางคนมาจากนนทบุรี และปทุมธานี ซึ่งเป็นกลุ่มมอญเก่าและมอญใหม่ทั้งสิ้น แต่ส่วนใหญ่บรรพบุรุษมาจากพระประแดงหรือนครเขื่อนขันธ์⁴³ เป็นส่วนมากผู้มีอายุเหล่านี้ล้วนมีอายุ 70 ปีขึ้นไป

อธิบายชื่อชุมชน “พระประแดง” “ปากลัด” และ “นครเขื่อนขันธ์” ซึ่งเป็นแหล่งดั้งเดิมของชุมชนชาวมอญที่อพยพเข้ามาสู่ย่านลาดกระบัง (หัวตะเข้)

จากการศึกษาภาคสนามตามบ้านชาวมอญที่สร้างบ้านเรือนอยู่ริมสองฝั่งของคลองมอญ ผู้วิจัยสอบถามถึงบรรพบุรุษของกลุ่มชนเหล่านี้ มักจะให้คำตอบว่าปู่ย่าตายายตนนั้น มีรกรากอยู่ที่พระประแดงหรือปากลัดแทนเขื่อนขันธ์ที่สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงประทานไว้ คำว่าพระประแดงนั้นสมเด็จพระอมรินทราบหาราชานุภาพทรงอธิบายว่า เมืองพระประแดงเป็นเมืองขอมโบราณ ตั้งอยู่ที่ตำบลราษฎร์บูรณะฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาปากซ้ายนี้ หากใช้เมืองที่คนสามัญเรียกกันว่า “ปากลัด” ในปัจจุบัน เดิมยังมีกำแพงเมืองพระประแดงเก่าปรากฏหลักฐานมั่นคงอยู่ เพิ่งมารื้อเสียในตอนหลัง ซึ่งประมาณ 1,000 ปีล่วงมาแล้วปากน้ำเจ้าพระยาอยู่ที่ตัวเมืองพระประแดงที่ขอมสร้างเท่านั้น เพิ่งมางอกออกไป คือ ตำบลแหลมฟ้าผ่าเมื่อราว พ.ศ.2430 กล่าวว่าเป็นเมืองหน้าด่านหรือเมืองปากน้ำของขอมโบราณ การที่ขอมขนานนามเมืองหน้าด่านของตนว่า “พระประแดง” เพราะคำว่า “ประแดง” หรือ “บาแดง” แปลว่า “คนเดินหาย คนนำข่าว ทูต พนักงานตามคน” ฉะนั้นเมืองพระประแดงที่เป็นเมืองหน้าด่าน ถ้ามีเหตุการณ์ใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับเมืองหลวงแล้วก็เป็นหน้าที่ของเมืองนี้จะต้องนำข่าวสาส์นเข้าไปแจ้งโดยเร็ว

ครั้นขอมเสื่อมอำนาจลงเมืองพระประแดงคงยังเป็นเมืองหน้าด่านทางภูมิภาคนี้ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเรื่อยมาจนสมัยอยุธยา⁴⁴ จวบจนสมัยรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ 2 ได้ขุดคลองทะเลแม่น้ำเจ้าพระยาทั้ง 2 ด้าน เพราะเมืองนครเขื่อนขันธ์ตั้งอยู่บนคอคอด เพื่อย่นระยะทางจากปากน้ำเจ้าพระยาฯ ไม่ต้องแล่นเรืออ้อมคอคอด ซึ่งเป็นโค้งใหญ่ตามลำแม่น้ำเจ้าพระยา⁴⁵ พร้อมได้สร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์และได้เกณฑ์ชาวมอญเข้ามาตั้งถิ่นฐานขึ้นใหม่ดังได้กล่าวมา เมืองนครเขื่อนขันธ์ที่มีชื่อเป็นทางการนั้น ชาวบ้านทั่วไปกลับเรียกว่า “ปากลัด” ตามลักษณะคลองลัดที่ขุดขึ้นนั่นเอง นับแต่รัชกาลที่ 2 ได้ทรงสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์มาประมาณ 100 ปี จนถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ดำริว่าเมืองพระประแดงเป็นนามเมืองสำคัญมาแต่โบราณ กาลหาควรปล่อยให้สูญไปไม่ แม้ว่าเมืองนครเขื่อนขันธ์นั้นเป็นเมืองใหม่

42 สัมภาษณ์ ผ.ศ.ประศาสน์ คุณะดิลก ซึ่งเล่าว่าคุณดาของ ผ.ศ.ประศาสน์ คุณะดิลก เป็นมอญชื่อ พริ้ง เป็นลูกกำนันที่พระประแดง ได้ตามกำนันผู้เป็นบิดาพาเรือเข้ามาทำนาขังบริเวณลาดกระบังนี้ ครั้งยังเป็นวัยรุ่น คุณตาแดง ตายเมื่อปีพ.ศ.2525 อายุ 104 ปี

43 สัมภาษณ์ นางแก้ว ไชยชนะ นางไต้ด แซ่มจีน นายพวง ศิริใหญ่ ผู้มีอายุชาวมอญที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมคลองมอญ ในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ.2532

44 คณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรม อำเภอพระประแดงฯ เรื่องเดิม หน้า 1-2

45 เรื่องเดียวกัน

ก็จริง แต่เป็นเมืองใกล้เคียงกันกับเมืองพระประแดงเดิม ทั้งยังมีความสำคัญทำนองเดียวกันกับเมืองเก่าด้วย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อเมืองนครเขื่อนขันธ์เป็นจังหวัดพระประแดง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2458 ในรัชสมัยพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ยุบจังหวัดพระประแดงลงเป็นอำเภอขึ้นกับจังหวัดสมุทรปราการเมื่อปี พ.ศ.2475 ชาวบ้านจึงเรียกชุมชนแห่งนี้ว่า พระประแดงตั้งแต่นั้นมา และใช้คำว่า “ปากลัด” แทนคำว่า “พระประแดง” ในบางครั้งชื่อทั้ง 2 ชื่อนี้ จึงเป็นชื่อที่ใช้เรียกขานกันทั่วไป ของประชาชนโดยทั่วไปและชาวมอญทั้งหลายด้วยแต่ชาวมอญที่ลาดกระบังนิยมเรียกว่า “พระประแดง” มากกว่า “ปากลัด”

ภาษาของชาวมอญ

ภาษามอญอยู่ในสายโมนิค(MONIC BRANCH) ซึ่งเป็นสายหนึ่งในตระกูลมอญเขมร(MON-KHMER FAMILY) ภาษาต่างๆ ในตระกูลมอญ-เขมร นี้อยู่ในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก(AUSTRO ASIATIC PHYLUM) ภาษาอื่นๆ ที่อยู่ในสายโมนิค เช่นเดียวกับภาษามอญก็เช่น ภาษาเนียะกวล (NIAKUAL)

ภาษามอญนั้นยังเป็นภาษาที่ใช้กันอยู่ในหมู่บ้านและชุมชนของชาวมอญทั้งยังมีตัวเขียนเป็นของตนเองอีกด้วย ตัวเขียนมอญนั้นเป็นอักษรที่มาจากอักษรอินเดียตอนใต้ มอญมีบันทึกตัวเขียนและวรรณคดีมากมายและมีมาเป็นระยะเวลาช้านานแล้ว นับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 6 ที่สำคัญก็คือ ภาษาเขียนของมอญนั้นเปลี่ยนแปลงน้อยกว่าภาษาพูด แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายว่าคนมอญที่เขียนและอ่านตัวหนังสือมอญได้นั้นมีน้อยมาก (หมายถึงมอญในประเทศไทยในปัจจุบัน) คงมีแต่ภาษาพูดเท่านั้นที่มีคนมอญส่วนใหญ่ยังคงรักษาไว้ได้อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ภาษามอญที่ใช้พูดกันในประเทศไทยทุกวันนี้ ได้อิทธิพลจากภาษาไทยมากเช่นเดียวกับภาษามอญที่ใช้ในประเทศพม่า ก็ได้รับอิทธิพลจากภาษาพม่า คนมอญทุกคนในประเทศไทยและประเทศพม่าต่างก็มีความสามารถในการพูดได้สองภาษาทั้งนั้น

สอติเคยน์นักวิชาการชาวตะวันตกที่เชี่ยวชาญเรื่องชนชาวมอญได้ยืนยันว่าภาษามอญในพม่าและภาษามอญในเมืองไทยนั้นสามารถใช้พูดเข้าใจกันได้ ยกเว้นแต่ในเรื่องศัพท์ของคำศัพท์บางคำซึ่งไม่สามารถจะพูดเข้าใจกันได้ ทั้งนี้เพราะเป็นคำศัพท์ที่ยืมมาจากภาษาพม่าหรือภาษาไทย⁴⁶

ชาวมอญที่หัวตะเข้และลาดกระบังในปัจจุบันนี้ ผู้มีอายุยังพูดภาษามอญกันอยู่กลุ่มวัยกลางคนก็พูดมอญได้ ส่วนเยาวชนอายุประมาณ 20 ปีลงมามักไม่ค่อยพูดภาษามอญกันแล้ว⁴⁷ คนมอญในเขตลาดกระบังรวมทั้งบริเวณสองฝั่งคลองมอญที่มีอายุมักจะมารักษาที่วัดโบสถ์ที่วัด กลุ่มชาวมอญเหล่านี้นิยมพูดคุยกันเป็นภาษามอญ ส่วนคนมอญที่มีอายุจะพูดคุยกับลูกหลานที่บ้านนิยมพูดภาษาไทยสลับกับภาษามอญ ชั้นหลานนิยมพูดกับปู่ย่าตายายด้วยภาษาไทยเป็นส่วนใหญ่ แต่ฟังภาษามอญรู้เรื่อง คนวัยกลางคนและคนรุ่นหนุ่มนิยมพูดกันด้วยภาษาไทยเป็นส่วนใหญ่⁴⁸

46 สุเอ็ด คชเสนีย์ สุจริ สกษณคดีผดุง เรื่องเดิม หน้า 5

47 สัมภาษณ์ผู้เฒ่าบ้านหมู่ 6 แขวงทับขาว นายฉาบ เจริญ

48 สัมภาษณ์ ปิยะวัฒน์ มังกรวงษ์(ข้าราชการที่ไปสร้างบ้านเรือนอยู่ในกลุ่มบ้านชาวมอญที่ลาดกระบัง)

อาชีพพื้นฐานดั้งเดิมของชาวมอญ เขตลาคกระบัง โดยเฉพาะย่านสองฝั่งคลองมอญ

กลุ่มคนเชื้อสายมอญในย่านหัวตะเข้เขตลาคกระบังที่อพยพจากปากลัดหรือพระประแดงเข้ามาตั้งถิ่นฐานรกรากในเขตลาคกระบังนั้นสันนิษฐานว่าเดินทางผ่านคลองสำโรงขึ้นมาตามคลองธรรมชาติมาตั้งถิ่นฐานสองฝั่งคลองลำปลาทิว แยกที่คลองลำพะองและคลองลำกอไผ่คงเริ่มอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเมื่อมีการขุดคลองประเวศบุรีรมย์แล้ว ส่วนใหญ่แต่เดิมดำรงชีพด้วยการประกอบเกษตรกรรมด้วยการหักร้างตางพง เพื่อตั้งถิ่นฐานประกอบการทำนาเป็นอาชีพหลักและมีการทำสวนเข้ามาเสริมด้วยทำสวนมะม่วงในบริเวณที่พืคอ้ายแซมกับสวนกล้วยและไม้ยืนต้นชนิดอื่นๆ เป็นลักษณะสวนผสมซึ่งเป็นบริเวณระหว่างบ้านกับท้องนาต่อกัน โดยอาศัยไม้ยืนต้นเป็นกำแพงธรรมชาติเพื่อกันลม และลดความร้อนจากทุ่งนา สวนผลไม้ไม้ปลูกเพื่อบริโภคภายในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่มีใช้มุ่งเพื่อขาย การทำนาแต่เดิมใช้การร่วมแรงงานกันระหว่างเพื่อนบ้านลักษณะการลงแขก แต่ปัจจุบันการทำนาแบบลงแขกได้เลิกราไปแล้วเนื่องจากสมาชิกภายในชุมชนต่างหันไปประกอบกรรับจ้าง⁴⁹ เพราะมีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมขึ้น และชาวนาส่วนใหญ่ไม่มีที่นาของตนเอง ที่ดินบางส่วนมีนายทุนมากว่านซื้อเพื่อทำการจัดสรรบ้านพักอาศัยและชาวนาหันมาพึ่งเครื่องจักรกลทางเกษตรเกือบทุกบ้าน จึงมีการจ้างแรงงานในช่วงเก็บเกี่ยวเท่านั้น การนวดข้าวก็ใช้เครื่องไถนาทำการนวดข้าวแทน ไม่ต้องใช้แรงงานคนอีกต่อไป ชาวนาที่มีมาแต่เดิม ซึ่งปัจจุบันที่นาได้ตกไปของบุคคลอื่นนั้น บางครอบครัวก็คงเช่าที่นาทำนาต่อไป โดยเจ้าของที่นาส่วนใหญ่มักเป็นผู้ให้เงินกู้แก่ชาวนามาลงทุนทำนาต่อเมื่อชาวนาสามารถจะชดใช้เงินต้นได้ ที่นาที่จำนองก็หลุดและตกเป็นของนายทุนเจ้าของเงินกู้ ชาวนาจึงต้องเช่าที่นาจากนายทุนดำเนินอาชีพทำนาต่อไปอีก

การทำนาของชาวมอญรวมถึงชาวนาทั่วไปในท้องที่หัวตะเข้และลาคกระบังนั้น เดิมทำนาปีเพียงอย่างเดียว เมื่อกรมชลประทานได้พัฒนาระบบการส่งน้ำไปยังคลองที่ชลประทานรับผิดชอบ ชาวนาก็เพิ่มทำนาปรังอีก แต่ก่อนใช้ควายไถนา จนประมาณปี พ.ศ.2514 ตำหนักเรียนจิตตภาวันภายใต้การอำนวยการของท่านกิตติวุฒโฑได้บอกรูปบริจาควายเพื่อนำไปช่วยชาวนายากจนในท้องที่กันดาร ชาวนาแถบลาคกระบังจึงนำควายของตนไปถวายทานเพื่อเป็นกุศลแก่ตนเองและครอบครัว รวมถึงความด้วย แล้วหันมาใช้เครื่องไถนาแทนแรงงานจากควาย ชาวนาย่านคลองมอญคนแรกที่ใช้เครื่องไถนาแทนควายคือ นายฉายเชิดชู ซึ่งใช้เครื่องไถมาก่อนชาวนาจะบริจาควายให้กับจิตตภาวันแล้วเริ่มแพร่หลายไปยังชาวนาครอบครัวอื่นๆ การเลิกใช้ควายโดยสิ้นเชิงก็ช่วงการบริจาควายให้แก่สำนักจิตตภาวันนั่นเอง⁵⁰

เนื่องจากคลองมอญ(ล่าง)เป็นคลองที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมชลประทาน⁵¹ ชาวลองมอญ โดยเฉพาะชาวนาเชื้อสายมอญจะทำนาปรังหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวนาปีแล้ว เป็นการเพิ่มรายได้แก่ครอบครัว มีบางครอบครัวหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวนาปีแล้ว จะนำฟางข้าวมาเพาะเห็ดฟางตามบริเวณชานาที่ติดกับบ้านของตน โดยไปซื้อเชื้อเห็ดมาจากแถวหน้ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน เพื่อเพิ่มรายได้จากการทำนาอัน

49 จัตตชัย อินทร ไรติ “ประเพณีตักบาตรพระร้อย” รายงานการศึกษาค้นคว้าวัฒนธรรมท้องถิ่นในประเทศไทย หลักสูตรศิลปศาสตร ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ.2534 หน้า 22-24

50 สัมภาษณ์ อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 แขวงทับยาว นายฉาย เชิดชู

51 สำนักงานเขตลาคกระบัง กรุงเทพมหานคร “สรุปผลการปฏิบัติราชการปี ‘31’ พ.ศ. 2531 หน้า 4

เป็นอาชีพหลัก ชาวนามอญจะเก็บข้าวเปลือกบางส่วนไว้รับประทานพอกินในครอบครัวภายในหนึ่งปีและพันธุ์ข้าวเปลือกเพื่อใช้ทำพันธุ์ โดยเก็บไว้ในเสียม(ที่เก็บข้าวลักษณะเป็นทรงกระบอกสานด้วยไม้ไผ่ที่ไม่เอาผิวออก สูงประมาณ 1-1.5 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.9-1.2 เมตร) ภายในตัวเรือนด้านสกัดทิศตะวันตก นอกนั้นจะขายแก่โรงสีโดยจะมีพ่อค้ามารับซื้อถึงที่นา ขณะเก็บเกี่ยวในสมัยประมาณ 20 ปีมาแล้ว จะมีพ่อค้าคนกลางซื้อสายจิ้นพายเรือมาซื้อตามบ้านชานา ซึ่งเป็นพ่อค้าคนกลางที่ทำการค้าขายย่านตลาดหัวตะเข้

จากข้อมูลสถิติการทำนาและการปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของเขตลาคกระบังประจำปี 2527-2528 นั้น ทราบว่าแขวงทับยาวซึ่งหมู่บ้านของชาวมอญในคลองมอญสังกัดอยู่นั้น มีพื้นที่นาที่ถือครอง 12,424 ไร่ พื้นที่ทำนาปี 12,260 ไร่ ทำนาปรัง 9,728 ไร่ พื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจไม้พืชผักต่างๆ เช่น มะพร้าว 150 ไร่ มะม่วง 688 ไร่ ถั่ว 322 ไร่ บ่อปลา 1,132 ไร่⁵² การทำบ่อปลานั้นชาวมอญย่านคลองมอญไม่ได้ทำอย่างจริงจัง เหมือนกับเกษตรกรอื่นๆ ที่ใช้ที่ดินแปลงใหญ่ กินเนื้อที่นับสิบไร่ขึ้นไปขุดที่นาทำบ่อเลี้ยงปลา จัดตั้งเครื่องสูบน้ำอย่างมีระบบ หากแต่ชาวลองมอญใช้คลองที่รองรับสวนท้ายบ้านที่ติดต่อกับที่นาเป็นบริเวณเลี้ยงปลาโดยให้ปลาเข้ามาตามธรรมชาติ พอถึงฤดูแล้งก็วิดบ่อเก็บปลาจากบ่อมากินภายในครอบครัวบ้างที่เหลือขายบ้าง ปลาที่ได้ส่วนใหญ่ ได้แก่ ปลาช่อน ปลาสลิดบ้างปลาระดื่บ้าง ปลาที่เหลือจากขายและนำมาปรุงอาหาร จะนำมาหมักในไหเป็นปลาร้าไว้กินตลอดปี นำหัวปลาช่อนตากแห้งเอาไว้ทำแกง ปลาที่หมักปลาร้าก็ได้แก่ ปลาระดื่และปลาช่อน ซึ่งคล้ายกับชานาทั่วไปในแขวงทับยาวและเขตลาคกระบัง อาหารของชาวมอญแถบคลองมอญส่วนใหญ่คล้ายกับอาหารไทย จะแตกต่างกันอยู่ที่ความประหยัดมัธยัสถ์ของชาวบ้าน และไม่มีใครจะซื้ออาหารจากตลาด กงทวนแต่อาหารที่หาได้ตามมีตามเกิดในละแวกบ้านนั่นเอง เช่นจับปลาจากบ่อ หรือล่าคดอง ซึ่งจับได้ทุกวันเก็บผักจากสวนครัวและท้องนาปรุงอาหาร อาหารส่วนใหญ่ทุกมื้อและทุกวันจึงเป็นผักปลา และอาหารทุกมื้อจะต้องมีน้ำปลาร้าอมอญกับผักต้ม ปลาร้าอมอญเป็นปลาร้าที่มีกลิ่นรุนแรง นอกจากนี้ยังนิยมนำผลกระเจี๊ยบสีอื่นๆ ที่ภาษามอญเรียกว่า “กระตาด” มาลวกจิ้มน้ำปลาร้าถือว่ากระเจี๊ยบหรือกระตาดนี้เป็นผักประจำชาวมอญด้วยซ้ำไป⁵³ ฉะนั้นจากการสำรวจภาคสนามจึงพบว่าแถบทุกบ้านที่เข้าทำการศึกษาจะมีการปลูกต้นกระเจี๊ยบไว้ตามสวนครัวในบริเวณบ้าน นอกจากนี้ยังมีไม้ผลอีกประเภทหนึ่งที่ชาวมอญนิยมปลูกเพื่อใช้ผลมาปรุงอาหารคือ “มะตาด” เป็นพืชยืนต้นขนาดไม่ใหญ่นัก ใบคล้ายกับใบลั่นทมแต่ปลายใบแหลม ลูกเป็นผลกลมประมาณเท่ากำมือหรือใหญ่กว่าเล็กน้อยมีรสเปรี้ยว ซึ่งชาวมอญจะนำมาผ่านผสมเข้าไปในแกวประเภทแกงส้มแทนมะขามเปียก ซึ่งมักจะปลูกผสมกับผลไม้ยืนต้นอื่นๆ ตามคันดินริมท้องร่องสวน แถบทุกบ้าน

52 สำนักงานเกษตรอำเภอลาคกระบัง กรุงเทพมหานคร เรื่องเดิม หน้า 3

53 นิยมวรรณศิริ เรื่องเดิม หน้า 139

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ศาสนาและความเชื่อบางประการที่สำคัญ อันบ่งชี้ถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ชาวมอญในไทยรวมถึงมอญภาคกระบังนับถือพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทคล้ายกับคนไทยส่วนใหญ่⁵⁴ พุทธศาสนาเถรวาทแบบมอญนี้มีส่วนให้คณะสงฆ์ไทยในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้ปรับปรุงคณะสงฆ์ครั้งใหญ่ โดยพระภิกษุสมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎ (รัชกาลที่ 4 ครั้นทรงผนวช) เป็นผู้นำโดยได้ดำเนินการปรับปรุงตามแบบแผนของสงฆ์รามัญ(มอญ)⁵⁵ เป็นธรรมยุติกายเซ็น พระสงฆ์มอญสวดและเทศน์ตามแบบมอญนิยมเทศน์ภาษามอญ พระมอญที่สุธาโกชน์ ซึ่งเป็นวัดของชาวมอญย่านคลองมอญยังคงปฏิบัติอยู่ ชายหนุ่มเมื่ออายุครบบวชจะนิยมบวชในเวลาสั้นในช่วงเช้าพรรษา⁵⁶ ที่วัดสุธาโกชน์นั้นจะมีการเทศน์ทั้งภาษาไทยและภาษามอญ โดยพระจะเทศน์ภาษาไทยในช่วงเช้าและเทศน์ภาษามอญในช่วงบ่าย ชาวบ้านจะนิมนต์พระสงฆ์ไปประกอบพิธีงานมงคลของชาวบ้านในงานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่และงานศพยังบ้านที่จัดพิธีอันตั้งอยู่ 2 ฝั่งคลองมอญ⁵⁷ ซึ่งเหมือนกับคนไทยโดยทั่วไป ความเชื่อที่เกี่ยวกับพุทธศาสนานั้นชาวมอญจะยึดถือเคร่งครัดมาก

ความเชื่อเรื่องการนับถือผี

ลักษณะทางวัฒนธรรมที่เด่นชัดของชาวมอญอันแตกต่างจากคนไทยก็คือ การนับถือผี⁵⁸ จากการสำรวจภาคสนามของผู้วิจัยของชาวมอญแถบย่านคลองมอญ ก็พบว่าชาวมอญยังยึดถือคติความเชื่อนี้อยู่ ซึ่งบุคคลที่สูงอายุจะสามารถอธิบายถึงหลักการความเชื่อนี้ได้เป็นอย่างดี แต่มักจะกล่าวว่รายละเอียดต่างๆ ก็หลงลืมไปบ้าง⁵⁹ เพราะชาวมอญได้สืบทอดความเชื่อต่อกันมาจากบรรพบุรุษ หากผู้วิจัยสอบถามในรายละเอียดก็จะบอกให้ไปถามนายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี

จากการค้นคว้าของศาสตราจารย์นายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี นายกศมาคมไทย-รามัญ เกี่ยวกับความเชื่อนี้กล่าวว่า ในเมืองมอญตอนใต้ของพม่าแบ่งมอญเป็น 3 พวก แต่ละพวกก็นับถือผีคนละประเภทคือ มอญเตี้ย เป็นกลุ่มชาวมอญที่อาศัยในแคว้นพะสิมและหัวเมือง รวม 32 พวกนิยมนับถือผีมะพร้าว โดยเอามะพร้าวแห้งทั้งผล ทั้งหนวดมะพร้าวผูกด้วยผ้าแดงและผ้าขาว แล้วแขวนที่เสาอกของบ้าน คนในบ้านต้องคอยเฝ้าดูไม่ให้น้ำมะพร้าวแห้ง ไม่ถูกมะพร้าวร่วงหรือหนวดมะพร้าวร่วง หากเกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งดังกล่าวขึ้นจะต้องหามะพร้าวลูกใหม่มาแขวนแทน

มอญเตี้ย คือพวกมอญที่อาศัยอยู่ในแคว้นเมืองหงสาวดี ซึ่งมีหัวเมืองรวมอยู่ 32 หัวเมืองมอญกลุ่มนี้จะนับถือผีผ้า ซึ่งประกอบด้วยผ้าถุงของผู้ชาย 1 ผืน ของผู้หญิง 1 ผืน เสื้อผู้ชาย 1 ตัว เป็นผ้าขาว ผ้าอกแขนยาว ผ้าสไบ 2 ผืน สีขาว 1 ผืน สีแดงอีกหนึ่งผืน และแหวนหนึ่งวงต้องคอยดูแลไม่ให้สูญหายหรือชำรุด

54 Brain I. Foster "ETHNIC IDENTITY OF THE MONS IN THAILAND" THE MON COLLECTED ARTICLES FROM THE JOURNAL OF THE SIAM SOCIETY. BANGKOK: THE SIAM SOCIETY 1986 PAGE 68

55 สุเอ็ด คชเสนี ๓๖ สุจริตลักษณะ คีตมุง เรื่องเดิม หน้า 24

56 นิยมพรรณ วรณศิริ เรื่องเดิม หน้า 166-169

57 Michael Smithies Op.cit page 43

58 Brain I. Foster Op.cit page 68

59 สัมภาษณ์ นายพวง ศิริใหญ่ นางแก้วไชยชนะ นางโค๊ด แซ่มเชื้อ ในช่วงออกทำงานภาคสนามระหว่างเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2532

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์หรือการสงวนเพื่อการค้าเท่านั้น เมื่อผู้ยืมเอกสารนี้ไปใช้ ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

มอญูญะ คือพวกมอญที่อาศัยอยู่ในแคว้นเมืองสะเทิม ซึ่งมีหัวเมืองรวม 32 หัวเมืองเช่นกัน เป็นพวกผีที่นับถือ กระจบอกไม้ไผ่ โดยการนำกระจบอกไม้ไผ่ขนาดเล็กมีข้อติดกันกระจบอก 7 อัน ใส่น้ำในกระจบอกพร้อมใบหว้ากระจบอกละใบนำมาแขวนไว้ที่เสาศีของบ้านและต้องคอยดูแลไม่ให้บกพร่องเช่นกัน

สำหรับมอญในประเทศไทยนั้น นอกจากจะนับถือผีต่างๆ ดังกล่าว โดยได้รับเอาผีจากบรรพบุรุษที่เมืองมอญมาแล้ว ยังมีมอญบางตระกูลนับถือผีอื่นๆ อีก เช่น ผิง ผีไก่ ผีเต่า ผีข้าวเหนียว และผีอื่นๆ อีกด้วย ถ้านับถือผิงหรือผีไก่ ในพิธีรำผีจะต้องเอาหรือไก่มาทำอาหาร เพื่อเซ่นบรรพบุรุษด้วย ผีเต่าก็เช่นกัน ถ้าตระกูลที่นับถือผีเต่า หากเดินทางออกจากบ้านไปพบเต่ากลางทางจะต้องหลีกเลี่ยงไปเสียทางอื่น มิฉะนั้นจะต้องเอาเต่าไปทำอาหารกินและก่อนกินต้องเซ่นผีบรรพบุรุษเสียก่อน จากลักษณะการนับถือดังกล่าวนี้ น่าจะหมายความว่าผีของผีของบรรพบุรุษชอบกิน หรือเป็นข้อปฏิบัติมากกว่าจะเป็นชื่อของผี

จากการสำรวจภาคสนามของนายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี สรุปได้ว่าในการสำรวจหมู่บ้านมอญ 16 หมู่บ้านในอำเภอพระประแดงและการสัมภาษณ์ผู้อาวุโสชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี และลพบุรีนั้น ชาวมอญส่วนใหญ่ในปัจจุบันยังนับถือผีบ้านหรือผีเรือน ซึ่งภาษามอญเรียกว่า “กะหลกชอย” อยู่ร้อยละ 80 ส่วนอีกร้อยละ 20 ที่ไม่ถือผีบ้านนั้น เนื่องมาจากธรรมเนียมในการถือผีมอญ จะถือผีของตระกูลฝ่ายชายเป็นสำคัญ ดังนั้นถ้าฝ่ายหญิงของมอญมาสมรสกับคนเชื้อสายอื่น การนับถือผีฝ่ายหญิงก็จะสิ้นสุดลง เรียกว่าผีขาด ผีเรือนนี้ชาวมอญทั่วไปเชื่อว่าเป็นวิญญาณของบรรพบุรุษที่คอยช่วยเหลือลูกหลาน ซึ่งมักจัดไว้สำหรับผีเรือนที่เสาศี หรือเสาเอกของเรือน ซึ่งตั้งอยู่มุมด้านทิศตะวันออกของด้านสกัดของตัวเรือน

การนับถือผีหรือการสืบทอดการถือผีของมอญ คือ การต้องรับเป็นทอดๆ สืบต่อจากบรรพบุรุษหลายชั่วคน ผู้มีหน้าที่รับสืบทอดผีคือ บุตรชายคนโตของตระกูล บุตรหญิงรับสืบทอดผีไม่ได้ถ้าตระกูลใดไม่มีบุตรชาย ก็จะไม่มีการสืบทอดการถือผี เรียกว่าผีขาดไปจากตระกูลนั้น ดังนั้นคนมอญจึงอยากได้บุตรคนโตเป็นชายเพื่อเอาไว้สืบทอดผีบ้านผีเรือนให้ต่อเนื่องอยู่ตลอดไปในตระกูลของตน

การรับผี จะมีการมอบแหวนผีซึ่งมักจะเป็นแหวนทองมีหัวแหวนเป็นพลอยสีแดง บางตระกูลมีทั้งแหวนผู้ชายและแหวนผู้หญิงให้แก่ผู้รับทอด การนับถือผีนอกจากแหวนแล้วยังมีผ้าถุงทั้งของชายและหญิงอย่างละผืนแบบลูกหว้าหรือดอกเมลิคางา ผ้าของผู้หญิงบางหมู่บ้านระบุว่าต้องเป็นสีแดงและต้องมีเชิงที่ชายผ้าถุงด้วย ส่วนเสื้อผู้หญิงนั้น จะเสื้อทรงสั้นแบบมอญป้ายด้านหน้าแขนยาว สำหรับเสื้อผู้ชายเป็นเสื้อคอกลมติดกระดุมหน้า แขนยาว บางแห่งมีผ้าสไบอีก 2 ผืนด้วย สิ่งของเหล่านี้จะเก็บรวมกันไว้ว่าจะใส่ในกระจาด ตะลุ่ม หรือหีบ เก็บไว้ในที่สูงใกล้เสาเอกของตัวบ้านและผู้รับสืบทอดผีต้องคอยดูแลไม่ให้หาย ขาดหรือชำรุด ถ้าไม่อยู่ในสภาพดีต้องเปลี่ยนใหม่ หากมีสมาชิกในครอบครัวเจ็บไข้ได้ป่วยก็มักจะต้องมาตรวจดูว่าสิ่งของเหล่านี้ชำรุดหรือไม่ และต้องบนบานกับผีให้ช่วยคุ้มครอง บางแห่งเอาแหวนจุ่มทำน้ำมันต์เพื่อเอาไปประพรมกับลูกหลานที่เจ็บป่วยด้วย⁶⁰

60

สุเอ็ด คชเสนี “การนับถือผีของมอญ” กรุงเทพมหานคร: สมาคมไทย-รามัญ ไม้ระบูนปีที่พิมพ์(อัตตนา) อ้างจากสุคติ ทิพทัส สุวัฒน์

ราศานิติ เรื่องเดิม หน้า 4-28 ถึง 4-30

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไมอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

116864

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การรำผี

จากการนับถือผีของชาวมอญทำให้เกิดประเพณีการรำผีขึ้น การรำผีจะเกิดขึ้นเมื่อมีการผีดผี การผีดผีของชาวมอญนั้นคือ ความเชื่อที่ว่าพวกลูกหลานกระทำบางสิ่งบางอย่างที่ทำให้ผีบรรพบุรุษไม่พอใจ ผีจึงบันดาลให้ผู้ผีดผีเกิดความเดือดร้อน เช่น เกิดการเจ็บป่วยหรือเกิดความเดือดร้อน ไม่สบายของคนในบ้าน อาจจะเป็นเพราะผีผีตระกูลเกิดซำรุด มีคนที่ต่างตระกูลมานอนค้างภายในเรือนหรือบังเอิญไปทำร้ายสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ของตระกูล โดยไม่เช่นไหว้ การกระทำผีดผีดังกล่าวนี้จะต้องมีการรำผีเป็นการเช่นสรวงเพื่อให้ผี(บรรพบุรุษ)พอใจ

การผีดผีที่ถือว่าต้องมีพิธีรำผี มีดังนี้คือ

-เจ้าของบ้านชาวมอญมีคนต่างตระกูลต่างผี 2 คนผัวเมียหรือหญิงมีครรภ์มานอนค้างยังบ้าน

-เด็กที่ยังไม่ได้โกนผมไฟ ถึงเป็นญาติกันมานอนค้างที่บ้านด้วยถือว่ายังไม่บริสุทธิ์ เพราะเด็กที่คลอดแล้วยังไม่ได้ทำการ โกนผมไฟทิ้งตามความเชื่อของชาวมอญถือว่าไม่บริสุทธิ์ (เช่นเดียวกับที่ถือว่าหญิงที่คลอดลูกแล้วหากไม่อยู่ไฟก็ยังไม่บริสุทธิ์ จึงต้องอยู่ไฟให้ครบกำหนดเสียก่อน)

-หญิงมีครรภ์ ซึ่งไม่ได้เป็นญาติกับเจ้าของบ้านมานอนเล่นชั่วคราวช่วยยาม แม่หลังถูกกระดานก็ถือว่าผีดผี

-ของผี คือ เสื้อผ้า แหวน เกิดซำรุดเสียหาย ต้องมีการรำผี และเจ้าของบ้านจะต้องหาของใหม่มาแทนของที่ซำรุดชาวมอญเชื่อว่าหากของผีซำรุดจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนขึ้นภายในบ้านเรือน

-กินหรือทำร้ายสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ของตระกูลโดยไม่ทำการเช่นไหว้

ข้อห้ามเหล่านี้ชาวมอญจะทราบก็ต่อเมื่อเกิดการเจ็บป่วยขึ้น เจ้าของบ้านจะสืบสาวหาสาเหตุที่เกิดการผีดผีหรือการละเมิดข้อห้ามที่ทำให้ผีบรรพบุรุษไม่พอใจและเจ้าของบ้านจะต้องประกอบพิธีการรำผี⁶¹

พิธีรำผีมอญมักไม่ประกอบพิธีกรรมบ่อยครั้ง เนื่องจากเป็นงานใหญ่ต้องใช้ทุนทรัพย์และผู้เข้าร่วมพิธีจำนวนมาก จากข้อมูลของนายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี ระบุว่า การรำผีมักจะทำในกรณีที่มีเหตุบางประการเกิดขึ้น เช่นรำเพื่อเป็นการแก้บนในกรณีที่บุคคลในครอบครัวประสบเคราะห์กรรมหรือเจ็บไข้ได้ป่วยและเจ้าบ้านได้บนบานกับผีเอาไว้ว่าจะรำผีถวาย นอกจากนั้นก็รำผีเมื่อเกิดการผีดผีขึ้น จึงต้องประกอบพิธีรำผีเพื่อขอขมา

บุตรชายคนโตของตระกูลที่เป็นผู้รับผี จะต้องเป็นผู้เข้าพิธีเรียกว่าเป็น “คนผี” (ตอมอะลล) บุตรสาวที่ยังไม่มีสามีและยังอยู่ร่วมกันในบ้านก็สามารถเข้าร่วมพิธีรำผีของตระกูลได้ (เรียกว่า ลุ่ม-ตา) แต่ถ้าแต่งงานไปแล้วถือว่าต้องไปเป็นสมาชิกของผีทางตระกูลของสามี จึงไม่มีสิทธิ์เข้าร่วมในพิธีรำผีของตระกูลเดิม นอกจากจะได้รับเชิญมาเป็นแขกของพิธีเท่านั้น

การรำผีมักจะทำฤดูแล้งประมาณเดือน 4 ถึงเดือน 6 และจะไม่ทำพิธีในวันพระ ครอบครัวที่ประกอบพิธีรำผี ต้องบอกให้ญาติในตระกูลเดียวกันให้มาร่วมเตรียมงานและปลุกโรงพิธีภายในบริเวณบ้าน ซึ่งเป็นโรงพิธีชั่วคราวปลูกอย่างง่าย ๆ มีเสา 6 ต้น มุงหลังคา โรงพิธีหันหน้าไปทางทิศตะวันตก ด้านหลังของ

61

สุวรรณดี เครือปาน “ประเพณีงานศพของชาวมอญ ในอำเภอพระประแดง” รายงานใน วิชาวัฒนธรรมท้องถิ่นในประเทศไทย ปีการศึกษา

2530 : กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสถาปัตยกรรมบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร 2530 หน้า 8-9

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษา ค้นคว้าวิจัย ไม่ควรตีพิมพ์หรือเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โรงมโหรียาวสำหรับวางของเพื่อใช้ในการรำผี เช่น เครื่องเช่น ที่เป็นอาหารและผลไม้ด้านหน้ามีต้นกล้วยผูกติดกับเสาหน้าของโรงพิธี มีพินพาทย์มอญ 1 วงเพื่อใช้บรรเลงประกอบการรำ

การรำผี(ที่อำเภอพระประแดง)จะมีการรำเป็นบทๆ สำหรับบูชาผีต่างๆ ที่ได้เชิญมา บางตระกูลเชิญมาน้อย บางตระกูลเชิญมามาก บางแห่งมีถึง 20-30 ผีก็มี พิธีรำผีจะเริ่มโดยการเชิญผีของตระกูลเข้ามาในโรงพิธีก่อน ทุกคนที่ร่วมพิธีจะต้องเวียนรอบโรงพิธีแล้วจึงรำถวายผีแต่ละผี เริ่มด้วยบทแก้บนต่อไปเป็นบทบูชาเจ้าที่ประมุข บูชาผีผี เจ้าพ่อหลักเมือง เจ้าพ่อทั้งหลายในหมู่บ้านแล้วต่อด้วยบทอื่นๆเช่น บทพื้นดินกล้วยโปรยข้าวตอก บทอาบน้ำให้ดินผี บวชเณร บิณฑบาตร พายเรือ ส่งขันหมากเจ้าหนุ่มออกศึก ชนไก่ ทูบมะพร้าว คล้องช้าง ผีบ้าน เล่นสะบ้า ลากเรือ เป็นต้น ขณะรำผีแต่ละบทหรือสำหรับผีแต่ละผี ผู้อำนวยการพิธีหรือภาษามอญเรียกว่า “โด้ง” จำนำอ่างบรรจุเครื่องเช่น เช่นกล้วย อ้อย มะพร้าว ขนมหอคุด หรืออาหารพิเศษเช่นปลาขง ไก่ต้ม สุรามาให้แขกที่ร่วมพิธีเอาไปปรับประทานเมื่อรำเสร็จบทนั้นๆ การรำผีจะจบลงด้วยการรวบรวมเอาเศษอาหารหรือต้นกล้วยที่เอามาจัดในระหว่างพิธีรวมกันแล้วบรรจุทุกลงในเรือที่สร้างขึ้นด้วยต้นกล้วยแล้วเอาเรื่อนั้นลอยน้ำเพื่อเป็นการลอยเสนียด⁶²

จากการออกศึกษาภาคสนามของผู้วิจัยในย่านบ้านพักอาศัยของชาวมอญย่านคลองมอญ ทราบว่าบรรพบุรุษของชุมชนนี้ส่วนมากมาจากหมู่บ้านต่างๆ ของอำเภอพระประแดง เช่น บ้านเวชะราว บ้านกวนหะม้ง บ้านทรงคนอง บ้านชะเร็น และยังมีญาติพี่น้องอยู่ที่พระประแดง มักจะไปประกอบพิธีรำผีที่พระประแดง ไม่ค่อยประกอบพิธีรำผีที่หมู่บ้านย่านคลองมอญ ด้วยอ้างว่าผู้ประกอบพิธีรำผีส่วนมากอาศัยอยู่ที่พระประแดง⁶³ เพราะในการรำผีต้องมีกูรูผีเป็นผู้เชิญผีโดยเฉพาะ อาชีพนี้จะมีน้อยมากซึ่งจะมีตำบลละคนเท่านั้น บางตำบลอาจจะไม่มีเลยเพราะเป็นอาชีพที่ต้องถ่ายทอดและรับสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษโดยเฉพาะ⁶⁴ ฉะนั้นพิธีกรรมรำผีจึงเหมือนกบชาวพระประแดงนั่นเอง รวมถึงความเชื่อและประเพณีต่าง ๆ นั้นยึดถือตามแบบของญาติที่พระประแดงทั้งสิ้น

ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลางและข้อห้ามต่างๆ

จากรายงานวิจัยของผู้สดี ทิพทัส และสุวัฒน์ ธาณานิติ เรื่อง “ศึกษาชุมชนมอญในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ” กล่าวถึงการสำรวจและสรุปข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับความเชื่อพอสรูปได้ดังนี้

- ห้ามเด็กเล่นตุ๊กตาในบ้าน ห้ามนำตุ๊กตาเข้าบ้าน ข้อห้ามนี้ยังปฏิบัติกันอยู่ในบางหมู่บ้าน
- ห้ามนำตุ๊กตาเสียบบาลมาเล่น เพราะเป็นตุ๊กตาสะเดาะเคราะห์ อาจจะทำให้ผู้นำมาเล่นรับเคราะห์กรรมเกิดโรคร้าย ทั้งยังไม่ควรนำมาเก็บไว้ในบ้าน

62 สุธีศ คชเสนี “การนับถือผีของชนมอญ” เอกสารเผยแพร่ของสมาคมไทย-รามัญ ไม่ระบุปีที่พิมพ์ อ้างจากมุสดี ทิพทัส สุวัฒน์ ธาณานิติ เรื่องเดิม หน้า 4-37, 4-38

63 นายทวง ศิริใหญ่ นางแก้ว ไชยชนะ จากการทำสัมภาษณ์เมื่อช่วงเดือนเมษายน ถึง เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2532

64 สุวรรณี เครือปาน เรื่องเดิม หน้า 9

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

-ห้ามนำรูปจำลองสัตว์บางชนิด เช่นหมู และเต่าเข้ามาในบ้าน ทั้งยังไม่ให้เลี้ยงหมูและจับต้อง
ถูกตัวหมู ส่วนเนื้อหมูนั้นสามารถนำมาประกอบอาหารได้

-ห้ามหญิงมีครรภ์จากบ้านอื่นมาค้างที่บ้าน บางบ้านห้ามหญิงมีครรภ์เข้าพักในบ้าน

-มอญบางหมู่บ้านห้ามกวาดบ้านในเวลากลางคืน เพราะเชื่อกันว่าผีจะมา และห้ามสนเข้มนใน
เวลากลางคืน ห้ามผิวปากในเวลากลางคืน⁶⁵

บ้านชาวมอญแท้ที่ยังเชื่อในคติโบราณของมอญนั้นเดิมจะไม่มีพระพุทธรูปเก็บไว้บูชาภายในบ้าน
เพราะถือว่าพระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้าผู้ทรงความบริสุทธิ์ พระพุทธรูปจะต้องอยู่ที่วัด
เพราะบ้านอันเป็นที่อยู่ของคนนั้นไม่บริสุทธิ์ การกระทำการต่างๆ อันเป็นวิถีชีวิตของปุถุชนต่อหน้าหรือใน
บริเวณประดิษฐานพระพุทธรูปนั้นเป็นการไม่แสดงความเคารพและจะเป็นบาปต่อเจ้าของบ้าน⁶⁶ สำหรับ
ครอบครัวที่ทำการสมรสเชื้อสายอื่น ความเชื่อนี้ไม่ค่อยถือกันอย่างเคร่งครัดจึงมีการจัดหิ้งพระพุทธรูปไว้ใน
บ้านได้ จากการออกสำรวจศึกษาภาคสนามพบว่าบ้านชาวมอญส่วนมากที่ออกทำการรังวัดแทบทุกบ้านจะมี
โต๊ะตั้งพระพุทธรูปไว้บูชาแสดงว่าคนรุ่นหลังเริ่มไม่เคร่งครัดต่อธรรมเนียมนี้เสียแล้ว

65 หุสดี ทิพทัส สุวณณา ชาติานิติ เรื่องเดิม หน้า 4-26, 4-27

66 นายพวง ศิริใหญ่ ให้สัมภาษณ์ ในช่วงผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนาม ช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม พ.ศ.2535
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับบริการเชิงานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อผู้ยู่เห็นหน้าไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 3

วิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานของชาวมอญที่คลองมอญ

จากแนวทางประวัติศาสตร์

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยภาคกลางตอนล่าง

กรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าในปี พ.ศ.2310 และช่วงระยะเวลาต่อมาไม่นานพระเจ้าตากสินได้ทำการสถาปนาอาณาจักรขึ้นใหม่โดยได้ทรงขับไล่พม่าออกไปจากดินแดนไทยอย่างรวดเร็ว ความสามารถของคนไทยที่ฟื้นตัวขึ้นได้ภายหลังที่เกิดความหายนะเช่นนี้เป็นลักษณะที่น่าสังเกตมาตลอดประวัติศาสตร์ของไทย พระราโชบายของพระเจ้าตากสินและบรรดาพระมหากษัตริย์ในต้นราชวงศ์จักรีที่สำคัญก็คือการรื้อฟื้นสถาบันต่างๆ ของชาติ ซึ่งเคยมีมาก่อนสมัยอยุธยาจะล่มสลาย โดยพยายามคงระบบการบริหารต่างๆ ไว้โดยไม่เปลี่ยนแปลง⁶⁷ ในสมัยกรุงธนบุรีนั้นมองในแง่เศรษฐกิจยุคนี้เกิดการขาดแคลนข้าวเพราะต้องทำศึกสงครามบ่อยๆ และประสบภาวะฝนแล้งใน พ.ศ. 2311 -2312 และสภาพเศรษฐกิจแบบผลิตเพื่อยังชีพของประชาชนยังคงดำรงอยู่เช่นเดิม^{68 (2)} ความมั่งคั่งของชาติในช่วงสมัยธนบุรีและต้นรัตนโกสินทร์จึงอยู่ที่ระบบศักดินาในลักษณะที่ผู้เป็นเจ้าของที่ดินขนาดใหญ่ได้รับผลผลิตจากชาวนา ซึ่งเป็นผู้รับมอบที่ดินขนาดใหญ่ได้ให้ชาวนารับช่วงที่ดินไปทำนาแล้วให้ชาวนามอบผลผลิตส่วนใหญ่ให้แก่เจ้าของที่ดิน⁶⁹ ฉะนั้นจำนวนพลเมืองซึ่งดำเนินอาชีพทำนาจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อการสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจต่อชาติ ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญในการผลิตข้าวก็คือที่ดินที่อุดมสมบูรณ์เนื่องจากพื้นฐานเศรษฐกิจของสังคมเอเชียส่วนใหญ่คือ

การเกษตรกรรมที่พึ่งตัวเองหมู่บ้านเป็นหน่วยผลิต การผลิตนั้นนอกจากเพื่อยังชีพแล้วก็ผลิตเพื่อส่งส่วยภาษี ผลผลิตส่วนเกินของสังคมถูกถ่ายเข้าท้องพระคลังของรัฐและกระจัดกระจายไปอยู่กับขุนนาง⁷⁰ การขยายการผลิตทำโดยการขยายพื้นที่เพาะปลูกและการเพิ่มจำนวนพลเมือง ดินแดนที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำนานั้นส่วนใหญ่อยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำภาคกลางอันเป็นที่ตั้งเมืองหลวงเก่าๆ ทั้งหมดของไทยในยุคต้นรัตนโกสินทร์จนถึงสมัยต้นรัชกาลที่ 5 บริเวณที่ดินอุดมสมบูรณ์นั้นยังมีจำนวนมากมาเกินความต้องการของประชาชนจากหลักฐานรายงานของนายเจมส์แมคคาร์ริผู้มาทำการสำรวจให้กับรัฐบาลกล่าวว่าในตอนเหนือของคลองแสนแสบยังไม่มีมีการทำการเพาะปลูกบริเวณนี้เต็มไปด้วยช้างป่าอันตรายสภาพพื้นที่

67 ควอริชเวลล์ “การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ” แปลโดยกาญจนิสมเกียรติกลิต ยูพา ชมจันทร์ กรุงเทพฯ : โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 2519 หน้า 7

68 ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ “ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคม” กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ พ.ศ. 2527 หน้า 319

69 ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และสุธีประศาสน์ เศรษฐศาสตร์กับประวัติศาสตร์ไทย กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ พ.ศ. 2524 หน้า 113

70 สิริลักษณ์ สักดิ์เกรียงไกร ต้นกำเนิดชนชั้นนายทุนในประเทศไทย กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ พ.ศ. 2523 หน้า 23-24

เป็นป่าทุ่งหญ้าหนาที่บึงเป็นที่อาศัยของช้างป่าซึ่งจะเข้ามาทำอันตรายกับผู้อาศัยตั้งถิ่นฐานตามบริเวณคลอง แสนแสบ⁷¹ นายเจมส์ แมคคาร์ธีย์มาสำรวจบริเวณนี้ในปี ค.ศ. 1880 หรือ พ.ศ. 2423

ในช่วงรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3 ของรัตนโกสินทร์ได้มีการกวาดต้อนประชาชนจากลาวเขมรและ หัวเมืองภาคใต้เชื้อสายมลายูเข้ามาสู่ภาคกลางโดยให้เข้ามาตั้งถิ่นฐานรอบๆ กรุงเทพฯ และหัวเมืองต่างๆ ใน ภาคกลาง เช่น สุพรรณบุรี เพชรบุรี ราชบุรี ฯลฯ พวกภาคใต้เชื้อสายมลายูนั้นจะตั้งถิ่นฐานแถบกรุงเทพปาก ตะวันออก เพื่อได้เข้าบุกเบิกที่ดินที่ว่างเปล่าให้เป็นที่นาเพื่อให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากการเกณฑ์ แรงงานก่อสร้างสิ่งสำคัญต่างๆ ของกรุงเทพฯ ให้เจริญทัดเทียมกับยุคกรุงศรีอยุธยา และเมื่อมีการอพยพของ มอญเข้าสู่ไทยครั้งใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ 2 และติดตามมาอีกหลายครั้งนั้นย่อมมีผลคือต่อ ไทยเพราะไม่ต้องยก กองทัพเข้าไปกวาดต้อนการที่ชาวมอญเข้ามาตั้งหลักแหล่งในประเทศในประเทศไทยนั้นนับได้ว่าคนมอญ เข้ามาอยู่ในฐานะเป็นที่ต้องการของพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์เกือบทุกครั้งที่มีคร้ามมอญอพยพเข้าสู่ ไทย พระมหากษัตริย์ไทยก็จะโปรดฯ ให้มีคนไปรับคร้ามมอญพระราชทานที่ให้ตั้งบ้านเรือน และที่ทำการิน พระราชทานข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นทั้งยังโปรดฯ ให้มีหัวหน้าผู้ดูแลแล้วกล่าวว่าเป็นเชื้อชาติมอญด้วยกันอีก⁷² นับเป็นการเพิ่มทรัพยากรด้านพลเมืองโดยไม่ต้องลงทุนอันเป็นฐานที่จะสร้างความมั่งคั่งแก่ประเทศเป็น อย่างดี เพราะยังมีที่ดินรกร้างจะให้ชาวมอญไปตั้งถิ่นฐานอีกมากมายในบริเวณภาคกลางตอนล่างของ ประเทศไทยดังได้กล่าวมาแล้ว เช่น ชาวมอญ ที่อพยพมานั้นเดิมมอญที่อพยพเข้ามาในสมัยอยุธยา นั้นมักจะ ตั้งบ้านเรือนแถบชานพระนคร (อยุธยา) และบริเวณติดต่อกับจังหวัดนนทบุรี ต่อมาถึงสมัยกรุงธนบุรีก็ได้ โปรดเกล้าฯ ให้มอญที่เข้ามาในครั้งนั้น ไปอยู่ที่ปากเกร็ดแขวงเมืองนนทบุรีและที่สามโคกแขวงเมือง ปทุมธานีครั้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้มีการสร้างป้อมที่ปากลัดแล้วจึงกำหนดให้ เป็นเมืองใหม่อีกเมืองหนึ่งชื่อว่า “นครเขื่อนขันธ์” โดยรวมเอาเนื้อที่บางส่วนของแขวงเมืองสมุทรปราการ และแขวงเมืองกรุงเทพมหานครเข้าด้วยกัน และโปรดฯ ให้ย้ายมอญจากปทุมธานี ซึ่งเป็นกลุ่มพวกพระยาแจ้ง (ต้นตระกูลคชเสนี) เามาไว้ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์ และโปรดเกล้าฯ ตั้งบุตรเจ้าพระยามหาโยธา (พระยาแจ้ง) เป็นผู้รักษาเมืองโดยพระราชทานตำแหน่งเป็นพระยานครเขื่อนขันธ์สามัญชาติเสนาบดีศรีสิทธิสงคราม⁷³ ซึ่งเป็นชุมชนชาวมอญล้วนๆ โดยตั้งมอญเป็นหัวหน้าควบคุมชาวมอญด้วยกันเอง ต่อมาได้มีการอพยพมอญ เข้ามาอีกครั้งหลังสุด (การอพยพ) ในช่วงรัชกาลที่ 3 ก็โปรดฯ ให้อยู่ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์บ้าง ปทุมบ้าง นนทบุรีบ้าง (เมืองนครเขื่อนขันธ์ คือ อำเภอพระประแดงในปัจจุบัน) และได้ขยายไปยังท้องถิ่นอื่นๆ ใน เวลาต่อมาโดยเฉพาะในช่วงรัชกาลที่ 4 และที่ 5 เมืองไทยได้ทำสนธิสัญญาการค้าคือสนธิสัญญาเบาริงกับ อังกฤษ เมื่อ พ.ศ. 2398 เนื้อหาของสนธิสัญญานี้กำหนดให้ไทยเก็บภาษีขาเข้าได้ร้อยละ 3 ให้ชาวเป็น

71 กจช. กส. : แผนหนังสือเก่า 62 , 2483 แมคคาร์ธีย์ถึงเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี 6 เมษายน 1895 อ้างจาก DAVID BRUCE JOHNSTON สังคมชนบทและเศรษฐกิจที่ขึ้นกับข้าวในประเทศไทย ค.ศ. 1880-1930 พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม บรรณาธิการแปล : เชียงใหม่ : ห้องจำหน่าย หนังสือสำนักห้องสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2528 หน้า 88

72 ศาสตราจารย์ นายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี อาจารย์สุจริตดิถัยณัฒ์คิผดุง บทบาทในด้านสังคมวัฒนธรรมและการเมืองของชนกลุ่มน้อยในกรุงรัตนโกสินทร์ความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี : มอญ : กรุงเทพฯ : โครงการไทยศึกษาฝ่ายวิชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2525 หน้า 4

73 ศาสตราจารย์นายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี อาจารย์สุจริตดิถัยณัฒ์คิผดุง เรื่องเดียวกัน หน้า 4

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สินค้าออกได้ ทำให้เศรษฐกิจไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงชัดเจนขึ้น เช่น การส่งข้าวออกทำให้เกิดการผลิตเพื่อขาย มีการขยายพื้นที่ทำนา ขุดคลอง ทำชลประทาน เป็นต้น⁷⁴ เพราะข้าวเป็นอาหารหลักของคนไทยมาตลอด และการทำงานก็เป็นอาชีพที่สำคัญของเกษตรกรไทยและช่วงเวลา 100 ปีที่ผ่านมา ข้าวเป็นสินค้าที่ส่งออกมาที่สุดในประเทศไทยเช่นกันและดินแดนที่เป็นภาคกลางของประเทศไทยมีการเติบโตและพัฒนาธุรกิจเกี่ยวกับข้าวที่สำคัญที่สุด⁷⁵

พลเมืองไทยในสังคมไทยก่อนที่ทางราชการจะได้ทำสนธิสัญญาเบาริงนั้น รวมถึงชาวมอญอพยพ โดยเฉพาะพลเมืองชาวมอญที่สังกัดกับนครเขื่อนขันธ์นั้นย่อมดำรงอยู่ในฐานะไพร่ที่ขึ้นสังกัดกับมูลนายที่ปกครองตนหรือกรมต่างๆ ของราชการ ดำรงชีพด้วยการประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม คือ การทำนา และทำสวนตามลักษณะพื้นที่ดินที่ตนถือครอง หากจะเว้นการเกณฑ์แรงงานพลเมืองที่เป็นไพร่แต่ละคน จะต้องส่งส่วยเป็นรายหัวแทนการเกณฑ์แรงงานหรือแทนการเข้าเวรเนื่องจากรัฐบาลต้องการเงินตรา มากกว่ากำลังคนเงินที่จ่ายแทนการเข้าเวรนี้ เรียกว่า “เงินค่าราชการ”⁷⁶ ฉะนั้นพลเมืองที่ดำรงฐานะไพร่จึงเป็นชาวนาที่ถูกปกครองอย่างหลวมๆ โดยพระมหากษัตริย์ที่ปกครองพลเมืองแบบสมบูรณาสิทธิราชแบบดั้งเดิม⁷⁷ และไพร่ส่วนใหญ่จึงเป็นชาวนาที่เลี้ยงตัวเองได้ ดังหลักแหล่งกระจายอยู่ในที่ราบอันกว้างใหญ่จะถูกควบคุมและเกณฑ์แรงงานโดยรัฐบาลในกรุงเทพฯ⁷⁸ พลเมืองชาวมอญที่ขึ้นกับการปกครองของนครเขื่อนขันธ์นั้นย่อมตั้งหลักแหล่งกระจายตัวเป็นหมู่บ้านตามที่ราบลุ่ม และพัฒนาที่ดินให้เป็นพื้นที่นาและเรียกสวนเพื่อการดำรงชีพภายในอาณาเขตที่พระมหากษัตริย์ทรงประทานไว้ สามารถผลิตข้าวเพื่อเลี้ยงชุมชนของตนได้ โดยทั่วไปชาวนาในยุคนี้ส่วนใหญ่ ชาวนาแต่ละครอบครัวมีที่นาผืนเล็กๆ ปลูกข้าวเพียงพอสำหรับการบริโภคที่กินปลูกฝ้ายบ้างพวกผู้หญิงจะนำฝ้ายมาทอเป็นผ้าถุงและผ้าห่ม มีการปลูกใบยาสูบสำหรับสูบมีผลไม้ ผัก และชาวนาจะประดิษฐ์เกี่ยวนและเรือขึ้นใช้เอง⁷⁹ นอกจากนี้แล้วชาวนาแต่ละครอบครัวยังสีข้าวที่บ้านของคนอีกด้วย ซึ่งแต่ละท้องถื่นจะมีเครื่องมือและเทคนิควิธีแตกต่างกันออกไปแต่มีเครื่องมือ 2 ประเภทที่ใช้สีข้าวกันอยู่ทั่วไป คือ เครื่องมือสีข้าวและครกตำข้าว⁸⁰ ซึ่งเป็นอุปกรณ์สำคัญในการจะแปรสภาพข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสารเพื่อรับประทานภายในครอบครัว

ในช่วงตอนนี้แม้ประชากรไทยส่วนใหญ่จะดำเนินการปลูกข้าวแต่ก็มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อสนองความต้องการภายในประเทศเป็นหลักแม้ว่าได้ส่งเป็นสินค้าออกไปยังประเทศจีนและหัวเมืองตามชายฝั่ง

74 จิตรทิพย์ นาดสุภาและคณะฯ เรื่องเดิม หน้า 321

75 DAVID BRUCE JOHNSTON สังคมชนบทและเศรษฐกิจที่ขึ้นกับข้าวในประเทศไทย ค.ศ. 1880-1930 พริกริมณธ์ เอี่ยมธรรม บรรณาธิการแปล : เชียงใหม่ : ห้องจำหน่ายหนังสือสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2528 หน้า (บทคัดย่อ) 1

76 ควอริช เวลล์ เรื่องเดิม หน้า 86-87

77 DAVID BRUCE JOHNSTON เรื่องเดิม หน้า 5

78 เรื่องเดียวกัน หน้า 11

79 เรื่องเดียวกัน หน้า 11

80 เรื่องเดียวกัน หน้า 12, 13

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มลายูตั้งแต่กลางพุทธศตวรรษ 23 รวมถึงส่งไปชาวในบางโอกาสแต่พุทธศตวรรษที่ 22 ก็ตาม⁸¹ แต่การส่งออกที่อยู่ในระดับต่ำเป็นผลเนื่องมาจากข้าวเป็นสินค้าที่ถูกรัฐควบคุมจึงทำให้ข้าวมีราคาต่ำและชาวนาไม่มีแรงจูงใจที่จะผลิตในปริมาณมากเพื่อขาย⁸² ประกอบกับระบบการปกครองแบบศักดินาที่มีไพร่ที่เป็นชาวนาให้ผลกระทบไปในทางลบเพราะเป็นสิ่งจำกัดและกำหนดกิจกรรมของชาวนาอีกทั้งระบบการเกณฑ์แรงงานยังผลให้ห้ามชาวนาย้ายถิ่นฐานและจำกัดเวลาที่ชาวนาจะใช้ในการเพาะปลูกหรือพัฒนาอุตสาหกรรมภายในครัวเรือน⁸³ จึงปรากฏว่าที่ดินที่มีอยู่จำนวนมากยังทิ้งว่างไม่มีการนำมาใช้เพาะปลูกโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ดินในบริเวณที่ราบภาคกลาง ซึ่งยังไม่อาจเข้าถึงได้โดยสะดวก⁸⁴ (18) บริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่นที่สุด และมีการพัฒนาการเพาะปลูกมากที่สุดอยู่ที่บริเวณใจกลางของที่ราบ (ภาคกลาง) รอบๆ อยุธยาซึ่งเป็นเมืองหลวงเก่ารวมทั้งจังหวัดใกล้เคียง เช่น อ่างทอง และลพบุรี⁸⁵ (19) พื้นที่ปลูกข้าวส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึง (FLOOD PLAND) รอบๆ เมืองหลวงเก่าอยุธยาบริเวณที่มีการตั้งหลักแหล่งอย่างถาวรชนิดนาแดง (ระบบการถือครองที่ดินแต่เดิมของไทยอยู่กับการรับทอดที่ดินมรดกให้สิทธิแก่ผู้ถือครองได้โดยสมบูรณ์ และถือว่าเป็นทรัพย์สินส่วนตัวสามารถจะยกให้เป็นมรดกและส่งต่อให้กับผู้อื่น จากพระไอยการลักษณะเบ็ดเสร็จมาตรา 57 ยกเลิกเมื่อปี 2477) มีเนื้อที่ประมาณ 320,000 ไร่ เป็นบริเวณที่มีการปลูกข้าวอย่างกว้างขวางที่นาตราแดงซึ่งเป็นเขตที่ตั้งหลักแหล่งเก่าจะครอบคลุมเนื้อที่ของอยุธยาอ่างทอง ลพบุรีและสุพรรณบุรี ในบริเวณอื่นๆ เช่น บริเวณที่ราบลุ่มตอนล่างใกล้กรุงเทพฯ ที่ดินที่ใช้ปลูกข้าวมีลักษณะถือครองแบบกึ่งถาวรหรือ “มาตราจอง” เป็นเขตนาที่มีการถือครองกึ่งถาวรสิทธิในการถือครองมีความคล้ายคลึงกับการถือครองโดยเสรี นอกจากนี้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภาษี จำนวนภาษีที่เรียกเก็บ ในเขตนี้นั้นขึ้นอยู่กับพื้นที่จริงที่ใช้เพาะปลูกในแต่ละปีผู้เป็นเจ้าของมีหน้าที่จะต้องคอยดูแลว่านาจะต้องไม่ทิ้งร้างมากกว่า 3 ปี ไม่เช่นนั้นที่ดินจะถูกเรียกกลับคืนเป็นของหลวง⁸⁶ ชาวนาแต่ละครอบครัวมีฝืนนาฝืนเล็กๆ โดยเฉลี่ยแล้วค่าน้อยกว่า 25 ไร่⁸⁷ ชาวนาเหล่านี้จะปลูกข้าวเพียงพอกินในครอบครัวเท่านั้น⁸⁸ และดำรงชีพนอกเหนือจากการผลิตข้าวไว้กินแล้วยังอาศัยธรรมชาติแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์โดยรอบหมู่บ้านเสาะแสวงหาอาหารมารับประทาน เช่น จับปลาตามแม่น้ำลำคลอง หนองบึง หาผักที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ

81 ไพฑูรย์ สายสว่าง ประวัติเศรษฐกิจของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย จนถึง พ.ศ. 2484 กรุงเทพฯ มุลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ พ.ศ. 2827 หน้า 311

82 เรื่องเดียวกัน หน้า 315

83 DAVID BRUCE JOHNSTON เรื่องเดิม หน้า 5-6,9

84 ไพฑูรย์ สายสว่าง เรื่องเดิม หน้า 315

85 DAVID BRUCE JOHNSTON เรื่องเดิม หน้า 5-6,9

86 ไพฑูรย์ สายสว่าง เรื่องเดิม หน้า 315-316

87 JAMES C.INGEAM "ECONOMIC CHANGE IN THAILAND 1850-1970 " LONDON : OXFORD UNIVERSITY PRESS 1971 P.15
อ้างจาก สุวิทย์ ไพฑูรย์ วัฒนธรรมการเศรษฐกิจหมู่บ้านภาคกลาง (พ.ศ. 2394-2453) ประวัติเศรษฐกิจไทยจนถึง พ.ศ. 2484 กรุงเทพฯ มุลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ พ.ศ. 2527 หน้า 251

88 ประสิทธิ์ แก้วสิงห์ การปรับปรุงการเกษตรในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. 2517) หน้า 10 อ้างจาก สุวิทย์ ไพฑูรย์ เรื่องเดียวกัน หน้า 252

ตามป่าชายหมู่บ้าน และปลูกพืชผักสวนครัวเสริมขึ้นไว้เพื่อปรุงอาหาร หมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านแม้จะเลี้ยงตัวเองได้แต่ยังต้องการสิ่งของเพื่อดำรงชีพอย่างอื่นเพิ่มเติม เช่น เกลือ เป็นต้น ซึ่งต้องเสาะหาสิ่งของอื่นไปขายยังตลาดเพื่อนำไปซื้อหรือแลกเปลี่ยนสิ่งจึงเป็นที่พวกเขาเองไม่สามารถผลิตได้ภายในบางพื้นที่จะมีชาวบ้านบางกลุ่มที่มีความสามารถในการผลิตสินค้าที่เป็นที่ต้องการของหมู่บ้านอื่นไปขายยังตลาดเพื่อนำไปซื้อหรือแลกเปลี่ยนสิ่งจำเป็นที่พวกเขาเองไม่สามารถผลิตได้ภายในบางพื้นที่จะมีชาวบ้านบางกลุ่มที่มีความสามารถในการผลิตสินค้าที่เป็นที่ต้องการของหมู่บ้านอื่นที่ใกล้เคียงเพื่อจำหน่าย เช่น ปลูกอ้อยเพื่อผลิตน้ำตาลออกจำหน่าย⁸⁹ ในบางหมู่บ้านยังมีอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น หมู่บ้านชาวมอญแถบปากเกร็ด นนทบุรี นอกจากจะทำนาแล้วยังประกอบกิจการอุตสาหกรรมในครัวเรือนประเภทเครื่องปั้นดินเผา ประเภทตุ่มหม้อ ไห โอ่ง ซึ่งได้กลายเป็นอาชีพหลักของชาวมอญในแถบนั้นในเวลาต่อมาหมู่บ้านมอญบางแห่งแถบสมุทรสาคร ราชบุรี มีการเย็บและค้าจากสำหรับมุงหลังคา⁹⁰

ลักษณะการทำมาหากินที่กล่าวมานี้ย่อมแสดงว่า ทุกชุมชนหมู่บ้านนั้นต่างก็สามารถทำมาหาเลี้ยงชีพเลี้ยงชีพตัวเองได้โดยสมบูรณ์ แม้ว่าอาจจะมีอุตสาหกรรมในครัวเรือนหรือสิ่งของบางอย่างที่ไม่สามารถผลิตได้แต่ก็ไม่เป็นปัญหาอะไรมากนักเพราะว่าสิ่งที่ชาวบ้านบางแห่งทำเองไม่ได้ และจำเป็นต้องใช้ เช่น เครื่องปั้นดินเผา กระดาษ น้ำตาล เหล็ก อัญ และปูนขาวนั้น⁹¹ ก็จะมีการแลกเปลี่ยนกันภายในหมู่บ้านหรือระหว่างหมู่บ้านด้วยกัน⁹² ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าคนแต่ก่อนไม่รู้จักสะสมเงินทองเพราะเป็นของหายากและไม่มีที่จะสะสมด้วย ฉะนั้นจึงไม่มีความจำเป็นต้องใช้เงินทองสิ่งใดที่ต้องการและจำเป็นก็ทำเองปลูกเองเพื่อเอาไว้ใช้สอยหากขาดแคลนสิ่งใดที่ต้องการและจำเป็นก็ทำเองปลูกเองเพื่อเอาไว้ใช้สอยหากขาดแคลนสิ่งใดซึ่งปลูกหรือทำเองไม่ได้ก็ใช้แลกเปลี่ยน ซึ่งในหมู่บ้านภาคกลางเรียกว่า “แลกเปลี่ยน” คือเอาข้าวเปลือกที่เหลือกินบางส่วนแลกกับสิ่งของอื่นตามที่ต้องการ โดยกำหนดสิ่งของที่จะแลกกันเป็นราคามาตรฐาน⁹³ เช่น หมู่บ้านชาวนาในแถบจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในอดีตนั้นได้นำข้าวที่ผลิตได้เป็นส่วนกิน ไปแลกกับเกลือยังหัวเมืองชายทะเลซึ่งผลิตข้าวไม่ได้หรือได้น้อยไม่พอบริโภค โดยมีอัตราใช้ข้าว 1 หน่วย ไปแลกกับเกลือ 3 หรือ 4 หน่วย⁹⁴ นอกจากนี้ยังมีบางครั้งจะมีพ่อค้าที่อื่นมาแลกข้าว คือ เอาของมาขายโดยแลกเอาข้าวเปลือกของชาวนาแทนตัวเงินซึ่งชาวบ้านก็ได้สิ่งของที่ต้องการไว้⁹⁵ พ่อค้าที่เข้ามาในหมู่บ้านเพื่อนำของ

89 DAVID BRUCE JOHNSTON เรื่องเดิม หน้า 5-6,9

90 BREAN L.FOTER “ETHNICITY AND ECONOMY : THE CASE OF THE MONS IN THAILAND” CONPUBLISHED

DOCTORAL DISSERTATION THE UNIVERSITY OF MICHIAN 1972 PAGE 13 อ้างจาก สุวิทย์ ไทพชรรัตน์ เรื่องเดิม หน้า 252

91 PETER F.BELL “THE HISTORICAL DETERMINANT OF UNDERDEVELOPMENT IN THAILAND: ECONOMIC GROWTH CENTER YALE UNIVERSITY FEBRUARY 1970 PAGE 7 อ้างจากสุวิทย์ ไทพชรรัตน์ เรื่องเดียวกัน หน้า 253”

92 JAMES C.INGRAM ECONOMIC CHANGE IN THAILAND 1850-1970 PAGE 19 อ้างจาก สุวิทย์ ไทพชรรัตน์ เรื่องเดียวกัน หน้า 253

93 เสถียร โกเศศ “ชีวิตชาวนาไทยสมัยก่อนและการศึกษาเรื่องประเพณีไทย กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์คลังวิทยา พ.ศ. 2515 หน้า 307 อ้างจากสุวิทย์ ไทพชรรัตน์ เรื่องเดียวกัน หน้า 253”

94 DAVID BRUCE JOHNSTON เรื่องเดิม หน้า 15

95 เสถียร โกเศศ เรื่องเดิม หน้า 428 อ้างจากสุวิทย์ ไทพชรรัตน์เรื่องเดียวกันหน้า 253

ไปแลกเปลี่ยนกับข้าวของชาวนาส่วนใหญ่เป็นคนจีน⁹⁶ ที่อพยพเข้ามาตั้งรกรากในผืนแผ่นดินไทยในสมัย รัชกาลที่ 4 และการที่ชาวจีนได้มีส่วนเข้าควบคุมการค้าภายในประเทศ ซึ่งเป็นการค้าขายกันระหว่างภาคทั่ว ทุกแห่งหน⁹⁷ ก็เพราะว่าชาวจีนในขณะนั้นมีอิศระมากกว่าคนไทยเจ้าของประเทศ เพราะไม่ต้องสังกัด (กับ ข้อมูลจึงสามารถเดินทางไปมาได้โดยสะดวก⁹⁸ ส่วนคนไทยนั้นก็จะมีแต่ผู้หญิงเท่านั้นที่นำผักปลาสิ่งละอัน พันละน้อยไปขายที่ตลาดนัด ซึ่งติดกันขึ้นเป็นครั้งคราว เป็นการหารายได้พิเศษของผู้หญิง เหตุนี้ในหมู่บ้าน จึงมีแต่แม่ค้าส่วนผู้ชายไทยที่เป็นพ่อค้าจึงไม่มีหรือมีน้อย) เนื่องจากไม่มีอิศระเพราะต้องสังกัดมูลนายและ ต้องถูกเกณฑ์แรงงานให้รับราชการในฐานะที่เป็นไพร่⁹⁹ จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ ย่อมสะท้อนให้เห็นถึง ลักษณะเศรษฐกิจของหมู่บ้านในชนบทไทยก่อน พ.ศ.2398 (ก่อนทำสนธิสัญญาเบาริง) ซึ่งมีลักษณะเป็น เศรษฐกิจแบบพอเพียง (SELF SUFFICIENT) :ซึ่งไม่ได้มุ่งผลิตเพื่อขายแต่เป็นการผลิตเพื่อใช้หมู่บ้านใน ภาคกลางส่วนใหญ่แล้วจะทำทั้งการผลิตข้าวและการทอผ้าเป็นกิจการสำคัญเทคนิคการผลิตและวิธีการผลิต ได้เรียนรู้จากบรรพบุรุษ ด้วยเหตุนี้การแบ่งงานกันทำและการผลิตแบบเฉพาะอย่างจึงยังไม่พัฒนา การค้า ขายเป็นอยู่ในขอบเขตแคบ ส่วนใหญ่การแลกเปลี่ยนของและการใช้เงินจึงไม่แพร่หลายลักษณะเศรษฐกิจการ ผลิตเพื่อยังชีพของระบบหมู่บ้านไทยเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สภาพความเป็นอยู่ของชาวนาในหมู่บ้านส่วน ใหญ่มีความเป็นอยู่ค่อนข้างสงบและไม่ซับซ้อน¹⁰⁰

ลักษณะรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชาวนาในภาคกลางก่อนการทำสนธิสัญญาเบาริง

สภาพทั่วไปของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาที่เป็นบริเวณรับน้ำ (BASIN) ประกอบด้วยบริเวณต่อเนื่องกัน 3 ตอน คือ หุบเขาภาคเหนือ (NORTHERN VALLEY) บริเวณน้ำท่วมถึง (FLOOD PLAND) และบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ (DELTA)

หุบเขาภาคเหนือ มีลักษณะโอบบริเวณน้ำท่วมถึงเป็นรูปเกือกม้า บริเวณนี้อยู่ในที่สูงมีความลาดชัน สูง ในระหว่างหุบเขานี้มีที่ราบกว้างขวาง ซึ่งแม่น้ำลำธารสายสำคัญไหลผ่านเหนืออำนวยการเพาะปลูก ในบริเวณกว้าง เมื่อฝนตกหนักในฤดูมรสุมน้ำไหลท่วมลงสู่ที่ราบ แต่ท่วมอยู่ไม่นานน้ำจะไหลสู่ที่ราบทาง ใต้ต่อไปอย่างรวดเร็วหุบเขาดังกล่าวนี้ได้แก่หุบเขาเชิงใหม่ ลำปาง น่าน และแพร่ บริเวณนี้มีการตั้งถิ่นฐาน มานานแล้วอย่างน้อยที่สุดตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 16

ที่ราบน้ำท่วมถึง เป็นบริเวณต่อเนื่องมาจากบริเวณที่ลาดเชิงเขาถึงสาขาแม่น้ำเจ้าพระยาทางตอนใต้ ประมาณเหนือบริเวณอิทธิพลน้ำทะเลท่วมเล็กน้อย (รวมบริเวณอยุธยา) ในบริเวณนี้ น้ำท่วมเนื่องจากฝนตก ในฤดูมรสุม และน้ำท่วมเป็นเวลานานเพราะที่ดินค่อนข้างราบและการระบายน้ำเป็นไปอย่างเชื่องช้าลักษณะ

96 JAMES C.INGRAM OP.CIT PAGE 16 อ้างจากสุวิทย์ ไทษรัตน์เรื่องเดียวกันหน้า 253

97 Ibid PAGE 19 อ้างจากสุวิทย์ ไทษรัตน์เรื่องเดียวกันหน้า 253

98 G.WILLIAM SKINNER,CHINESE SOCIETY IN THAILAND : AN ANALYTICAL HISTORY:NEWYORK:ITHACA.CORNELL UNIVERSITY PRESS 1962 PAGE 22 อ้างจากสุวิทย์ ไทษรัตน์เรื่องเดียวกันหน้า 253

99 เสถียร โกเศศ เรื่องเดิม หน้า 428 อ้างจากสุวิทย์ ไทษรัตน์เรื่องเดียวกันหน้า 253

100 สุวิทย์ไทษรัตน์ เรื่องเดียวกันหน้า 254

ที่ดินบริเวณนั้นจะมีสันตลิ่ง (RIVER LEVEE) เป็นช่วงๆ สลับกับที่ราบลุ่มห่างแม่น้ำออกไปลักษณะเช่นนี้ปรากฏอยู่ตามทางน้ำธรรมชาติต่างๆ เช่น จะพบตลอดฝั่งแม่น้ำยมและแม่น้ำน่านไหลลงมาจนกระทั่งผ่านนครสวรรค์จนถึงประมาณ 80 กิโลเมตรเหนือปากน้ำเจ้าพระยา

บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ คือ บริเวณที่เหลื่อจากบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึงจนถึงอ่าวไทยเป็นบริเวณที่ต่ำสุดลักษณะเป็นที่ราบลุ่มมีความสูงจากระดับน้ำทะเลไม่เกิน 3 เมตร มีความลาดเอิน น้อยกว่า 1:10,000 บริเวณนี้มีน้ำท่วมทุกปีแต่ฤดูแล้งน้ำจะแห้งผาก ในสมัยโบราณเป็นบริเวณที่ไม่เหมาะในการตั้งถิ่นฐาน จนกระทั่งมีการขุดคลองขึ้นทำให้สามารถระบายน้ำได้ง่ายจัดหาน้ำอุปโภค บริโภค ทั้งยังใช้เป็นเส้นทางคมนาคมกับเขื่อนได้สะดวก

ในบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึง และบริเวณที่ราบลุ่มน้ำที่กล่าวข้างต้นนั้นมีสาขาของแม่น้ำต่างๆ ที่สามารถเก็บน้ำไว้ใช้ได้ตลอดปี เนื่องจากอิทธิพลของน้ำทะเลที่หนุนขึ้นลักษณะดังกล่าวจึงทำให้มีน้ำใช้ในฤดูแล้งและสะดวกในการติดต่อคมนาคมตลอดสองฝั่งแม่น้ำ^{101 (35)}

บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำและบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึงนั้น YOSHI KAZU TAKAYA ได้จัดเรียกว่า ทุ่งราบลุ่มน้ำเก่า และทุ่งราบลุ่มน้ำใหม่

บริเวณทุ่งราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา (CHAO PHAYA DELTA) ที่เกิดจากการทับถมของตะกอนจากแม่น้ำหลายสาย คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำทิวเงิน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำบางปะกง เป็นต้น แบ่งได้เป็นสองบริเวณ คือ ทุ่งราบลุ่มน้ำเก่า และทุ่งราบลุ่มน้ำใหม่ บริเวณทุ่งราบตั้งแต่ชัยนาทต่อเนื่องลงมาจนถึงอยุธยาและสุพรรณบุรี¹⁰² จะเห็นว่าเกิดจากการทับถมก่อนจึงเรียกว่า “ทุ่งราบลุ่มน้ำเก่า” .ในบริเวณนี้พื้นที่ฝั่งแม่น้ำลำคลองหลายสายมีคันกั้นน้ำธรรมชาติ (NATURAL LEVEE-RIVER LEVEE) ติดต่อกันอยู่ ทำให้มีเนื้อที่ใช่เป็นที่ปลูกสร้างบ้านเรือนได้เป็นทิวแถวไปตามลำน้ำ¹⁰³ ถัดไปก็มีที่ลุ่มอยู่ข้างหลัง (BACKSWAMP) แนวคันกั้นน้ำธรรมชาติเหล่านี้ได้รับหน้าที่ไหลแยกมาจากแม่น้ำใช้สำหรับปลูกข้าวมาنانตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว ฉะนั้นเมื่อชาวนาขุดคลองเล็กๆ เชื่อมติดต่อกับหัวหนองคลองบึงในที่ลุ่มก็ทำให้น้ำไหลเข้ามาในเขตนาตามใจชอบได้วิธีท่อน้ำหรือชลประทานแบบนี้จะเห็นว่าอาศัยลักษณะภูมิประเทศธรรมชาติของบริเวณนี้เอง

ทุ่งราบลุ่มน้ำใหม่ ภูมิประเทศประเภทนี้นับตั้งแต่อยุธยาเรื่อยลงมาจนถึงชายทะเลอ่าวไทยเป็นพื้นที่ที่ไม่ค่อยมีความลาดชันเป็นที่ราบลุ่มมากเหมาะในการเพาะปลูกข้าว จากการสังเกตทางภูมิศาสตร์ธรรมชาติล่าสุดบริเวณนี้แบ่งออกเป็นอีก 2 บริเวณ คือ บริเวณที่ราบลุ่มน้ำใหม่ตอนบน (DELTAIC HIGH) และบริเวณที่ราบลุ่มน้ำใหม่ตอนล่าง (DELTA FLAT) บริเวณที่ราบตอนบนอาจเกิดจากเป็นเกาะเก่าที่ทิ้งกันหนาอยู่ในอ่าวไทย หรือแนวคันกั้นธรรมชาติแถบใกล้ปากแม่น้ำยาวต่อกันออกไปทางทิศตะวันออก ทิศ

101 ไททฤษฎ์ สายสว่าง เรื่องเดิม หน้า 303-304

102 YOSHIKAZU TAKATA "PHYSIOGRAPHY OF RICE LAND IN THE CHAO PHAYA BASIN OF THAILAND" TONAN : AJIANEKYU, VOL 9, NO 3 (1971) KYOTO PAGE 375-397 อ้างจากซี เก ฮา รุ ทานานันท์ การชลประทานเพื่อการเกษตรในประวัติศาสตร์ไทย ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2484 กรุงเทพฯ: มุขนิชิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ พ.ศ. 2527 หน้า 202

103 LARRY STERNSTEIN "SETTLEMENT PATTERN IN THAILAND" JOURNAL OF TROPICAL GEOGRAPHY, VOL.21

(1965) SINGAPORE, PAGE 30-31 อ้างจากซี เก ฮา รุ ทานานันท์ เรื่องเดียวกับ หน้า 205

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตะวันตก และทิศเหนือของกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นศูนย์กลางยังมีลักษณะลาดชันและสูงกว่าที่ราบตอนล่างนิต
เดี่ยว ฉะนั้น ตอนปลายหน้าฝนจึงมีน้ำแช่ขังอยู่ แต่ระบายออกได้รวดเร็วและสะดวกกว่าที่ราบล่าง¹⁰⁴
สำหรับบริเวณที่ราบตอนล่างลักษณะเป็นที่ราบลุ่มมากที่สุดหน้าฝนบริเวณนี้ก็มีน้ำขังอยู่ทำให้เกิดหนอง
บึงโดยทั่วๆ ไปน้ำระบายออกไม่สะดวกเลย¹⁰⁵ เพราะฉะนั้นถ้าหากสังเกตจากประวัติการอพยพมาในทุ่งราบ
ลุ่มน้ำใหม่จะเห็นว่าชาวนามาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มตอนบนก่อนแล้วค่อยๆ อพยพที่ราบลุ่ม
ตอนล่างจนถึงในรัชสมัย รัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5

วิธีการชลประทานที่ใช้ในบริเวณทั้งสองดังกล่าว เป็นคลองที่ขุดเพื่อส่งน้ำเข้าไปในเนื้อที่และตั้ง
กว่านั้น ยังใช้เพื่อการคมนาคม การค้าขายและการปกครองด้วยดังนั้นลักษณะคลองในบริเวณนี้ จึงมี
จุดประสงค์ทั้ง 2 อย่าง คือ การคมนาคม และการชลประทาน¹⁰⁶

ฉะนั้นรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านภาคกลางในบริเวณทุ่งราบลุ่มน้ำเก่าและทุ่งราบลุ่มน้ำใหม่
จึงต้องตั้งหลักแหล่งตามริมแม่น้ำและลำคลองเป็นแนววางไปตามทางน้ำทั้งสองฝั่งเพราะใช้ในช่วงเวลา
ดังกล่าวเส้นทางน้ำเป็นทางคมนาคมหลักเหมาะสมกับลักษณะภูมิประเทศและธรรมชาติแวดล้อม มี
ลักษณะเป็นเส้นแถบหรือเส้นแนว (STEP VILLAGE RIVER-LINEAR VILLAGE) มากกว่าจะกระจุกตัว
เป็นกลุ่ม (CLUSTER VILLAGE)¹⁰⁷ การที่รูปแบบหมู่บ้านริมน้ำลักษณะเป็นแนววางเป็นเส้นนั้นมีปรากฏ
มากที่สุดกว่าแบบแผนการตั้งถิ่นฐานอื่นๆ ก็เพราะว่า ในบริเวณภาคกลางดังกล่าวนี้เป็นบริเวณที่ชาวนาใน
ชนบทส่วนใหญ่มีอาชีพทางเกษตรกรรมการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์โดยเฉพาะการทำนาและทำสวนจำต้อง
อาศัยน้ำเป็นองค์ประกอบสำคัญโดยตรงนอกจากใช้น้ำช่วยเพาะปลูกแล้วยังจำเป็นต้องใช้กิน อาบ และเป็น
ทางคมนาคมจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง การใช้เส้นทางน้ำจึงสะดวกกว่าเส้นทางบก¹⁰⁸ ซึ่งไม่เหมาะสมเพราะ
เป็นที่ราบลุ่มไม่สะดวกที่จะทำถนนเนื่องจากในยุคก่อนการพัฒนาเครื่องมือในการสร้างถนนหนทางยังไม่มี
หากจะทำถนนต้องสิ้นเปลืองทุนทรัพย์มหาศาล และแรงงานคนจำนวนมากทั้งยังไม่บรรลุเป้าหมายได้
มาตรฐานเนื่องจากไม่มีอุปกรณ์ที่จะให้ถนนแน่นตัวเนื่องจากดินรองรับเป็นโคลนตามไม่มีประสิทธิภาพที่
จะรับน้ำหนักได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเองการขุดคลองจึงสะดวกกว่าและได้รับประโยชน์หลายๆ ด้าน
พร้อมๆ กันไป

เอกสารสำคัญฉบับหนึ่งที่อธิบายถึงลักษณะชุมชน คือ เอกสารของเฮนรีปาร์กส์ (HENRY
PARKES) ซึ่งเป็นหัวหน้าทีมสำรวจของชาวอังกฤษมาศึกษาลักษณะชุดของครอว์ฟอร์ด ปาร์กส์ ได้บรรยายถึง
ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาว่ามีความมั่งคั่งด้วยข้าว ผลไม้ ข้าวโพด ผัก ฝ้าย อ้อย พริกไทย เครื่องเทศ บริเวณนอกลุ่ม
แม่น้ำเจ้าพระยาออกไปตั้งอยู่โดดเดี่ยวซึ่งมีประชากรหนาแน่น นอกจากนี้ยังมีเมืองสำคัญอีก 4 เมืองและ
หมู่บ้านอีกมากมาย ปาร์กส์ทำแผนที่ขึ้นมาฉบับหนึ่งซึ่งสามารถแบ่งบริเวณต่างๆ ได้เป็น 4 บริเวณ คือ

104 YOSHIKAZU TAKATA OP.CIT PAGE 375-397 อ้างจาก ซี เก ฮา รุ ทานาเบ้ เรื่องเดียวกันหน้า 206

105 IBID PAGE 387-388 อ้างจาก ซี เก ฮา รุ ทานาเบ้ เรื่องเดียวกันหน้า 206

106 จารุบุตร เรื่องสุวรรณ "ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจและทรัพยากร" พระนคร โรงพิมพ์บำรุงบุคลิก 2514 หน้า 564

107 DAVID BRUCE JOHNSTON เรื่องเดิม หน้า 5

108 สุวิทย์ ไทษยรัตน์ เรื่องเดิม หน้า 250

1) บริเวณที่ลุ่มตอนบน บริเวณนี้ครอบคลุมตั้งแต่เมืองพรหมถึงบางไทรมีชุมชนอยู่หนาแน่นตลอดสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ชื่อชุมชนที่พอจะกำหนดได้ในปัจจุบัน คือ พระงาม ไชโย สระเกษ อ่างทอง จำปาหล่อ อยุรยา โฆงเผง เกาะเรียน บางเป็งและบางปะอิน นอกจากนี้บริเวณแม่น้ำน้อยยังมีชุมชนปรากฏอยู่ เช่น เจ้าเจ็ด ผักไห่ ตาลอน บ้านช่างเหล็ก และสีกุก ส่วนบริเวณแม่น้ำลพบุรี ป่าสัก มีมหาธาตุนครหลวงระกำ ปากสัน ท่าเรือ

2) ดินดอนสามเหลี่ยมกรุงเทพฯ จากแผนที่ของปาร์กได้ให้ข้อสังเกตว่าสองข้างแม่น้ำเจ้าพระยาจากบริเวณบางไทรถึงบริเวณรังสิตมีการตั้งชุมชนอย่างเบาบาง แต่จากปากเกร็ดจนถึงแม่น้ำเจ้าพระยาในแผนที่เริ่มมีการตั้งชุมชนหนาแน่น เช่น กระแซง บางพูด ตลาดขวัญ ปากลัด และปากน้ำ

3) บริเวณตามคลองเชื่อมในประมาณปี 2398 ในแผนที่ของปาร์กมีคลองสำคัญ 4 สาย ทางด้านตะวันออก 2 สาย ด้านตะวันตก 2 สาย เชื่อมแม่น้ำบางปะกงแม่น้ำท่าจีนเข้ากับแม่น้ำเจ้าพระยา คือ คลองแสนแสบจากกรุงเทพฯ ไปยังแปดริ้ว ทั้งสองฝั่งคลองเป็นที่อยู่ของญวน มลายูและมอญ บริเวณใกล้แนวชายฝั่งจะเห็นคลองลำโรงเก่าซึ่งเป็นที่นครชัย บริเวณนี้มีประชากรอยู่อย่างเบาบางทางตอนใต้มีคลองมหาชัย ซึ่งจุดสมัยอยุธยาเชื่อมระหว่างบางกับสาครบุรี และจุดต่อไปจนถึงแม่น้ำคลอง เส้นทางหลังนี้มีหมู่บ้านปรากฏอยู่บนแผนที่

4) บริเวณรอบนอก ตลอดริมฝั่งแม่น้ำแม่กลองและบางปะกง มีการตั้งถิ่นฐานปรากฏอยู่อย่างเบาบาง จะมีคนอยู่หนาแน่นในบริเวณแม่น้ำมาบรรจบกันหรือเป็นบริเวณศูนย์กลางการปกครองการตั้งชุมชนจะเรียงรายไปตามลำน้ำ¹⁰⁹

ครอว์ฟอร์ด บันทึกจำนวนประชากรไทยขึ้นประมาณ ปี พ.ศ. 2366 ซึ่งเฮนรีปาร์กได้ร่วมเดินทางมาด้วยเพื่อสำรวจข้อมเป็นการยืนยันถึงรูปแบบการตั้งชุมชนในภาคกลางว่ามีลักษณะเกาะเป็นแถบยาวตามสายน้ำต่างๆ (LINER VILLAGE LINER SETTLEMENT) แทบทั้งสิ้น โดยเฉพาะบริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางของบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึงและบริเวณราบลุ่มแม่น้ำ

นักเดินทางชาวยุโรปที่เดินทางเข้ามาสู่ที่ราบภาคกลางในช่วงตอนกลางพุทธศตวรรษที่ 24 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 กล่าวถึงลักษณะภูมิประเทศที่แตกต่างกันจากบริเวณตอนใต้ขึ้นไปทางเหนือว่าตามชายฝั่งนักเดินทางจะพบแนวแคบๆ ของหนองน้ำซึ่งมีต้น โกงกางขึ้นที่บึงเป็นป่ามีหมู่บ้านชาวประมงตั้งขึ้นชั่วคราวสร้างอยู่เป็นกลุ่มๆ บริเวณถัดเข้ามาแผ่นดินจะมีระดับสูงขึ้นจะเป็น โคลนตมมีต้นจากพื้นแทบต้น โกงกางมีทั้งหนองน้ำที่ปราศจากบ้านคนไปจนถึงนาเกลือที่ได้รับการดูแลรักษาเป็นอย่างดี ไกลจากทะเลออกมานักเดินทางจะเห็นแนวหมู่สวนต้นมะพร้าวหมากต้นผลไม้ เช่น ขนุน ส้ม และท้ายสุดจะพบน้าข้าวเลยจากนั้นไปเป็นใจกลางของที่ราบมีทั้งแผ่นดินที่ใช้ทำการเพาะปลูกสลับกับป่าพงรกมีแนวกอไผ่ขึ้นสลับ ซึ่งเป็นเครื่องหมายของการตั้งหมู่บ้านและต้นไม้สูงเป็นแนวยาวตามชายฝั่งของลำน้ำ¹¹⁰ ซึ่งลักษณะตั้งหมู่บ้านของชาวนาจะเกาะตามชายฝั่งน้ำมีแนวไผ่และสวนผลไม้ปลูกรายล้อมบริเวณบ้านเอาไว้เลยจาก

109 ไพฑูรย์ สายสว่าง เรื่องเดิม หน้า 312-313

110 J.HOMAN VAN DER HEIDE "GENERAL REPORT ON INRIGATION AND DRAINAGE IN THE LOWERMENAM VALLEY,BANGKOK,1903PAGE 3"อ้างจาก DAVID BRUCE เรื่องเดิม หน้า 2

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บริเวณกลุ่มบ้านออกไปจะเป็นที่นารายกว้างลักษณะนี้ยังมีให้เห็นอยู่ตามชายฝั่งแม่น้ำต่างๆ ของภาคกลางตอนล่างแม้กระทั่งช่วงเวลาปัจจุบันนี้ บางช่วงของแม่น้ำจะเป็นหมู่บ้านยาวต่อเนื่องกันไปบางช่วงจะเป็นแนวหมู่บ้านสลับกับดงในที่ราบลุ่ม

ความสำคัญของคลองที่มีต่อการตั้งถิ่นฐานในที่ราบลุ่มภาคกลางตอนล่าง

เนื่องจากสภาพของพื้นที่ภาคกลางตอนล่างมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มน้ำจึงเป็นข้อจำกัดอย่างสำคัญที่จะใช้การคมนาคมทางบกโดยใช้ถนนเป็นเส้นทางสัญจรหลักในสังคมยุคโบราณเพราะไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของภูมิประเทศเส้นทางน้ำในที่ราบลุ่มจึงเป็นเส้นทางเดียวที่มีอยู่ไม่ต้องลงทุนในการจัดสร้างทั้งยังสามารถแผ่กระจายชอกชอนไปได้อย่างกว้างขวางในขณะที่การคมนาคมทางบกยังเต็มไปด้วยความยากลำบากเพราะทุรกันดาร ไม่สามารถปรับพื้นที่ทำเป็นถนนหรือทางเดินที่ราบเรียบแบบสมัยปัจจุบันเนื่องจากขาดความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าทั้งยังต้องใช้การลงทุนเป็นจำนวนมหาศาลอีกด้วย¹¹¹ นโยบายการขุดคลองในสมัยสมัยอยุธยาจนถึงรัตนโกสินทร์ช่วงรัชกาลที่ 3 นั้น ส่วนใหญ่ขุดนั้นเพื่อการคมนาคมเป็นสำคัญ¹¹² ในสมัยอยุธยาช่วงพุทธศตวรรษที่ 23 โอกาสในการขยายตัวในทางการค้าที่เป็คขึ้นได้กระตุ้นให้มีการเปลี่ยนการขยายชุมชนตามฝั่งแม่น้ำในตอนใต้ของบริเวณดินดอนสามเหลี่ยมเมืองบางเมืองเช่น นครชัยศรี นนทบุรี ซึ่งเดิมตั้งขึ้นด้วยเหตุผลทางการทหารในสมัยพุทธศตวรรษที่ 21 มาบัดนี้ได้ขยายตัวและมีความสำคัญขึ้นมาก ซึ่งในสมัยพระเจ้าเสือได้เกณฑ์แรงงานได้ถึง 30,000 คน เพื่อขุดคลองๆ หนึ่ง¹¹³

การขยายตัวของการค้าระหว่างประเทศได้กระตุ้นให้เกิดการปรับปรุงด้านการขนส่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งการขุดคลอง ในพุทธศตวรรษที่ 23 อยุธยาได้กลายเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญจึงได้มีการปรับปรุงทางน้ำเชื่อมระหว่างอยุธยากับบริเวณเมืองทางใต้ทำให้เส้นทางน้ำนั้นสั้นลงและสะดวกขึ้น โดยได้ทำการขุดคลองลัดไม่น้อยกว่า 10 แห่งตั้งแต่ต้นมา¹¹⁴ คลองเหล่านี้ส่วนมากอยู่ในบริเวณทุ่งราบลุ่มแม่น้ำใหม่ทางทิศใต้จากอยุธยา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ไม่ค่อยมีคนอยู่นอกจากแถบริมแม่น้ำสายใหญ่หรือใกล้ๆ ชานเมือง¹¹⁵ คลองเหล่านี้ส่วนมากขุดขึ้นเพื่อการคมนาคม เช่น ประโยชน์เพื่อการค้าขายภายในเมืองและการค้าขายกับต่างประเทศด้วย และเพื่อขนส่งกองทหาร และการเรียกเก็บภาษีอากรให้สะดวกรวดเร็ว¹¹⁶ ทั้งในสมัยอยุธยาถึงสมัยรัชกาลที่

111 ปิยนาด ชูขนาด ดวงพร นพคุณ สุวัฒน์ชาตานิติ "คลองในกรุงเทพฯ" (รายงานผลงานวิจัยเงินทุนเพื่อเพิ่มพูนและพัฒนาประสิทธิภาพทางวิชาการเนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี) กรุงเทพฯ โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2525 หน้า 5-6

112 กิตติ ต้นไทย "คลองกับระบบเศรษฐกิจของไทย (พ.ศ.2367-2453)" ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึง พ.ศ. 2484 กรุงเทพฯ : มุลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พ.ศ. 2527 หน้า 227

113 ไพฑูรย์ สายสว่าง เรื่องเดิมหน้า 310

114 เรื่องเดียวกัน หน้า 310

115 simon de la joubere "DU ROYNNE DE SIAM TOME I" AMOTERDAM 1691,PAGE 282 อ้างจาก ซีเกซาทานาเบ้ เรื่องเดิมหน้า 217

116 H.O.QUORITION WALES ANCIENT SIAMESE GOVERNMENT AND ADMINISTRATION JONDON NEWYORK 1935

SEPRINTED 1965 PAGE 229 อ้างจากซี ทานา เบ้ เรื่องเดียวกัน หน้า 217

3 ของกรุงรัตนโกสินทร์ไม่พบหลักฐานว่า พระมหากษัตริย์ให้บุคคลเพื่อการเกษตรจะเห็นได้ว่าในสมัยนั้น ยังไม่มีความต้องการพัฒนาการปลูกข้าวเป็นการใหญ่โดยมีการขุดคลองขนาดใหญ่แต่ถึงแม้จะใช้ประโยชน์ ในการคมนาคม เป็นหลัก แต่ก็ใช้ประโยชน์ในการปลูกข้าวได้ด้วย¹¹⁷ เพราะถ้าหากรักษากมมณฑลให้คงอยู่ โดยการขุดคลองตามสมควรชานาก็จะโยกย้ายเข้าตั้งหมู่บ้านที่ริมคลองนั้นสะดวกขึ้น มีประโยชน์ต่อการ ขยายการปลูกข้าวได้อีก¹¹⁸ หลังจากขุดคลองลัดแล้วกระแสน้ำไหลพุ่งลงทางคลองลัดที่ขุดใหม่ เพราะเป็น ทางสารทงกระแสน้ำก็คเซาะตลิ่งพังไปเรื่อยในฤดูน้ำหลากทุกปี จนในที่สุดคลองลัดก็กลายเป็นแม่น้ำไป เกือบทุกคลองส่งผลให้การขนส่งและการค้าขายสะดวกยิ่งขึ้น¹¹⁹ โครงการคลองลัดที่ขุดก็เพื่ออำนวยความสะดวก ส่วนที่แม่น้ำคดเคี้ยววกไปเวียนมาระหว่างเมืองปทุมธานีและพระประแดง¹²⁰

ในระยะต้นของการตั้งกรุงเทพฯ นั้น ภารกิจส่วนใหญ่เป็นงานก่อสร้างในตัวเมืองแต่การขุดคลอง ยังดำเนินต่อไปงานขุดคลองในยุคต้นรัตนโกสินทร์ช่วงต้นๆ นั้นแตกต่างไปจากงานขุดคลองเขตตอนบนใน สมัยอยุธยาโดยในระยะหลังนี้เป็นการขุดคลองเพื่อลทธิพลของน้ำเค็มที่เข้าสู่ไร่นาโดยมีการถมคลองลัด เช่น คลองลำโรง คลองบางเหี้ย คลองลัดโพ เป็นต้น ในต้นพุทธศตวรรษที่ 25 มีการขุดคลองเชื่อมหลาย คลองโดยมีจุดประสงค์ทางทหารและเพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดเก็บภาษีอากรเป็นส่วนใหญ่¹²¹ การ ขุดคลองและการถมคลองเพื่อสกรกระแสน้ำเค็มนี้ย่อมเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าในสมัยอยุธยาคลองเหล่านี้เป็น เส้นทางคมนาคมราษฎร์ส่วนใหญ่ยังคงไม่ลงมาตั้งถิ่นฐานเพาะปลูกข้าวทำนาในบริเวณเหล่านี้ ต่อมาเมื่อ ราษฎรที่เป็นชาวนาเริ่มปรับที่เป็นนาแล้วเพื่อทำนาเมื่อตอนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น จำเป็นต้องถมคลองเหล่านี้เพื่อกั้นน้ำเค็มจากทะเลทะลักเข้าสู่ไร่นาที่ราษฎรทำกินซึ่งราษฎรเหล่านี้ได้เข้าตั้ง ถิ่นฐานเมื่อสถาปนากรุงเทพฯ แล้วนั่นเอง

ในสมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนอกจากมีการขุดคลองลัดแล้วยังมีขุดคลองเชื่อม ระหว่างแม่น้ำซึ่งขุดเชื่อมติดต่อกับแม่น้ำสองสายที่ไหลขนานกัน เช่น สมัยอยุธยาขุดคลองลำโรง คลอง มหาชัยชลมารค์ และในสมัยรัชกาลที่ 3 ขุดคลองสุนัขหอน ซึ่งขุดเชื่อมระหว่างแม่น้ำท่าจีนกับแม่น้ำแม่ กลอง คลองแสนแสบหรือคลองบางขนาคให้เป็นเส้นทางติดต่อกันระหว่างกรุงเทพฯกับแม่น้ำเมืองปราจีนบุรีผล จากการขุดคลองนั้นปรากฏว่าคลองเป็นเส้นทางชักจูงให้ชาวนาพากันอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำนาในบริเวณ แถบริมคลองนั้น¹²²

117 พรนิภา พุดินารากร และทวีศิลป์ สืบสันตะ ข้าวในสมัยปลายอยุธยา พ.ศ. 2199-2310 วารสาร ธรรมศาสตร์ ปีที่ 4 เล่มที่ 3 (ม.ค.-พ.ค. 2518) หน้า 46-47

118 ชีเกฮารุ ทานาเบ่ เรื่องเดิม หน้า 217

119 กิตติ ดันไทย เรื่องเดิม หน้า 230

120 ชีเกฮารุ ทานาเบ่ เรื่องเดิม หน้า 218

121 ไพฑูรย์ สายสว่าง เรื่องเดิม หน้า 311

122 ชีเกฮารุ ทานาเบ่ เรื่องเดิม หน้า 218

การขยายตัวของชุมชนชนบทหลังจากไทยมีสนธิสัญญาเบาริ่ง

ในสนธิสัญญาเบาริ่งนั้นมีข้อสัญญาข้อหนึ่งคือ “ให้ไทยส่งข้าวเป็นสินค้าออกไปขายต่างประเทศ เว้นแต่จะเกิดการขาดแคลนข้าวอย่างจริงจังเท่านั้น” ข้าวจึงเป็นสินค้าออกที่สำคัญที่สุดตั้งแต่นั้นมา สนธิสัญญาเบาริ่งทำเมื่อ พ.ศ. 2398¹²³ ซึ่งเดิมในช่วงสมัยรัชกาลที่ 2 รัฐบาลจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการผลิตข้าวของชาวนาโดยการตั้งเอาผลผลิตส่วนเกินจากชาวนา¹²⁴ ครั้นมาสมัยรัชกาลที่ 3 นโยบายข้าวแตกต่างกับรัชกาลที่ 2 รัชกาลที่ 3 ทรงประกาศว่าจะไม่เน้นเก็บรายได้ซึ่งกระทบกระเทือนความอยู่ดีกินดีของประชาชน ไม่นำข้าวส่วนพระองค์ออกมาขายเพื่อให้ข้าวเพียงพอสำหรับบริโภคต้องการเพียงที่จะแน่ใจว่ามีปริมาณข้าวเพียงพอสำหรับในแผ่นดินมากกว่าที่ต้องการหารายได้จากภาษีเป็นสำคัญ ฉะนั้นในด้านการค้าระหว่างประเทศข้าวจึงถูกควบคุมอย่างเข้มงวดการควบคุมการขายข้าวอย่างเข้มงวดได้เป็นนโยบายที่แข็งกร้าวของรัฐบาล แม้ว่าทูตจากแถบยุโรปจะได้พยายามขอร้องให้การแก้ไขโดยเฉพาะให้เป็นเปิดค้าข้าวเสรีเนื่องจากสถานการณ์ที่มีสงครามและการทำนาไม่ได้ผลจึงไม่เกิดผลดีถ้าพระเจ้าแผ่นดินดำเนินการเสียดังรายเช่นนั้น¹²⁵

จากสนธิสัญญาเบาริ่งยังผลกับการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมในแง่การส่งข้าวออกเพิ่มขึ้นและการบุกเบิกที่ดินเพื่อการเพาะปลูกในบริเวณที่ราบลุ่ม 2 ฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา¹²⁶ อันเป็นช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 หลังจากสนธิสัญญาเบาริ่งไทยส่งข้าวเป็นสินค้าออกไม่ถึง 1 ล้านบาทต่อปี และได้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนถึง 8 ล้านบาทภายในเวลา 50 ปี¹²⁷ ซึ่งเป็นผลจากการขยายพื้นที่ในการเพาะปลูกข้าวขึ้นอีกมาก ที่ดินที่เคยรกร้างว่างเปล่าเป็นป่าดงพงช้างอยู่ก็กลับเป็นที่นา มีประโยชน์ ไร่ อ้อย ไร่ฝ้าย ซึ่งประชาชนเคยปลูกมาแต่เดิมก็ได้เปลี่ยนมาปลูกข้าวเพื่อขายเป็นสินค้าออก¹²⁸ ภาวะเศรษฐกิจของไทยได้เริ่มเปลี่ยนจากระบบเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเองมาสู่ระบบเศรษฐกิจแบบการค้า การที่ไทยทำสนธิสัญญาครั้งนี้เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าหัวทรงเล็งเห็นว่า ประเทศไทยเป็นเพียงเล็กๆ ปราศจากกำลังจะป้องกันตัวเองให้รอดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตก หากต่อต้านไม่ยอมรับวัฒนธรรมตะวันตกต่อไป ถ้าเท่ากับเป็นการดำเนินนโยบายทำลายผลประโยชน์ของชาติเองพระองค์ทรงเห็นการณ์ไกลว่า การมีไมตรีและการเปิดประตูการค้ากับชาวต่างประเทศจะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก¹²⁹

123

เมธอมลย์ ราชภัณฑจารักษ์ “พัฒนาการเกษตรกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย : 2435-2475” 20 ทศวรรษรัตนโกสินทร์

กรุงเทพมหานคร : โครงการจัดพิมพ์และตำราประกอบการเรียนจากวิทยานิพนธ์ ชั้นจิตวิทยาตรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2525 หน้า 76

124

ไพฑูริย์ สายสว่าง เรื่องเดิม หน้า 325

125

ไพฑูริย์ สายสว่าง เรื่องเดิม หน้า 325-326

126

โยนิ โอะ อิชิอิ บันทึกข้อความเกี่ยวกับสนธิสัญญาเบาริ่ง แฮริส และคอมองคิฉู วารสารธรรมศาสตร์ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 กันยายน 2525 หน้า 43

127

เฟรด ดับบลิว ริกส์เซียน (อมร โสภณวิเศษสุวรรณังศ์ เอกวิทย์ ณ ถलग แปล) การปรับตัวเข้าสู่ยุคใหม่ของสยามและพม่า กรุงเทพฯ ๓ :

ภาควิชา ประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร พ.ศ. 2519 หน้า 60

128

เมธอมลย์ ราชภัณฑจารักษ์ เรื่องเดิม หน้า 325

129

เรื่องเดียวกัน หน้า 76

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงมีการขุดคลองในหลายคลองเพื่อเปิดพื้นที่การเพาะปลูกเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่สองฝั่งคลองที่ขุดขึ้น¹³⁰ อันเป็นการเปิดเส้นทางคมนาคมทางน้ำซึ่งเหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ที่เป็นที่ราบลุ่มเพื่อให้ประชาชนเดินทางเข้าสู่ที่ดินรกร้างบุกเบิกทำนาให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจเพราะอุปสรรคสำคัญสำหรับการตั้งถิ่นฐานและการทำเกษตรกรรมในบริเวณที่ราบสองฝั่ง

แม่น้ำเจ้าพระยาตอนใต้นั้นขาดการคมนาคมติดต่อ ชาวนาเคยชินอยู่กับการอยู่ใกล้ๆ เส้นทางน้ำ ทั้งเส้นทางน้ำธรรมชาติ และคลองที่มนุษย์ขุดขึ้นดินแดนนี้ไม่สะดวกสำหรับขนส่งและการคมนาคมเพราะในบริเวณพื้นที่ที่กว้างใหญ่ระหว่างแม่น้ำสายสำคัญมีคลองที่มีขนาดพอสมควรที่ตัดเชื่อมน้อยมาก การจะให้ดินแดนบริเวณนี้เป็นบริเวณที่คนสามารถเข้ามาตั้งฐานได้จำเป็นต้องมีคลองตัดผ่านเพื่อเชื่อมกับแม่น้ำที่ไหลจากเหนือสู่ใต้ ลำคลองที่ขุดขึ้นก็ให้ชาวนาสามารถอพยพโยกย้ายเข้าไปสู่บริเวณดังกล่าวและตั้งถิ่นฐานได้ ทั้งเกิดความมั่นใจว่าพวกเขาที่เป็นชาวนาสามารถจะนำผลผลิตส่วนเกินเพื่อออกจำหน่ายยังตลาดได้โดยสะดวก¹³¹ ทั้งยังสามารถนำน้ำจากคลองต่างๆ เข้าสู่ที่นาของตน ได้อีกด้วยฉะนั้นการขุดคลองอันเป็นการเปิดดินแดนที่รกร้างไปสู่ดินแดนลุ่มแม่น้ำตอนใต้นั้นจึงเป็นก้าวสำคัญในการขยายตัวของเศรษฐกิจข้าว¹³² และการขยายตัวของชุมชนชนบท คลองที่ขุดขึ้นภายหลังการทำสนธิสัญญาเบาริ่งจนถึงปีสุดท้ายแห่งรัชกาลที่ 4 ใน พ.ศ. 2411 มี 8 คลอง คือ คลองถนนตรง คลองสีลม คลองเจดีย์ บูชาคลองมหาสวัสดิ์ คลองภาษีเจริญ คลองดำเนินสะดวก คลองบางลี่และคลองลัดขุดเมืองสมุทรสาคร คลองที่ขุดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวทั้งในกรุงเทพฯ และคลองที่เชื่อมระหว่างกรุงเทพฯ กับหัวเมืองใกล้เคียงเป็นทั้งคลองลัดและคลองเชื่อมแม่น้ำสำหรับคลองในกรุงเทพฯ นั้น ได้แก่ คลองถนนตรงซึ่งเป็นคลองลัด และคลองสีลมซึ่งเกิดจากการขุดดินมาทำเป็นถนน คลองสองสายนี้มีส่วนช่วยในการขยายความเจริญ และขยายชุมชนไปทางตะวันออกเฉียงใต้ของฝั่งพระนคร¹³³ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าคลองที่ขุดในสมัยรัชกาลที่ 4 ที่สำคัญนั้นมักจะเป็นคลองขุดจากแม่น้ำเจ้าพระยาไปทางตะวันตกเชื่อมแม่น้ำเจ้าพระยากับแม่น้ำท่าจีนและแม่น้ำท่าจีนกับแม่น้ำแม่กลองเพื่อเป็นเส้นทางคมนาคมเพื่อการขนส่งอ้อยและน้ำตาลมิใช่เพื่อการเพาะปลูกข้าวเท่านั้น เพราะในช่วงปี 2393 จนถึงปี พ.ศ. 2410 น้ำตาลและสินค้าที่ทำด้วยน้ำตาลเป็นสินค้าที่สำคัญที่สุดอีกอย่างหนึ่ง¹³⁴ แต่หลังจาก พ.ศ. 2410 เป็นต้นมาทางขวาได้ผลิตน้ำตาลขายในราคาที่ต่ำกว่าจึงทำให้น้ำตาลจากขวาแพร่หลายไปยังตลาดระหว่างประเทศยังผลให้การผลิตน้ำตาลไทยลดลงอย่างรวดเร็วและการผลิตข้าวได้กำไรมากกว่าการผลิตน้ำตาลย่อหน้าใหม่คลองสำคัญทางฝั่งตะวันออกที่จะขุดเชื่อมแม่น้ำน้ำบางปะกงนั้น ในช่วงรัชกาลที่ 4 นั้นไม่ปรากฏว่าได้ทำการขุดเลยอาจจะเป็นเพราะมีคลองสายหลักมีอยู่แล้ว เช่น คลองลำโรง คลองพระโขนง และคลองแสนแสบ คลองบางขนาด คลองพระโขนง และคลองแสนแสบนั้นขุดใน

130 เรื่องเดียวกัน หน้า 76

131 DAVID BRUCE JOHNSTON เรื่องเดิมหน้า 39

132 เรื่องเดียวกัน หน้า 39-40

133 ปิยะนาท ขุนนาค ดวงพร นพคุณ สุวัฒน์ ชาตินิติ เรื่องเดิมหน้า 54

134 ปิยะนาท ขุนนาค ดวงพร นพคุณ สุวัฒน์ ชาตินิติ เรื่องเดียวกัน หน้า 50

สมัยรัชกาลที่ 3¹³⁵ คลองดังกล่าวมิใช่คลองที่สามารถให้น้ำแก่นาได้โดยตรง คลองจะส่งเข้าไปในเขตได้ ต่อเมื่อน้ำในแม่น้ำหูนท่วมขึ้นมาเท่านั้น¹³⁶

การประสงคจะมีข้าวผลิตเพิ่มขึ้นเพื่อขายนั้นจำต้องขยายที่ทำให้เพิ่มขึ้นแรงจูงใจที่จะให้ราษฎรบุกเบิกที่ขยายเป็นนานั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประกาศว่า “จะไม่เก็บภาษีที่ดินที่บุกเบิกเพื่อใช้ทำนาในปีแรก” และใน 2-3 ปี ต่อมาก็จะเก็บภาษีแต่เพียงอย่างต่ำ อย่างไรก็ตามก็ดีเพื่อเป็นธรรมเนียมพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงชี้ให้เห็นว่า ราคาข้าวสูงขึ้นเพราะข้าวเป็นสินค้าส่งออก ซึ่งมีประโยชน์แก่พ่อค้าและชาวนาแต่ไม่เป็นที่ประโยชน์แก่ผู้บริโภครวม เพื่อจะให้เป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายโดยทั่วถึงพระองค์จึงทรงส่งเสริมให้ขยายเนื้อที่ทำนาเพิ่มขึ้น¹³⁷ แม้กระนั้นก็ยังไม่สามารถจะทำให้การผลิตข้าวเพิ่มในอย่างรวดเร็วเพราะชาวนายังไม่เป็นอิสระด้วยต้องยังสังกัดเป็นไพร่ขึ้นกับมูลนายการพัฒนาที่ดินโดยการขุดคลองในยุคนี้ นำความเจริญก้าวหน้าเฉพาะแต่ระบบเศรษฐกิจของเจ้ามูลนายเท่านั้น¹³⁸ พื้นฐานการเกษตรในยุคนี้จึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการถือครองที่ดินที่จะเพิ่มแรงงานในบังคับได้ คือ ไพร่ของเจ้าหน้าที่ชั้นสูงนั่นเอง ซึ่งไพร่เหล่านี้มักจะไม่มียี่สิบหรือเครื่องมือในการผลิตของตน หรือมีละนั้นแรงงานอาจจะมาจากทาส¹³⁹ ซึ่งรัชกาลที่ 4 ทรงอ้อนวอนให้คนส่งไพร่ของตนออกไปทำนาและพระองค์ทรงแบ่งที่ดินผืนใหญ่ให้แก่โอรสธิดา เพื่อให้มีรายได้ที่แน่นอนจากการส่งไพร่ไปทำการเพาะปลูกในที่ดินนั้น¹⁴⁰ ซึ่งไม่เป็นการคล่องตัวต่อการจะขยายการผลิตข้าวให้รวดเร็วขึ้น

ครั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ขึ้นครองราชย์แล้วได้ทรงยกเลิกให้คนไทยในภาคกลางไม่ต้องถูกเกณฑ์แรงงานอีกต่อไปแต่เก็บภาษีเป็นรายหัวแทน¹⁴¹ และการทรงเลิกทาส¹⁴² ย่อมยังผลต่อการขยายตัวในการทำนาเพื่อผลิตข้าวอย่างได้ผล เพราะจากการสลายตัวของระบบเกณฑ์แรงงานยังผลให้ชาวนาแต่ละคนสามารถปลูกพืชจำนวนมากได้โดยไม่ต้องเกรงว่าจะถูกเกณฑ์แรงงานก่อนที่จะไม่เก็บเกี่ยวผลผลิตไปขาย ทั้งยังให้ชาวนาสามารถเก็บเงินก้อนที่ได้จากการขายผลผลิตส่วนเกินของเขา¹⁴³ การเลิกทาสย่อมยังให้ทาสจำนวนมากมีอิสระและได้มีส่วนเข้าร่วมกับการขยายตัวของเศรษฐกิจที่ผลิตข้าวเพิ่มขึ้น¹⁴⁴ ชาวนาจำนวนมากได้อพยพไปแสวงหาที่ดินรกร้างว่างเปล่า เพื่อทำเกษตรกรรมที่ห่างไกลออกไปจากการ

135 เรื่องเดียวกัน หน้า 32-33

136 ชีเกฮาร์ เรื่องเดิมหน้า 221-222

137 เฟรด คับบลิวิกส์ เรื่องเดิมหน้า 75

138 ชีเกฮาร์ ทานาเบ้ เรื่องเดิมหน้า 223

139 ไพฑูรย์ สายสว่าง เรื่องเดิม หน้า 334

140 ไพฑูรย์ สายสว่าง เรื่องเดิม หน้า 334 -335

141 DAVID BRUCE JOHNSTON เรื่องเดิม หน้า 23

142 เรื่องเดียวกัน หน้า 22

143 เรื่องเดียวกัน หน้า 23

144 เรื่องเดียวกัน หน้า 22

ยกเลิกระบบเกณฑ์แรงงานนี้เองที่ทำให้การอพยพผู้คนเป็นไปโดยง่ายเพราะการเกณฑ์แรงงานนั้นเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน¹⁴⁵

นโยบายขยายเนื้อที่ทำนาเพิ่มขึ้นของรัชกาลที่ 4 นั้น พอถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงปฏิบัติตามนโยบายนี้อย่างแข็งขัน¹⁴⁶ ถึงกับได้ทรงแก้ไขอุปสรรคต่างๆ ให้ลุล่วงไปดังกล่าวแล้วและการขุดคลองนับเป็นหนทางที่ช่วยเปิดพื้นที่การเพาะปลูกได้อย่างดี กล่าวคือสายน้ำสามารถเข้าไปสู่พื้นที่ที่เพาะปลูกได้ และผู้อาศัยอยู่สามารถใช้เป็นเส้นทางคมนาคมติดต่อการขนส่งสินค้ามาจำหน่ายสะดวกขึ้น¹⁴⁷ ซึ่งในช่วงรัชสมัยของพระองค์ได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายในการขุดคลองซึ่งรัฐบาลเข้าใจว่า การถือครองที่ดินขนาดใหญ่ของเจ้าขุนมูลนายที่ดำเนินคู่กับการขุดคลองนั้นยังไม่ได้ประโยชน์ต่อการขยายเนื้อที่ทำนาเลย จึงออกกฎข้อบังคับวางระเบียบในการขุดคลอง คือ “ประกาศขุดคลอง ค.ศ. 1239” ในประเทศฉบับนี้ชี้แจงข้อบกพร่องในการขุดคลองดังต่อไปนี้ว่า “การขุดคลองแต่ก่อนโปรดเกล้าฯ ตั้งนายงานจ้างเจ้าผู้ขุดคลอง คลองหนึ่งเป็นเงินหลายร้อยซึ่ง แต่คลองซึ่งขุดแต่ก่อนข้าเจ้าบ่าวข้าราชการจับจองที่นาไว้มากๆ เกินกำลังทำไม่หมด หวงแหวนที่ไว้ให้รกร้างว่างเปล่าไม่เป็นประโยชน์แก่แผ่นดินและราษฎรทั่วไป เพราะเจ้าของผู้จับจองไว้ถือใจเสียว่าได้เปล่า จึงไม่มีอุตสาหะปลูกสร้างเป็นนาเป็นสวนให้ที่นาที่ไร ที่สวนเป็นผลประโยชน์ ครั้นผู้อื่นที่มีความอุตสาหะจะจับจองทำบ้างก็ไม่ได้ด้วยมีเจ้าของหวงแหวนอยู่ และเป็นที่ก่อการวิวาทด้วยแย่งชิงกันจับกับ โฉนดตราแดงใบจองซึ่งกันและกันเป็นดังนี้โดยมาก”¹⁴⁸

ภาวะการค้าข้าวดังกล่าวทำให้แนวคิดในการขุดคลองเปลี่ยนไปจากการขุดเพื่อการคมนาคมมาเป็นการขุดคลองเพื่อการคมนาคมและการเกษตรควบคู่กันไปพื้นที่คลองขุดก็เปลี่ยนจากฝักตะวันตกลูกของลุ่มน้ำเจ้าพระยามาเป็นฝั่งตะวันออกโดยขุดคลองตอนบนมากกว่าคลองตอนล่างเพราะพื้นที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การปลูกข้าวมากกว่า¹⁴⁹ และเหมาะสมในการตั้งหมู่บ้าน การพัฒนาการขุดคลองดำเนินมาในบริเวณทุ่งราบลุ่มน้ำใหญ่ตอนบนก่อนตอนอื่นๆ¹⁵⁰

ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองเปรมประชากรขุด พ.ศ. 2412 เป็นคลองแรกเพื่อระยะทางการคมนาคมระหว่างอยุธยากับกรุงเทพฯ และช่วยพื้นที่การเพาะปลูกพร้อมกันไปด้วย¹⁵¹ แต่ปรากฏว่ารัฐบาลไม่สามารถพัฒนาพื้นที่สองฝั่งคลองให้เป็นนาได้ตามเป้าหมายเพราะราษฎรและข้าราชการเข้าไปจับจองที่

145 เรื่องเดียวกัน หน้า 22

146 เฟรด ดับบลิว ริกส์ เรื่องเดิมหน้า 75

147 ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ “การผลิตและการค้าข้าวในภาคกลาง ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 จนถึงสมัยพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2411-2475) ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึง พ.ศ. 24 84 กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พ.ศ. 2527 หน้า 264”

148 ประกาศขุดคลอง จ.ศ. 1239” ประชุมกฎหมายประจำ เล่ม 9 หน้า 221-222 อ้างจาก ชีเกฮารุ ทานาเบ้ เรื่องเดิมกัน หน้า 223-224

149 กิตติ ดันไทย เรื่องเดิม หน้า 234

150 ชีเกฮารุ ทานาเบ้ เรื่องเดิม หน้า 224

151 กิตติ ดันไทย เรื่องเดิม หน้า 235

นาตามใจจนมากเกินไปถึงขั้นที่จะทำนาให้เต็มเนื้อที่ส่วนราษฎรต้องการทำนาจริงๆ ก็ไม่สามารถเข้าไปจับจองได้เพราะเกรงกลัวว่ามีข้าราชการ¹⁵²

เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว รัชกาลที่ 5 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ใช้พระราชบัญญัติเรียกว่า ประกาศคลอง เมื่อ พ.ศ. 2420 กำหนดว่าราษฎรที่ต้องการพื้นที่ทำนาจะต้องออกเงินช่วยค่าขุดคลองส่วนผู้ที่ยากจนให้แรงช่วยแทน หากราษฎรคนใดปล่อยให้พื้นที่ที่จับจองให้ว่างเปล่าครบกำหนด 5 ปี รัฐจะเรียกที่ดินคืน นอกจากนี้เพื่อสนับสนุนให้ราษฎรบุกเบิกที่ทำนาให้มากขึ้นรัฐจึงงดเว้น ค่านา และค่าสมพัตร 3 ปี¹⁵³

คลองที่ขุดในรัชกาลที่ 5 นั้น อาจแบ่งได้ 3 ประเภท คือ

- (1) คลองที่รัฐบาลขุด
- (2) คลองที่บริษัทคลองขุด สยามขุด
- (3) คลองที่เอกชนขุด

การขยายพื้นที่ทำนาฝายตะวันออกโดยเฉพาะท้องที่ระหว่างกรุงเทพฯ กับฉะเชิงเทรา ที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานของชาวมอญในท้องที่ลาดกระบัง

เนื่องจากในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้ขุดคลองแสนแสบเพื่อการคมนาคมและยุทธศาสตร์นั้นเป็นการขุดคลองสำคัญออกมาทางแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออกต่อมาในช่วงรัชกาลที่ 5 ได้ทำการขุดคลองนครเนื่องเขตเชื่อมคลองแสนแสบกับแม่น้ำบางปะกงและคลองประเวศบุรีรัมย์เริ่มตั้งแต่ปลายคลองพระโขนงแขวงนครเชื่อมโยงไปออกแม่น้ำบางปะกงแขวงฉะเชิงเทรา¹⁵⁴ เพื่อเปิดพื้นที่ใหม่สำหรับทำนาในช่วงปี 2428 ถึงช่วงปี พ.ศ. 2435 นั้น ได้มีนักเดินทางชาวตะวันตกได้กล่าวถึงบริเวณ 2 ฝั่งคลองนี้ว่าที่ราบในบริเวณดังกล่าวเหล่านี้ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้อย่างเต็มที่และยังไม่เป็นขุ้งฉาวของสยามเสียทีเดียว¹⁵⁵ ในบริเวณไร่ประโยชน์เต็มไปด้วยหนองบึงและหญ้าคา¹⁵⁶

คลองประเวศบุรีรัมย์นั้นเป็นคลองแรกที่รัชกาลที่ 5 โปรดฯ ให้ขุดหลังจากที่ประกาศใช้พระราชบัญญัติ “ประกาศขุดคลอง” ใน พ.ศ. 2420 และเป็นคลองแรกที่รัชกาลที่ 5 โปรดฯ ให้ราษฎรช่วยเสียดำขุดคลองโดยจะได้รับผลประโยชน์จากการจับจองที่ดินสองฝั่งคลองเป็นค่าตอบแทน ราษฎรผู้ช่วยออกเงินขุด คลองจะจับจองที่ดินในบริเวณที่กำหนดไว้ตามอัตราที่ดินเสียดำขุดคลองในอัตราระหว่าง 2 สลึงถึง 1.50 บาท โดยอัตราสูงอยู่ตอนต้นคลองแขวงเมืองฉะเชิงเทราซึ่งหมายความว่าผู้ช่วยออกเงินค่าขุดคลองในอัตราต่ำสุด ก็จะจับจองที่ดินในบริเวณตามอัตราที่กำหนดไว้

152 ร.ต.ท. เสถียรลาภลักษณ์และคณะ (ผู้รวบรวม) ประกาศคลองนครเนื่องเขต ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 9 พระนคร โรงพิมพ์ เดลิแมร์ พ.ศ. 2478 หน้า 202 อ้างจาก กิตติ ดันไทย เรื่องเดียวกัน หน้า 235

153 ประกาศขุดคลอง ประชุมกฎหมายประจำ ศก.เล่ม 5 หน้า 221-225 เรื่องเดียวกัน

154 ปิยะนาถ ขุนนาค ดวงพร นพคุณ สุวัฒน์นา ธาดานิติ คลองกรุงเทพฯ เรื่องเดิม หน้า 68-69

155 “TRIP” SIAM WEEKLY ADVERTISER 2 MAY 1885 อ้างจาก DAVID BRUCE JOHNSTON เรื่องเดิม หน้า 48

156 เอกซาลูจัน สมัช เรื่องเดิม หน้า 53 อ้างจาก DAVID BRUCE JOHNSTON เรื่องเดียวกัน หน้า 48

เนื่องจากที่ดินในคลองประเวศ ไม่เพียงพอกับความต้องการของราษฎรจึงช่วยกันออกเงินจำวเงิน
ขุดคลองแยกจากคลองประเวศ รวม 4 คลอง คือ คลอง 1 คลอง 2 คลอง 3 และคลอง 4

ผลจากการขุดคลองนี้และจากการใช้พระราชบัญญัติ ประกาศขุดคลอง ทำให้ขยายพื้นที่เพาะปลูก
เป็นไปอย่างกว้างขวางตามความต้องการของรัฐบาลดังจะเห็นได้จากการที่ราษฎรหลายพันครอบครัวเข้าไป
ทำการเพาะปลูกตลอด 2 ฝั่งคลองประเวศและคลองแยก จึงเป็นคลองแรกที่รัฐบาลประสบความสำเร็จใน
การพัฒนาที่ดินให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่¹⁵⁷

การขุดคลองเพื่อขยายพื้นที่การเกษตร ในบริเวณฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตะวันออกนั้นนอกจากคลอง
แสนแสบ คลองประเวศบุรีรัมย์ และคลองนครเนื่องเขต แล้ว จากหลักฐานที่มีผู้ค้นคว้าไว้ก็ปรากฏว่า ได้มี
การขุดคลองสายสำคัญ คือ คลองเปรี้ง คลองหลวงแพ่ง คลองอุดมชลจร คลองดังกล่าวล้วนขุดเชื่อม
ระหว่างคลองหลัก คือ คลองประเวศบุรีรัมย์ กับคลองนครเนื่องเขต และมีการขุดคลองเล็กเชื่อมระหว่าง
คลองเหล่านี้เข้าด้วยกัน

คลองเปรี้งต้นขุดเมื่อปี พ.ศ. 2429 แล้วเสร็จเมื่อปี 2431 เป็นคลองที่ราษฎรออกเงินช่วยเหลือ
ร่วมกับทุนของรัฐบาล จุดประสงค์ในการขุดก็เพื่อเปิดที่ดินที่รกร้างว่างเปล่าบริเวณฉะเชิงเทรากับนครเขื่อน
ขันธ์ให้เป็นแหล่งปลูกข้าว ซึ่งในช่วงนี้ข้าวจากไทยกำลังเป็นที่ต้องการของตลาดและเพื่อช่วยให้การ
คมนาคมระหว่างเมืองฉะเชิงเทรากับนครเขื่อนขันธ์สะดวกขึ้น ผลที่เกิดจากการขุดคลอง คือ เป็นการช่วย
ระบายน้ำจืดจากคลองแสนแสบหรือคลองบางขนาด มาใช้ในคลองประเวศฯ ซึ่งอยู่ติดกันทำให้น้ำในคลอง
ประเวศฯ ซึ่งเต็มในฤดูแล้งให้ผ่อนคลายความเค็มลง รัชกาลที่ 5 โปรดฯพระราชทานที่แก่พระเจ้าลูกยาเธอ
และเจ้าลูกเธอสวนฝั่งตะวันออกตลอดลำคลองโปรดฯ ให้ราษฎรที่ออกเงินช่วยค่าขุดคลองเข้าไปจับจอง

คลองหลวงแพ่งนั้นขุดเมื่อปี 2431 เสร็จเมื่อปี 2433 ผู้ดำเนินการขุดได้แก่ หลวงแพ่งกรรมการเมือง
นครเขื่อนขันธ์ วัดอุปประสงค์เพื่อเปิดพื้นที่ทำนาในบริเวณดังกล่าวและเพื่อการคมนาคม ทุนในการขุดนั้น
หลวงแพ่งและราษฎรที่ต้องการจองที่มาร่วมกันออกเงินช่วย โดยจ้างชาวจีนเป็นกรรมกรขุดคลองถือว่าเป็น
คลองแรกที่เอกชนขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตขุดในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งสามารถวางปรับที่นาได้ถึง
33,750 ไร่ และรัชกาลที่ 5 ให้เพิ่มอายุตรวจจองจาก 3 ปี เป็น 5 ปี และไม่เรียกเก็บภาษีค่านาในระยะ 3 ปีแรก

คลองอุดมชลจรและคลองแยกอีก 2 คลอง เป็นคลองที่ 2 ที่เอกชนขอพระราชทานพระบรมราชานู
ญาติขุด โดยพระยาศีหราชเดโชขอพระบรมราชานุญาตขุดโดยให้เหตุผลราษฎรในบริเวณกรุงเทพฯ เมือง
นครเขื่อนขันธ์ และฉะเชิงเทราซึ่งไม่มีไร่นาขอให้ขุดคลองขึ้น สำหรับคลองแยกนั้นขุดต่อจากคลองอุดมชล
จรเพราะที่นาที่ได้จากการขุดคลองอุดมชลจรจะไม่เพียงพอแจกราษฎรที่ลงชื่อจับจองเอาไว้วัดอุปประสงค์เพื่อ
ขยายที่นาเพื่อการเกษตร โดยตรงผลจากการขุดคลองอุดมชลจรและคลองแยกอีกสองคลองทำให้ได้ที่นาถึง
30,525 ไร่ ซึ่งรัชกาลที่ 5 โปรดฯยกค่านาให้ 3 ปี¹⁵⁸

คลองทั้ง 4 คลอง คือ คลองประเวศฯ คลองเปรี้ง คลองหลวงแพ่งคลองอุดมชลจร นี้ต่างช่วยเชื่อม
นครเขื่อนขันธ์ อันเป็นแหล่งพักอาศัยของชาวมอญสามารถเดินทางมาติดต่อยังพื้นที่ที่เปิดใหม่เพื่อให้

157 ปิยะนาถ ขุนนาค ดวงพร นพคุณ สุวีวัฒนา รัตนานิติ คลองกรุงเทพฯ เรื่องเดิม หน้า 68-70

158 ปิยะนาถ ขุนนาค ดวงพร นพคุณ สุวีวัฒนา รัตนานิติ คลองกรุงเทพฯ เรื่องเดิม หน้า 68-70

ประชาชนจับจองทำนาได้โดยสะดวก ยังผลให้ชาวมอญ (ซึ่งจากหลักฐานของเฮนรีปาร์ควานครเชื่อนขันธ หรือปาลักนั้นก็มีประชาชนอยู่หนาแน่นมาก่อนแล้ว โดยเฉพาะคลองหลวงแพ่งซึ่งหลวงแพ่งกรมการเมือง นครเชื่อนขันธเป็นผู้ของพระบรมราชานุญาตขุดยอมเป็นเครื่องบ่งชี้ว่ามีความประสงค์จะให้ชาวมอญจาก นครเชื่อนขันธอพยพ โยกย้ายบุกเบิกที่ดินทำนาในบริเวณดังกล่าว) อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งทำนายังบริเวณ แถบนี้

จากการค้นคว้าภาคเอกสารรายงานการวิจัยต่างๆ ที่กล่าวถึงการขุดคลองในประวัติศาสตร์ไทยนั้น ไม่พบรายชื่อคลองลำปลา ทิว คลองทับยาวและคลองมอญรวมถึงคลองต่างๆ อีกหลายคลองในเขต ลาดกระบังเลยจึงต้องอาศัยการวิเคราะห์หาเหตุผลถึงการขุดคลองเหล่านี้จากการสันนิษฐานเป็รประการ สำคัญ

จากการตั้งข้อสังเกตการขยายชุมชนยอมบ่งชี้ว่า คลองประเวศบุรีรัมย์และคลองแสนแสบเป็นคลอง ที่เชื่อมระหว่างแม่น้ำเป็นคลองหลักที่จะขุดคลองเชื่อมระหว่างคลองแสนแสบและคลองประเวศฯ เพิ่มได้ โดยสะดวกเมื่อการผลิตข้าวได้ผลในบริเวณแถบนี้ แม้จะขุดคลองหลวงแพ่ง คลองเปรี้ง คลองอุดมชลจร และคลองแยกก็ตามก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของชาวนาที่ขาดพื้นที่ทำกินจำต้องขุดคลองเพิ่ม โดยขุด คลองเชื่อมระหว่างคลองแสนแสบกับคลองประเวศฯ ได้อีก คลองลำปลาทิว คลองทับยาวก็เป็นคลองที่ขุด เชื่อมระหว่างคลองประเวศฯและคลองแสนแสบเช่นกัน คลองลำปลาทิวนี้ทั้งสองฝักคลองเป็นที่ตั้งถิ่น ฐานของชาวนามอญทั้งสิ้นและชาวมอญเหล่านี้ส่วนตอนล่างมากมีบรรพบุรุษมาจากนครเชื่อนขันธซึ่ง อาจจะเป็นกลุ่มมอญที่อพยพมาจากนครเชื่อนขันธ (พระประแดง) ในช่วงตอนหลังจากที่ได้ขุดคลองหลวง แพ่งและคลองอุดมชลจรแล้ว และทางรัฐบาลได้จัดระบบการควบคุมน้ำขนาดยอมได้สำเร็จทางตอนใต้ของ คลองประเวศบุรีรัมย์ในปี พ.ศ. 2456¹⁵⁹ และเมื่อต้องการขยายที่นาเพื่อทำนาของกลุ่มชาวมอญเพิ่มขึ้นชาว มอญที่ต้องการที่ดินยอมร่วมขุดคลองลำกอไผ่และคลองมอญเพิ่มขึ้น โดยร่วมกันออกเงินและออกแรงใน การขุดเพื่อจะได้จับจองที่ดินที่บุกเบิกใหม่ คลองลำกอไผ่เป็นคลองที่ขุดแยกจากคลองลำปลาทิวไปทาง ท้องที่มินบุรี คลองมอญต้นขุดเชื่อมคลองลำปลาทิวกับคลองทับยาวตอนใต้ใกล้กับคลองประเวศฯ ซึ่งทั้ง คลองลำกอไผ่และคลองมอญนั้นก็เป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชาวมอญทั้งสิ้น ส่วนคลองลำปลาทิวในบริเวณที่เป็น ที่ตั้งหลักแหล่งของชาวมอญนั้นเป็นบริเวณที่ชาวมอญร่วมกันว่าจ้างขุดบริเวณส่วนนั้นจึงได้จับจองที่ดินทำ นาในบริเวณนั้นได้เป็นกลุ่มเป็นก้อนเป็นที่นาต่อเนื่องผิตต่อไปไม่มีที่ดินของชาวนาจากท้องถิ่นอื่นมาแทรก จากการบอกเล่าของชาวบ้านเองเล่าว่าเหตุที่ชื่อว่าคลองมอญ เพราะเป็นแหล่งที่ชาวมอญจากพระประแดง หรือนครเชื่อนขันธรวมเงินกับจ้างขุดคลองทั้งสาย และในช่วงแรกๆ จะพากันมาตั้งหลักแหล่งนั้นจะว่าจ้างให้ คนอยู่เฝ้านาในหน้าแล้งและพากันยกครอบครัวมาทำนาเมื่อถึงช่วงฤดูทำนาเมื่อเสร็จแล้วก็พากันกลับ ไปยัง พระประแดง (นครเชื่อนขันธ) ในการจับจองและออกเงิน ในการขุดคลองทั้งคลองมอญและคลองลำปลาทิว ช่วงต้นคลองต่อกับคลองประเวศบุรีรัมย์นั้น

ในระยะแรกเริ่มมีเจ้าจอมมารดาช่อนกลิ่นในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งมีบรรพบุรุษ เป็นมอญนครเชื่อนขันธได้เข้าร่วมจับจองด้วยและเมื่อมีชาวมอญอพยพมาตั้งหลักแหล่งมากขึ้นและแน่นอน

159

DAVID BRUCE JOHNSTON เรื่องเดิมหน้า 101

แล้วเจ้าจอมมารดาช่อนกลิ่นจึงสร้างวัดสุธาโกชน์ขึ้นเป็นวัดให้ชาวมอญได้มาร่วมกันทำบุญและเป็นวัดประจำชุมชนชาวมอญที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ทั้งคลองลำปลาทิวและคลองมอญเดิมวัดสุธาโกชน์อยู่เลขจากคลองลำปลาทิวเข้ามาในคลองมอญประมาณ 1 กิโลเมตร และเจ้าจอมมารดาช่อนกลิ่นได้มาปลูกเรือนเป็นเรือนหมู่อยู่ที่ปากคลองมอญที่เชื่อมกับคลองลำปลาทิว และภายหลังต่อมาวัดสุธาโกชน์จึงย้ายอยู่ที่ปากคลองมอญติดกับเรือนหมู่ของเจ้าจอมมารดาช่อนกลิ่นจนปัจจุบัน¹⁶⁰⁽⁹³⁾ ส่วนบริเวณตอนเหนือก็มีวัดทิพพาวาสเป็นวัดประจำหมู่บ้านชาวมอญที่ตั้งถิ่นฐานในบริเวณ 2 ฝั่งคลองลำปลาทิวเหนือวัดสุธาโกชน์ขึ้นและชาวมอญที่อาศัยอยู่บริเวณ 2 ฝั่งคลองลำกอไผ่ และคลองลำพะอง

จากการสัมภาษณ์ชาวมอญในย่านสองฝั่งคลองมอญเมื่อทำการสำรวจภาคสนามต่างเล่ากันว่าพวกเขาคนซึ่งปัจจุบันอายุประมาณ 86 ปี ต่างเล่าว่าเมื่อตนเองเริ่มเป็นสาวจะตามพ่อแม่อพยพจากพระประแดงมาบุกเบิกที่ 2 ฝั่งคลองที่พ่อแม่ของตนเป็นเจ้าของโดยได้จับจองและออกเงินค่าจ้างขุดไว้ต้องหักรั้งทางพงศ์พีช เช่น กก และพงหญ้าให้เป็นนา โดยเดินทางจากพระประแดง (นครเขื่อนขันธ์) เข้ามาทางคลองพระโขนงสู่คลองประเวศบุรีรัมย์โดยแจวเรือกันมาใช้เวลาวันเต็ม โดยออกจากพระประแดงแต่เช้าจะถึงบริเวณคลองมอญและคลองลำปลาทิวประมาณค่ำ¹⁶¹ หากจะหาช่วงเวลาการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวมอญเข้าสู่ที่นาริมฝั่งคลองลำปลาทิวและคลองมอญก็ตกอยู่ในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ต่อต้นรัชกาลที่ 6 ประมาณปี พ.ศ. 2440-2460 ชาวมอญที่อยู่ในบริเวณนี้จะกลับไปเยี่ยมญาติของตนที่นครเขื่อนขันธ์หรือพระประแดงในช่วงเวลาหลังสงกรานต์เล็กน้อยสงกรานต์เป็นประจำทุกปี โดยแต่ละครอบครัวจะเตรียมอาหารและอุปกรณ์ประกอบอาหารไว้บนเรือและปรุงอาหารรับประทานขณะเดินทาง โดยออกไปตามคลองประเวศบุรีรัมย์เข้าคลองพระโขนงออกแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าสู่คลองสัดไปพระประแดงใช้เวลาวันเต็มเช่นกันและทางบ้านญาติของตนที่พระประแดงจะเตรียมอาหารมือเย็นไว้รับรองเลี้ยงกัน และพักอยู่กับครอบครัวขงญาติของตนประมาณครึ่งเดือนหรือ 1 สัปดาห์ก็กลับ¹⁶² ซึ่งจากเอกสารที่มีผู้ค้นคว้าไว้ว่ามีผู้อพยพมาตั้งถิ่นฐานยังบริเวณคลองประเวศฯ มากขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2456 ในเมื่อทางการได้ปรับปรุงการควบคุมน้ำขนาดย่อมได้สำเร็จดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว ซึ่งสามารถทำให้บริเวณทำนาในบริเวณนี้มีประสิทธิภาพในการปลูกข้าวได้ดีขึ้นนั่นเอง

160 จักรชัย อินทรโชติ "ประเพณีตักบาตรพระร้อย" รายงานการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นในประเทศไทย หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ สถาบันคชกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2535 หน้า 9-10

161 จากการสัมภาษณ์ ชาวมอญมีอายุ 84-85 ปี (ผู้เกิด พ.ศ. 2450-2452) เมื่อออกสำรวจภาคสนามในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2532

162 จากการสัมภาษณ์ ชาวมอญมีอายุ 84-85 ปี (ผู้เกิด พ.ศ. 2450-2452) เมื่อออกสำรวจภาคสนามในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2532

บทที่ 4

ลักษณะทางกายภาพของการตั้งถิ่นฐานของชาวนา

บริเวณคลองประเวศบุรีรัมย์รวมถึงคลองลำปลาทิวและคลองมอญ

การศึกษาเรื่องการตั้งถิ่นฐานในแนวทางของภูมิศาสตร์มนุษย์ (HUMAN GEOGRAPHY) นั้นถือว่าเป็นเรื่องสำคัญขั้นพื้นฐานของความรู้ในแขนงนี้ด้วยว่ารูปแบบของการตั้งถิ่นฐานในแต่ละท้องที่ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องที่ รูปแบบของการตั้งถิ่นฐานย่อมเติบโตและค่อยๆเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา การศึกษาถึงรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานย่อมต้องพิจารณาถึงลักษณะภูมิประเทศที่ตั้ง รูปแบบของการตั้งถิ่นฐานที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามของมนุษย์ในอดีตจนถึงปัจจุบันที่ได้เสาะแสวงหาประโยชน์ที่จะได้จากธรรมชาติรอบๆ ตัวมนุษย์เอง¹

บริเวณท้องที่ลาดกระบังในอดีตก่อนการเปิดการค้าข้าวอย่างเสรีจากการทำสนธิสัญญาเบาริงจนถึงช่วงรัชกาลที่ 7 ก่อนยุคคลองประเวศบุรีรัมย์นั้นเป็นทุ่งราบลุ่ม รกร้างว่างเปล่ามาก่อนปี พ.ศ.2438 นายจอห์น สตัน ได้เขียนบรรยายไว้ในหนังสือ “ATRIP TO KHORAT” ในหนังสือ “SIAM WEEKLY ADVERTISER” วันที่ 2 MAY 1885 ว่าบริเวณฝั่งตะวันออกนั้นเป็นดินแดนที่รกร้างเป็นที่อาศัยของสัตว์ป่าดุร้ายแม้ว่าจะมีคลองประเวศบุรีรัมย์ตัดผ่านแล้วก็ตาม² จากข้อสันนิษฐานของคำอธิบายชื่อท้องที่ลาดกระบังนั้น มีคำบอกเล่าต่อกันมาว่าบริเวณท้องที่เดิมเป็นป่ากร้างเป็นพื้นที่ลาด เป็นที่อาศัยอยู่ของสัตว์ป่า โดยเฉพาะฝูงช้างป่าซึ่งเดินผ่านไปมาสมอบนพื้นที่พงทลายราบลงหลายแห่งชาวบ้านจึงเรียกว่า “ลาดพัง” ต่อมาเปลี่ยนเป็นลาดกระบัง³ สภาพพื้นที่มีลักษณะเป็น “ลาด” ตามคำนำหน้าชื่อของท้องที่ คำว่า “ลาด” นั้นจะใช้เรียกขานสถานที่ซึ่งมักเป็นที่ราบหรือที่ลุ่มบางทีก็เป็นหนองน้ำ⁴ สภาพดินของท้องที่ลาดกระบังนั้นมี 3 ประเภทคือ ดินชุดบางกอก ดินชุดบางน้ำเปรี้ยว ดินชุดสมุทรปราการ ดินชุดบางกอกเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง เหมาะสมในการทำเกษตรด้านปลูกพืชได้แก่ ข้าว และพืชไร่ ดินชุดนี้พบทั่วไปคิดเป็นประมาณร้อยละ 57 ของพื้นที่ทั้งหมดในเขตลาดกระบัง หรือประมาณ 44,124 ไร่ 84 ตารางวา ดินชุดบางน้ำเปรี้ยวพบในเขตหนองจอก แขวงลำพองและแขวงชุมทองติดต่อกับเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีปริมาณน้อย

1 GOH CHENG LEONG GILLIAN C. MORGAN “HUMAN AND ECONOMIC GEOGRAPHY” HONGKONG : OXFORD UNIVERSITY PRESS 1977 PAGE 39

2 JOHNSTON “ATRIP TO KHORAT” SIAM WEEKLY ADVERTISER . 2 MAY 1885 RURAL SOCIETY AND THE RICE ECONOMY PAGE 100-102 อ้างจาก สุนทรีย์ อาสะไม่ “ประวัติคลองรังสิตการพัฒนาดินและผลกระทบต่อสังคม พ.ศ. 2431-2457” กรุงเทพฯ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 2530 หน้า 89

3 สำนักงานเขตลาดกระบัง “สรุปผลการปฏิบัติราชการ “31” “ หน้า 1 (เอกสารโรเนียว)

4 ไพฑูรย์ พงสะบุตร “คำประกอบชื่อภูมิศาสตร์ที่บอกลักษณะภูมิประเทศของท้องถิ่นในประเทศไทย” วารสารราชบัณฑิตยสถานปีที่ 12 ฉบับที่ 2 มกราคม มีนาคม 2531 หน้า 41

ประมาณร้อยละ 3 ของพื้นที่ทั้งหมดในเขตลาคกระบัง หรือประมาณ 2,322 ไร่ ดินชุดนี้ไม่มีความเหมาะสมในการทำเกษตรในทุกด้าน เพราะมีความเป็นกรดจัด เป็นดินค่อนข้างแข็งทำการเกษตรได้ยาก ส่วนดินชุดสมุทรปราการ สามารถปลูกพืชได้ แต่ต้องปรับปรุงดินทางด้านเทคนิคการเกษตร และเพิ่มอินทรีย์วัตถุจำนวนมาก ดินชุดนี้พบมากใน แขวงคลองสามประเวศมีจำนวนมาก แขวงลาคกระบังยังมีเล็กน้อย แขวงลำปลาทิวและแขวงทับยาวมีบ้างเล็กน้อย ฉะนั้นในท้องที่ลาคกระบังจึงมีที่ดินที่เหมาะสมจะทำการทำนาได้ในปริมาณพื้นที่กว้างขวาง

เพื่อเปิดที่ดินฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาที่กร้างนั้นให้ราษฎรเข้าจับจองพื้นที่ทำนา รัฐบาลจึงได้ทำการขุดคลองหลักสำคัญขึ้น 2 คลอง คือคลองนครเนื่องเขตร์ และคลองประเวศบุรีรมย์ขึ้น หลังจากขุดคลองนี้แล้วจึงได้ขุดคลองเชื่อมคลองหลัก 2 คลองนี้ อย่างต่อเนื่องเรื่อยมา จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีการบันทึกไว้ได้ขุดคลองเชื่อมระหว่างคลองประเวศบุรีรมย์และคลองนครเนื่องเขตร์ มี 3 คลองด้วยกัน คือ คลองเปรี้ง คลองหลวงแพ่ง และคลองอุดมชลจรพร้อมคลองแยก 2 คลอง ทั้งคลองหลวงแพ่งและคลองอุดมชลจรพร้อมคลองแยกต่างก็เป็นคลองที่เอกชนและราษฎรที่ต้องการจับจองที่ดิน 2 ฝั่งคลองเพื่อนุกเบิกจับจองที่ดินเพื่อทำนาโดยขอพระบรมราชานุญาตฯ คลองดังกล่าวนี้ขุดเสร็จเรียบร้อยในปี 2433 ครั้นต่อมาอีกหนึ่งปีคือในปี พ.ศ. 2434 ทางรัฐบาลจึงได้ออกกฎข้อบังคับเพื่อกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการถือครองที่ดินสองฝั่งคลองให้เป็นแบบแผนเดียวกัน โดยใช้ขนาดความกว้างของคลองเป็นตัวกำหนดการถือครองที่ดินสองฝั่งคลอง ดังนี้

คลองขนาดเล็กตั้งแต่ 3 วาลงมา พื้นดินคลองขึ้นไปข้างละ 6 วาให้จับจองขึ้นขึ้นไปฝั่งละ 25 เส้นสองฝั่งคลอง

คลองขนาดกลางกว้างระหว่าง 4 วา-6 วา พื้นดินคลองขึ้นไปข้างละ 6 วาให้จับจองขึ้นขึ้นไปฝั่งละ 30 เส้นทั้งสองฝั่งคลอง

คลองขนาดใหญ่กว้าง 7 วาขึ้นไป พื้นดินคลองขึ้นไปข้างละ 6 วาให้จับจองขึ้นขึ้นไปฝั่งละ 40 เส้นทั้งสองฝั่งคลอง⁷

หลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้แล้วรัฐบาลได้อนุมัติให้มีการขุดคลองอีก 6 คลองมีคลองบางพลีใหญ่รวมอยู่ด้วย เป็นคลองขุดจากแขวงสมุทรปราการ ไปออกคลองบางเหี้ย เป็นคลองเส้นล่างที่อยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาใต้ของประเวศบุรีรมย์ลงมา

5 สำนักงานเกษตรกรุงเทพมหานครเขตลาคกระบัง “รายงานการศึกษาแนวทางการพัฒนาการเกษตรระดับ อำเภอ” กรุงเทพฯ พ.ศ. 2535 หน้า 19-20 (เอกสาร โรเนียว)

6 กิตติดินไทย “คลองกับระบบเศรษฐกิจของไทย” (2367-2453) ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึง พ.ศ. 2484 กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์ พ.ศ. 2527 หน้า 239

7 ร.ต.ท. เสถียร ลายลักษณ์ และคณะ (รวบรวม) “ประกาศเรื่องขุดคลอง” ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 13 พระนคร : โรงพิมพ์เคสิมส์ 2478 หน้า 11-12 อ้างจากปิยนาท บุนนาค ดวงพร สุวัฒนาธาดามิติ “คลองในกรุงเทพ” (รายงานผลงานวิจัยเงินทุนเพื่อเพิ่มพูนและพัฒนาประสิทธิภาพทางวิชาการ เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี) กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2525 หน้า 97

8 ปิยนาท บุนนาค และคณะ เรื่องเดียวกัน หน้า 97

จากหลักฐานคลองในเขตลาดกระบังนั้นนอกจากคลองหลักคือคลองประเวศบุรีรมย์รวมคลองแยก
อีก4 คลอง(คลอง1,คลอง2,คลอง3,คลอง4) คลองเปรี้ง คลองหลวงแพ่ง คลองอุดมชลจรและคลองแยกอีก2
คลองแล้ว ซึ่งคลองที่กล่าวนี้เป็นคลองที่มีหลักฐานจากเอกสารบันทึกเอาไว้ ยังมีคลองที่ตัดเพิ่มขึ้นอีก
มากมาย หลายคลองคลองดังกล่าวเป็นคลองที่ขุดหลังคลองที่มีหลักฐานทางเอกสารทั้งสิ้น คลองเหล่านี้จะ
ขุดแยกออกไปจากคลองประเวศบุรีรมย์ ไปเชื่อมคลองนครเนื่องเขตร์ทางเหนือ และคลองบางพลีใหญ่ทาง
ใต้ทั้งสิ้น แล้วยังมีคลองเชื่อมคลองเหล่านี้ก็ต่างก็ตัดขอยชอกซอนเข้าสู่ที่ดินที่ห่างจาก
คลองหลักเพื่อเป็นเส้นทางเข้าสู่ที่ดินเหล่านั้น คลองแต่ละคลองไม่มีความยาวเหมือนคลองประเวศบุรีรมย์
เลย จึงทำให้สันนิษฐานได้ว่า คลองต่างๆเหล่านี้เป็นคลองที่ประชาชนที่ขาดที่ดินทำกินต่างร่วมมือออกทุน
ในการขุดคลองได้มีสิทธิจับจองที่ดิน 2 ฝั่งคลองที่ตนออกทุนขุดขึ้นและไม่ต้องสิ้นเปลืองทุนทรัพย์ในการ
ขุดคลองมากมายเหมือนคลองหลักซึ่งมีความกว้างและความยาวมากเช่นคลองประเวศ

คลองต่างๆที่แยกจากคลองประเวศบุรีรมย์เหล่านี้ โดยเฉพาะคลองลำปลาทิวและคลองทับยาวนั้น
มีคลองขอยตัดเชื่อมอีกหลายคลอง คลองลำปลาทิวมีชาวมอญที่เป็นชาวนาตั้งถิ่นฐานอยู่2ฝั่งคลองทาง
ตอนล่างของคลอง คลองทับยาวนั้นมีหมู่ชาวไทยมุสลิมตั้งถิ่นฐานอยู่หนาแน่น ซึ่งเป็นเครื่องบ่งชี้ว่า กลุ่มชน
ชาวมอญและชาวมุสลิมได้ต่างร่วมตัวออกทุนทรัพย์ขุดคลองดังกล่าวขึ้นเพื่อพวกกลุ่มของตนที่มีเชื้อสาย
เดียวกันจะได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานจับจองที่ทำนาในกลุ่มพวกเดียวกัน

รูปแบบของการตั้งถิ่นฐานในที่ราบลุ่มชายฝั่งคลองต่างๆในท้องที่ลาดกระบังรวมถึงบริเวณ
ใกล้เคียงต่างก็มีหมู่บ้านชาวนา กระจุกกระจายตั้งถิ่นฐานสร้างบ้านเรือนตามสองฝั่งคลอง โดยยึดคลองเป็น
เส้นคมนาคม ถัดจากบริเวณที่พักอาศัย2ฝั่งคลองเข้าไปจะเป็นสวนผลไม้และป่าดงไม้ธรรมชาติแล้วจึงเป็นที่
นากว้างขวางหมู่บ้านจะไม่อยู่เป็นกลุ่มหนาแน่น หากจะวางเรียงรายไปตาม2ฝั่งของในระยะห่างๆลักษณะ
เป็นแพเส้นแถบตั้งต่อเนื่องกันไป(LINEAR VILLAGE) ที่เป็นเช่นนี้เป็นผลจากการจับจองที่ดิน2ฝั่งคลอง
ตามพระราชบัญญัติการจับจองที่ดินในปีพ.ศ.2534 เป็นตัวกำหนดโดยชาวนาจะสร้างที่พักอาศัยริมฝั่งคลอง
ในพื้นที่นาที่ตนจับจอง ที่เลยลึกเข้าไปจากฝั่งคลองตามระยะทางที่พระราชบัญญัติกำหนดไว้ เพื่อป้องกันลม
ร้อนและพายุที่จะพัดเข้าสู่บ้านเรือนและเพื่อยังชีพของแต่ละครอบครัว ชาวนาแต่ละครอบครัวจะปลูกไม้ยืน
ต้นเพื่อกำบังลมซึ่งเป็นทั้งไม้ผลและไม้เพื่อกำบังลม ไม้บางอย่างยังใช้เป็นฟืนเพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับหุง
ต้มอาหาร ใค้ อีกด้วย ฉะนั้นบ้านเรือนจึงตั้งอยู่บนที่นาของตนและเรียงรายกันไปตามสองฝั่งคลองซึ่ง
บ้านเรือนของชาวนาแต่ละครอบครัวจึงไม่ปลูกชิดกันแน่นด้วยมีที่ดินที่ตนจับจองดินเอาไว้ และชาวนาแต่ละ
ครอบครัวจะขุดคลองเล็กๆเชื่อมกับคลองหลักเพื่อชักน้ำจากคลองเข้าสู่ที่นาของตน ซึ่งเป็นลักษณะทาง
กายภาพที่เหมาะสมกับภูมิประเทศที่เป็นที่ลุ่ม คลองจึงอำนวยความสะดวกหลายประการคือ เป็นทั้งทางสัญจร
เป็นทั้งแหล่งน้ำที่ใช้อุปโภคบริโภคและเป็นแหล่งน้ำที่จะใช้ในการเพาะปลูกข้าวพร้อมๆกันไปและชาวนา
ทุกบ้านจึงต้องมีเรือไว้สำหรับสัญจรอีกด้วย

บริเวณที่เป็นคลองตัดกัน จะเป็นวัดอันเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน ส่วนที่เป็นคลองขอยมาติดกับ
คลองใหญ่จะมีบ้านคนตั้งอยู่หนาแน่นต่างกับ2ฝั่งคลองต่างๆไปซึ่งบ้านจะตั้งอยู่ห่างๆกัน เพราะเป็นย่าน
ชุมชนที่เป็นตลาดทำหน้าที่บริการซื้อขายสินค้าและผลผลิตของชาวนา

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชาวนาเชื้อสายมอญตามสองฝั่งคลองลำปลาทิวตอนล่าง คลองลำกอไผ่ และคลองลำพะอง รวมถึงคลองมอญ ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน การตั้งถิ่นฐานในลักษณะนี้ แม้จะมีลักษณะเป็นแบบเส้นแถบ (LINEAR VILLAGE) แต่เป็นรูปแบบเฉพาะของการตั้งถิ่นฐานแบบใหม่อันต่างกับรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านในเขตการเพาะปลูกเก่าแก่ของภาคกลาง⁹ (ซึ่งมักจะมีพื้นฐาน 2 ประการ คือ หมู่บ้านแบบเป็นแนว (LINEAR VILLAGE) และหมู่บ้านแบบกระจุกตัว (CLUSTER VILLAGE) หมู่บ้านเป็นแนวนั้นจะประกอบด้วยกลุ่มบ้านปลูกเป็นแถวแนวยาวเรียงไปตามสองฝั่งน้ำ มีสวนและนาอยู่หลังบ้านศูนย์กลางของหมู่บ้านจะอยู่ที่การมีขายน้ำร่วมกันมากกว่าใจกลางหมู่บ้าน หมู่บ้านที่มีลักษณะเกาะตัวเป็นแนวหลายๆหมู่บ้าน ในที่ที่มีประชากรหนาแน่นมักจะกลายเป็นบริเวณการตั้งถิ่นฐานที่ยาวต่อเนื่องกันไป สำหรับหมู่บ้านที่กระจุกตัวนั้นจะไม่ตั้งอยู่บนสองฝั่งแม่น้ำ แต่จะอยู่ท่ามกลางนาข้าวและรวมตัวเกาะกลุ่มกันแต่ละหมู่บ้านจะห่างออกจากหมู่บ้านใกล้เคียง) คือชาวนาจะปลูกบ้านในบริเวณที่ดินของตน ซึ่งเป็นทุ่งกว้างและเรียงรายในลักษณะห่างๆดังกล่าวแล้ว โดยบ้านที่ปลูกจะต้องอยู่ใกล้กับลำคลองเพื่อใช้สำหรับสัญจร มีลักษณะการเกาะตัวของกลุ่มบ้านจึงมีลักษณะเป็นแนวต่อเนื่องกันตามฝั่งคลองที่วางห่างกัน มีลักษณะที่ค่อนข้างจะกระจายตัวในระยะแรกๆ ต่อมาเมื่อครอบครัวขยายขึ้น จึงมีการสร้างบ้านเรือนใกล้ๆ กัน ขึ้นมาแม้กระนั้นก็ยังไม่ค่อยจะสร้างบ้านชิดกับฝาย เพราะเมื่อแบ่งที่นากันแล้วแต่ละครอบครัวก็จะสร้างบ้านบนดินนาของตนที่ได้รับการแบ่ง โดยสร้างบ้านริมฝั่งคลองบนที่นาของตน ซึ่งด้านหลังบ้านไปก็จะเป็นผืนนา โดยมีแนวสวนไม้ผืนต้นคันไว้เช่นกัน

การตั้งถิ่นฐานย่านท้องที่ลาดกระบังรวมถึงสองฝั่งที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ไกลออกจากกรุงเทพฯ นั้นหรือที่ราบลุ่มตอนใต้ นั้นจะเห็นได้ว่า นอกจากที่ดินที่เหมาะสมในการปลูกข้าวแล้วการขุดคลองก็มีบทบาทที่สำคัญในการเคลื่อนย้ายของประชาชนที่จะเข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่เพื่อบุกเบิกที่นาปลูกข้าวในเมื่อข้าวมีบทบาทสำคัญต่อการผลิตเพื่อการค้า และคลองก็ยังเป็นตัวกำหนดรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานให้เกิดรูปแบบเฉพาะตัวขึ้นอีกด้วย หากรัฐบาลไม่ลงทุนขุดคลองหลักเพื่อเชื่อมระหว่างแม่น้ำแล้วก็ยากที่ผู้คนจะอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานบุกเบิกที่ดินที่อุดมสมบูรณ์แต่กร้างขาดผู้ครอบครองได้เพราะสภาพพื้นที่ที่กว้างขวางเหล่านี้เป็นที่ราบลุ่มยากแก่การเข้าถึงพื้นที่เหล่านี้ได้ โดยเฉพาะบริเวณท้องที่ลาดกระบังนั้นคลองหลักที่สำคัญที่มีบทบาทต่อการโยกย้ายชาวนาเข้ามาตั้งถิ่นฐานก็คือ คลองประเวศบุรีรัมย์เป็นคลองที่มีบทบาทมากที่สุดในการขยายพื้นที่น่านาและการตั้งถิ่นฐานของชาวนา ซึ่งการขยายที่ดินด้วยการขุดคลองแยกจากคลองประเวศบุรีรัมย์นี้มีหลักฐานบันทึกไว้ว่าในปี ค.ศ. 1890 (พ.ศ. 2433) สมเด็จเจ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพเดินทางกลับสู่ประเทศสยามหลังจากการดำรงตำแหน่งทางการทูตในยุโรปท่านได้เดินทางไปเยี่ยมที่ดินของท่านริมคลองประเวศบุรีรัมย์ชาวนาท้องถิ่นนั้นเล่าว่าช่วง 12 ปี ก่อนหน้านี้ท่านเป็นเจ้าของที่ดินที่ได้รับมอบหมายให้ทำการขุดคลองประเวศบุรีรัมย์ ดังนั้นเมื่อพวกชาวนาได้ข่าวท่านกลับมาจึงพากันไปห้อมล้อมท่านเพื่อรายงานให้ทราบว่าที่ดินถูกเปิดโดยคลองเส้นสำคัญและคลองส่ง 4 สาย นั้นถูกอ้างสิทธิและถูกใช้เพาะปลูกไปแล้ว ชาวนา 70 คน จากจำนวนทั้งหมด ชักจูงท่านให้เข้าร่วมกับพวกคนชั้นฎีกา

9 DAVID BRUCE JOHNSTON “สังคมชนบทและเศรษฐกิจที่ขึ้นอยู่กับข้าวในประเทศไทย ค.ศ. 1880-1930” ปรภิมรณ เอี่ยมธรรม บรรณาธิการ แปล : เชียงใหม่ : ห้องจำหน่ายหนังสือสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2528 หน้า 101 ให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่ควรตีพิมพ์ซ้ำโดยไม่ได้รับอนุญาต และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ต่อกระทรวงเกษตรฯ เพื่อขออนุญาตทำการขุดคลองใหม่ในบริเวณใกล้เคียง เพื่อเปิดที่ดินสำหรับเพาะปลูกเพิ่มขึ้น ผู้เข้าซื้อเสนออีก 70 คน แต่ละคนอ้างสิทธิในการจับจองที่ดิน บริเวณริมฝั่งคลองที่เสนอขุดสายนี้ ตามอัตราส่วนของทุนที่ลงไปในการขุด การจับจองที่ดินมีตั้งแต่รายละ 100 ไร่ จนถึง 1,000 ไร่ เฉลี่ยรายละ 470 ไร่¹⁰

การตั้งถิ่นฐานของชาวนาในท้องที่ลาดกระบังรวมทั้งชาวนาที่เป็นเชื้อสายมอญที่อยู่ในแถบคลองลำปลาทิวคลองลำกอไผ่ คลองลำพะองและคลองมอญนั้นเป็นการตั้งถิ่นฐานแบบหมู่บ้านชนบทซึ่งประชากรทั้งหมดดำรงชีพด้วยการทำนาในบริเวณที่นาของตนสองฝากฝั่งคลองที่ได้ขุดขึ้นเป็นหมู่บ้านหลายหมู่บ้านจากหลักเกณฑ์ในการกำหนด ลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบชนบททางทฤษฎีการตั้งถิ่นฐานนั้น คือการดำรงชีพของประชากรส่วนใหญ่ที่ดำเนินวิถีชีวิตด้วยการประกอบกิจกรรมทำนาต่างกับการตั้งถิ่นฐานแบบเมืองซึ่งประชากรส่วนใหญ่ดำรงชีพด้วยการค้าขายและอุตสาหกรรม¹¹ หมู่บ้านชนบทเหล่านี้จะพึ่งพาชุมชนตลาดที่เป็นชุมชนแหล่งกลางที่หมู่บ้านชนบทต่างๆ จะต้องไปซื้อสินค้าที่จำเป็นและเป็นแหล่งที่ชาวนาจะนำผลผลิตของตนออกขายหมู่บ้านชาวมอญในแถบคลองลำปลาทิว คลองลำกอไผ่ คลองลำพะอง และคลองมอญจะติดต่อซื้อขายสินค้าที่ตลาดหัวตะเข้ ซึ่งตั้งอยู่ตรงบริเวณที่ปากคลองลำปลาทิวแต่เดิมจนปัจจุบันนี้แยกจากคลองประเวศบุรีรมย์ชุมชน ซึ่งเป็นคลองสายหลักซึ่งแต่เดิมเมื่อการคมนาคมทางน้ำยังเป็นเส้นทางหลักอยู่ตลาดจะเป็นเรือนแถวไม้จางขนานกับคลองประเวศบุรีรมย์และคลองแยก ปัจจุบันชุมชนตลาดหัวตะเข้เป็นแหล่งกลางของตลาดที่สำคัญที่สุดรองจากตลาดพระ โขนงที่เดียวมีหมู่บ้านต่างๆ ในย่านลาดกระบังมาใช้บริการแหล่งกลางนี้เดือนทั้งหมดเพราะมีเส้นทางคมนาคมเข้าถึงได้สะดวกทั้งทางบกและทางน้ำ ทั้งยังเป็นแหล่งรวมสินค้ามากมายหลายชนิดมากกว่าตลาดต่างๆ ในย่านนี้

จากการออกสำรวจภาคสนามพบว่าตลาดที่เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนสินค้าของชาวนาในท้องที่ลาดกระบัง ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ 2 ฝั่งคลองประเวศบุรีรมย์ทั้งสิ้น โดยจะตั้งตรงบริเวณที่มีคลองแยกออกไป เช่น ตลาดที่คลองหลวงแพ่ง ตลาดที่เปรี้ง ก็ตั้งอยู่ตรงบริเวณที่คลองเปรี้งและคลองหลวงแพ่งแยกไปจากคลองประเวศบุรีรมย์ ซึ่งเป็นคลองหลักสำคัญของบริเวณที่ราบลุ่มส่วนนี้¹²

หากจะทำทฤษฎีตั้งถิ่นฐานเป็นแนวทางการกำหนดชุมชนตลาดหัวตะเข้ก็จะกล่าวได้ว่าชุมชนตลาดหัวตะเข้มีสถานะเป็นชุมชนเมืองแบบตลาด (MARKET TOWN) เพราะเป็นแหล่งรวมสินค้าซึ่งประชากรส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าทั้งยังมีแหล่งโรงงานอุตสาหกรรมกระจุกตัวอยู่ใกล้ๆ กับตลาดมีทั้งแหล่งผลิตเครื่องมือทำนา เช่น ระหัดวิดน้ำ เครื่องสูบน้ำอยู่ต่อเรือโรงงานซ่อมรถและโรงสีขนาดใหญ่อีกหลายโรงที่ตั้งอยู่สองฝั่งคลองประเวศบุรีรมย์เลยบริเวณย่านตลาดออกมา ชาวมอญในท้องที่ลาดกระบังรวมถึงชาวนาแถบคลองมอญทั้งหมดจะมาใช้จ่ายสินค้าที่จำเป็นที่ตลาดหัวตะเข้เป็นส่วนใหญ่แต่จะไม่มาทุกวันจะมากี่ต่อเมื่อของที่จำเป็นในการใช้สอยหมดลงส่วนการจ่ายอาหารประจำวันจะมีบางครอบครัวเท่านั้นที่เข้ามาจ่าย

10 ก.จ.ช. ร.5 กษ.9.2/14 พระบาทมหาโยธา ถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ 21 กุมภาพันธ์ 2440

ก.จ.ช. ร.5 กษ.4.4/2 เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ ถึงกรมหมื่นสมมติอมรพันธ์ 31 ตุลาคม 2443

11 GOH CHENG LEON GILLION C MORGAN Ibid page 40

12 ออกสำรวจ ตลาดลาดกระบัง ตลาดคลองหลวงแพ่งและตลาดเปรี้งมีจุดตำแหน่งดังกล่าวทั้งสิ้น

กับข้าวที่ตลาดทุกวันแต่ชาวบ้านส่วนใหญ่จะซื้ออาหารที่จำเป็นจากพ่อค้าที่นำอาหารสดและอาหารแห้งบนเรือไปขายตามบ้านชาวลองเป็นประจำวันหมู่บ้านชาวนาในท้องที่ลาดกระบังนั้น สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงเพราะหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านรวมถึงหมู่บ้านชาวมอญมีปัจจัยพื้นฐานที่สามารถตั้งถิ่นฐานอยู่ได้อย่างถาวรครบถ้วน ปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นอย่างที่สุดสำหรับการตั้งถิ่นฐานแบบชนบทนั้นจะต้องประกอบด้วย¹³

1) แหล่งน้ำสำหรับอุปโภค บริโภค (WATER SUPPLY) ซึ่งจำเป็นอย่างที่สุดของมนุษย์ ชาวนาในท้องที่เหล่านี้อาศัยแหล่งน้ำจากลำคลองและคูที่ตนขุดเชื่อมกับลำคลองหลักและจะทำท่อนเปิดไว้ในฤดูแล้งเพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ นอกจากนี้ก็ยังมีฝายน้ำล้นไว้ค้ำกั้น โดยบรรจุไว้ในคุ่มซีเมนต์ขนาดใหญ่

2) ที่ดินทำกิน (LAND) ชาวนาจะเลือกที่ดินที่เหมาะสมเพื่อจะปลูกข้าวอันเป็นอาชีพพื้นฐานของชาวนาไทยชาวนาในบริเวณนี้ได้เข้ามาจับจองที่ดินเหล่านี้เพื่อทำนาตามสองฝั่งคลองที่ขุดขึ้นและลักษณะดินก็เหมาะที่จะเพาะปลูกได้กล่าวถึงลักษณะดินประเภทต่างๆ ไว้แล้ว ทั้งดินก็เป็นดินที่เก็บกักน้ำได้ดีสภาพที่ดินเป็นที่ราบลุ่มที่เหมาะสมสำหรับจะปลูกข้าวพื้นพันธุ์ท้องถิ่นต่างๆ ได้

3) บริเวณที่สูงที่น้ำท่วมไม่ถึง (DAY LAND) เพื่อสร้างอาคารพักอาศัย แม้ที่ดินในท้องที่ลาดกระบังจะเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงก็ตามน้ำในฤดูฝนและหน้าน้ำนั้นน้ำท่วมเฉพาะบริเวณพื้นนาข้าวเท่านั้น บริเวณ 2 ฝั่งคลองที่ชาวบ้านหรือชาวนาตั้งบ้านเรือนพักอาศัยนั้นจะมีระดับพื้นดินสูงกว่าระดับน้ำในฤดูน้ำเนื่องจากชาวนาได้ร่วมมือกันขุดดินจากคลองและคูน้ำภายในบริเวณที่ดินที่ตนสร้างบ้านมาถมให้สูงเกินกว่าระดับน้ำท่วมถึงใช้เป็นร่องปลูกพืชผักสวนครัว และไม้ผลรวมทั้งไม้ยืนต้นไว้บริโภคใช้สอยท้องร่องหรือคูน้ำจะเป็นบริเวณที่ปลาจากลำคลองและท้องนาเข้ามาอาศัยอยู่เป็นอันมากชาวบ้านสามารถจับมาปรุงอาหารประจำวันได้อีก

4) ที่พำนักอาศัย (SHELTER) ที่พำนักอาศัยในความหมายทางทฤษฎีการตั้งถิ่นฐานนั้นมีความหมายต่างจากความหมายโดยทั่วไป ซึ่งในความหมายทางการตั้งถิ่นฐานนั้นหมายถึง วัสดุก่อสร้างที่มนุษย์สามารถนำมาก่อสร้างที่พักอาศัยได้โดยไม่จำเป็นต้องเป็นไม้หรือหินตามแหล่งทรัพยากรเหล่านั้นซึ่งอยู่ใกล้กับบริเวณหมู่บ้านโดยเฉพาะหมู่บ้านมอญเริ่มอพยพโยกย้ายเข้าไปหักร้างถางพงในบริเวณป่าหรือที่รกร้างว่างเปล่าแหล่งวัสดุก่อสร้างที่อยู่ใกล้ล้อมอำนวยความสะดวกที่จะนำมาก่อสร้างหากหมู่บ้านใดที่มนุษย์จะต้องเสาะแสวงหาวัสดุที่อยู่ใกล้ล้อมอำนวยความสะดวกที่จะนำมาก่อสร้างหากหมู่บ้านใดที่มนุษย์เข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ห่างจากแหล่งวัสดุก่อสร้างที่มีอยู่ตามธรรมชาติมนุษย์จะต้องเสาะแสวงหาวัสดุที่ใกล้ตัวมาประดิษฐ์เป็นวัสดุก่อสร้างให้ใช้ได้ ชุมชนชาวนาลาดกระบังที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในระยะแรกในบริเวณที่ราบลุ่มแห่งนี้ ท้องที่บริเวณนี้ห่างไกลจากป่าไม้เนื้อแข็งที่จะนำมาก่อสร้างแต่บริเวณที่ใกล้กับท้องทุ่งลาดกระบังเป็นบริเวณติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทราตอนล่างสองฝั่งแม่น้ำบางปะกงมีป่าจากอยู่มากมาย ซึ่งชาวบ้านแถบสองฝั่งน้ำบางปะกงจะตัดใบจากมาเย็บเป็นต้นจากขายแก่หมู่บ้านทั่วไป ชาวนาย่านลาดกระบังจะไปซื้อจากที่พ่อค้าจากฉะเชิงเทราผลิตส่งมาขายที่ตลาดคลองหลวงแพ่ง ตลาดเปรี้ง แม้แต่ตลาดลาดกระบังมักก่อสร้างบ้านพักอาศัยไม้ไผ่สีสุกและไม้เนื้อแข็งจะมีพ่อค้ามาขายที่ตลาด หัวตะเข้ ซึ่งทั้งตลาดหลวงแพ่งและตลาดเปรี้ง ตลาดหัวตะเข้ ชาวนาก็สามารถเดินทางด้วยเรือไปจัดซื้อได้โดยสะดวกบางบ้านจะ

มีแนวแนวไฟสีสุกขึ้นตามชายที่ชาวบ้านจะตัดฟันมาให้สร้างบ้านได้สะดวกตามชายละเมาะในหมู่บ้านใน
ท้องที่ลาดกระบังนั้นยังมีห้วยลิ่งขึ้นอยู่ทั่วไปซึ่งชาวบ้านสามารถตัดมาจักเป็นเส้นเพื่อมัดยึดโครงสร้างได้
โดยสะดวกเป็นการลดต้นทุนได้เป็นอย่างมาก

นอกจากวัสดุก่อสร้างและแหล่งที่มาของวัสดุก่อสร้างแล้วสภาพดินฟ้าอากาศ (CLIMATE
CONDITION) เป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งของรูปแบบที่พักอาศัย ซึ่งชาวนาในท้องที่ลาดกระบัง
โดยเฉพาะชาวมอญในท้องถิ่นนี้จะปลูกบ้านให้หันรับลมประจำที่พัดจากทิศใต้เข้าสู่ทิศเหนือและเจาะช่อง
ให้ลมพัดผ่านนั้นเป็นฉนวนกับความร้อนได้ดี ฉะนั้นภายในบ้านจึงไม่ร้อนอบอ้าวมาพัก

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยในเรื่องสุขภาพ (HEALTH) ซึ่งมนุษย์ส่วนใหญ่จะไม่เข้าไปตั้งถิ่นฐานใน
บริเวณที่เป็นแหล่งโรคภัยไข้เจ็บ บริเวณที่ราบลุ่มแห่งนี้เป็นที่ลุ่ม ซึ่งเป็นแหล่งเพาะยุงและมียุงจำนวนมาก
ชาวบ้านแต่เดิมจะใช้วิธีสูมไฟเลี้ยงในช่วงหัวค่ำและการมุ้งนอนเพื่อป้องกันการรบกวนจากยุง ชาวบ้านใช้
วิธีสังเกตจนเข้าใจธรรมชาติของยุงว่ายุงจะชุมในช่วงหัวค่ำเท่านั้น ฉะนั้นการสูมไฟไล่ยุง แม้กระนั้นปัญหา
เรื่องยุงก็ยังเป็นปัญหาสำคัญแม้จะใช้วิธีการสูมไฟไล่ยุงก็ตามแต่ก็ไม่ค่อยกำจัดยุงให้หมดสิ้นไปได้อย่าง
เด็ดขาดบางบ้านจึงจะเข้านอนกันแต่หัวค่ำเพื่อหลีกเลี่ยงการรบกวนจากยุง หากบ้านใดจะจัดงานและต้องอยู่
ดึกจึงจะสูมไฟไล่ยุงกันเป็นคราวๆ ไป วิธีการสูมไฟไล่ยุงในช่วงหัวค่ำนี้ไม่เฉพาะชาวมอญในท้องที่นี้
เท่านั้น ชาวนาไทยในภาคกลางทั่วๆ ไปใช้วิธีเดียวกันนี้มาช้านานแล้ว ปัจจุบันชาวบ้านจะจุดยากันยุงแทน
หากไม่ต้องการให้ยุงรบกวน แต่ส่วนมากจะทนให้ยุงกัดหากทนไม่ได้จึงหลบเข้านอนในมุ้งแม้จะเป็นแหล่ง
ที่มียุงชุกชุมแต่ยุงในบริเวณนี้ก็ไม่ใช่ยุงก้นปล่องที่น่าเชื่อมาลาเลียมาให้ ฉะนั้นจึงไม่เป็นแหล่งอันตรายที่จะ
ก่อเกิดโรคภัยไข้เจ็บแต่อย่างใดแก่ผู้เข้ามาตั้งถิ่นฐาน

วิเคราะห์ รูปแบบการตั้งบ้านเรือนของชาวมอญที่ออกทำการศึกษาสองฝั่งคลองมอญ (หมู่ 3 และ หมู่บ้าน 7 แขวงทับยาง)

เนื่องจากชาวมอญที่ตั้งบ้านเรือน 2 ฝั่งคลองมอญนี้อาศัยดั้งเดิมอันเป็นอาชีพหลัก คือ การ
เกษตรกรรมทำนา จากการเข้าจับจองที่ดินทำนาในระยะแรกนั้นจำต้องหักร้างถางพงในที่รกร้างสองฝั่ง
คลองที่กลุ่มชาวนาได้ร่วมมือกันออกทุนในการขุดโดยยึดหลักเกณฑ์จากพระราชบัญญัติหรือกฎข้อบังคับ
เพื่อกำหนดระเบียบเกี่ยวกับถือครองที่ดินใน ปี พ.ศ. 2434 ดังได้กล่าวแล้ว ซึ่งที่นาที่ดินจับจองจะต้องติดกับ
คลองและยื่นลึกเข้าไปในที่ดิน 2 ฝั่งคลองตามกำหนดของความกว้างของคลองที่ต่างกัน ยังผลให้ชาวนาต่าง
ก็ปรับปรุงที่นาที่ดินจับจองบริเวณส่วนที่ใกล้กับฝั่งคลองให้เป็นบริเวณสำหรับสร้างเรือนพักอาศัย เพื่อจะ
ได้รับประโยชน์ในการที่จะใช้คลองเป็นเส้นทางสัญจร เนื่องจากบริเวณพื้นดินเป็นที่ลุ่มการใช้ทางสัญจร
ทางบกย่อมไม่เหมาะสม ทั้งยังสามารถจะใช้น้ำจากลำคลองเพื่อทำเกษตรและอุปโภค จึงทำให้รูปแบบการ
ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนละม้ายคล้ายคลึงกับชาวนาในการท้องที่ลาดกระบังทั่วๆ ไป นั่นเอง ซึ่งได้กล่าวมาแล้ว

จากการออกสำรวจภาคสนามของชาวมอญบริเวณสองฝั่งคลองมอญนั้นพบว่า ลักษณะพื้นที่ดินที่
จะใช้ปลูกบ้านแต่ละครอบครัวมักจะมีลักษณะแบบเดียวกัน คือ พื้นที่ดิน เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าวางชิดและ
เอียงขนานเป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับราชการเพื่อกำหนดสิทธิ์ที่ดิน เมื่อผู้ใดเห็นนาใช้ประโยชน์ในการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขนานกับฝั่งคลอง ระดับพื้นดินของเนื้อที่ปลูกบ้านสูงกว่าระดับพื้นดินจากท้องนาประมาณ 50-70 เซนติเมตร) โดยที่ ชาวนาแต่ละครอบครัวจะขุดรอบๆ บริเวณบ้านให้เป็นคูเก็บน้ำและเป็นลักษณะ โกงทำ ดินขึ้นมาถมบริเวณที่เนื้อที่ปลูกบ้านให้สูงพื้นระดับน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก

จะมีคูน้ำหลักที่ขุดเชื่อมกับคลองเพื่อนำน้ำจากลำคลองเข้ามาเก็บกักไว้คูน้ำหลักนี้จะขุดเชื่อมตั้งฉากกับคลองใหญ่และเชื่อมกับคูน้ำอื่นๆ ให้ทั่วถึงกันคันดินระหว่างคูน้ำนี้จะเปลี่ยนแปลงสวนไม้ขึ้นต้นไม้ทั้ง ไม้ผลและไม่ผลและไม่ต้องถนุที่ขึ้นเองโดยธรรมชาติและที่ปลูกเพื่อใช้รับประทานและเป็นร่มเงาและอาศัยทำ พื้นที่ทุ่งดัมประกอบด้วยรอบๆ บริเวณบ้านที่ชิดกับพื้นที่ของนาจะเป็นคันดินสูงกว่าดินอื่นๆ เพื่อเป็นคัน ดินป้องกันน้ำท่วม การขุดคูน้ำและทั้งการทำคันดินรอบบริเวณบ้านจะต้องเตรียมการก่อนปลูกบ้านมักจะทำ ในช่วงฤดูแล้ง โดยเพื่อนบ้านจะมาช่วยแรงกันการปรับดินให้แน่นจะใช้ควายย่ำแล้วทิ้งไว้ให้ดินยุบตัวและ ปรับดินให้เรียบก่อนทำการสร้างบ้าน

ถัดจากบริเวณบ้านและสวนผลไม้ออกไปก็เป็นพื้นที่นาของแต่ละครอบครัว บางครอบครัวจะขุดคูและ คันดินยกแปลงปลูกสวนผลไม้หลายแปลงทำให้พื้นที่บริเวณบ้านและสวนผลไม้ลึกเข้าปากฝั่งคลองมากบาง บ้านก็มีแปลงปลูกผลไม้ไม่มากทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความขยันและการขวนขวายของแต่ละบ้าน ซึ่งปรับที่ดินให้เป็น สวนผลไม้เพิ่มขึ้นในระยะหลังต่อเนื่องไปตามความต้องการของคนและเลี้ยงตนเองได้

ยังมีคูน้ำที่สำคัญอีกคูน้ำหนึ่งคูน้ำนี้จะขุดเอาดินมาถม โกงให้พื้นน้ำท่วมถึงเหมือนกับคูอื่นๆ แล้วยังเป็นคูที่ใช้จอดเรือคูนี้จะอยู่ตรงบริเวณใต้ห้องนอนขุดออกไปเชื่อมกับคลองใหญ่ คูอาจจะขุดสั้นเพียงแต่ได้ ถนห้องนอนก็มีหรือเลยลึกเข้าไปต่อเนื่องกับคูรอบคันแปลงผล ไม้ก็มีบริเวณคูได้บริเวณนอนจะใช้เป็นที่เก็บ ของแต่ละบ้าน โดยผูกเรือไว้กับคานเรือ เสาของเรือน เนื่องจากต้องใช้เรือเพื่อติดต่อถึงกันและป้องกันขโมย

คูน้ำหลักที่ขุดเชื่อมกับคลองใหญ่นั้นมีความสำคัญมากเพราะชาวนาจะใช้เป็นคูเพื่อชักน้ำจากคลอง ใหญ่เข้ามาเก็บกักไว้ในฤดูอื่นๆ ในช่วงก่อนฤดูแล้งเพื่อใช้อุปโภค บริโภค โดยแต่เดิมในระบบแรกเริ่มนั้นใช้ ชั้นโรงวิดน้ำเข้าคู (ชั้นโรงเป็นคำท้องถิ่นเป็นอุปกรณวิดน้ำที่ใช้คนวิด) ต่อมาเป็นระหัดวิดน้ำโดยมีกังหัน ลมชักระหัด ซึ่งปัจจุบันบางบ้านใช้มอเตอร์จากเครื่อง ใดนาค้อกับระหัดบางนั้นใช้เครื่องสูบน้ำ นอกจากจะ เป็นคูชักน้ำเข้าสู่คูหรือท้องร่องสวนแล้วในฤดูทำนาหากน้ำน้อยก็จะใช้เป็นคูชักน้ำเข้าสู่ที่นาเพื่อทำนาได้อีก โดยจะใช้เชื่อมกับคลองใหญ่ปากขวานจะทำคันดินสูงปิดไว้เพื่อไม่ให้ น้ำจากคูและน้ำจากนาไหลย้อนกลับ สู่คลองใหญ่ คูน้ำเหล่านี้จะมีปลาชนิดต่างๆ เข้ามาอาศัยอยู่ในช่วน้ำหลากพอชาวนาปิดคันดินไม่ให้ น้ำกลับ สู่คลองปลาต่างๆ ก็จะตกค้างอยู่พอฤดูแล้วชาวนาจะวิดบ่อจับปลา มาทำปลาแห้ง ปลา ร้า รับประทาน และยัง อาศัยจับเป็นรายวันเพื่อปรุงอาหารประจำวันวันอีกด้วย

บริเวณบ้านจะกว้างใหญ่ขนาดไหนแล้วแต่ความต้องการของแต่ละครอบครัวแต่บ้านใดที่ยังทำนา อยู่บริเวณด้านทิศตะวันตกของตัวเรือนจะเป็นลานกว้างเพื่อข้าวและนวดข้าวในฤดูเก็บเกี่ยว โดยจะสร้าง บ้านไว้ด้านตะวันออกของลานที่เป็นเช่นนี้เพราะลานที่อยู่ด้านตะวันตกนั้น ได้รับแดดเกือบตลอดเวลา โดยเฉพาะแดดช่วงบ่ายซึ่งแสงแดดจัดมากแสงแดดจะช่วยให้ข้าวแห้งได้เร็วขึ้นและเป็นลานอนอกประสงค์ที่ สนองกิจกรรมกลางแจ้งได้หลายกิจกรรม

การลำเลียงข้าวจากนาเข้าสู่ลานนวดข้าวเดิมใช้เรือบรรทุกจากท้องนาเข้าสู่คูน้ำหลักและขนลงตาด บริเวณลานนวดข้าวและนวดข้าวในช่วงเวลาต่อมาและให้ตากข้าวที่นวดแล้วให้แห้งสนิทก่อนเก็บ เนื่องจาก เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์การค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ห้องน้ำยังมีน้ำเอนองอยู่ชานจะเกี่ยวข้าวใส่เรือและลากเข้าสู่ลานเมื่อเกี่ยวเสร็จแล้ว บางบ้าน นอกจากใช้เรือแล้วยังใช้เลื่อนบรรทุกข้าวจากนาเข้าสู่ลานนวดข้าวที่บริเวณบ้าน โดยเดิมใช้ควายลาก ปัจจุบันได้ใช้รถไถแทนเรือและเลื่อนแล้วเพราะรถไถนาปัจจุบันเป็นอุปกรณ์ทำนาที่อำนวยความสะดวกหลายประการ นอกจากใช้ไถนาแล้วยังใช้เป็นเครื่องจักรหัดวิดน้ำไว้เป็นรถลากข้าวและยังใช้นวดข้าวได้อีก

จากการออกสำรวจภาคสนามของบริเวณชานาบริเวณสองฝั่งคลองมอญนั้นพบว่าแต่ละบริเวณบ้านไม่มีสร้างรั้วปิดล้อมเลยทุกครอบครัวใช้คันดินแนวคลองและทิวไม้ที่ปลูกตามคันดินรอบบริเวณบ้านเป็นแนวอาณาเขตเนื้อที่บริเวณบ้านของตน เนื่องจากบริเวณบ้านแต่ละบ้านต่างก็ตั้งอยู่ในที่นาของตนเองส่วนที่ติดกับฝั่งคลองยังผลให้ไม่มีการกระจุกตัวของกลุ่มบ้านจึงจำเป็นต้องกันรั้วเพื่อแบ่งอาณาบริเวณของแต่ละบ้าน การบ่งบอกอาณาเขตด้วยคันดินและแนวไม้จึงเป็นสิ่งบ่งบอกอาณาเขตของบริเวณบ้านที่เหมาะสมชัดเจนทั้งยังอาศัยประโยชน์จากต้นไม้ในการใช้สอยเป็นกำแพงบังลมพายุและกรองความร้อนและให้ร่มเงาแก่บริเวณบ้านให้มีความเย็นและร่มรื่น ไม้ยืนต้นที่ปลูกล้อมบริเวณบริเวณบ้านนั้นมักจะเป็นไม้ที่ขึ้นเองในท้องถิ่นส่วนใหญ่ ได้แก่ ไม้สะแก ซึ่งไม่ต้องการบำรุงรักษา พุ่มใบหนา ลำต้นสูงพอสมควรจึงสามารถต้านลมได้ดีเหมาะที่จะเป็นกำแพงกันความแรงของพายุให้เบาลงเมื่อพัดเข้าสู่บริเวณตัวบ้านและสวนผลไม้ ไม้สะแกนั้นชาวบ้านเดิมนำกิ่งมาตากให้แห้งเพื่อใช้เป็นพื้นหุงคัมอาหาร และบางบ้านใช้เผาเป็นถ่านเก็บไว้ใช้ก็มี

เนื่องจากคลองมอญเป็นคลองที่ขุดเชื่อมกับคลองที่ขุดแยกจากคลองประเวศบุรีรมย์ คือคลองลำปลาทิว และคลองทับยาว (คลองลำปลาทิวและคลองทับยาวขุดแยกจากคลองประเวศบุรีรมย์ฝั่งเหนือโดยขุดตั้งฉากไปทางเหนือของคลองประเวศบุรีรมย์) ฉะนั้นคลองมอญจึงเป็นลำคลองที่วางไปเป็นแนวทิศตะวันออกและตะวันตก เรือนพักอาศัยของชาวมอญสองฝั่งคลองมอญจะวางแนวสันหลังคาหรือแนวแกนของเรือนขนานกับแนวคลองในการออกสำรวจเรือนพักอาศัยของชาวมอญประเภทโรงงานที่ผู้ทำการวิจัยได้ทำการศึกษา นั้นเรือนทุกหลังวางแกนไปในแนวตะวันออกตะวันตกตลอด ซึ่งภาษาทั่วไป เรียกว่า วางเรือนไปตามตะวันแม้โรงงานของชาวมอญที่ตั้งสองฟากของคลองปลาทิวก็วางในแกนตะวันออก ตะวันตก ซึ่งวางขวางกับลำคลองทำให้สรุปได้ว่าวางตัวแนวแกนหรือสันหลังคาของชาวมอญในท้องที่ลาดกระบังนี้ยึดระบบการวางแนวแกนเรือนนี้อย่างเคร่งครัดต่างกับเรือนแบบโรงงานของชาวนาไทยแถบสมุทรสาครที่ตำบลคอกกระบือ ซึ่งผู้วิจัยได้เคยทำการวิจัยไว้ ชาวนาไทยเหล่านี้จะไม่วางแนวแกนเรือนในทิศทางที่แน่นอน บางหลังวางตามแนวตะวันตก ตะวันออก บางหลังวางตามแนวแกนเหนือใต้

จำนวนบ้าน (โรงนา) ของชาวมอญลาดกระบังเนือที่บ้านที่ทำการศึกษาวิเคราะห์

บ้านพักอาศัยชาวมอญที่ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจเพื่อทำการวิจัยนั้นมีจำนวน 17 หลังด้วยกัน จำนวน 16 หลัง อยู่ฝั่งคลองมอญเป็นชานาและลูกหลานชานามาแต่เดิมและเป็นชานาเชื้อสายมอญทั้งสิ้นซึ่งผู้ทำการวิจัยได้เข้าไปสัมภาษณ์เจ้าของบ้านเหล่านั้นทุกหลัง มีอยู่หลังหนึ่งตั้งอยู่ฝั่งตรงกันข้ามกับปากทางคลองมอญที่แยกจากคลองลำปลาทิวและเจ้าของบ้านเป็นคนไทยที่บิดามารดาตั้งรกรากอยู่ที่นี้และเดิมมีอาชีพทำนาที่ทำการสำรวจเรือนหลังนี้ก็เพื่อจะสังเกตถึงลักษณะและข้อแตกต่างจากเรือนโรงนาของชาวมอญ

บ้านที่ทำการสำรวจ 17 หลัง ซึ่งจะได้วิเคราะห์รูปลักษณะในดินตอนต่อไปเรือน 15 หลัง เป็นเรือนโรงนา 1 หลัง เป็นเรือนสมัยปัจจุบัน 2 ชั้น 1 หลัง เป็นเรือนชานาขกพื้น

-บ้านหลังที่ 1 บ้านเลขที่ 43 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบังเจ้าของบ้าน ได้แก่ นางโศดิด แซ่มเชื้อ (ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งเหนือ) (โรงนา)

-บ้านหลังที่ 2 บ้านเลขที่ 33 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของบ้าน ได้แก่ นาย ประยูร คุณหอม (ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งใต้) (โรงนา)

-บ้านหลังที่ 3 บ้านเลขที่ 34 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของบ้าน ได้แก่ นางเพ็ญ เอี่ยมรอด (ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งใต้) (โรงนา)

-บ้านหลังที่ 4 บ้านเลขที่ 58 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของบ้าน ได้แก่ นายสุ เทพ คุณหอม (ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งใต้) (โรงนา)

-บ้านหลังที่ 5 บ้านเลขที่ 43 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของบ้าน ได้แก่ นางดีวด ระย้า (ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งใต้) (โรงนา)

-บ้านหลังที่ 6 บ้านเลขที่ 43/1 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง (อยู่โลกเดียวกับบ้าน นางดีวด ระย้า เป็นลูกชาย) เจ้าของได้แก่ นายบุญช่วย ระย้า (ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งใต้) (โรงนาลักษณะ พิเศษ)

-บ้านหลังที่ 7 บ้านเลขที่ 59 หมู่ 6 เลขบ้านของบ้านพ่อ แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของบ้าน ได้แก่ นายจันดา อุณารัตน์ (ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งใต้) (โรงนา)

-บ้านหลังที่ 8 บ้านเลขที่ 59 หมู่ 6 เลขบ้านของบ้านพ่อ แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของได้แก่ นางจำเนียร เทียนประภา (ระย้า) (ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งใต้) (โรงนา)

-บ้านหลังที่ 9 บ้านเลขที่ 12 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของได้แก่ นายเสวย ระย้า (ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งเหนือ) (โรงนา)

-บ้านหลังที่ 10 บ้านเลขที่ 82 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของได้แก่ นายสง่า อุณารัตน์ (ตั้งอยู่ฝั่งคลองมอญด้านใต้ ห่างจากฝั่งคลองมาก ติดอยู่กับถนนเลียบบคลองมอญ) (โรงนา)

-บ้านหลังที่ 11 บ้านเลขที่ 107 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของ ได้แก่ นายสง่า อุณารัตน์ (ตั้งอยู่ฝั่งคลองมอญด้านใต้ ห่างจากฝั่งคลองมาก ติดอยู่กับถนนเลียบบคลองมอญ) (โรงนา)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

-บ้านหลังที่ 12 บ้านเลขที่ 22 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของ นางสำเภา อนุนา
ยนต์ (ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งเหนือ) (โรงนา)

-บ้านหลังที่ 13 บ้านเลขที่ 30 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบังเจ้าของ ได้แก่ นางมณี
สงคราม (ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งใต้) (โรงนา)

-บ้านหลังที่ 14 บ้านเลขที่ 120 หมู่ 7 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของ ได้แก่ นาย
จ่านงค์ มั่งนาค (ตั้งริมคลองมอญฝั่งเหนือ) (โรงนา)

-บ้านหลังที่ 15 บ้านเลขที่ 3 หมู่ 7 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของ ได้แก่ นายพวง สิริ
ใหญ่ (ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งเหนือ) (โรงนา)

-บ้านหลังที่ 16 บ้านเลขที่ 86 หมู่ 10 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของ ได้แก่ นางผัน
แพลวย ตั้งอยู่ริมคลองลำปลาทิว ฝั่งตะวันออกตรงข้ามกับปากคลอง (เป็นคนไทยบ้าน ไม่มีลักษณะเป็นโรง
เป็นบ้านยกพื้นสูง แต่บ้านเดิมเป็น โรงนา ยังคงอยู่แต่ทิ้งร้างมาอาศัยบนบ้านยกใต้ถุนที่สร้างใหม่ คือ หลังที่
ทำการจังหวัด)

-บ้านหลังที่ 17 บ้านเลขที่ 62 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของบ้าน นางเต็ม ไชยชนะ
(ตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งใต้) (เป็นเรือนไม้ 2 ชั้น ต่อเพิงออกไปลักษณะเป็นบ้านสมัยปัจจุบันแต่การวางแปลน
บ้านยังมีเค้าโครงการวางแบบ โรงนาอยู่)

รูปแบบของโรงนา ในความหมายของชาวนาทั่วไป (โดยเฉพาะมอญที่คลองมอญ)¹⁴

คำว่าเรือนพักอาศัยแบบ โรงนา จากการสำรวจภาคสนามและคำบอกเล่าของชาวนาเองนั้น หมายถึง
อาคารที่พักอาศัยของชาวนาซึ่งรูปลักษณะดั้งเดิมเป็นอาคารฝังพื้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าปิดล้อมพื้นที่ๆ
ต้องการจะเข้าพักอาศัยตามขนาดที่แต่ละครอบครัวต้องการหลังคาเป็นหลังคาทรงจั่ว (GABLE ROOF) วัสดุ
ส่วนใหญ่ที่ใช้ปิดล้อมอาคารส่วนที่เป็นฝาผนังใช้ใบจากที่เย็บเป็นด้ามมาผูกยึดกับเคร่าไม้ไผ่โดยมีเคร่าบนผูก
ยึดกับเสาเรือนที่เป็นเสาไม้เนื้อแข็ง (ซึ่งขุดฝังดินในระยะลึกพอประมาณ ไม่ลึกเกินกว่าช่องความยาวของ
แขนเพราะจะต้องใช้มือกอบดินจากเสาขึ้นมาได้สะดวกหากลึกเกินไปย่อมไม่สะดวกในการจะเก็บดินขึ้น
จากหลุมเสา) เคร่าบนจะเป็นตัวให้เคร่าไม้ไผ่มายึดไว้เพื่อเป็นตัวยึดผูกจากที่เป็นวัสดุปิดล้อมในส่วนของ
เรือน หลังคาก็มุงด้วยใบจากที่เย็บเป็นด้าม โดยไม้หลังคาส่วนใหญ่เป็นไม้ไผ่ยึดส่วนประกอบโครงสร้าง
ต่างๆ รวมถึงส่วนหลังคาคู่การใช้หวายผูกมัดและใช้เดือยช่วยเสริมการยึดมัดให้แน่นขึ้น แต่ลักษณะที่
แตกต่างกับเรือนเครื่องผูกทั่วไปอยู่ตรงที่โรงนานั้นพื้นของโรงนาเกือบทั้งหมด ไม่มีการยกพื้นด้วยเสาคาน
และให้สูงกว่าระดับหากเป็นพื้นดินนั่นเองที่ปรับให้แน่นและยกระดับพื้นดินด้วยการถมดินให้สูงกว่าพื้น
ลานนอกบ้าน บริเวณหลังนอนนั้นจะเป็นพื้นคล้ายกับแคร่ใช้เสาคานตั้งรับพื้นกระดานสูงพอนั่งห้อยขาได้
สบายเพื่อให้ส่วนพักผ่อนหลังนอนพ้นจากความชื้นจากพื้นดิน ความสูงของจั่วสูงประมาณครึ่งหนึ่งของ
ความยาวของซื่อ อาจจะสั้นหรือยาวกว่าเล็กน้อยก็ได้ ฉะนั้น หลังคาจึงมีความลาดชันมาก ประมาณ 30 องศา

- 40 องศา เพื่อให้หน้าฝนไหลเทลงได้สะดวกโดยไม่รั่วเพราะวัสดุผนังหลังคาเป็นใบจากนำมาเย็บเป็นตัวซึ่ง ร่องรอยให้น้ำฝนซึมลงได้หากไหลลงไม่สะดวกเนื่องจากความลาดชันไม่พอให้เกิดการไหลลงโดยรวดเร็ว ลักษณะโรงนาที่มีอยู่ทั่วไปในภาคกลางมีมากในบริเวณที่ราบลุ่มตอนล่างของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นอาคาร ที่มีราคาและค่าก่อสร้างถูกมากเมื่อเทียบกับเรือนฝากระดาน

อาคารชนิดโรงนาที่ปลูกสร้างได้ง่ายไม่ซับซ้อนต่างกับเรือนที่มีเพดานสูงเพราะต้องอาศัย ระบายอากาศในการขีดโครงสร้างเข้าด้วยกันที่จำต้องอาศัย การขีดพิเศษทั้งยังไม่สิ้นเปลืองเพราะพื้นส่วนใหญ่ ยกเว้นส่วนพักนอนหลับนอนเป็นพื้นดิน เรือนชนิดโรงนาวัสดุส่วนใหญ่เดิมเป็นวัสดุที่หาง่ายส่วนมากจะเป็น ไม้ฉากจะใช้ชั้นเนื้อแข็งก็ตรงส่วนเสาเรือน เสารับแคร่นอนตรงคานและพื้นกระดานส่วนบริเวณพักนอน หลับนอนเท่านั้น รูปแบบโรงนาจุดเด่นสำคัญ คือ อาคารพักอาศัยที่สร้างติดดินนั่นเองโดยใช้พื้นที่ภายใน ส่วนใหญ่เป็นพื้นดินแม้ในระยะหลังชาวนาจะนำวัสดุถาวรบางอย่างมาปิดล้อมส่วนฝาที่ตามแต่อาคารยังเป็นอาคารติดดินไม่ยกพื้นอยู่ชานาก็ยังคงเรียกอาคารพักอาศัยว่า “โรง” หรือ “โรงนา” อยู่เช่นเดิม และมี ทัศนะว่าอาคารพักอาศัยแบบ “โรงนา” นี้ เป็นอาคารที่มีคุณค่าด้อยกว่าเรือนฝากระดานยกพื้นสูง แต่ชาวนา ทุกคนที่อาศัยอยู่ในโรงนาจะให้ความเห็นว่าหากอยู่เรือนยกพื้นสูงจะรู้สึกกับแคบอึดอัดเพราะบริเวณ ภายในโรงนาพื้นที่โล่งตลอดถึงกันจะไม่ปิดล้อมเป็นห้องเล็กก็ตาม แต่ส่วนที่เป็นบริเวณเปิดโล่งก็มีปริมาณ มากกว่าจึงทำให้เกิดความรู้สึกกว้างขวางโปร่งโล่งจากความเย็นชื้นที่สัมผัสกับความโล่งโล่งภายในโรงนาที่ ตนอาศัยอยู่เป็นเวลานาน แม้ผู้วิจัยรู้สึกเช่นนี้เมื่อเข้าสู่ภายในอาคารชนิดโรงนาเหล่านี้ในช่วงตอนที่ออก ดำรงภาคสนามพักอาศัยที่เป็นผู้ช่วยจังหวัดในการออกภาคสนามก็รู้สึกในทำนองเดียวกันกับผู้วิจัย

ลักษณะอาคารพักอาศัยแบบโรงนาของชาวมอญบริเวณคลองในทัศนะของ “MICHAEL SMITHIES” ผู้ออกมาศึกษาชุมชนชาวมอญในบริเวณสองฝั่งคลองมอญ โดยได้เขียนบทความทางวิชาการ เรื่อง “VILLAGE MON OF BANGKOK” ลงในหนังสือ “THE JOURNAL OF SIAM SOCIETY” VOL GO 1972 โดยบรรยายลักษณะอาคารพักอาศัยและสภาพแวดล้อมว่า¹⁵

บ้านของชาวมอญมองดูจากรูปร่างภายนอกและภายในนั้นมีลักษณะแตกต่างจากบ้านไทยในชนบท อย่างชัดเจนที่พักอาศัยของชาวมอญ (THE MONDWELLING) นั้นตัวอาคารจะไม่ยกพื้นสูงจากพื้นดินใน บริเวณส่วนที่พักผ่อนและสวนครัว (LIVING AND KITCHEN AREA) ซึ่งพื้นของบริเวณดังกล่าวเป็น พื้นดินอัดทึบจนแน่น (BEATEN EARTH) หากบ้านใดมีลูกสาวหลายคนที่อยู่อาศัยในบ้านนั้นพื้นดินภายใน บริเวณเรือนจะถูกทึบจนเรียบดูเรียบร้อบ แต่หากบ้านใดมีลูกชายมากพื้นดินภายในอาคารจัดไม่เรียบร้อบ เพราะพวกผู้ชายไม่ค่อยเอาใจใส่ที่จะปรับพื้นให้ราบเรียบลักษณะเรือนแบบนี้มีรูปแบบเหมือนกับเรือนใน ภาคใต้ของไทยทั่วชาวไทยและชาวมลายู ส่วนใหญ่จะเป็นกระท่อมที่พักอาศัยของชาวประมงทำสร้างตาม ชายฝั่งหรือคล้ายกับที่พักของชาวจีนที่ปลูกสวนผักในท้องที่ใกล้หรือชานเมืองของกรุงเทพฯ วัสดุเลี้ยงซึ่ง ได้แก่ กล้วยจะนำมาผูกไว้ภายในตัวอาคาร โดยผูกกับราวไม้ซึ่งอยู่ในบริเวณส่วนหนึ่งของส่วนพักผ่อนส่วน บริเวณที่ใช้สำหรับหลับนอนในตอนกลางคืนนั้นจะเป็นส่วนที่เป็นพื้นไม้กระดานยกสูงจากพื้นดินถัดจาก

15

MICHAEL SMITHIES “VILLAGE MON OF BANGKOK” THE MON COLLECTED ARTICLES FROM THE JOURNAL OF

SIAM SOCIETY : BANGKOK ; THE SIAM SOCIETY 1986 PAGE 35-37

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนพื้นไม้กระดานที่ยกสูงเป็นส่วนหลังนอนนั้นจะเป็นส่วนพื้นยกสูงเช่นกันถือว่าเป็นส่วนที่ขยายออกมาจากบริเวณหลังนอน โดยจะมีฝ้ากันระหว่างส่วนนอนกับพื้นบริเวณนี้ ส่วนนอนก็ยกพื้นและมีฝ้าปิดล้อมเพื่อความเป็นส่วนตัวมีลักษณะเป็นห้องแคบยาวมีช่องประตู ส่วนยกพื้นหน้าบริเวณห้องนอนมีลักษณะคล้ายแคร่ไว้นั่งเล่นทานอาหาร ได้ส่วนแคร่นี้ใช้เป็นที่เก็บของ ฝ้าและหลังคาปิดล้อมและมุงด้วยคันทันจาก ซึ่งคันทันจากที่ใช้ปิดล้อมและใช้มุงหลังนี้ทำมาจากแหล่งอาณไม่ทำกันในหมู่บ้าน ส่วนห้องที่ใช้หลังนอนจะสูงกว่าส่วนแคร่ด้านหน้าประมาณ 2-3 นิ้ว ส่วนห้องนอนจะเป็นที่หลังนอนของคู่สามีภรรยาในกรณีที่คู่สามีภรรยาอยู่รวมภายในเรือนเดียวกันกับบิดามารดาของสามีหรือฝ่ายบิดามารดาของภรรยา โดยคู่สามีภรรยาจะนอนอยู่รวมห้องเดียวกับพ่อแม่ของภรรยาหรือพ่อแม่ของสามีเด็กเล็กรวมทั้งลูกสาวจะนอนรวมกันห้องนอนนี้โดยนอนแยกมุ้งกัน คู่สามีจะนอนรวมมุ้งเดียวกันบุตรชายหากโตเป็นหนุ่มขึ้นจะแยกออกมานอนตรงบริเวณแคร่หน้าห้องนอนนั่นเอง การนอนภายในห้องนอนนั้นส่วนใหญ่คู่สามีภรรยาที่เป็นอาวุโสจะอยู่กลางห้องพวกเด็กๆ จะอยู่ 2 ข้างของส่วนนอนของคู่สมรสสามีภรรยา (จากการสำรวจภาคสนามของผู้วิจัยเองไม่ค่อยพบการจัดการที่นอน ในลักษณะนี้ซึ่งจะกล่าวต่อไปในการวิเคราะห์การใช้พื้นที่ของโรงนาแต่ละหลังที่ได้เก็บข้อมูล) ส่วนห้องนอนนี้จะอยู่เหนือคลองที่ใช้เป็นที่เก็บเรือ เพื่อป้องกันขโมยที่จะมาขโมยเรือ บริเวณส่วนห้องนอนนี้จะเป็บบริเวณที่ตั้งของเสาเอกของเรือน HOLLIDAY นักวิชาการชาวตะวันตกที่เคยมาค้นคว้าเรื่องราวเกี่ยวกับมอญไม่ได้กล่าวถึงโรงนาของมอญชนิดนี้เลย ซึ่งโรงนาของชาวมอญ กล่าวว่ามีลักษณะการจัดเนื้อที่บางส่วนต่างกับของชาวนาไทยแม้กระทั่ง SEIDENFOOLEN นักมนุษยวิทยาชาวตะวันตก ก็กล่าวว่า พวกมอญสร้างเรือนเหมือนกับคนไทยเพียงแต่ว่าเรือนของชาวมอญนั้นจะวางแนวแกนหรือแนวสันหลังคาไปในแนวแกนตะวันตก ตะวันออก HOLLIDAY ก็ยังพูดถึงเกี่ยวกับเรือนของชาวมอญอีกว่า เรือนของชาวมอญนั้นมักจะยึดกฎเกณฑ์ตามแบบไทยหรือของพม่าหากอยู่ในประเทศไทยก็ยึดกฎเกณฑ์การสร้างเรือนแบบไทยหากเป็นมอญที่อยู่ในพม่าก็ยึดตามกฎของพม่า แต่จากที่ MICHAEL SMITHIES ได้สังเกตจากบ้านของชาวมอญในบ้านคลองมอญนั้นได้กล่าวว่า ไม่มีรูปแบบที่แน่นอนในการวางแนวตัวเรือนและเมื่อถามชาวมอญในท้องที่ก็ได้คำตอบว่าหลักการวางแนวแกนเรือนนั้นไม่ใช่เรื่องสำคัญแต่จะวางแนวแกนไปทางแนวใดอยู่ที่ความเหมาะสมกับพื้นที่ดินที่จะปลูกสร้าง แต่จากการเข้าไปสังเกตบ้านชาวมอญส่วนใหญ่ชาวบ้านจะนอนโดยหันศีรษะไปทางทิศใต้และทิศตะวันออก แต่ชาวมอญอาจจะนอนหันศีรษะไปทางทิศเหนือก็ได้แต่ก็ไม่มีใครนอน โดยหันศีรษะไปทางทิศนี้เหมือนกับคนไทยหรือหันหัวไปทางทิศตะวันตกเลย

จากการสังเกตภายในตัวเรือนของชาวมอญนั้นได้มีการตกแต่งประดับประดาอะไรเป็นพิเศษไม่มีเครื่องเรือนหรือเครื่องตกแต่งบ้าน อาจจะมีม้านั่งไม้หรือ โต๊ะไม้วรรวมทั้งเก้าอี้บางครั้งก็เป็นเก้าอี้เหล็กพับสำหรับนั่งกินข้าวเครื่องเรือนที่ใช้ตกแต่งบ้านส่วนมากก็มีเพียงแต่เสื่ออกที่ใช้สำหรับปูนอน ซึ่งสานเป็นลวดลายจากการข้อมตีเส้นกกให้เกิดลวดลายจากระบบของการสาน เสื่อกมอญนี้แตกต่างกับเสื่อของคนไทย เสื่ออกแบบมอญนี้ไม่สานขายแต่ทุกบ้านจะสานเสื่อเก็บไว้ใช้กับเองภายในครอบครัว HOLLIDAY กล่าวว่า การทอเสื่อใช้กับภายในบ้านนั้นโดยมากมักเป็นผู้หญิงแต่จากการสังเกตในหมู่บ้านมอญแห่งนี้ก็มีผู้ชายเป็นผู้สานกกอยู่เหมือนกัน มีการเก็บข้าวไว้ภายในเรือน (โรงนา) โดยจะวางอยู่ในบริเวณที่เก็บเครื่องมือทำนาและเครื่องพืดข้าว

บริเวณที่ล้อมรอบตัวบ้านก็ไม่แตกต่างจากสภาพแวดล้อมของบ้านชานนาไทย ชวามอญจะเลี้ยงหมาและไก่ไว้ภายนอกบ้านและให้อยู่นอกบ้านในเวลากลางคืนแม้สุนัขจะกินข้าวภายในชานนาไก่จะวิ่งเข้าวิ่งออกภายในโรงนาเหมือนกับสุนัขก็ตามมีการปลูกไม้ยืนต้นและไม้พุ่มรอบๆ บริเวณบ้านไม้พุ่มมักปลูกไม้ประเภทให้กลิ่นหอมเห็นแต่ละบ้านส่วนใหญ่จะปลูกกล้วยกันทั่วไป และแต่ละบ้านยังมีศาลพระภูมิ ซึ่งชวามอญกล่าวว่ามาสร้างไว้ในระยะหลัง ชวามอญไม่เลี้ยงหมูแม้จะกินเนื้อหมูก็ตาม โดยเชื่อว่าผู้บรรพบุรุษมอญไม่ชอบหากใครเลี้ยงหมูผู้นั้นก็จะไม่เจริญเหมือนกับชาวไทยอิสลามที่อยู่หมู่บ้านถัดไปก็ไม่เลี้ยงและรับประทานหมูชวามอญและชาวไทยมุสลิมที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในย่านนี้ไม่มีใครตอบได้ว่าอพยพโยกย้ายมาแต่เมื่อไรแต่สันนิษฐานว่าอาจจะอพยพเข้ามาอยู่ในช่วงประมาณปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 แต่ละบ้านจะมีเรือนาคใหญ่อยู่ 1 ลำ เพื่อใช้ในการบรรทุกข้าว และจะมีเรือเล็กอย่างน้อยบ้านละ 2 ลำ สำหรับใช้สัญจรประจำวันเนื่องจากไม่มีถนนเชื่อมติดต่อกับชุมชนอื่นๆ อีกทั้งยังไม่มีน้ำประปาไฟฟ้าและโทรศัพท์ใช้ภายในหมู่บ้าน

ข้อความทั้งหมดเป็นข้อความที่ MICHAEL SMITHIES บรรยายลักษณะหมู่บ้านและบ้านชวามอญที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ 2 ฝั่งคลองมอญในช่วงก่อนหน้าปี คริสต์ศักราช 1972 หรือ ปี พ.ศ.2515 ซึ่งหลายประการที่ผู้วิจัยยังคงพบลักษณะ ดังกล่าวอยู่โดยเฉพาะลักษณะของเรือนของเรือนหรือโรงนาของมอญนั้นจากการออกศึกษาสำรวจภาคโรงนาของชวามอญที่เข้าไปทำการรังวัดการแบ่งเนื้อที่ภายในและรูปทรง อาคารก็ตรงตามที่ข้อความข้างต้นได้บรรยายไว้ต่างแต่เพียงว่าทุกบ้านหันมาใช้เครื่องไถนาแทนไม่มีความสำหรับใช้ไถนาแม้แต่ตัวเดียวภายในหมู่บ้านแห่งนี้ ฉะนั้นบริเวณผูกควายภายในโรงนาจึงเป็นบริเวณใช้เก็บเครื่องไถนาเครื่องสูบน้ำและถังน้ำมันสำหรับเป็นเชื้อเพลิงเดินเครื่องไถนาแทนและปัจจุบันนี้หมู่บ้านคลองมอญมีไฟฟ้าใช้กับแล้ว โดยเดินเสาไฟฟ้าตามแนวถนนซึ่งได้ตัดขนานกับคลองมอญฝั่งได้น้ำประปาและโทรศัพท์ยังไม่ถึง ชาวบ้านยังคงใช้น้ำฝนและน้ำคลองรวมถึงน้ำที่เก็บไว้ในตุรอบบ้านสำหรับอุปโภคและบริโภคเหมือนเดิม

วิเคราะห์เหตุผลในการสร้างโรงนาแทนเรือนยกพื้นสูงและเรือนฝากระดานของชานนา (มอญ) บริเวณคลองมอญ (รวมถึงชานนาทั่วไปที่สร้างที่พักแบบโรงนา)

การที่ชวามอญ โดยเฉพาะจากพระประแดงอพยพเข้ามาจับจองที่ดินสองฝั่งคลองที่ได้ออกทุนทรัพย์ในการขุดคลองหรือซึ่งที่ดินจากผู้มีสิทธิจับจองไว้จำเป็นต้องบุกเบิกที่ดินที่เป็นพงรกสองฝั่งคลองให้เป็นพื้นนาเพื่อการทำนา ชานนาและครอบครัวที่อพยพเข้ามาจะต้องหักล้างพงในพื้นๆ ดินจับจองและเป็นเจ้าของให้ราบเรียบปรับเป็นคันนาเป็นแปลงเล็กๆ เพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้สำหรับหล่อเลี้ยงต้นข้าวที่ปลูกในแปลงนาจากการออกภาคสนามผู้มีอายุชวามอญต่างเล่าถึงเหตุการณ์ในช่วงตอนนี้คล้ายๆ กันคือในขั้นแรกที่มาหักล้างปรับพื้นที่รกรกนั้นบรรพบุรุษของพวกคนที่เข้าจับจองที่ดินนั้นพากันอพยพโยกย้ายโดยพายเรือกันมาจากพระประแดงเข้าสู่คลองประเวศบุรีรัมย์ทางพระ โขนงต่างก็มาสร้างที่พักอาศัยชั่วคราวคือ โรงนาเพื่อพักอาศัยชั่วคราวเมื่อปราบที่เสร็จเรียบร้อยแล้วจึงลงมือปลูกข้าวเสร็จบางครอบครัวก็กลับไปยังพระประแดงพอลงฤดูเก็บเกี่ยวก็อพยพเข้ามาอีกเพื่อเก็บเกี่ยวขณะที่ปลูกข้าวเสร็จรอการเก็บเกี่ยวจะมีสมาชิกบางคนในเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ครอบครัวอยู่เฝ้าดูแลข้าวในนาของตนบางครั้งครอบครัวก็จ้างคนเฝ้า บางครอบครัวก็อยู่อาศัยดูแลจนตลอด จนกระทั่งสามารถทำนาหลายปีจนได้ผลแล้วก็จะอยู่เลยเป็นถาวร ไม่อพยพกลับสู่ถิ่นเดิมคือพระประแดงอีก การสร้างที่พักอาศัยแบบโรงนาเพื่ออาศัยในแต่ละครอบครัวนั้น โดยจากการพิจารณาโดยเหตุผลแล้วนับว่าเหมาะสมที่สุด โดยที่ชาวนาแต่ละครอบครัวจะใช้ที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตนส่วนที่ติดกับคลองเป็นที่ดินเพื่อบ้าน โดยการขุดคูน้ำเพื่อเอาดินจากคูน้ำมาพูนโคกคังได้กล่าวแล้ว และจึงสร้างโรงนาเพื่อพักอาศัยอาคารประเภทโรงนานั้นวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างเป็นวัสดุที่สามารถประกอบอาคารก่อสร้างได้สะดวกซึ่งเป็นวัสดุสำเร็จรูปมีผาตันจากหลังคาตันจากโครงสร้างรับหลังคาเป็นไม้ไผ่ โครงผาเป็น ไม้ไผ่ยกเว้นเสาหลักๆ ของโรงนาเท่านั้นที่เป็นเสาไม้เนื้อแข็งพื้นบ้านส่วนอื่นๆ นั้นสร้างบนพื้นดินอัดแน่นวัสดุก่อสร้างดังกล่าวมานี้ แม้ชาวนาทุกคนไม่ผลิตขึ้นใช้เองก็ตามแต่เป็นวัสดุก่อสร้างชนิดสำเร็จรูปแบบมาตรฐานที่มีขายตามย่านตลาดริมน้ำฝั่งคลองประเวศบุรีรมย์ ซึ่งชาวนาสามารถจัดหาและซื้อได้โดยสะดวกทั้งเป็นวัสดุที่ราคาไม่แพง ระบบการก่อสร้างและเทคนิควิธีที่ไม่ซับซ้อนยุ่งยากซับซ้อนสมาชิกของครอบครัวทุกคนสามารถก่อสร้างกันเองได้อาจจะบอกกล่าวเพื่อนบ้าน ใกล้เคียงมาช่วยในขณะปลูกสร้างกินเวลาปลูกสร้าง ได้โดยรวดเร็วจากการจากการสัมภาษณ์เจ้าของโรงนาทุกหลังที่ทำการวิจัยต่างก็พูดว่าสร้างกันเองทั้งนั้นและมีเพื่อนบ้านมาช่วยมุงหลังคาและยึดดินจากส่วนผนัง งานที่ต้องออกแรงและพิถีพิถันเป็นพิเศษคือ การยกเสาโรงนาลงหลุมการวาง โครงหลังคา การทำพื้นส่วนนอนที่ต้องอาศัยผู้ชำนาญการเป็นพิเศษ ซึ่งแต่ละหลังสร้างไม่เกิน 1 อาทิตย์เป็นอย่างมากแต่เท่าที่สัมภาษณ์นั้นต่างก็เล่ากันว่า สร้างเสร็จภายใน 2-3 วัน เท่านั้น

ภายในโรงนาโรงเดียวนั้นสามารถครอบคลุมพื้นที่เพื่ออยู่อาศัยได้ครบถ้วนมีทั้งบริเวณรับประทานอาหาร ข้าวบริเวณพักผ่อนรับแขกหรือเพื่อนบ้านที่เข้ามาเยี่ยมเยียนบริเวณเก็บอุปกรณ์ทำนา บริเวณเก็บข้าวเปลือกไว้รับประทานตลอดปีและข้าวเปลือกไว้ทำพันธุ์ บริเวณผูกวัวควายในเวลาค่ำคืนเพื่อความปลอดภัยเพราะสามารถควบคุมได้โดยสะดวกกว่าการผูกควายไว้ในคอกนอกบ้านภายในโรงนานั้นจะมีการทำฝาปิดล้อมก็เฉพาะส่วนนอกเท่านั้นเป็นส่วนโล่งถึงกัน โดยตลอดคังได้กล่าวถึงลักษณะโรงนาไว้แล้ว

เนื่องจากการสร้าง โคกพักอาศัยในบริเวณที่นาของชาวนาในแต่ละครอบครัวยังผลให้บริเวณพักอาศัยของแต่ละครอบครัวอยู่ห่างกันบ้านแต่ละบ้านไม่เกาะกลมก้นอย่างหนักแน่น ฉะนั้นการป้องกันภัยจากโจรผู้ร้ายหรือขโมยนั้นจำเป็นต้องเก็บเข้าของทั้งหมดไว้ภายในอาคารพักอาศัยเพราะ ไม่มีเพื่อนบ้านที่อาศัยใกล้ชิดกันช่วยกันดูแลโดยเฉพาะอย่างยิ่งควายนั้นจำเป็นต้องดูแลให้อยู่ในบริเวณที่ปลอดภัยที่สุดในเวลาค่ำคืน จำเป็นต้องผูกควายไว้ในโรงนาเพื่อป้องกันการลักขโมยเนื่องจากควายนั้นเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดของการทำนาเพราะควายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชาวนาจากการศึกษาพบว่าควายหนึ่งตัวสามารถทำงานในหนึ่งวันได้ราว 5 ชั่วโมงครึ่ง ซึ่งในเวลาดังกล่าวไถนาได้ 1 ไร่ เป็นอย่างสูงที่สุด นอกจากนี้ชาวนายังใช้ควายนวดข้าวหลังจากเก็บเกี่ยวแล้วจากการศึกษาเกี่ยวกับแรงงานของควายพบว่า ควาย 5 ตัว นวดข้าวเปลือกได้ 120 ถึงใช้เวลา 11 ชั่วโมงครึ่ง¹⁶

16

ทวีศิลป์ สืบวัฒนา "การผลิตและการค้าข้าวในภาคกลาง" ตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 จนถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 (พ.ศ.2411-2475) ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึง พ.ศ. 2484 : กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ พ.ศ.2527 หน้า 279-280

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในช่วงเวลาการบุกเบิกทำนาของชาวนาในยุคแรกเริ่มในทุ่งราบภาคกลางตอนล่างนั้นต่อมาจนใน
ระยะก่อนเลิกใช้ควายไถนานั้นการขโมยควายเป็นคดีที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งมากและชาวนาแต่ละครอบครัว
จำเป็นต้องพึ่งควายในการทำนาซึ่งแต่ละครอบครัวอย่างน้อยจะมีควายไว้ใช้งานบ้านละ 4 ตัวขึ้นไป การที่
ควายถูกขโมยจึงเป็นปัญหาต่อการทำนาเป็นอย่างมาก ฉะนั้นชาวนาในย่านบริเวณคลองมอญตลอดถึงชาวนา
ทั่วไปจำเป็นต้องหาวิธีการป้องกันการขโมยควายให้ปลอดภัยจากการลักพา การผูกควายไว้ในโรงนาในยามค่ำ
คืนจึงเหมาะสมและเป็นวิธีที่ปลอดภัยกว่าวิธีอื่นๆ ทั้งยังป้องกันไม่ให้ขุมมารบกวนควายมากนักอีกด้วย

เนื่องจากโรงงานสะดวกในการก่อสร้างวัสดุหาง่ายไม่มีราคาแพง โรงนายังสามารถครอบคลุม
พื้นที่พักอาศัยตลอดจนถึงการป้องกันการขโมยควายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โรงนาจึงเป็นอาคารที่พักอาศัย
สำหรับชาวนาที่ตั้งบ้านเรือนในที่นาของตนและอาศัยอยู่ในพื้นที่ๆ โดดเดี่ยวที่เหมาะสมที่สุด กว่าอาคาร
เรือนไม้กระดานเพราะอาคารเรือนไม้กระดานยกพื้นสูงแม้จะผูกและทำคอกควายไว้ได้ดูเรือนก็ยังไม่
ปลอดภัยเท่ากับการผูกควายไว้ในอาคารที่พักอาศัยทั้งยังต้องมีการสร้างขุ้งไว้เฉพาะอีกจึงเป็นปัญหาแก่
ชาวนาที่บุกเบิกที่นาในระยะแรกในการจะสร้างเรือนไม้กระดานเพราะไม่สามารถแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับ
การดำรงชีพของตนได้ทั้งยังสิ้นเปลืองทุนทรัพย์มากกว่าการสร้างโรงนา

จากการสำรวจภาคสนามแม้ปัจจุบันจะเลิกการใช้ควายไถนาแล้วการขโมยควายไม่เกิดขึ้นอีกแล้วก็
ตามแต่ชาวนาที่อาศัยอยู่ในโรงนาแต่ละหลังยังคงนิยมการอาศัยอยู่ในโรงนาอยู่เนื่องจากความเคยชินกับ
ความโล่งภายในและพฤติกรรมต่างๆ และกิจกรรมต่างๆ ก็ปรับเข้ากับการใช้พื้นที่ภายในโรงนาจนกลายเป็น
วัฒนธรรมของกลุ่มพวกคนเสียแล้ว¹⁷ หากสร้างเรือนใหม่บางครอบครัวก็ยังสร้างอาคารที่พักอาศัยรูปแบบ
โรงนาอยู่แม้วัสดุก่อสร้างจะไม่ใช้จากแล้วก็ตามแต่จากนั้นเหมาะสมที่สุดเพราะเป็นวัสดุที่ไม่ดูเค็บความ
ร้อนมากนักทำให้อุณหภูมิภายในเย็นสบาย การปลูกสร้างสะดวกเพราะแต่ละคนในครอบครัวสามารถปลูก
สร้างกันเองได้โดยเฉพาะบ้านของคุณสง่า อุณรัตน์ นั้นสร้างกันเองในหมู่บ้านนี้ไม่มีเพื่อนบ้านมาช่วยเลย

สาเหตุของการลักขโมยควายนั้นเนื่องจากในระยะการขยายพื้นที่ทำนาเพื่อผลิตข้าวเพื่อขาย
ของรัฐบาลไทยนั้นปรากฏว่าควายไม่พอกับการทำนาจึงมีการนำควายจากอีสานเข้ามาขายยังภาคกลางปีละ
มากๆ¹⁸ และควายที่นำมาขายมีราคาแพง การขโมยควายเพื่อไปขายแก่ชาวนาอีกท้องดินอื่นจึงเป็นอาชีพที่ไม่
ต้องลงทุนและสามารถขายได้คล่องด้วยขายถูกกว่าควายที่ขายกันตามปกติในย่านแหล่งค้าควายแม้จะไม่ขาย
แต่ก็อาจจะได้กำไรได้ควายคืนอีกซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้มีอายุในย่านคลองมอญเล่าว่าหากควายของผู้ใดหาย
เจ้าของควายจะต้องติดตามข่าวจาก “ซุมนักเลง” นักเลงในจะออกสืบหาแหล่งโจรที่ขโมยควายไปและติดต่อ
กับโจรเหล่านั้นและนัดกับเจ้าของควายให้ไปเอาควายที่หายไปในที่ๆ เหมาะสมพร้อมกับนำจ่ายเงินเสร็จ
แล้วก็จะบอกที่ซ่อนควายให้แก่เจ้าของควายโดยมากมักจะซ่อนไว้ตามโคกในนาใกล้ๆ กับชาวนา โดย
เจ้าของจะเป็นผู้ไปเอาควายเองและเป็นกฏเกณฑ์ของนักเลงสมัยนั้นซึ่งนักเลงจะต้องรักษาสัจจะเป็นคน

17 จากการสัมภาษณ์นางไคดี แซ่มเชื้อ นางตัวระย้า นายพวง ศิริใหญ่ นายสง่า อุณรัตน์ เมื่อเก็บข้อมูลภาคสนามในช่วงเดือนเมษายน
- พฤษภาคม 2532

18 ทวีศิลป์ สืบวัฒนธรรม เรื่องเดียวกัน หน้า 280

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รักษาคำพูดครั้งเจ้าของควายไปตามควายยังตำแหน่งที่ซุ่มนักเลงบอกไว้ก็มักมีคนในคลองเป็นสายให้แก่โจรต่างถิ่นเข้ามาขโมยควายในคลองของพวกเขา¹⁹

“ซุ่มนักเลง” นี้เป็นองค์กรที่น่าสนใจมากและเป็นองค์กรที่มีอิทธิพลในท้องถิ่นซึ่งนักเลงในบ้านนอกเกิดขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ข้าราชการที่ได้รับแต่งตั้งถูกทะเลแยกตัวอย่าง เช่น เป็นความจำเป็นที่ชาวนาในหมู่บ้านต้องระมัดสมบัติที่มีค่า เช่นเงิน เป็นต้นรวมไปถึงยังต้องระมัดระวังดูแลควายและสัตว์ใช้งานอื่นๆ ดังนั้นแต่ละหมู่บ้านที่รัฐให้ความคุ้มครองไปไม่ถึงหมู่บ้านจึงต้องจัดหาหารคุ้มครองตนเองคนส่วนใหญ่ต้องหันมาพึ่งพาพวกชายหนุ่มที่เป็นนักเลงเหล่านี้²⁰ การกระทำและท่าทางของนักเลงต้องมีความอดทนและกล้าหาญแบบลูกผู้ชายพร้อมที่จะสู้กับตัวต่อตัวหรือปะทะเป็นกลุ่มซื้อสัตย์ต่อเพื่อนจงรักภักดีต่อมุลนายและพ่อแม่อย่างลึกซึ้งพวกหัวหน้านักเลงจะเร่งรีบไปตามตลาดและบ่อนการพนันเพื่ออวดศักดิ์ศรีมากกว่าไปซื้อของหรือเล่นการพนันและเพื่อ ไปพบเพื่อนฝูงหรือก่อเรื่องที่จะเป็นการเพิ่มชื่อเสียงในฐานะนักล่าให้กับตนเอง²¹ ฉะนั้น คำว่า “ซุ่มนักเลง” คือบริเวณที่กลุ่มนักเลงในแต่ละท้องถิ่นไปพบปะสังสรรค์กัน โดยมากมักจะเป็นย่านชุมชนและบ่อนการพนัน ในแต่ละท้องถิ่น พวกเขามักจะมีประสบการณ์รู้จักกับนักเลงท้องถิ่นข้างเคียงและสามารถหาข่าวสารเกี่ยวกับการปล้นสะดมและการลักขโมยจากซุ่มนักเลงในท้องถิ่นข้างเคียงได้

การเสาะแสวงหาควายที่ถูกขโมยจากซุ่มนักเลง ตามที่อดีตผู้ใหญ่บ้านจ่านงค์ มั่งนาค ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังนั้นเป็นปรากฏการณ์ที่คล้ายคลึงกับเหตุการณ์ในอดีตสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นอย่างยิ่งซึ่งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพได้บรรยายไว้ว่าชาวนาซึ่งควายหายจะเข้าไปหานักเลงท้องถิ่นและถามว่าเขาบังเอิญได้ยินเกี่ยวกับเหตุการณ์ขโมยควายหรือไม่แม้ว่าเจ้าของควายและนักเลงต่างก็รู้อย่างดีว่านักเลงนั้นรู้เรื่องเกี่ยวกับการขโมยแต่เขาก็จะทำท่าที่ประหลาดใจเห็นใจและให้คำมั่นสัญญาว่าจะติดตามข่าวให้และภายใน 2-3 วันนักเลงก็จะติดต่อกับเจ้าของและบอกข่าวว่ามีคนรู้จักไปพบควายกำลังกินหญ้าอยู่ในทุ่งนาแห่งอื่นและทั้งเจ้าของและนักเลงเองก็สร้างทำเป็นเชื่อเรื่องที่ว่าควายมักเดินกินหญ้าเพลินจนออกไปนอกเส้นทางหากมีของขวัญเล็กๆ น้อยๆ ตอบแทนซึ่งจะมีการต่อรองกันก่อนที่จะตกลงกันควายก็จะถูกส่งคืนและทั้งสองฝ่ายต่างก็รู้พอใจแต่อย่างไรก็ตามเจ้าของควายแม้จะเป็นผู้เสียหายก็พอใจเพราะไม่ต้องเสียเงินมากกว่าการซื้อควายใหม่ขโมยก็จะได้รับเงินน้อยกว่าการนำควายไปขายในท้องที่ใกล้เคียงและขโมยก็เสียเงินน้อยกว่าพวกนักเลงก็จะได้รับเงินค่าตอบแทนเป็นส่วนแบ่งจากการตกลงแต่ละครั้ง²²

19 สัมภาษณ์ อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 แขวง (ตำบลทับขาว) นายจ่านงค์ มั่งนาค เมื่อคราวไปวัดบ้านของผู้ให้สัมภาษณ์ในช่วงเก็บข้อมูลภาคสนามระหว่างเดือนเมษายน-เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2532

20 พระยาอนุমানราชชน “ชีวิตชาวนาไทย” (พิมพ์ใหม่ในการศึกษาเรื่องประเพณีไทยและชีวิตชาวนาไทยสมัยก่อน พระนคร พ.ศ.2518 หน้า 381 อ้างจาก DAVID BRUCE JOHNSTON เรื่องเดิม หน้า 122)

21 HISTORIOUS PSEUD TH NAKLENG THE BANGKOKTIME,26 MAY 1898 PAGE 21-22 อ้างจาก DAVID BRUCE JOHNSTON เรื่องเดียวกัน หน้า 122

22 สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เรื่องสนทนากับผู้ขายปล้น เรื่องก่อนประวัติศาสตร์และประเพณีพนันเบ็ดเตล็ด พระนคร โรงพิมพ์บรรณาการ พ.ศ. 2514 หน้า 431-434 อ้างจาก DAVID BRUCE JOHNSTON เรื่องเดียวกัน หน้า 133-134

การที่ชาวนาแต่ละครอบครัวถูกขโมยควายไปนั้นไม่ใช่ขโมยไปเพียงตัวสองตัวหากถูกขโมยไปทั้งหมดบ้านซึ่งทำให้หมดแรงงานที่จะใช้ไถนาการซื้อควายมาใหม่ต้องสิ้นเปลืองทุนทรัพย์มากและบางครั้งครอบครัวอาจจะไม่มีเงินที่จะหาซื้อควายมาใหม่ได้ทั้งการไปได้ควายคืนจากโจรหรือขโมยโดยการสืบข่าวจากชุมชนใกล้เคียงเป็นการยุ่งยากเสียเวลาซึ่งจะต้องเสียเงินค่าไถ่อีก การสร้างโรงนาเป็นที่พักหลังนอนของชาวนาโดยเสียเงินไม่มากเท่ากับการสร้างเรือนไม้กระดานแต่สามารถนำควายมาผูกไว้ในตัวเรือนในยามค่ำก็นับว่าเป็นวิธีการที่ปลอดภัยที่สุดและพื้นภายในโรงนาบริเวณผูกควายได้ก็เป็นพื้นดินอัดแน่นไม่จำเป็นต้องพื้ดินในการดูแลรักษาความสะอาด และเหมาะสมกับธรรมชาติการกินอยู่หลับนอนของควายอีกด้วย โรงนาจึงสามารถแก้ไขปัญหาเรื่องการดำรงชีพของชาวนาได้อย่างประหยัดเหมาะสมที่สุดเพื่อที่ชาวนาจะได้ใช้เป็นอาคารพักพิงหลับนอนและประกอบการเกษตรกรรมทำนาของชาวที่ไม่ร่ำรวยนักแม้ชาวนาที่มีฐานะก็สามารถปรับปรุงโรงนาโดยเฉพาะส่วนห้องนอนด้วยวัสดุที่ถาวรบ้านบางหลังฝาห้องนอนเป็นไม้เนื้อแข็งอย่างดีประกอบเป็นฝาที่มั่นคงแข็งแรง ประณีต พอกับเรือนฝากระดานที่เดียว

เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้โรงนาของชาวนาผู้มีฐานะจะสร้างส่วนบริเวณนอนด้วยไม้กระดานทั้งส่วนฝาและส่วนพื้นที่ประณีตก็ตามแต่หลังคาและฝาของส่วนอื่นก็ยังคงใช้ฝาและหลังคาที่เป็นต้นจากอยู่ที่เป็นเช่นนี้เพราะหลังคาที่จากมุงนั้นมีน้ำหนักเบาหากมุงด้วยกระเบื้องดินเผาจะมีน้ำหนักหลังคาเพิ่มขึ้นทั้งไม่สามารถทำเรือนให้กว้างตามที่ต้องการได้ เพราะโครงหลังคาหากมุงด้วยกระเบื้องชื่อไม่สามารถจะรับอาคารที่กว้างกว่าปกติได้หรือกว้างเท่ากับโรงนาได้ แต่หากมุงด้วยจากแม้จะใช้ชื่อขนาดหน้าตัดเดียวกันกับเรือนไม้กระดานมุงกระเบื้องดินเผาแต่ก็สามารถคลุมพื้นที่ได้กว้างกว่าทั้งเสาก็ไม่ต้องรับน้ำหนักเพิ่มขึ้นสวนฝาที่ไม่ใช้ส่วนนอนนั้นไม่จำเป็นต้องใช้ไม้กระดานเพราะเป็นส่วนปิดล้อมบริเวณที่เก็บของและผูกควายเท่านั้น ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้วัสดุถาวรและใช้เทคนิควิธีที่ยุงยากซึ่งชาวนาเองต้องหันไปพึ่งช่างที่ชำนาญการเป็นพิเศษโดยสมาชิกในครอบครัวไม่สามารถปลูกสร้างได้เองฉะนั้นจึงพื้ดินเฉพาะส่วนบริเวณห้องนอนที่พวกเขาเห็นว่าเป็นที่มั่นคงสามารถปกป้องทรัพย์สินที่มีค่าได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อมีเงินและฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นก็มักจะพื้ดินบริเวณส่วนนอนนี้เท่านั้น แต่เค้าโครงรูปแบบเรือนพักอาศัยก็ยังคงยึดรูปแบบโรงนาเดิมไม่เปลี่ยนแปลงแม้ควายที่ใช้ไถนาปัจจุบันได้เลิกใช้กันแล้วโดยหันมาใช้เครื่องจักรไถนาแทนแต่บริเวณผูกควายก็ยังสนองประโยชน์ได้อย่างดีในการจะให้เป็นที่เก็บรดไถเครื่องสูบน้ำ ถังน้ำมัน เพราะเป็นบริเวณที่กว้างขวางพอ

โรงนาแบบโรงเดียวๆ นี้แม้จะสนองประโยชน์ได้เต็มที่ก็ตามแต่ชาวนาบางครอบครัวต้องการพื้นที่ของโรงนาของตนให้กว้างขวางเพื่อเก็บของเพิ่มขึ้นซึ่งมักจะสร้างขึ้นอีกหนึ่งโรงวางชิดกับโรงนาแรกโดยไม่มีผนังกั้นระหว่างโรงนาทั้งสองทำให้บรรยากาศที่โล่งภายในโรงนาดูกว้างขวางขึ้นอีกโรงนาหลังที่ 2 ที่สร้างขยายเพิ่มขึ้นนี้มักจะสร้างในระยะหลังเมื่อครอบครัวมีสมาชิกเพิ่มขึ้นและใช้เป็นส่วนครัวเก็บของเก็บข้าวเปลือกผูกควายหรือเก็บรดไถเมื่อเลิกใช้ควายแล้ว ส่วนเรือนโรงนาหลังเดิมก็จะปรับปรุงให้เป็นส่วนพักอาศัยโดยเฉพาะอาจจะเพิ่มแคร่นอนขึ้นอีกในบริเวณผูกควายเดิมแต่เป็นแคร่โปร่งหรือแคร่ทึบแล้วแต่ความต้องการของสมาชิกเพิ่มขึ้นโดยมากมักจะเป็นมักจะเป็นบุตรชายที่โตเป็นหนุ่มหรือมีสะใภ้หรือเขยเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมด้วยการเพิ่มแคร่สำหรับหลับนอนนี้ไม่กว้างมากนักพอใช้สำหรับหลับนอนในเวลาค่ำคืนลักษณะคล้ายกับเตียงนอนสำหรับคู่สามีภรรยาและลูกที่ยังไม่หย่านมเพราะมีบริเวณกว้างขวางพอที่จะสร้างเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์การค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แคร์เพิ่มขึ้นได้โดยไม่ทำให้เกิดความอึดอัดกับแคบแต่อย่างใด หากลูกโตพอเดินได้ก็มักจะเข้าไปนอนรวมกับผู้อาวุโสภายในห้องนอนจากการศึกษาสำรวจภาคสนามมีเพียงหลังเดียวเท่านั้นที่เป็นโรงนา 3 หลังสร้างติดกันแต่โรงนาหลังที่ 3 ก็เป็นเพียงเพิงต่อออกจากหลังที่ 2 เท่านั้นส่วนเรือนหลังอื่นๆ ที่เป็นโรงนา (วันเรือนยกได้สูงและเรือน 2 ชั้น ที่สร้างแบบอาคารพักร่วมสมัย) เป็นโรงนาเดี่ยวและโรงนาแฝดทั้งสิ้น

จากการออกสำรวจภาคสนามนั้นพบว่าอาคารพักอาศัยแบบโรงนาของชาวนามอญสองฝั่งคลองมอญยังหลงเหลือให้ศึกษาค้นคว้าอีกมากแต่เรือนพักอาศัยที่สร้างขึ้นในระยะหลังนั้นจะมีอยู่สองลักษณะคือเรือนพักอาศัยแบบร่วมสมัยสองชั้นฝากระดานและเรือนพักอาศัยแบบโรงนาซึ่งอาคารพักอาศัยแบบโรงนา นั้นบางหลังคงใช้วัสดุเดิมคือฝาผนังและหลังคามุงด้วยจากอยู่บางหลังคงรูปแบบของโรงนาเดิมไว้แต่วัสดุก่อสร้างเปลี่ยนไปคือ ฝาผนังเป็นฝาสังกะสีฝาไม้หรือฝาคอนกรีตบล็อกหลังมุงด้วยกระเบื้องกระดาดหรือสังกะสีชานาที่สร้างเรือนพักอาศัยแบบโรงนาที่ต่างให้เหตุผลว่าการที่ยังคงรูปแบบโรงนาไว้เพราะตนคุ้นเคยกับการอยู่กินหลับนอนแบบโรงนาซึ่งภายในคูโล่ง โจงไม้ค้ำแคบเหมือนเรือนร่วมสมัยที่มีการกันห้องทั้งผู้ชำนาญในการกะขนาดและปลูกสร้างโรงนาซึ่งเป็นชาวบ้านทั่วๆ ไปยังพอมือและการก่อสร้างไม่ซับซ้อนเหมือนเรือนสองชั้นแม้จะเปลี่ยนวัสดุก่อสร้างไปเป็นวัสดุร่วมสมัยแต่ช่างและผู้ช่วยรวมถึงชาวบ้านที่ร่วมกันสร้างนั้นสามารถรับเทคนิควิถีในการปลูกสร้างได้เพราะเป็นเทคนิควิถีที่ไม่ยุ่งยากในพื้นที่ความสามารถที่มีอยู่เดิมแต่ก็ต้องอาศัยหัวหน้าช่างที่ชำนาญการเป็นผู้กะขนาดและก่อสร้างส่วนที่เกินความสามารถพื้นฐานของชาวบ้านเพราะช่วงระดับนี้มีความสามารถในการช่างและได้ปรับปรุงพัฒนาความรู้พื้นฐานให้สอดคล้องกับระบบการก่อสร้างร่วมสมัยได้เป็นอย่างดี

จากการสัมภาษณ์ชาวนาผู้มียุหลายคนทราบว่าเดิมในสมัยก่อนนั้นอาคารพักอาศัยของชาวนาบริเวณสองฝั่งคลองมอญรวมถึงหมู่บ้านอื่นๆ ของชาวมอญลาดกระบังส่วนมากเป็นโรงนาเกือบทั้งหมดจะมีเรือนไม้จริงแบบเรือนทรงไทยนั้นก็พอมีย่างแต่ไม่มากเรือนไม้จริงเหล่านี้มักจะเป็นเรือนทรงไทยของเดิมที่พระประแดงและเรือมาสร้างในบริเวณคลองมอญหลังจากที่ได้ตั้งรกรากมั่นคงถาวรและสถานะภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น ซึ่งก่อนหน้าจะเรือเรือนทรงไทยยกพระประแดงมาสร้างนั้นในระยะแรกก็ได้สร้างโรงนาสำหรับพักอาศัยมาก่อน²³ เพราะสะดวกรวดเร็วในการปลูกสร้างในช่วงที่มานุกเบิกที่รกร้างก่อนจะเป็นพื้นที่นาในพื้นที่ตนเองจับจองไว้ ส่วนพวกชาวนาที่อาศัยอยู่ในโรงนามาตลอดนั้นเห็นว่าโรงนาที่ตนอาศัยอยู่นั้นสนองประโยชน์และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนคืออยู่แล้วไม่จำเป็นจะต้องเปลี่ยนแปลงก็สามารถดำรงชีวิตอยู่โดยไม่เดือนร้อนแต่อย่างใด ทั้งเป็นเรือนที่มีราคาถูกลงการปลูกสร้างซ่อมแซมสมาชิกภายในครอบครัวก็สามารถประกอบได้โดยไม่ต้องพึ่งผู้เชี่ยวชาญในการปลูกสร้างมาช่วยซ่อมแซม ฉะนั้นโรงนาจึงเป็นอาคารพักอาศัยที่ชาวนาแต่ละครอบครัวพึ่งตนเองได้ในการปลูกสร้างและการบำรุงรักษาซึ่งเหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจและสภาพการดำรงชีวิตที่เรียบง่ายของชาวนาทั่วไป

เพื่อให้เห็นภาพการสร้างอาคารพักอาศัยแบบโรงนาเพื่อเสริมการวิเคราะห์ให้ชัดเจนและสาเหตุผลขึ้นจึงขอยกข้อความจากการสัมภาษณ์ชาวนาผู้อาวุโสที่ได้เล่าเรื่องราวในครั้งที่บิดามารดาของตนอพยพเข้า

23

สัมภาษณ์ นายฉายเชิดอดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 แขวงทับขาว นายจ่านงค์ มังนาค อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 แขวงทับขาว นางเดิม ไชยชนะ นายพวงศิริ ใหญ่ เมื่อออกสำรวจศึกษาข้อมูลภาคสนามเมื่อเดือนเมษายน-พฤษภาคม พ.ศ. 2532 เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มาปรับพื้นที่ๆ เต็มไปด้วยพงกก พงหญ้าให้เป็นพื้นที่นาหลังจากที่ได้ซื้อนาจากเจ้าของเดิมที่จับจองไว้ที่ บริเวณคลองมอญ โดยการยกข้อความที่นาง โศก แซ่มเชื้อชาวนามผู้มีอายุ 81 ปี (เกิดปี พ.ศ. 2481 ปีวอก ทำการ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2532 เวลาสัมภาษณ์ประมาณ 10.00 นาฬิกา) ดังนี้

“ตอนเป็นเด็กอยู่คลองรังสิตแม่และพ่อ ไปอยู่คลอง 16 ก่อนไปทำนาโดยเช่านาของ เจ้าของนาทำ ต่อมาแม่มาซื้อนาคองมอญซึ่งตอนนั้นยังเป็นเด็กอายุประมาณ 11-12 ปี เจ้าของที่ดิน ที่จับจองซื้อนายระวังแต่ที่ดินยังไม่ได้ปรับเป็นนา พ่อชื่อ โสแม่ชื่อเจียะเดิมอยู่พระประแดงพอมี เข้ามี่เรือนก็มาเช่านาคอง 16 (รังสิต) แล้วจึงมาซื้อนาที่คลองมอญ (ดังกล่าวแล้ว) คลองนี้เรียก คลองมอญมาแต่เดิมชื่อที่ดิน 130 ไร่ ราคา 20 ชั่ง ไปกู้ปีเดียวพอทำนาได้ภายใน 1 ปี ก็ขายข้าวได้ เลยส่งทั้งคอกและต้นหมดเจ้าของเงินออกปากว่าไม่เคยพบว่าคนกู้เงินไปจะส่งคอกเขี่ยและเงินต้น ภายในปีเดียว ตอนอยู่คลอง 16 พ่อแม่มีลูกผู้ชาย 4 ผู้หญิง 3 รวม 7 คน ขณะย้ายมา (สมาชิกของ ครอบครัว) มี 9 คน

ตอนย้ายมาก็ปลูกโรงนาขนาด 4 ห้อง สร้างกันเองซื้อควายจากคลอง 16 รังสิตมาเป็นตัวผู้ ทั้งนั้นที่คลองมอญนี้ห้องชายคนสุดท้ายของพ่อชื่อว่า “สาขันธ์” ได้อพยพเข้ามาทำนาอยู่ก่อนแล้ว จึงได้ไปชักชวนพ่อให้มาทำนาที่นั่นสาขันธ์เดิมก็เคยไปทำนาอยู่คลอง 16 มาก่อน แต่คลอง 16 ขโมยขุมก็เลยหนีกันมาที่คลองมอญและบริเวณคลองมอญขณะนั้นมีนาร้างเยอะนารากถูก สามารถซื้อไว้เป็นเจ้าของได้

ตอนปลูกบ้านพ่อแม่และพี่ชายเป็นหนุ่มแล้วช่วยกันปลูกตอนมาซื้อที่นั่นเป็นที่รกร้างมี ดันกกเหล็บบ้างเต็มไปหมดจึงต้องมาถางที่นากันเองมีงูเห่าขุมมาห้กลางถางพงในช่วงเดือน 6 เดือน 7 เดือน 8 เสร็จก็ถึงหน้าน้ำก็ลงมือทำนากันเลยปีแรกได้ข้าวสี่สิบเกวียนตรงด้วยกระบุง 1 กระบุง คือ 1 หนาน ซึ่งมี 18 ลิตร

ตอนปลูกโรง (โรงนา) ไปซื้อ ไม้จากคลอง 16 รังสิต มีไม้รวกไม้สีสุกมาทำแปทำโครง หลังคาเสาไม้เนื้อแข็งรื้อมาจากโรงนาเดิมที่คลอง 16 โดยชนไม้ที่จะสร้างบ้านทุกเรือโดยใช้เรือ 3 ลำ เดินทางจากคลอง 16 ถึงคลองมอญเวลา 1 วัน ออกตอนเช้าครั้นตกเย็นก็ถึงแต่ก่อนบริเวณนี้ขุม ชุมมากตกเย็นต้องเข้านอนกันแต่หัวค่ำขณะย้ายมานั้นวัดสุธา โทชนไปสร้างที่บริเวณปากคลอง มอญแล้ว (ซึ่งแต่เดิมอยู่ลึกเข้ามาในคลองมอญบริเวณที่ดินที่เคยสร้างวัดสุธา โทชนมาปัจจุบัน ชาวบ้านเรียกว่า “โคกวัด” มีชาวบ้านมาเช่าที่ปลูกบ้านกันอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านบ้านละหลังเกาะ กลุ่มกันแน่นกว่ากลุ่มหมู่บ้านของชาวนาที่อยู่ในที่ดินของตนสองฝั่งคลองมอญ โกกวัด อยู่ริมคลอง มอญ ฝั่งเหนือ)

ตอนย้ายมาคลองมอญนั้นต้องค้อนควายมาก่อนมาผูกไว้กับบ้านสาขันธ์ ตอนค้อนควาย มาจากคลองรังสิตต้องพัก 2 คืน จึงถึงที่ๆ คลองมอญตอนควายต้องค้อนตอนกลางคืนเพราะ กลางวันร้อนควายทนร้อนไม่ไหวคืนแรกที่ค้อนมาพักที่คลอง 2 ที่บ้านอาซ้ออู๊ด เป็นน้องชายของ พ่อ

ตอนอพยพมาใหม่ๆ ถูกพวกมอญพวกเดียวกันที่อาศัยอยู่ก่อนดูถูกตอนย้ายมานั้นได้จน ข้าวสำหรับปลูกและข้าวสำหรับกินมาด้วยข้าวมีพอกินตลอด 1 ปี พอปรับที่เป็นนาเสร็จพ่อแม่และ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พี่ชายที่โตแล้วลงมือทำนาพอทำนาเสร็จแม่ทำขนมลอดช่อง ขนมจีนลงเรือไปขายที่ตลาดหัวตะเข้ อยู่หลายปีพ่อแม่แก่ตัวก็เลิกขายลงทุนแต่ละครั้งเป็นเงิน 8 บาท ได้กำไร 1 เท่าตัว ขนมจีนและลอดช่องทำกันเองที่บ้าน ขายขนมลอดช่องและขนมจีนได้เงินเก็บไว้เงินที่เหลือเก็บบางส่วนก็ใช้จ่ายในการเล่นสงกรานต์ที่ปากลัดไปเล่นสงกรานต์ที่ปากลัดทุกปีพอแต่งงานแล้วก็เลิกไป

พ่อแม่พอมีเงินก็ไปซื้อบ้านทิ้งไว้ที่ปากลัดเวลาไม่อยู่ก็ใส่กุญแจไว้พอลูกๆ (ลูกของพ่อแม่ นางโต๊ด) แต่งงานกันหมดก็รื้อมาหมดที่ดินที่ปากลัดก็ขายไปที่ดินที่ปลูกบ้านที่ปากลัดมี 6 งาน ซื้อไว้เป็นเงิน 3 ชั่ง เดือน 5 เดือน 6 จะอพยพกันไปอาศัยที่ปากลัดพอถึงสงกรานต์ก็เล่นสงกรานต์ที่ปากลัดและที่คลองมอญก็มีเล่นสงกรานต์เหมือนกันพวกมอญที่อพยพมาอยู่ที่คลองมอญในตอนแรกไม่รู้ว่าเป็นใครน่าจะเป็นนายกองางเมียชื่อจ้อกพอกของทิดเชื้อบ้านนายกองางเป็นโรงนาเหมือนกันนายกองางนามสกุล สมัครรามัญ

ต่อมาถึงย้ายมาปลูกโรงนาที่นี่ (ที่อยู่ปัจจุบันอยู่ฝั่งคลองมอญฝั่งเหนือ) เมื่อแต่งงานและมีลูกแล้วหลายคนลูกทุกคนทำนาได้แล้วเหตุที่ย้ายมาเพราะขายนาที่พ่อแม่แบ่งไปจนหมดเลยมาเช่านาที่นี่ทำค่าเช่านาคิดหักจากข้าวที่ได้ 6 ถึงต่อไร่ ปัจจุบันคิดเป็นเงินโดยคิดค่าเช่าไร่ละ 200 บาท

ตอนอพยพเข้ามาในบริเวณที่นาที่เช่าเขาทำก็ต้องมาปรับ โลกบริเวณที่นาริมฝั่งคลองเพื่อสร้างโรงนาสร้างกันเอง โดยอาศัยทิดเลี้ยงซึ่งเป็นหลานชายเป็นผู้กะขนาดทิดเลี้ยงเป็นช่างคุมการก่อสร้าง สร้าง 2-3 ไร่เสร็จมีเพื่อนบ้านมาช่วยสร้างไม่ต้องว่าจ้างช่างเลยไม่ซื้อที่ตลาดหัวตะเข้จากซื้อที่ตลาดหลวงแห่งบริเวณที่สร้างบ้านนี้เป็นโคกที่มีอยู่เดิมแล้วชาวนาที่อาศัยอยู่โคกนี้มีมาก่อนเกิดเป็นคนมอญเหมือนกันแต่ย้ายไปกรุงเทพฯ เป็นช่างตอนมาสร้างโรงนาก็ต้องปรับ โลกเสริม โลกเดิมให้ดีขึ้น”

ข้อความจากการบอกเล่าของนางโต๊ด แซ่มเชื้อที่ยกมาข้างนี้ได้กล่าวถึงสภาพการอพยพของชาวนาเข้าไปตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ดินที่บุกเบิกใหม่ซึ่งบิดามารดาของตนได้ไปเช่านาทำที่บริเวณคลอง 16 ทุ่งรังสิตมาก่อน ซึ่งตรงกับเหตุการณ์ที่มีหลักฐานบันทึกเอาไว้ว่าการเจริญเติบโตของรังสิต ณ ที่นั้นที่ดินมีราคาแพงขึ้นคลองสายใหม่ๆ ได้รับการขุดสร้างและปรับปรุงแล้วก็ถูกจับของพื้นที่มีผู้อพยพไม่ขาดสายเข้าสู่บริเวณที่มีคลองเป็นแหล่งน้ำ²⁴ การโยกย้ายยังคงมีต่อไปและมีผู้อพยพจากรังสิตกลับไปยังคลองประเวศบุรีรมย์มุ่งใจให้ชาวนาละทิ้งเขตรังสิตซึ่งสภาวะไม่ค่อยจะดีเท่าที่เคยมีมา²⁵ มายังบริเวณคลองประเวศบุรีรมย์

24

THE WANDERING CULTIVATOR THE BANGKOK TIME I MAY 1912,PAGE 18 อ้างจาก DAVID BRUCE JOHNSTON เรื่อง

เดิมหน้า 100-101

25

THE BANG HIA LOCK THE BANGKOK TIME 22 MAY 1913,PAGE 23 อ้างจากเรื่องเดียวกัน หน้า 101

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับบริการเชิงานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้拿去ใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การวิเคราะห์รูปแบบโรงนาที่สำรวจ

หลักการที่ใช้ในการสำรวจจะเน้นเฉพาะเรือนที่มีลักษณะพื้นบ้านแบบโรงนา ที่คงลักษณะดั้งเดิม โดยมีทั้งเรือนที่มีขนาดและลักษณะคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันมุ่งดูรูปแบบของอาคารที่เป็นโรงนาไม่เน้นเรื่องวัสดุก่อสร้างแบบดั้งเดิมคือการใช้วัสดุผนังหลังคาที่เป็นต้นจากรวมทั้งฝาผนังต้นจาก เพราะปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงวัสดุดังกล่าวเป็นวัสดุที่ผลิตจากโรงงานมาใช้แทนแต่รูปแบบยังคงรักษาองค์ประกอบเดิมของโรงนาไว้ได้และชาวบ้านยังคงเรียกอาคารพักอาศัยของตนที่สร้างด้วยวัสดุที่ต่างไปจากต้นจากรว่า โรงนาอยู่ทำให้เห็นถึงวิวัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจนรวมถึงสำรวจพักอาศัยที่ไม่ใช่โรงนาแต่เป็นอาคารสองชั้น โครงสร้างส่วนใหญ่เป็นไม้จริงรูปทรงเป็นอาคารร่วมสมัยเพื่อค้นถึงความต่อเนื่องของรูปแบบโรงนาที่แฝงอยู่กับอาคารรูปแบบใหม่ว่ามีส่วนใดบ้างที่ยังคงไว้แม้อาคารจะเปลี่ยนรูปแบบไป

บ้านหลังที่ 1 บ้านเลขที่ 43 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของบ้าน นาง โต้ด แซ่มเชื้อ
ผู้อยู่อาศัยปัจจุบัน 5 คน

บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งเหนือของคลองมอญชิดกับคลองมอญ

ขนาดบริเวณบ้านโดยประมาณ 65.00 เมตร x 45.00 เมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าว่างด้าน
ยาวขนานกับลำคลอง

ขนาดคูน้ำและคันดินรวมถึงตำแหน่งอาคารและพื้นที่ไม้บริเวณบริเวณใช้สอยต่างๆและภายใน
บริเวณบ้านดูจากภาพผังบริเวณและภาพการวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้

ลักษณะเรือนเป็น โรงนาแฝดวางแปลนหันด้านสกัดไปตามทิศตะวันออก ตะวันตก หรือวางแกน
เรือนไปตามตะวัน (แนวตะวันออก-ตะวันตก)

ความยาวของ โรงนา โรงนาหลังใหญ่วางอยู่ด้านทิศใต้ขนาด 4 ห้องเสา (4 BAYS) รวมความยาว
ทั้งหมด 13.85 เมตร ประกอบระยะห่างห้องเสาทั้ง 4 ห้องเสาดูจากแปลน (การนับห้องเสานับจากทิศ
ตะวันออกไปทิศตะวันตก)

ความกว้างของ โรงนาหลังใหญ่กว้าง 7.45 ระยะห่างระหว่างเสาเรียงในแต่ละแนวเสาดูจากภาพ
แปลนของบ้าน

ความยาวของ โรงนาหลังเล็กรวมความยาว 8.77 เมตร กว้าง 6.50 มี 3 ห้องเสา ดูจากแปลน

โรงนาหลังใหญ่เป็นที่พักอาศัยของนาง โต้ดและสามี (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) และหลานนอนในห้อง
เดียวกันและเป็นที่ยกข้าวเปลือกอุปกรณ์ทำนาในบริเวณของห้องเสาที่ 3 และที่ 4 มีครัวอยู่ที่ด้านริมทาง
เหนือของห้องเสาที่ 3 โรงนาหลังเล็กเป็นที่พักอาศัยของบุตรชายนาง โต้ดและลูกสะใภ้และบุตรชายของลูก
ชายนาง โต้ด

ระยะห่างระหว่าง โรงนาหลังเล็กและหลังใหญ่ 0.40 เมตร

การใช้พื้นที่ภายในอาคารการจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้ไม้สอยดูจากภาพแปลนและภาพอาคาร 3
มิติ ความสูงของส่วนต่างๆ ของอาคารดูจากรูปตัดตามยาวและตามขวาง

วัสดุก่อสร้าง

ส่วนโครงสร้าง(โรงนาหลังใหญ่)

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาโค	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ข้อ + คั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
อกไก่แป	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 3"
จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 3"
กลอน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2"
สิ่งมุงหลังคา	คับจาก	
พื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คานรับพื้นแคร่หน้าห้องนอน(ไม่มีคั้ง)	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"
เสาดอม่อพื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4" - 5"
พื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คานรับพื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 5"
คงรับพื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 4"

ส่วนโครงสร้าง(โรงนาหลังเล็ก)

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาโค	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 5"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 5"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ข้อ + คั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" - 4"
อกไก่แป	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 3"
จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 3"
กลอน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 1 1/2" - 2"
สิ่งมุงหลังคา	คับจาก	
พื้นแคร่นอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คานแคร่นอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 4"
คง	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 4"

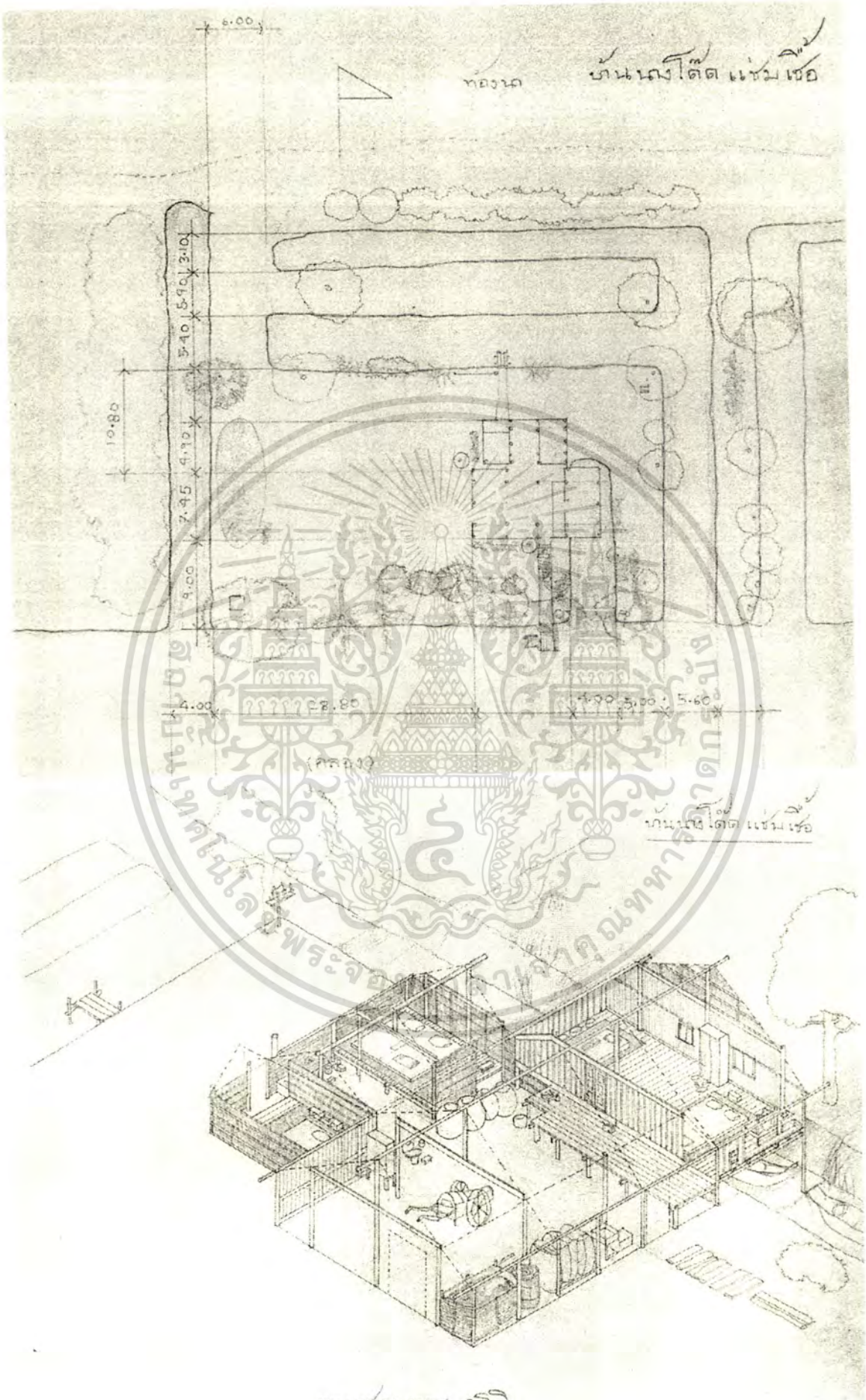
พื้นดินอัดแน่นทั้งโรงนาหลังใหญ่และโรงนาหลังเล็ก

ฝาโรงนาหลังใหญ่ฝาด้านทิศใต้ส่วนห้องเสาที่ 2-3-4 ฝาด้านห้องเสาที่ 1 เป็นบริเวณส่วนนอนฝาไม้เนื้อแข็ง 1 x 4 ติดทับแนวฝาด้านทิศตะวันออกฝาสังกะสี (เปลี่ยนจากวัสดุเดิม) ฝาไม้เนื้อแข็ง 2 x 4 ฝาด้านหน้าเรือนนอนฝาไม้เนื้อแข็งติดทับแนว 1 x 4 ฝาด้านทิศเหนือฝาสังกะสีฝาด้านทิศตะวันตกฝาสังกะสี

การเจาะช่องประตูหน้าต่าง

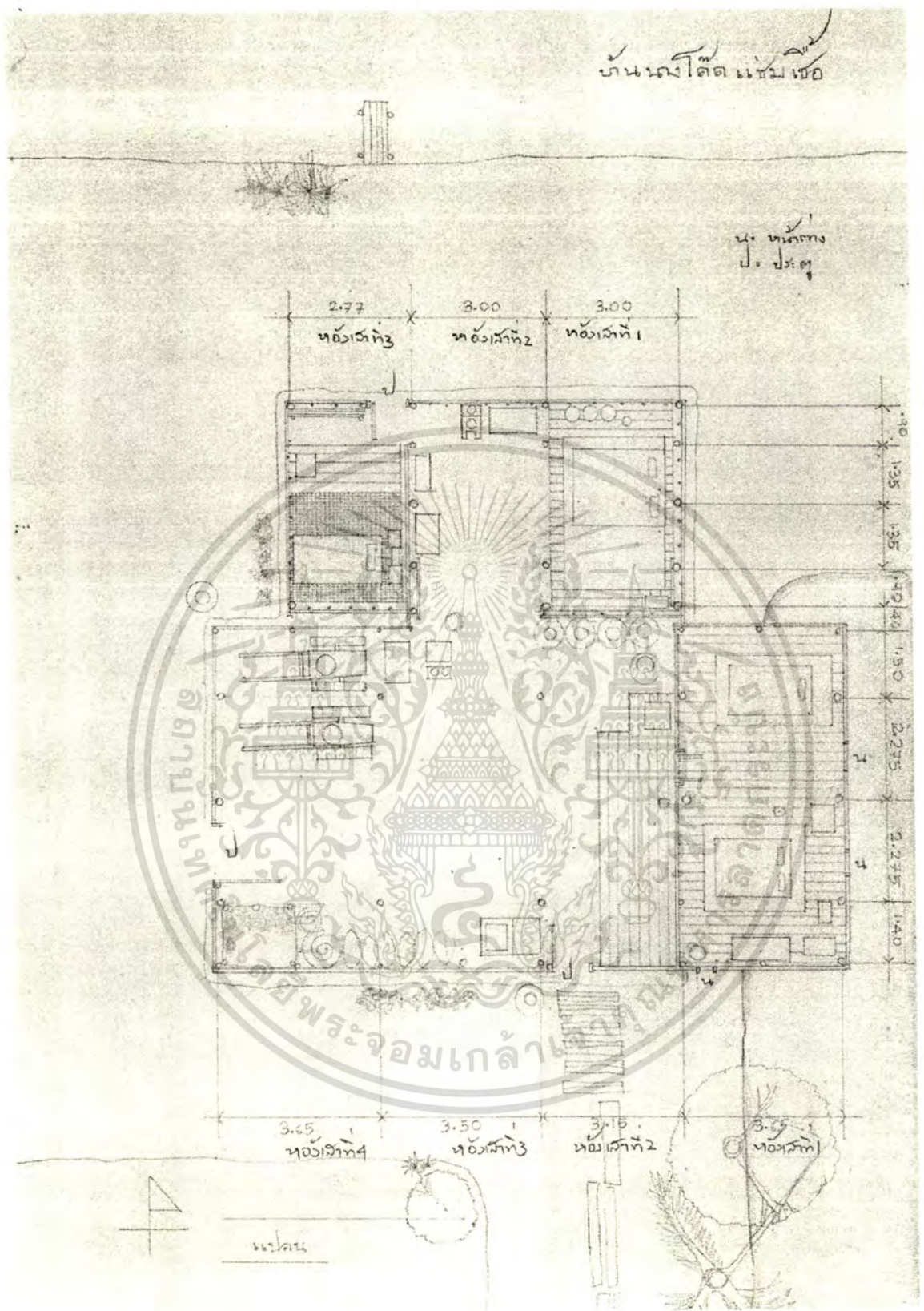
ดูจากแปลนภาพอาคาร 3 มิติและภาพการวิเคราะห์ส่วนผนัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำ 4-24 ใช้

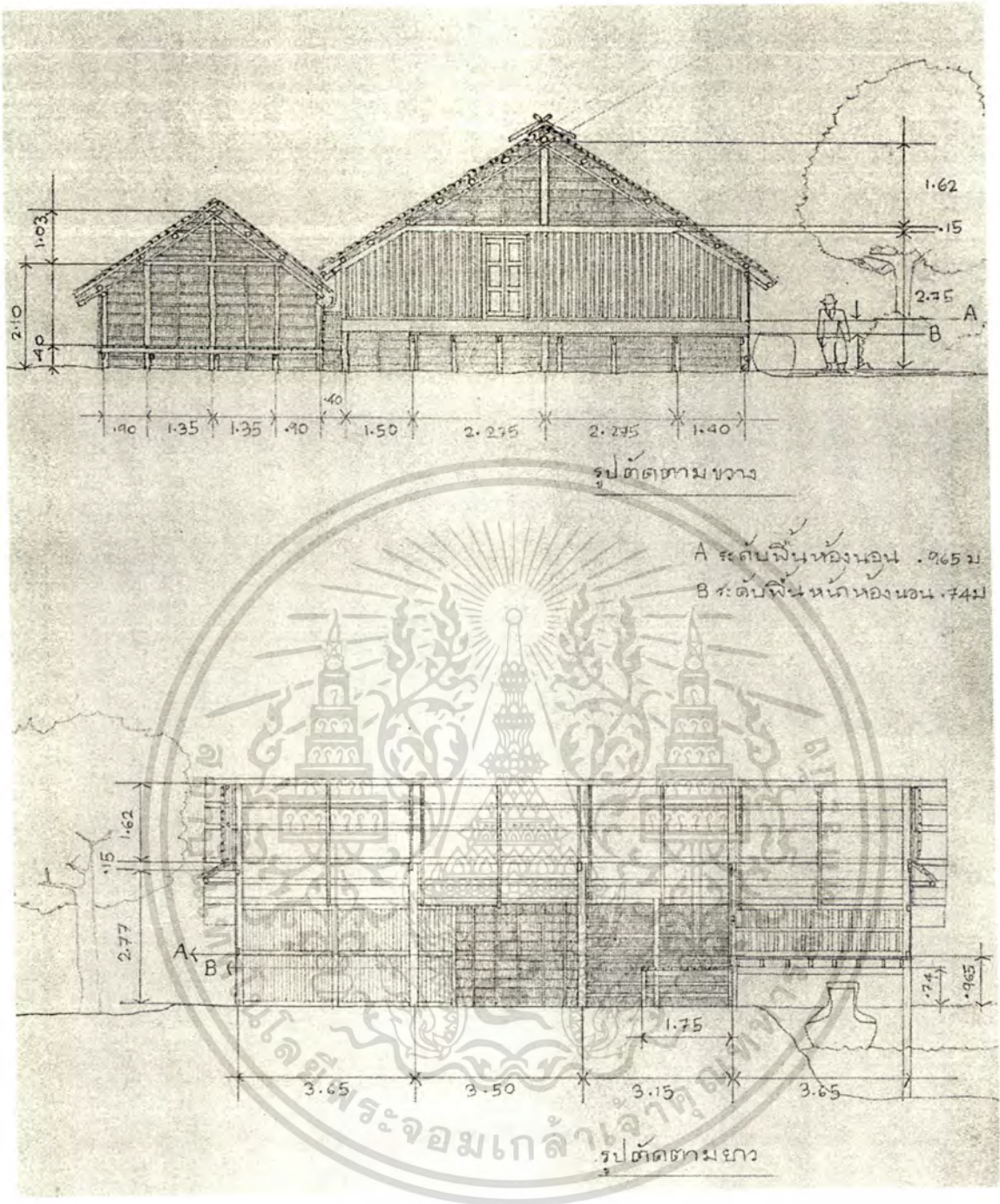

ภาพ: เลน ๓ มิติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไป 4-25

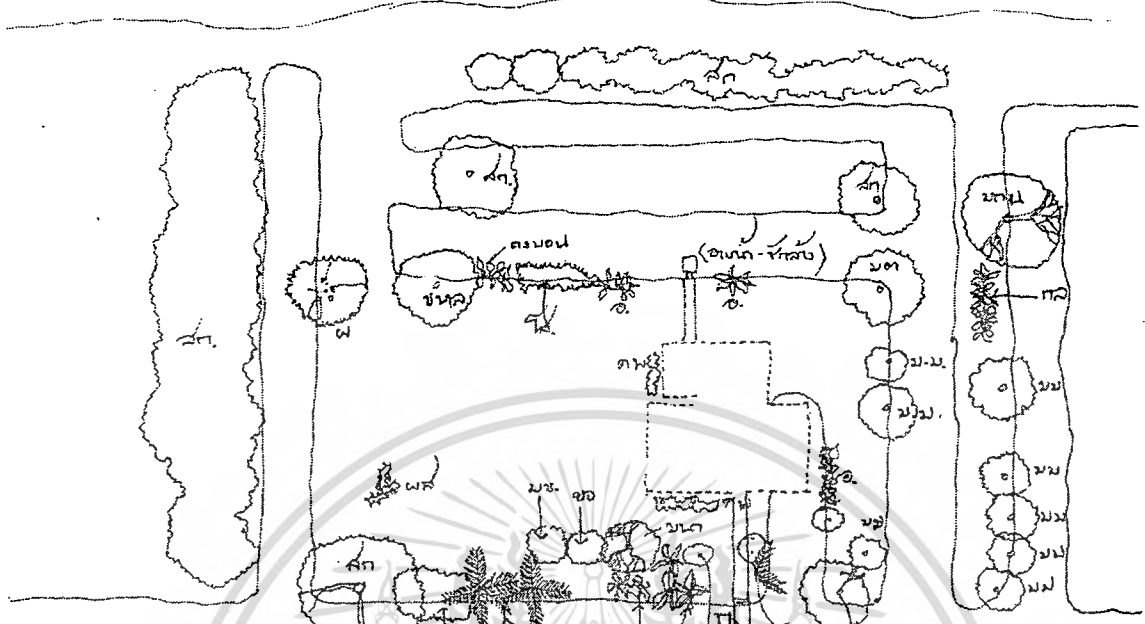

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ 4-26

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ 4-27

< วิเคราะห์ การใช้ที่ดิน บริเวณ บ้าน >

< แสดงพื้นที่ในรูป: ตารางต่างๆ >

- คอก = คอกไก่
- คอกหมู = คอกหมู
- คอกวัว = คอกวัว
- คอกปลา = คอกปลา
- คอก = คอกไก่
- คอกหมู = คอกหมู
- คอกวัว = คอกวัว
- คอกปลา = คอกปลา
- คอก = คอกไก่
- คอกหมู = คอกหมู
- คอกวัว = คอกวัว
- คอกปลา = คอกปลา

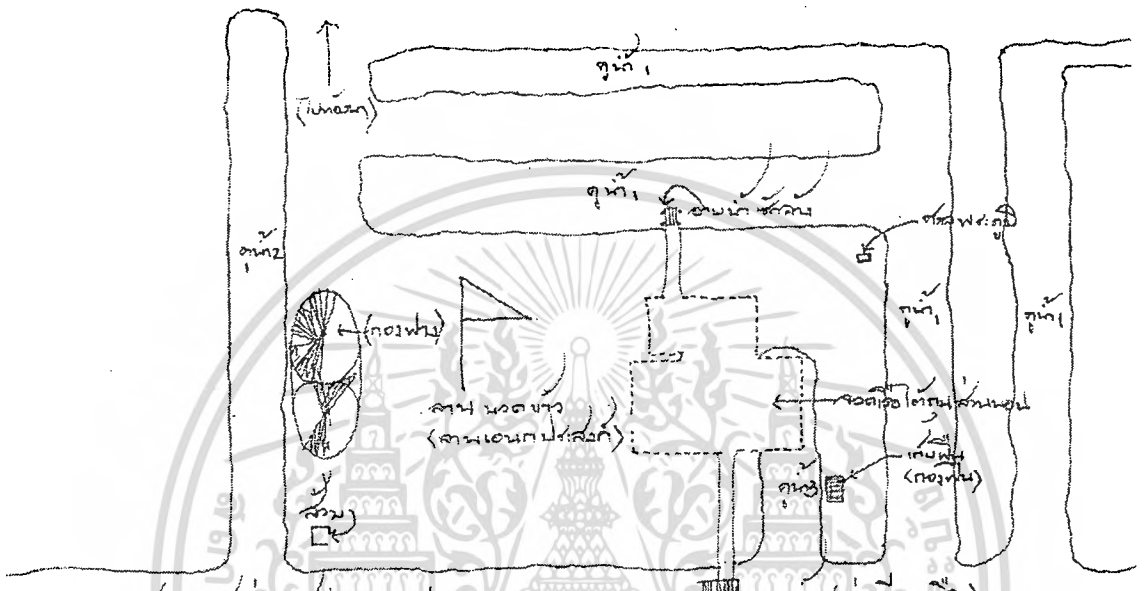
(บ้านแดงโตคนในเรือ)

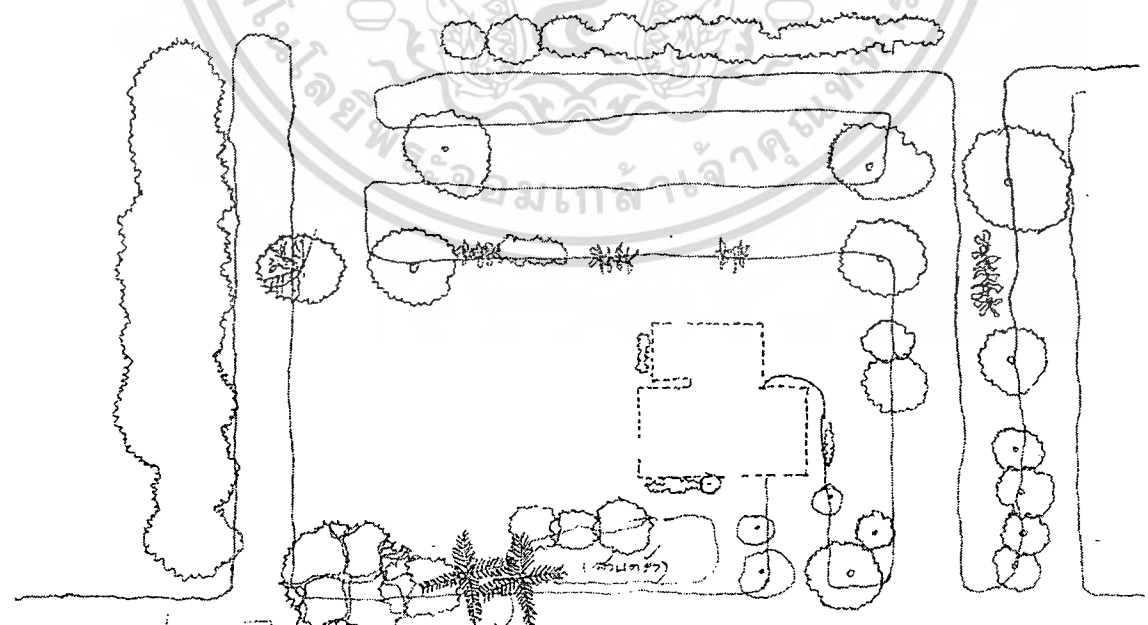
(บ้านทรงไทย ธรรมะ)

วิเคราะห์พื้นที่ที่ดินบริเวณบ้าน

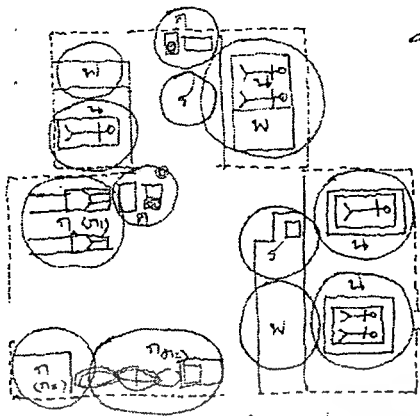
- จุดที่ 1 = จุดที่เก็บกักน้ำไว้ใช้สอย และ เพื่อใช้ดินทำรพท: ปกป้องไม่ย่นต้น
- จุดที่ 2 = จุดที่เก็บกักน้ำ และ เป็นตลิ่งน้ำ เขาค้ำพิณน้ำ โดย ตีระ: เขต ๖ ปากคบุรีวน
- จุดที่ 3 = จุดที่เชื่อมกับคลองเพื่อเก็บเรือ โดยในอาคาร โดยเดิมไว้ที่ (ทำฐาน ส่วนนอนพัก)

แสดง หน้า ที่ จุดที่ ประเวท ทาง และ ตำแหน่ง พื้น ที่ ที่ ไร่ สอย ใน บริเวณ (กลาง มอช) ที่ดินปลูกสวน

แสดง แนวไม้ กับ บริเวณสวนหน้าบ้าน

(บ้านหน้าวัด แจ่มใจ)

บริเวณที่ พื้นที่ใช้สอย พื้นที่โรงนาเลี้ยง พื้นที่เอนกประสงค์ และสวนยาง ทุเรียน พะ พัดลมหนึ่งเรือน ไร่หก

ร = ไร่ปรังคณาหาร

น = นอน

ท = ครัวปรังคณาหาร

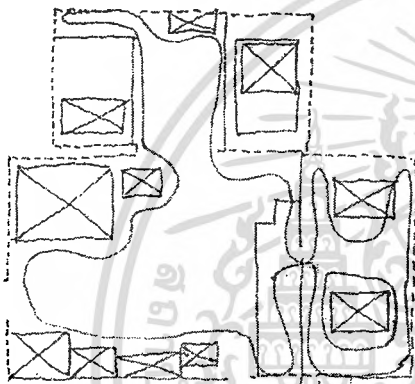
ก = เก็บของ

ก. เก็บของปรังคณาหารที่เก็บ เครื่องใช้ต่างๆ

กข เก็บข้าวเปลือก (โตยุดใส่แฉะ และคอกเลี้ยงขจรตัว)

(ช่วย: ปรังคณาหารเก็บของที่กักตุนไว้ไม่รับ)

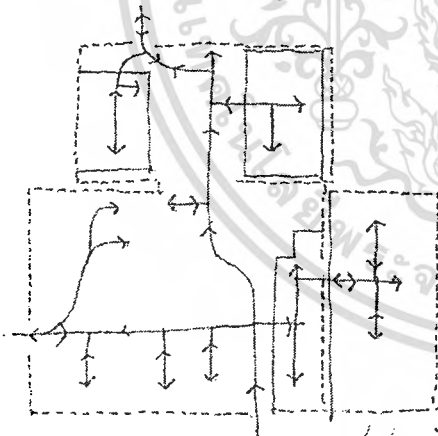
↑ (แสดง บริเวณพื้นที่ใช้สอย ภายในอาคาร)

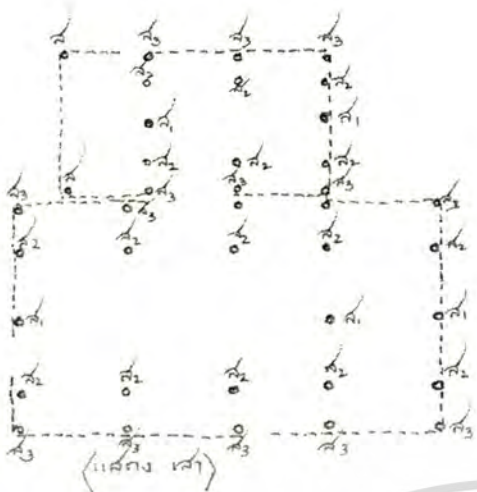
☒ = พื้นที่ใช้สอยขจร

= บริเวณที่ว่าง เอนกประสงค์ และเส้นทางสัญจร

↑ (แสดง เนื้อที่ไร่สองขจร และ บริเวณที่ว่าง เอนกประสงค์ และเส้นทางสัญจร)

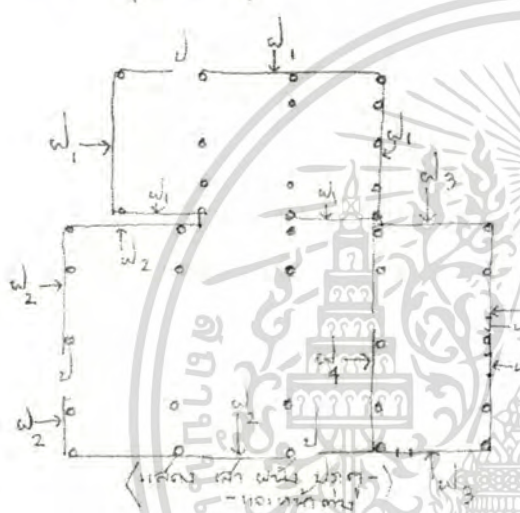
↑ (แสดง เส้นทางสัญจร ภายในอาคาร ไร่สองขจร)

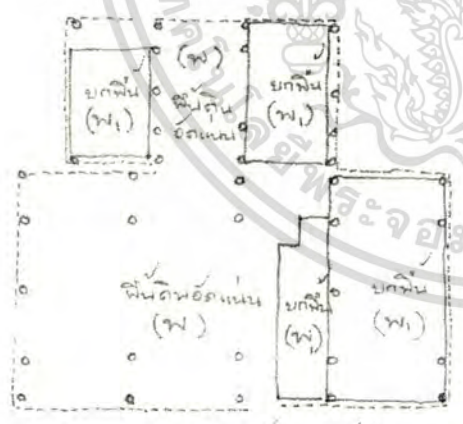
<แผนทางรอด หนีมือ>

วัตถุประสงค์ โครงสร้าง เสาค้ำ พื้น พื้นทอปใน และ พื้นในอาคารยกสูง

s₁ = เสาค้ำ, s₂ = เสาค้ำ, s₃ = เสาค้ำ
r = ฝ้ารับน้ำหนัก

f₁ = ฝ้าชั้นแรก
f₂ = ฝ้าชั้นสอง
f₃ = ฝ้าไม่เอียง แข็ง ตัดตั้ง
f₄ = ฝ้าไม่เอียง แข็ง ตัดตั้ง แนวตามตึก
f₅ = ฝ้าไม่เอียง แนวตามตึก

f₆ = พื้นดินทอปแนว (ตึกแนว)
f₇ = พื้นในอาคาร ยกสูง มีเสาค้ำรองรับ
ทอปแนว และ พื้นไม่ยก: ทน

<แปลค่า พื้น และ พื้นที่ยกจากพื้นดิน>

บ้านหลังที่ 2 บ้านเลขที่ 33 หมู่ 6 แขวง(ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของบ้านนายประยูร คุณหอม (รื้อแล้วหลังจากออกสำรวจภาคสนามไม่นาน)

บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งเหนือของคลองมอญชิดกับคลอง

ขนาดบริเวณบ้านโดยประมาณ 28.00 เมตร x 26.00 เมตร ลักษณะพื้นที่ที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าเกือบจะเป็น สี่เหลี่ยมจัตุรัสด้านกว้างขนานกับลำคลอง

ขนาดคาน้ำและคันดินรวมถึงตำแหน่งอาคารและส่วนใช้สอยต่างๆ และพื้นที่ไม้ภายในบริเวณบ้านดู จากภาพผังบริเวณและภาพวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้

ลักษณะเรือนเป็นโรงนาเดี่ยว วางแนวแกนไปตามทิศตะวันออก ตะวันตก หรือวางแกนเรือนไป ตามตะวัน

ความยาวของโรงนา ขนาด 2 ห้อง เสา (2 BAYS) ยาวทั้งหมด 6.80 เมตร

ความกว้างของโรงนา กว้าง 4.66 เมตร

ห้องเสาแรก เป็นบริเวณนอนยกพื้นสูงจากพื้นดินอัดแน่น

ห้องเสาที่ 2 ครึ่งของห้องเสาส่วนที่ติดกับบริเวณนอนเป็นแคร่สูงใช้เป็นที่นอนนั่งเล่นพักผ่อน รับประทานอาหารคร่าวอยู่ด้านสุดผนังของห้องเสาแรกทิศเหนือ (ดูรายละเอียดจากแปลน)

การใช้เนื้อที่ภายในอาคารการจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้ไม้สอยดูจากภาพแปลนและภาพอาคาร 3 มิติ ความสูงของอาคารดูจากภาพรูปตัดวัสดุก่อสร้าง

วัสดุก่อสร้าง

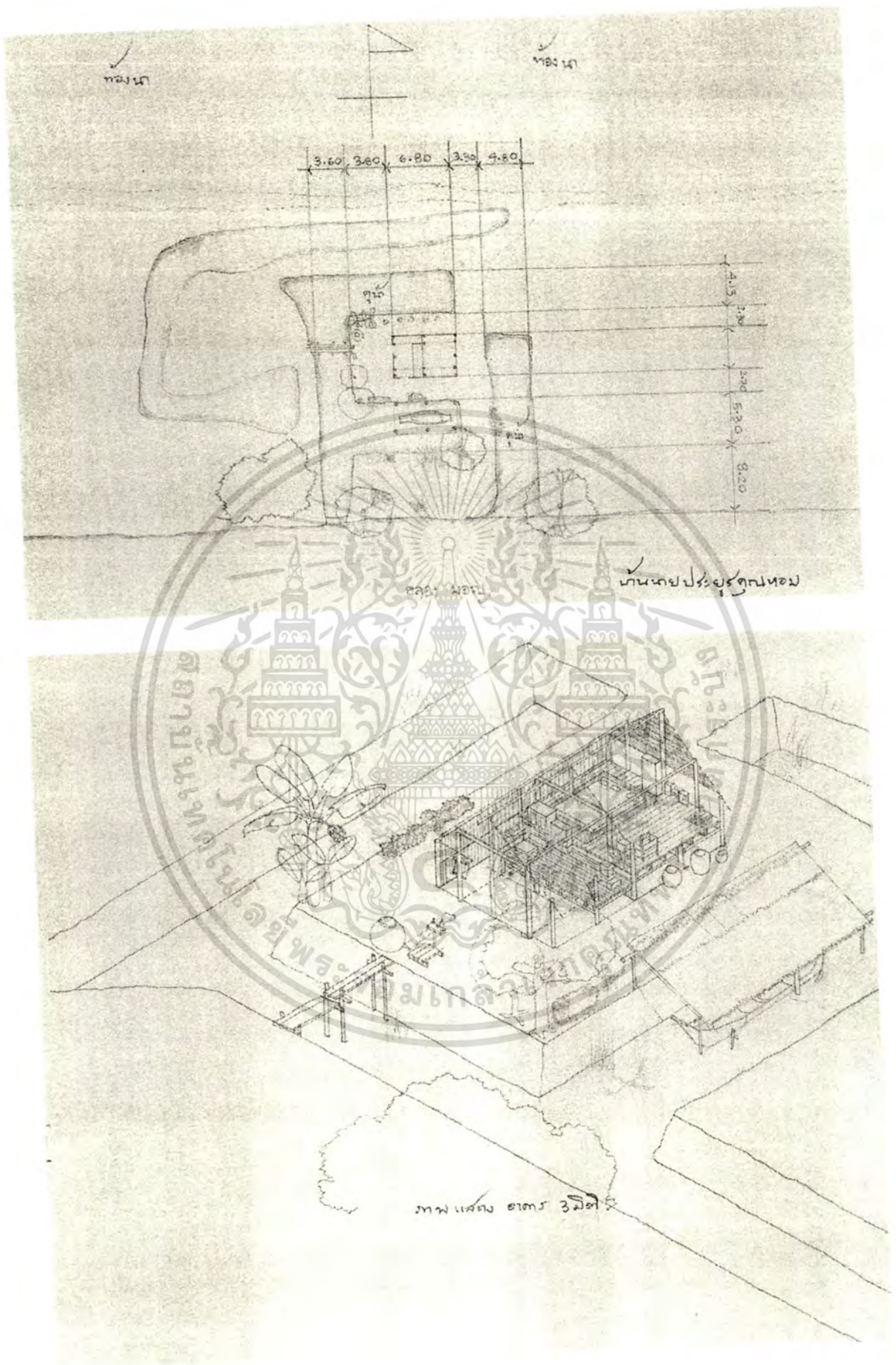
ส่วนโครงสร้าง

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 5"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 5"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ซื่อ	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
ค้ำ	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
อกไก่แป	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 3"
จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 3"
กลอน	ไม้ไผ่ (ไม้รวก)	เส้นผ่าศูนย์กลาง 1 1/2" - 2"
สิ่งมุงหลังคา	คับจาก	
พื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
ดงรับพื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 3"
คานรับพื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"
พื้นแคร่ส่วนบริเวณนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
ดงรับพื้นแคร่นอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" - 4"
คานรับดงพื้นแคร่นอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" - 3"

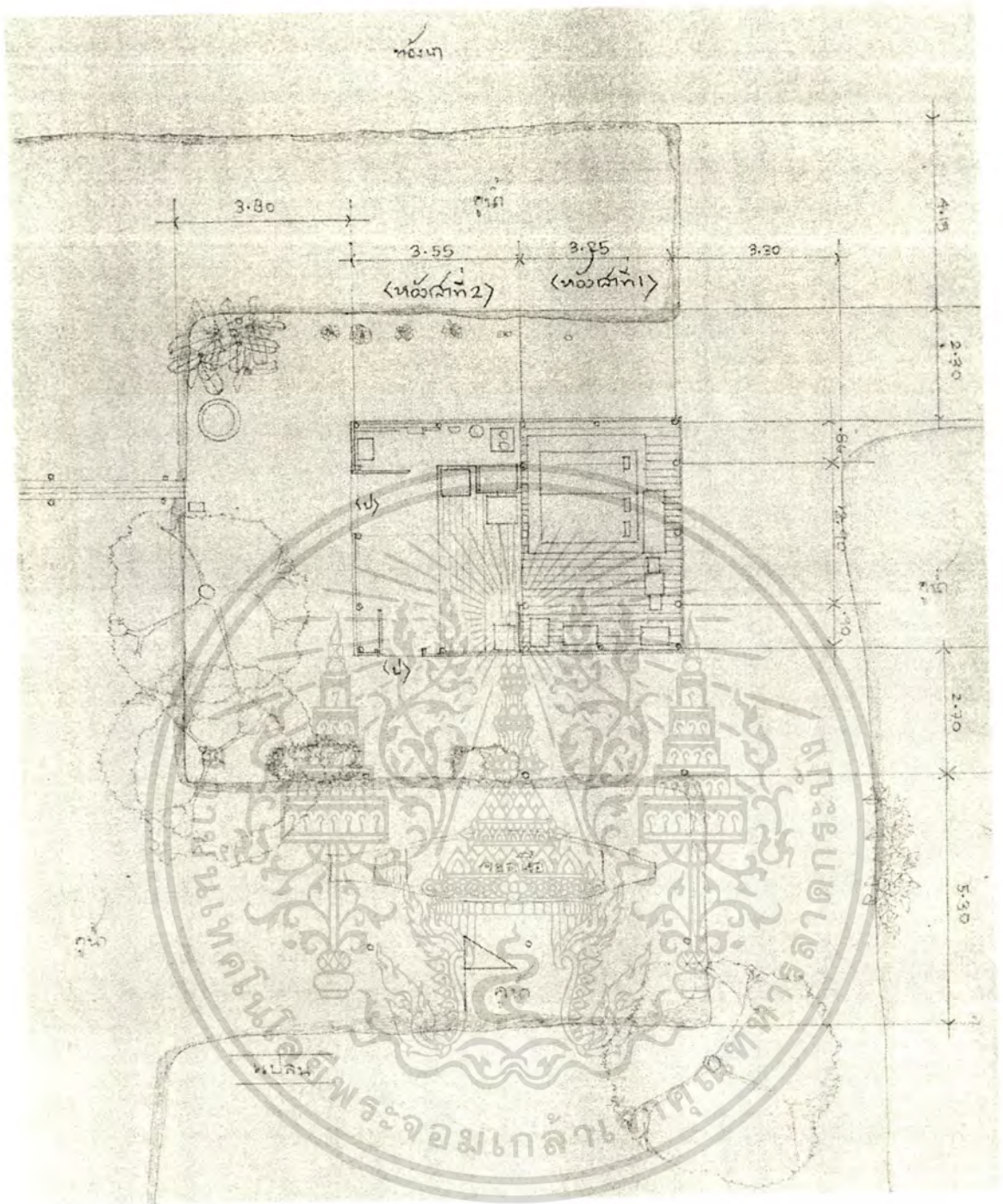
พื้นที่ทั่วไปเป็นดินอัดแน่นสูงกว่าพื้นภายนอกอาคาร 10 เซนติเมตร ฝาผนังทั้งหมดเป็นฝาสังกะสี ประตูกรอบโครงเป็นไม้เนื้อแข็งฝาประตูสังกะสี

การเจาะช่องประตูหน้าต่าง ดูจากแปลนภาพอาคาร 3 มิติ และภาพการวิเคราะห์ส่วนผนัง

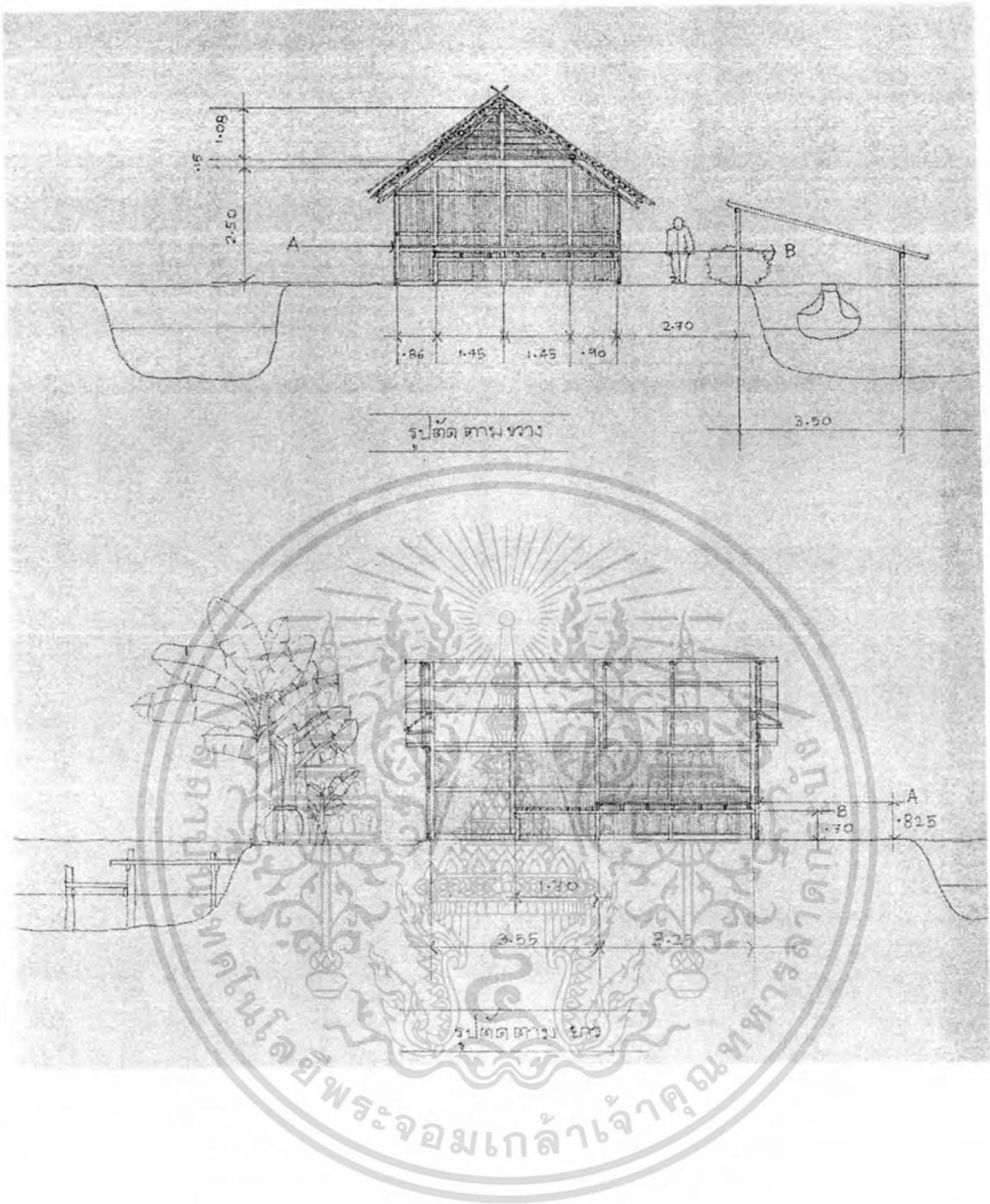
บ้านหลังนี้เจ้าของบ้านเลิกทำมาแล้วแต่มีอาชีพรับจ้างบริเวณบ้านจึงมีพื้นที่ไม่กว้างขวาง ไม่มีลาน กว้างสำหรับนวดตากข้าว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ 4-34

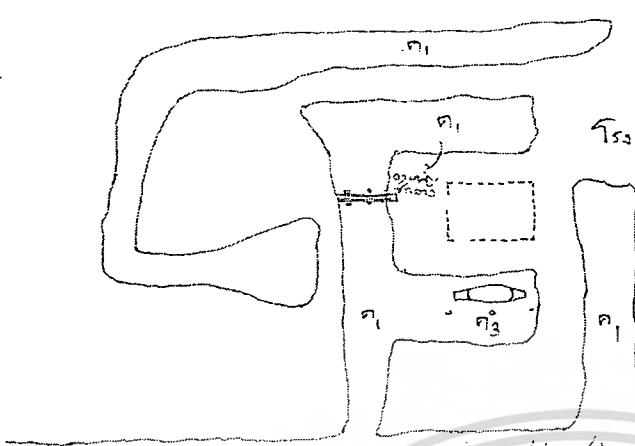

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ 4-35

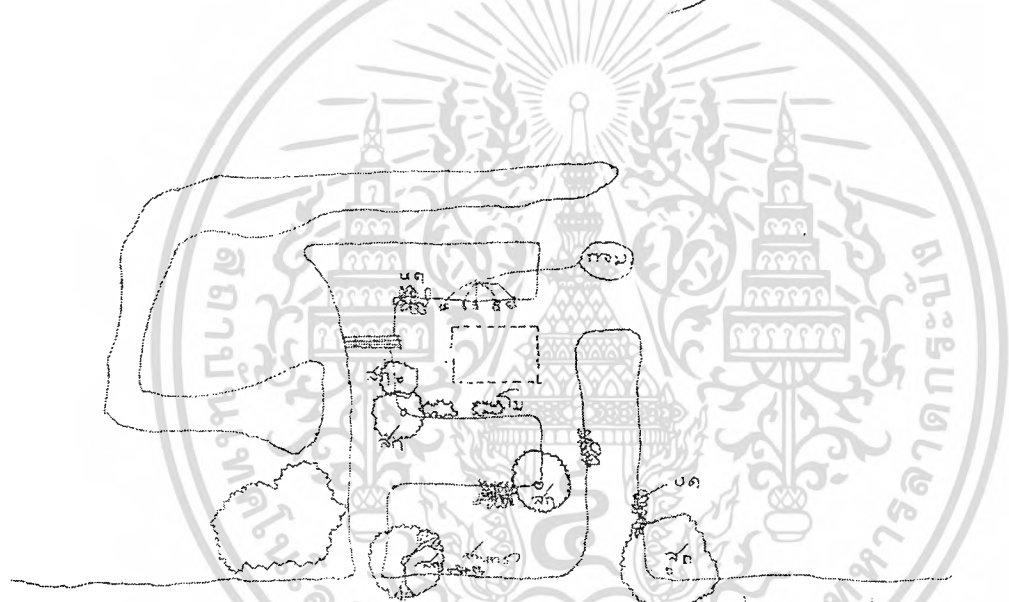
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไป 4-36

(แบบเคยปรุยุครุทกหอม)
 วิหาร: หักรั้วที่ถนนบริเวณถนน

ค.๑ = ศาลาเก็บกักน้ำไว้สำรองและเพื่อใช้
 ในการเพาะปลูกไม้ยืนต้น
 ค.๓ = ศาลาเชื่อมกับศาลาย เพื่อเก็บเรือภายใน
 โรงเก็บเรือ และ เก็บกักน้ำ

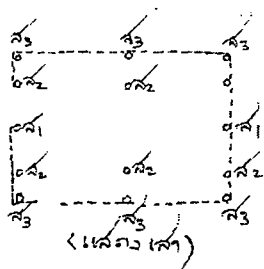
แสดงแนวรั้วที่ถูกรื้อถอน และตำแหน่งพื้นที่ใช้สอยในบริเวณที่ดิน

แสดงแนวรั้วเดิมบริเวณลานหน้า และพื้นที่ในประตอมหาญ
 ศาลา = ศาลาเก็บน้ำ
 บ่อ = บ่อเก็บน้ำ
 โถง = โถง

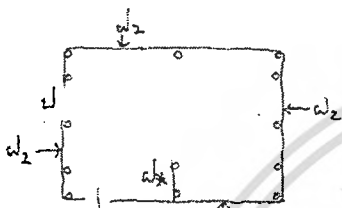
งาน นาย ประยงค์ ตันหอม

วิเคราะห์ โครงสร้างเสา ผนัง พื้นทึบและพื้นที่กันชนยกสูง

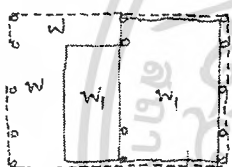
s_1 = เสาใต้ s_2 = เสาชาย s_3 = เสาค้ำ

(แสดง เสา)

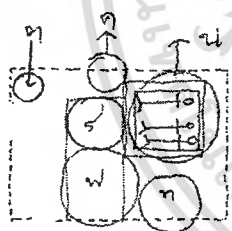
p_2 = ฝายผนัง สังกะสี p = ประตู

(แสดง เสา ผนัง ประตู หน้าต่าง)

W = พื้นคานทึบ เหนือ P_1 = พื้น ในกรณียกสูง ชั้นล่างคานทึบ
รับ คาน ตง พื้น

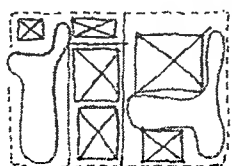
(แสดง เสา พื้น และพื้นที่ยกสูงคานคาน)

วิเคราะห์ พื้นทึบ ใสรอย พื้นทึบ ใสรอย พื้นทึบ ใสรอย พื้นทึบ ใสรอย
และ เส้นทางสัญจร

$พ$ = พื้นคานค้ำ $ร$ = รั้ว ประตู หน้าต่าง $น$ = หนอง
 $ค$ = ครัว $บ$ = บ้าน (เช่น ๓)

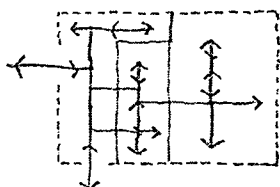
(แสดง พื้นที่ใสรอยคานคานค้ำ)

\boxtimes = พื้นที่ใสรอยคานค้ำ

\boxplus = บริเวณที่วาง เอนกประตู หน้าต่าง และ เส้นทางสัญจร

(แสดง พื้นที่ใสรอยคานค้ำ และ บริเวณที่วาง เอนกประตู หน้าต่าง และ เส้นทางสัญจร)

(แสดง เส้นทางสัญจรภายในอาคาร สู่บริเวณใสรอย)

บ้านหลังที่ 3 บ้านเลขที่ 34 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของบ้าน นางเพ็ญ เอี่ยมรอด
 บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งของคลองมอญตั้งชิดกับคลองขนาดบริเวณ โดยประมาณ 75.00 เมตร x 56.00
 เมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าวางด้านยาวขนานกับลำคลอง

ขนาดคูน้ำคันดิน รวมถึงตำแหน่งอาคารบริเวณใช้สอยต่างๆ และพันธุ์ไม้ภายในบริเวณบ้านดูจาก
 ภาพผังบริเวณและภาพการวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้

ลักษณะเรือนเป็นโรงแฝด วางแกนไปตามแนวตะวันออกตะวันตก

ความยาวของโรงนาหลังได้ขนาด 4 ห้องเสา (4 BAYS) รวมความยาวทั้งหมด 14.00 เมตร กว้าง
 7.75 เมตร

ความยาวของโรงนาหลังเหนือขนาด 4 ห้องเสา (4 BAYS) ห้องเสาอยู่ในแนวเดียวกันและวางระยะ
 เท่ากันกับโรงนาหลังใต้ความยาวเท่ากันคือ 14.00 เมตร กว้าง 7.70 เมตร

ระยะห่างระหว่างโรงนาหลังใต้และหลังเหนือ 0.90 เมตร

โรงนาหลังใต้เป็นที่อาศัยของนางเพ็ญ เอี่ยมรอด หลานสาวและญาติทางสามีซึ่งเป็นชายห้องเสา
 แรกเป็นส่วนห้องนอนห้องเสาที่ 2 หน้าห้องนอนเป็นแคร่ไม้เนื้อแข็งเป็นพื้นที่นอนกระสังค์ ห้องเสาที่ 3
 เป็นบริเวณ โลงพื้นดินอัดแน่นห้องเสาที่ 4 มุมด้านตะวันตกเป็นแคร่ไม้เป็นส่วนนอนของญาติที่เป็นชาย

โรงนาหลังเหนือเป็นที่อาศัยของครอบครัวของลูกชายนางเพ็ญ ประกอบด้วยลูกชายนางเพ็ญ ภรรยา
 และลูก รวมสามคน โดยห้องเสาแรกเป็นห้องนอนบริเวณที่เหลือจากห้องนอนเป็นบริเวณนอนกระสังค์ครัว
 เก็บของเก็บข้าวเปลือกเก็บอุปกรณ์ทำนา (ดูรายละเอียดจากแปลนและภาพ 3 มิติ)

ความสูงดูจากภาพรูปตัด

วัสดุก่อสร้าง

ส่วนโครงสร้าง โรงนาหลังใต้

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งเหลี่ยม	6" x 6"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ข้อ อะเส	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"
คั้ง + จันทัน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 6"
กลอน	ไม้เนื้อแข็ง	1/2" x 2"
อกไก่	ไม้เนื้อแข็ง	4" x 4"
ตั้งมุงหลังคา	คับจาก	
พื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คาง ครอบพื้นแคร่	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"
เสาค่อมอพื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 5"
พื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คาน คาง ครอบพื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"
เสาค่อมอรับพื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 5"

ส่วนโครงสร้าง โรงนาหลังเหนือ

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ซื่อ	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" - 8"
อะเส	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" - 6"
คั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" - 6"
แป	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" - 4"
จันทัน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" - 5"
กลอน	ไม้เนื้อแข็ง	1/2" - 2"
ตั้งมุงหลังคา	คับจาก	
พื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คาน ตงรับพื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"

พื้นของ โรงนาทั้ง 2 หลัง ยกเว้นห้องนอนและแคร่แล้วเป็นพื้นดินอัดแน่นสูงจากระดับดินภายนอกอาคาร 10 เซนติเมตร

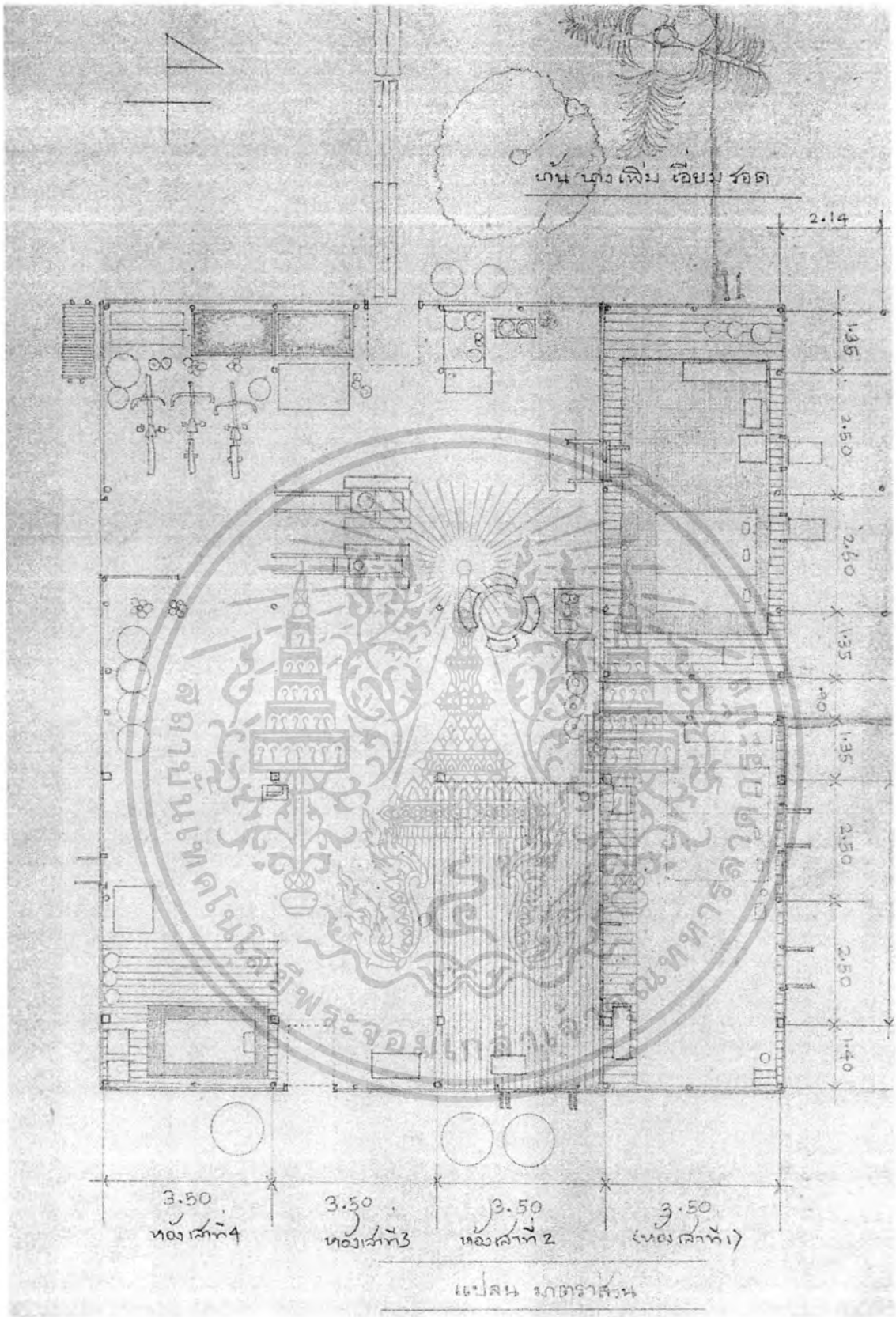
ฝาโรงนาส่วนใหญ่เป็นสังกะสียกเว้นเรือนนอนของโรงนาทั้งสองเป็นฝาไม้เนื้อแข็งตีตั้ง 3 ด้าน ฝาส่วนด้านในของโรงนาหลังใต้เป็นฝาไม้ลักษณะเป็นประตูตีเกร็ด ส่วนฝาด้านในของเรือนโรงนาหลังเหนือเป็นฝาไม้เนื้อแข็งทับแนวตามคั้ง

การเจาะช่องประตูหน้าต่าง ดูจากแปลนและภาพ 3 มิติ รวมถึงภาพการวิเคราะห์ผนัง

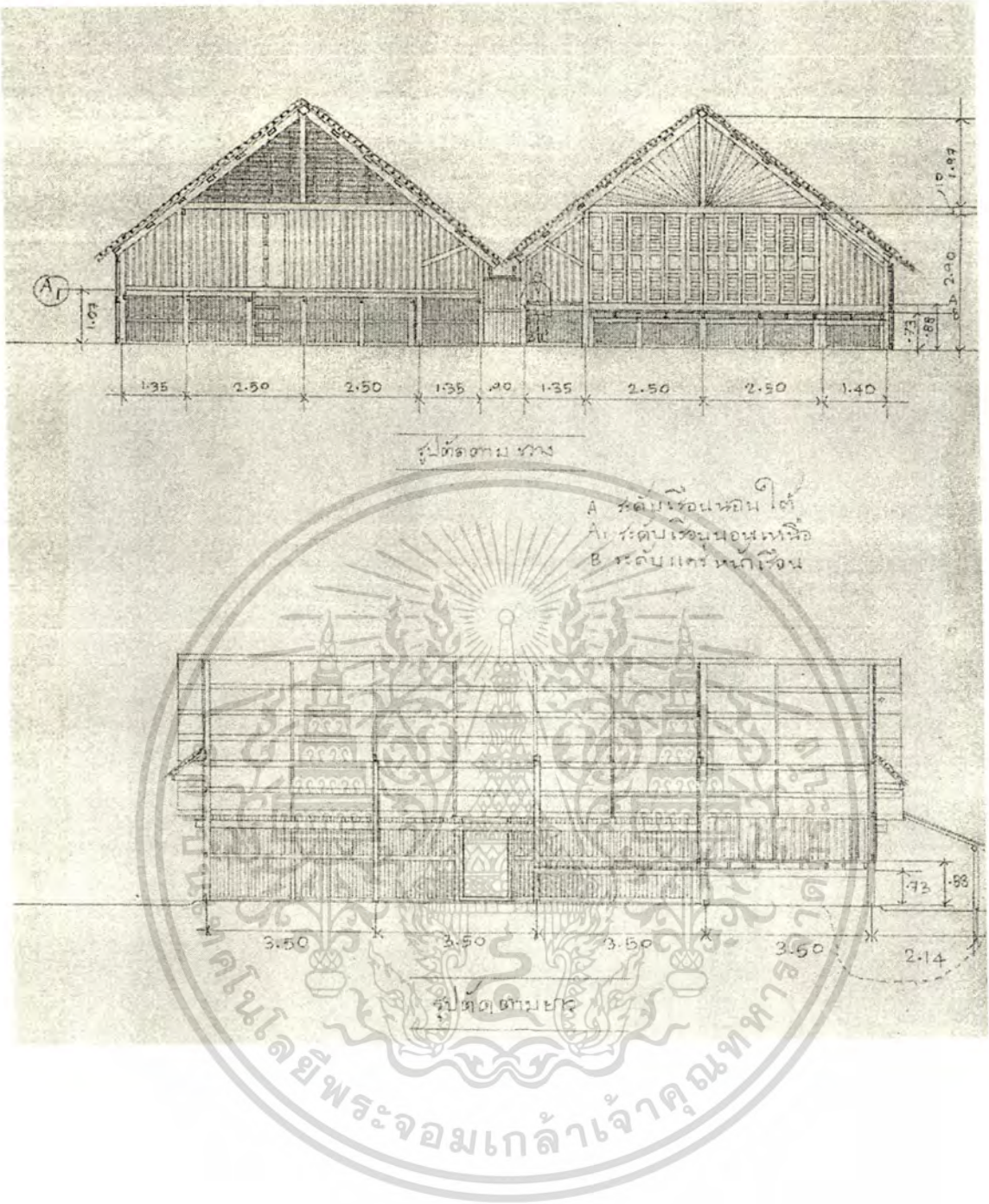
ลักษณะพิเศษของประตูคือ เรือนโรงนาหลังใต้ส่วนห้องนอนผนังกั้นด้านภายในทั้งหมดระหว่างห้องกับบริเวณแคร่พักผ่อนเป็นประตูเทียมเปิดโล่ง ได้ตลอดแต่ในเวลาปกติจะปิดเฉพาะช่องพอเข้าไปได้เพียง 2 บานเท่านั้นหน้าต่างของห้องนอนด้านตะวันออกเป็นหน้าต่างไม้เนื้อแข็งบานเปิด

ประตูของห้องนอนโรงนาหลังเหนือลักษณะประตูเป็นประตูไม้แผ่นใหญ่คู่มิใช่บานพับแต่บานประตูเองส่วนบานล่างเป็นบานเดี่ยวแบบประตูบานไทยโบราณ

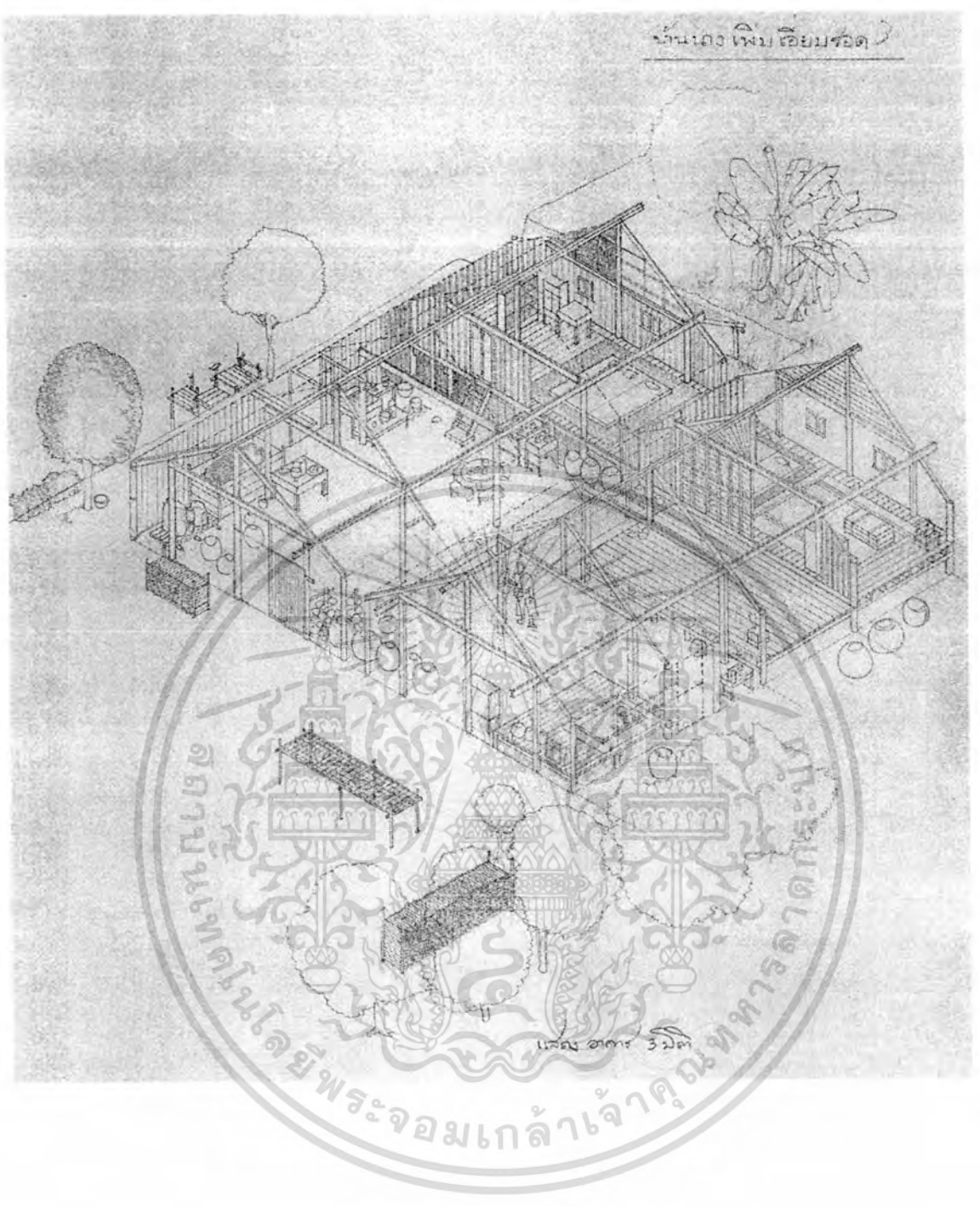
โรงนาแฝดหลังนี้ลักษณะต่างจากโรงนาอื่นๆ คือ โครงสร้างหลังคาทั้งหมดเป็นไม้เนื้อแข็งระบบแบบเรือนไม้จริงแม้จะมุงด้วยจากก็ตาม กลอนก็เป็นแบบเรือนไม้จริง คือ กลอนเจาะรูเพื่อให้สายรอกผูกต้นจากหลังคาเป็นโรงนาของผู้มีฐานะพบเคียวเท่านั้น

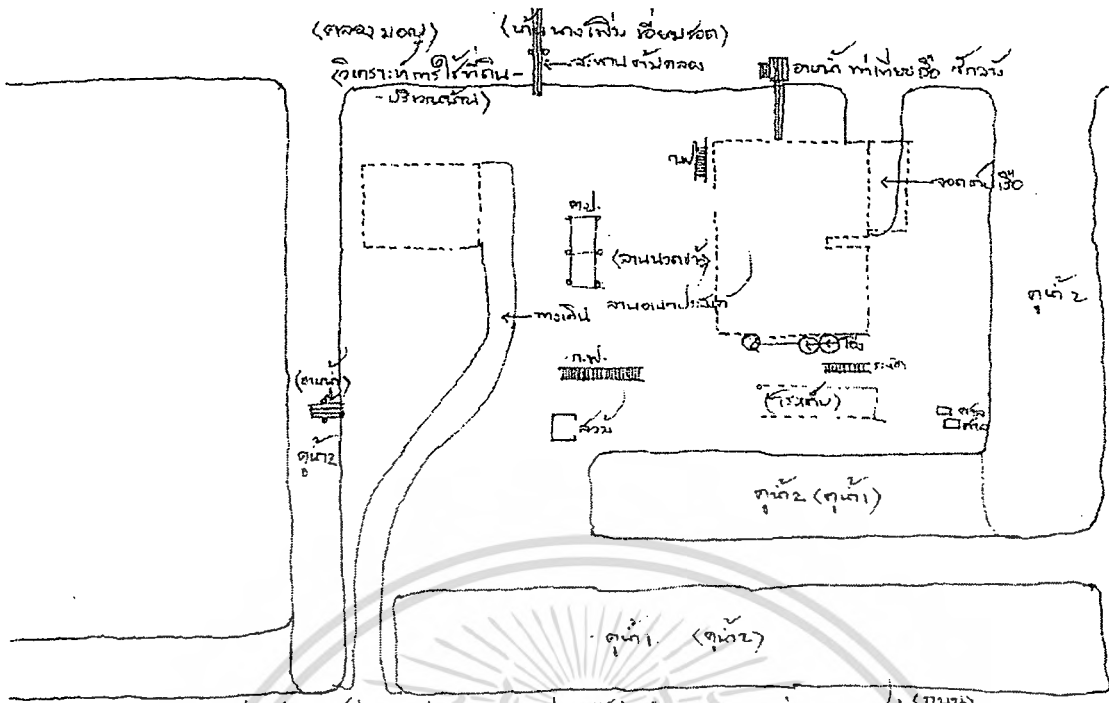
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ 4-44

(แสดง จุดปลูกประเภต่างๆ และตำแหน่งพื้นที่ที่จัดอยู่ในบริเวณที่ดินปลูกแทน) (ถนน)

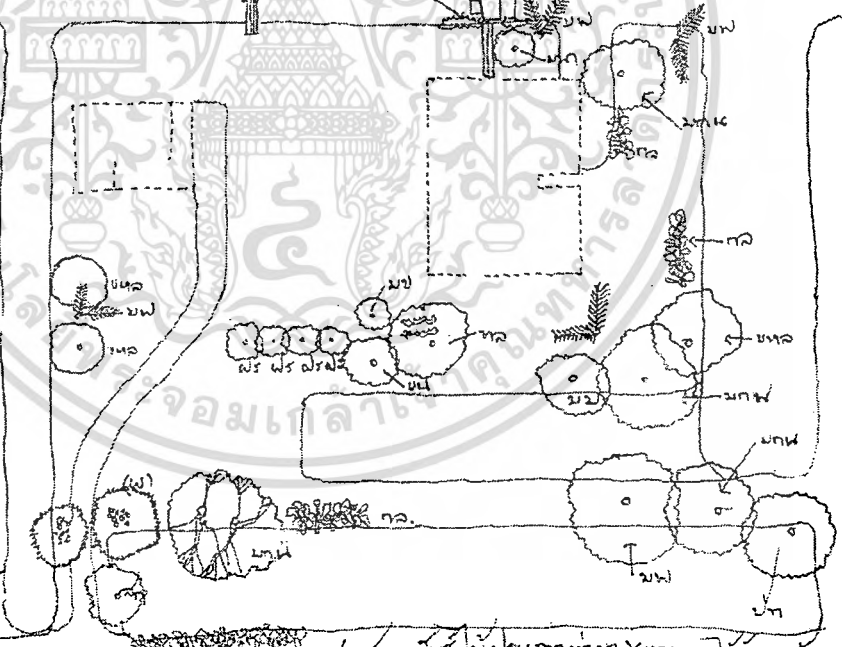
ตึก 2 : ตกแบบตึก 1 แต่เป็นตึกสูง 3 ชั้น พื้นผิวโดยคิดตั้งบนดินหรือเชิงลาดชัน 2 ชั้น ตก
 ปิดผนังติดกับตึก 1 ด้าน ต้นๆ จะปลูกข้าวแดง ท่อสังกะสี ขวางถนน ไปสู่ ท่อ

ตึก 1 : ตกแบบตึก 1 ไร่ ไร่ ไร่

ตึก 3 : ตกแบบตึก 1

โรงรถ : โรงรถแบบครึ่งปูนครึ่งไม้ ตกแบบตึก 1

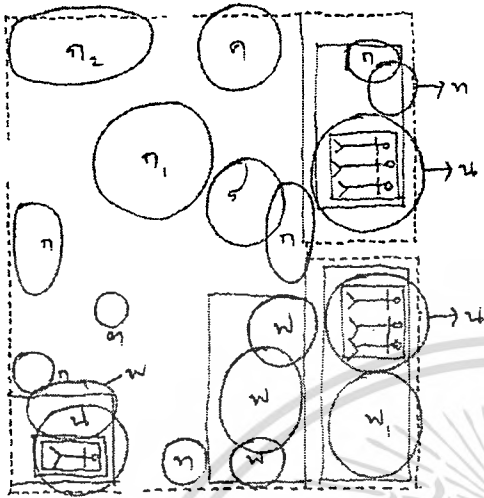
- ส.ค. = ส.ค.ก.
- น.ค. = น.ค.ก.
- พ.ค. = พ.ค.ก.
- ก.ค. = ก.ค.ก.
- ม.ค. = ม.ค.ก.
- ม.ค.ค. = ม.ค.ค.ก.
- พ.ค.ค. = พ.ค.ค.ก.
- น.ค.ค. = น.ค.ค.ก.
- ท.ค. = ท.ค.ก.
- ม.ค.ค.ค. = ม.ค.ค.ค.ก.
- ป.ค.ค.ค. = ป.ค.ค.ค.ก.
- ม.ค.ค.ค.ค. = ม.ค.ค.ค.ค.ก.
- พ.ค.ค.ค.ค. = พ.ค.ค.ค.ค.ก.
- น.ค.ค.ค.ค. = น.ค.ค.ค.ค.ก.
- ท.ค.ค.ค.ค. = ท.ค.ค.ค.ค.ก.
- ม.ค.ค.ค.ค.ค. = ม.ค.ค.ค.ค.ค.ก.
- พ.ค.ค.ค.ค.ค. = พ.ค.ค.ค.ค.ค.ก.
- น.ค.ค.ค.ค.ค.ค. = น.ค.ค.ค.ค.ค.ค.ก.

(แสดง พื้นที่ปลูกประเภต่างๆ และตำแหน่งที่ดินปลูกแทน)

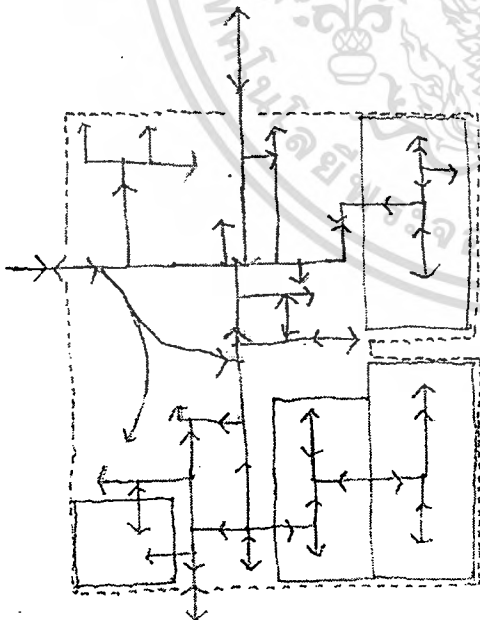
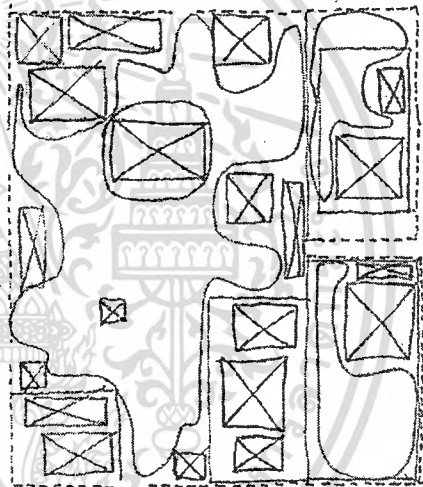
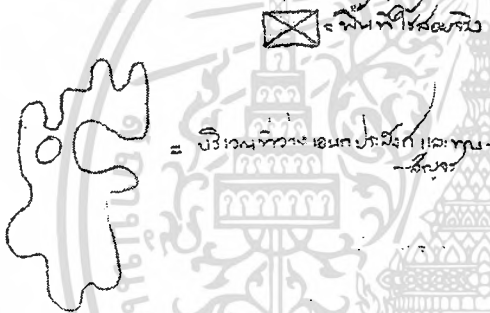
(แสดง บริเวณพื้นที่ใช้สอยอาคาร)

(แบบร่างเพิ่มเติม เชื่อมต่อกัน)
 วิเคราะห์ พื้นที่ใช้สอย พื้นที่โถงทางเดิน พื้นที่เอกรั้วผนัง และเขตทางสัญจร

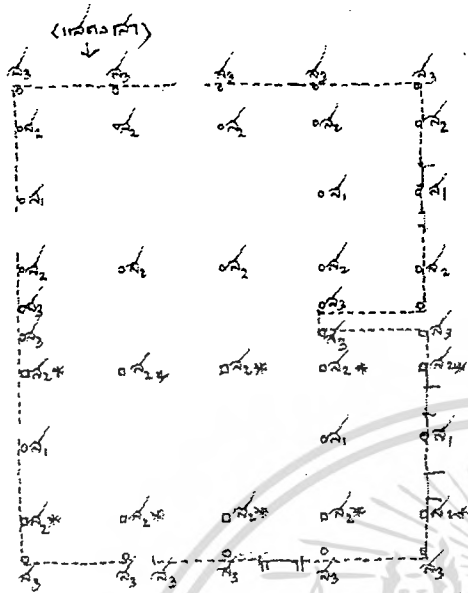
P = พื้นที่ถนนรับแขก P₁ = พื้นที่สวน
 R = รั้วประตอกองอาหาร น = ผนัง ต = ตระกูลของตึก
 K = เกยของ K₁ = เกยของผนังหน้า K₂ = เกยของผนังตึก
 T = ทิวทัศน์ ต = เสาตัว

(แสดง พื้นที่โถงทางเดิน และ บริเวณทางเชื่อมประตูรั้ว และเขตทางสัญจร)

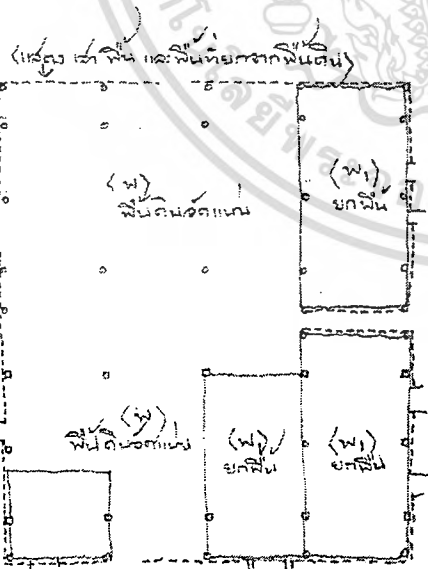
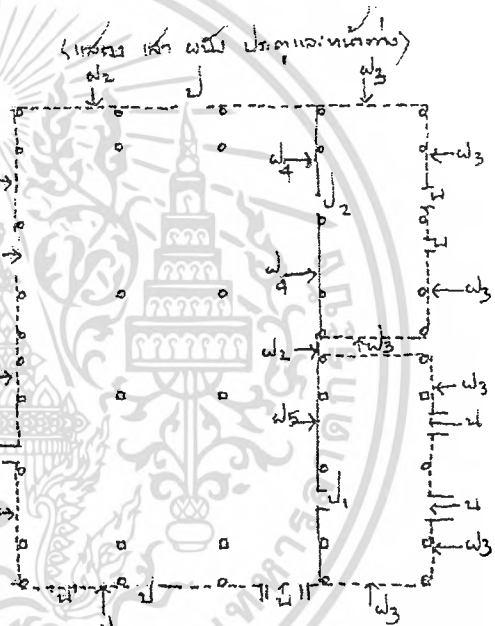
(แสดง เส้นทางสัญจรภายในอาคารสู่บริเวณโถง)

(บ้านหญิงเพ็ญ ร้อยฝกต)
 วิเคราะห์ โครงสร้าง ผนัง พื้นภายใน เสา พื้น ในอาคารนี้ - บดขยี้

ส₁ = เสาใต้ ส₂ = เสาคอก ส₃ = เสาแฉ่ง
 ส_{2*} = เสารวม หน้าตัดสี่เหลี่ยม

ฝ₂ = ฝ้าสังกะสี ฝ₃ = ฝ้าไม้เนื้อแข็งต่าง
 ฝ₄ = ฝ้าไม้เนื้อแข็งสีชมพู ฝ้าไม้เนื้อ
 ฝ₅ = ฝ้าประเภทบานพับไม้สักตอนผนัง
 ป₁ = ประตูไม้สักบานพับ
 ป₂ = ประตู ป₃ = ประตูไม้กระดานพื้นไม้
 ผนังไม้กระดานทาสีในทาสี
 น₁ = ทรายถม

ฝ = ผนังทาสี (ฉาบ)
 ฝ₁ = ผนังไม้กระดานทาสีสีตอนระดับ ตาน
 ตว, ฝ้าพื้น ไม้กระดาน

บ้านหลังที่ 4 บ้านเลขที่ 58 หมู่ 6 (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของบ้าน นายสุเทพ คุณหอม
บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งใต้ของคลองมอญชิดกับคลองมอญ
ขนาดบริเวณบ้านโดยประมาณ 56.00 เมตร x 90.00 เมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าวางด้าน
กว้างขนานกับลำคลอง

ขนาดคาน้ำและคันดินรวมถึงตำแหน่งอาคารบริเวณพื้นที่ใช้สอยต่างๆ รวมถึงพันธุ์ไม้ภายในบริเวณ
บ้านดูจากภาพผังบริเวณและภาพการวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้

ลักษณะเรือนเป็น โรงนาแฝควางแกนปามแนวตะวันออกตะวันตก

ความยาวของโรงนาหลังใต้ (โรงนาหลังใหญ่) ขนาด 4 ห้องเสา (4 BAYS) รวมความยาวทั้งหมด
12.55 เมตร กว้าง 7.05 เมตร

ความยาวของโรงนาหลังเหนือ (โรงนาหลังเล็ก) เป็น โรงนา 3 ห้องเสา ห้องเสาแรกอยู่แนวเดียวกับ
ห้องเสาที่ 2 ของโรงนาหลังใต้และวางห้องเสาอยู่ในแนวเดียวกันกับหลังใต้และระยะห่างของห้องเท่ากับ
ห้องหลังเสาของโรงนาหลังใต้ รวมความยาว 9.25 เมตร กว้าง 5.00 เมตร

ระยะห่างโรงนาหลังใต้และหลังเหนือ 0.90 เมตร โรงนาหลังใต้ (โรงนาหลังใหญ่) บริเวณทั้งหมด
เป็นพื้นที่พักอาศัยของสมาชิกภายในครอบครัวเกือบทั้งหมด ห้องเสาแรกเป็นส่วนนอนยกพื้นสูงจากพื้นดิน
อัดแน่นกันฝาเป็นห้องเป็นห้องนอนของนายสุเทพ และภรรยาและหลานสาว

ห้องเสาที่สองเป็นแคร่พักผ่อนนั่งเล่นและเป็นส่วนนอนพิเศษของนายสุเทพ คุณหอม ซึ่งจะอยู่ชิด
ฝาใต้ซึ่งเป็นส่วนรับลมประจำ

ห้องเสาที่ 3 และห้องเสาที่ 4 เป็นบริเวณที่ว่างอเนกประสงค์บริเวณห้องเสาที่ 4 ส่วนด้านซิดผนัง
ด้านใต้เป็นแคร่นอนของลูกชาย

โรงนาหลังเหนือ (โรงนาหลังเล็ก) บริเวณเกือบทั้งหมดเป็นส่วนเก็บของรับประทานอาหารและ
แคร่นอนของลูกชายห้องเสาที่ 3 และห้องเสาที่ 2 เป็นส่วนเก็บข้าวเปลือก อุปกรณ์ทำนาและแคร่นอน ห้อง
เสาแรกเป็นบริเวณเก็บอาหารและสวนรับประทานอาหาร

ส่วนครอบครัวจะต่อเป็นเพิงออกไปนอกอาคารชิดกับห้องเสาที่ 1 ของโรงนาหลังเล็กไม่มีฝาใช้
เป็นส่วนวางเสา แคร่เก็บขามบริเวณทำอาหารและส่วนซักล้าง

การใช้เนื้อที่ภายในอาคาร การจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้ไม้สอยดูจากภาพแปลนและอาคาร 3 มิติ

ความสูงของส่วนต่างๆ ของอาคารดูจากรูปตัดตามยาวและตามขวาง

วัสดุก่อสร้าง

ส่วนโครงสร้าง โรงนาหลังใต้(โรงนาหลังใหญ่)

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ข้อ ตั่ง	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 7" , 2" x 6"
จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 3" - 4"
แป อกไก่	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 3"
กลอน	ไม้ไผ่ (ไม้รวก)	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2"
สิ่งมุงหลังคา	คับจาก	
พื้นแครงหน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
ตง รับพื้นแครง	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"
เสาดอม่อพื้นแครง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
พื้นแครงห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
คาน ตงรับพื้นแครง	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"

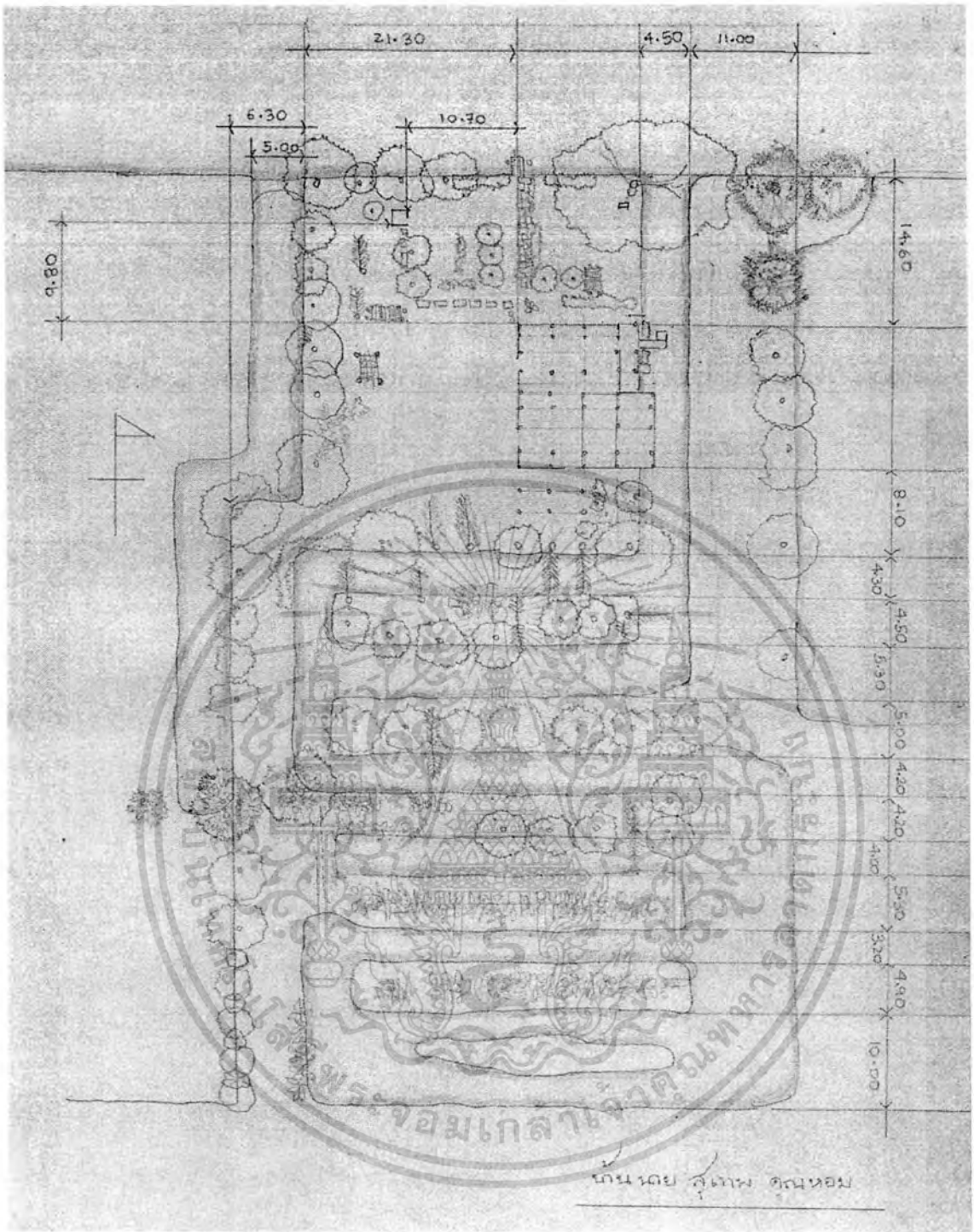
ส่วนโครงสร้าง โรงนาหลังเหนือ (โรงนาหลังเล็ก)

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ข้อ	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" - 8"
จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 3" - 4"
อกไก่ + แป	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 3"
กลอน	ไม้ไผ่ (ไม้รวก)	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2"
สิ่งมุงหลังคา	คับจาก	

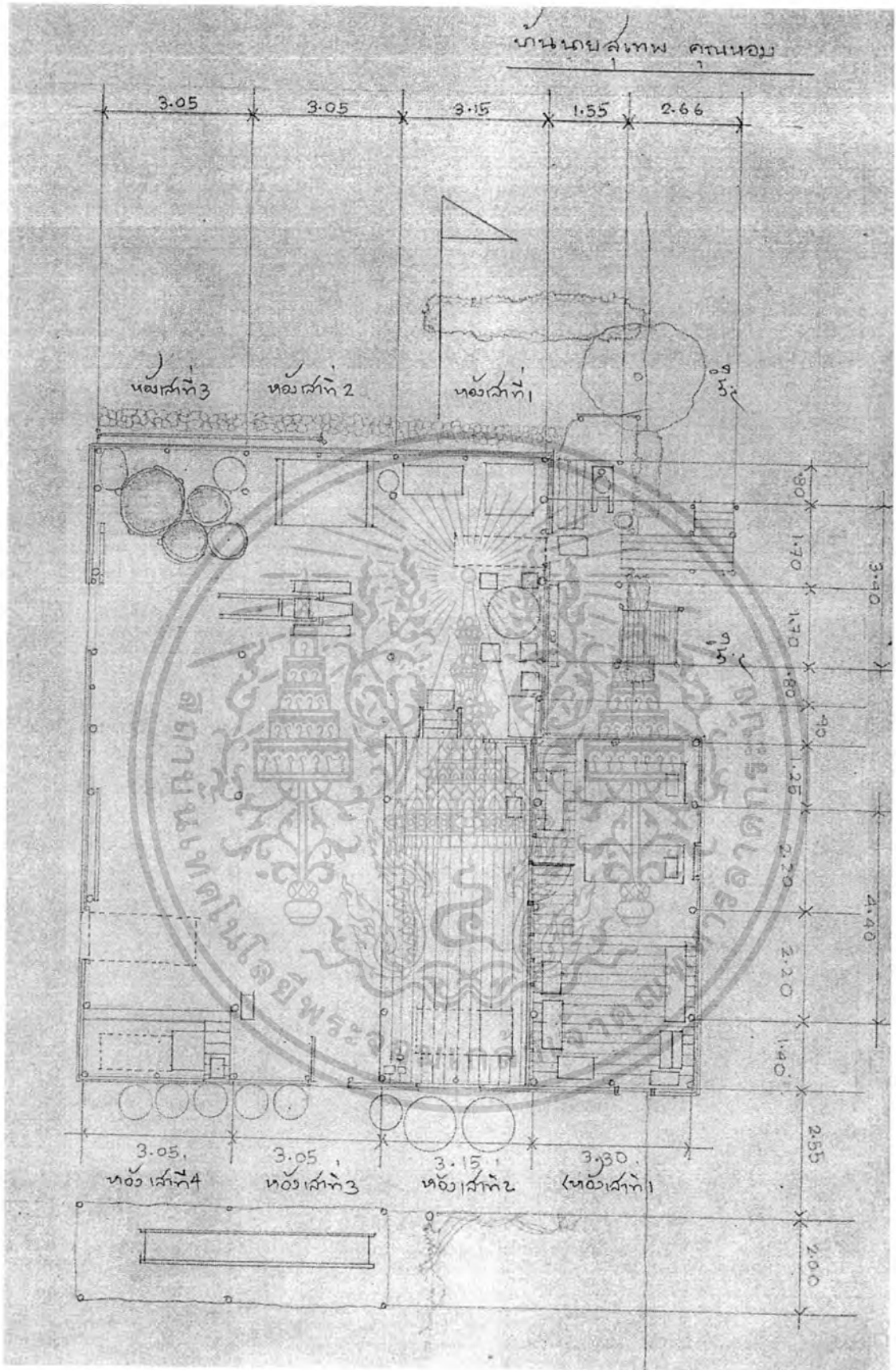
พื้นดินอัดแน่นทั้ง โรงนาหลังใต้หลังเหนือ

ฝาโรงนาด้านนอกทั้งหมดฝาจากขนาบด้วยไม้ไผ่ตามแนวนอนฝาค้นห้องนอนฝาไม้อัด

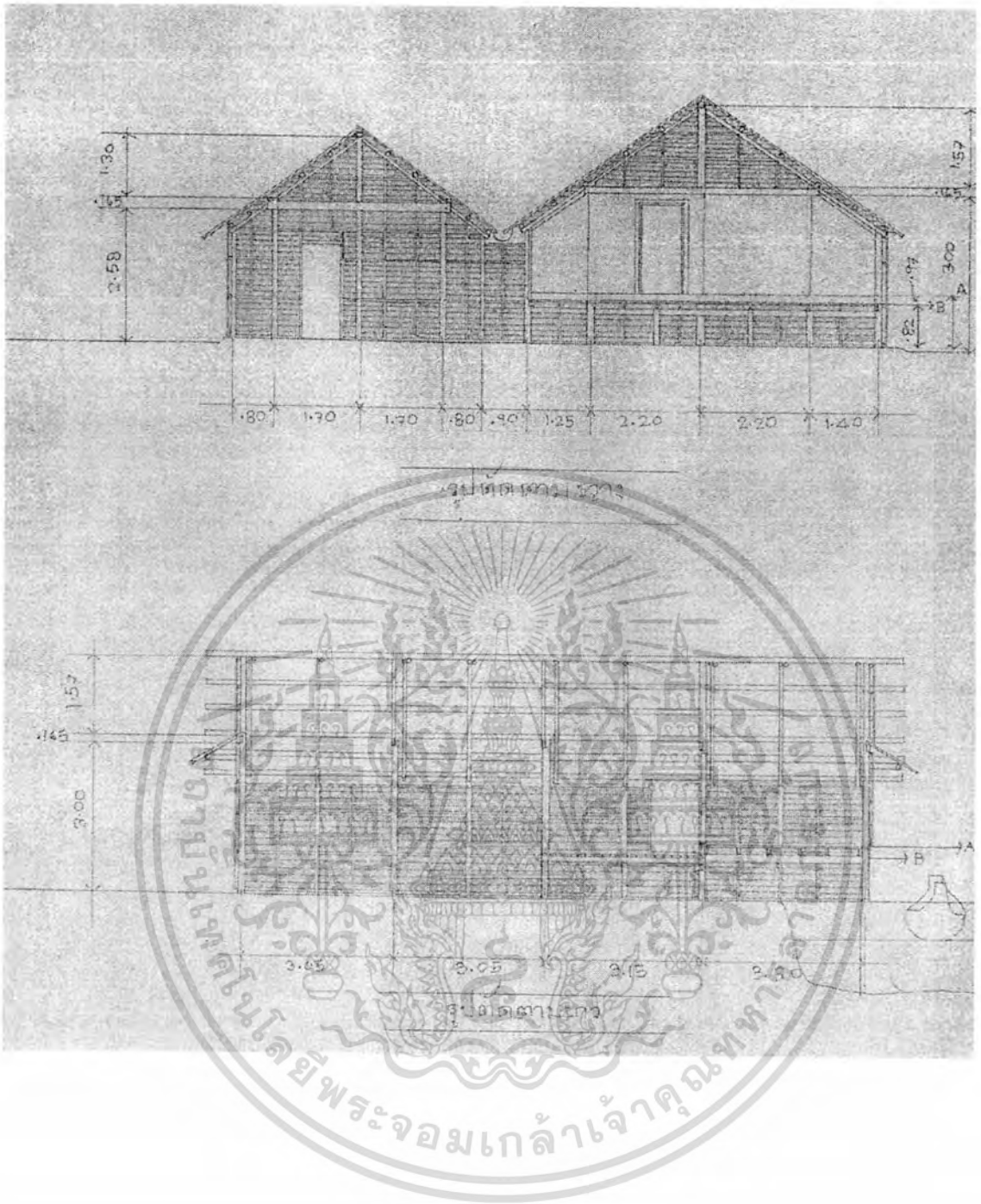
การเจาะช่องประตูหน้าต่างดูจากแปลนภาพอาคาร 3 มิติ และภาพวิเคราะห์ส่วนผนังประตูบางบาน เป็นประตูบานกระทุ้งแทนที่จะใช้ไม้ค้ำกลับใช้เขว่นกับโครงหลังคาหน้าต่างบานกระทุ้ง ทำด้วยต้นจาก เครงารอบบายไม้ไผ่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ 4-50

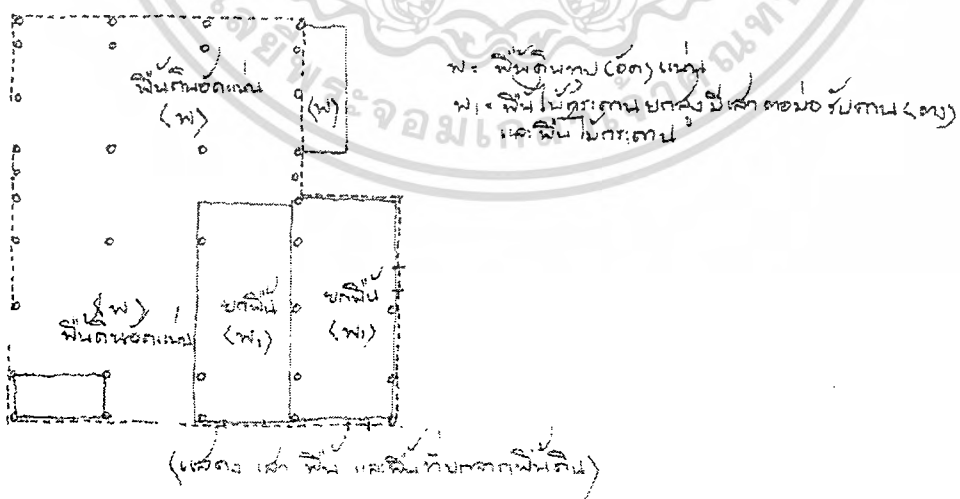
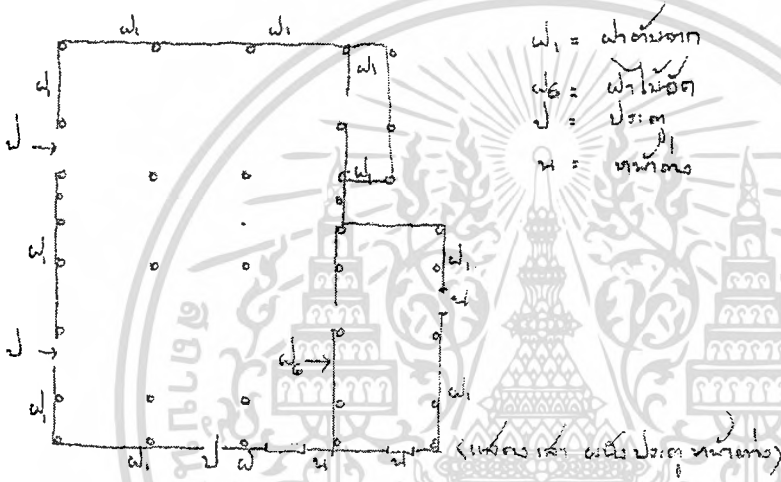
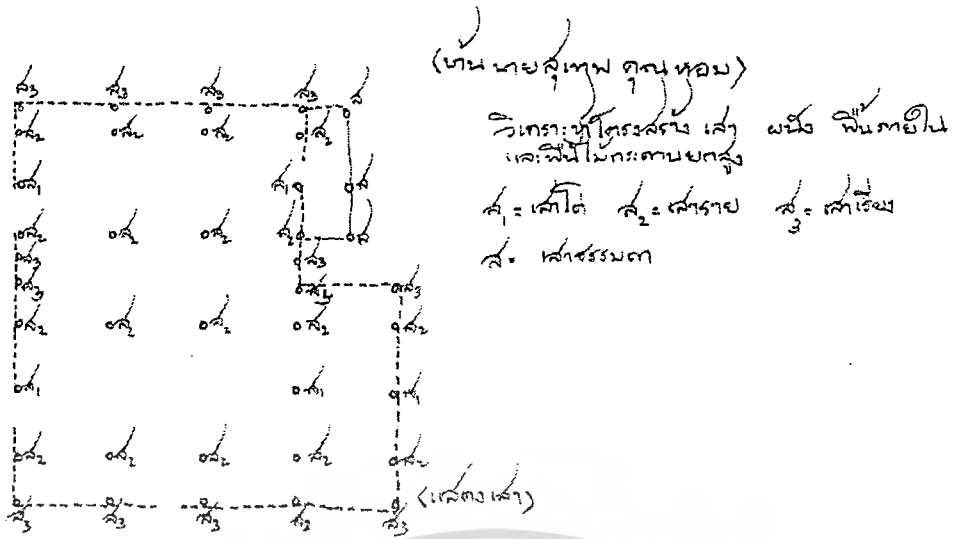
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำ 4-51

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำใบนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ 4-53

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีกรรม 4-56 ข

บ้านหลังที่ 5 บ้านเลขที่ 43 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของบ้าน นางศิวัด รัชยา
บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งใต้ของคลองมอญชิดกับคลองมอญ

ขนาดบริเวณบ้าน โดยประมาณ 54.00 เมตร x 46.00 เมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าวางด้าน
ยาวกับลำคลอง

ขนาดคาน้ำและคันดินรวมถึงตำแหน่งอาคารบริเวณใช้สอยต่างๆ และพันธุ์ไม้ต่างๆ ภายในบริเวณ
บ้านดูจากภาพผังเมืองบริเวณและภาพการวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้

ลักษณะเรือนเป็นโรงนาเดี่ยว วางแปลนหันแนวแกนบ้านไปตามทิศตะวันออก ตะวันตก

ความยาวของโรงนามี 3 ห้องเสารวมความยาวทั้งหมด 10.20 เมตร กว้าง 5.95 เมตร

-ห้องเสาแรก เป็นพื้นไม้เนื้อแข็งยกพื้นสูงจากพื้นดินอัดแน่นรับด้วยเสาโรงนาและเสาตอม่อ
ไม้ (ใช้เป็นส่วนนอนนางศิวัดและหลานอีก 2 คนไม่กั้นฝาเป็นห้อง)เป็นบริเวณนอนและเก็บของใช้ส่วนตัว

-ห้องเสาที่ 2 ยกแคร่ไม้สูงจากพื้นดินอัดแน่นแต่ต่ำกว่าพื้นส่วนนอนยื่นออกมาประมาณครึ่ง
ของห้องเสา (ดูรายละเอียดจากแปลน) เป็นบริเวณพักผ่อนนั่งเล่น

-ห้องเสาที่ 3 ส่วนด้านเหนือเป็นบริเวณรับประทานอาหารและครัวชักคนได้เป็นบริเวณ
อเนกประสงค์พักผ่อนทำงาน (สวนเสื่อกก)

การใช้เนื้อที่ภายในอาคาร การจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้สอยดูจากภาพแปลนและภาพอาคาร 3 มิติ

ความสูงของส่วนต่างๆ ของอาคารดูจาก รูปตัด

วัสดุก่อสร้าง

ส่วนโครงสร้าง

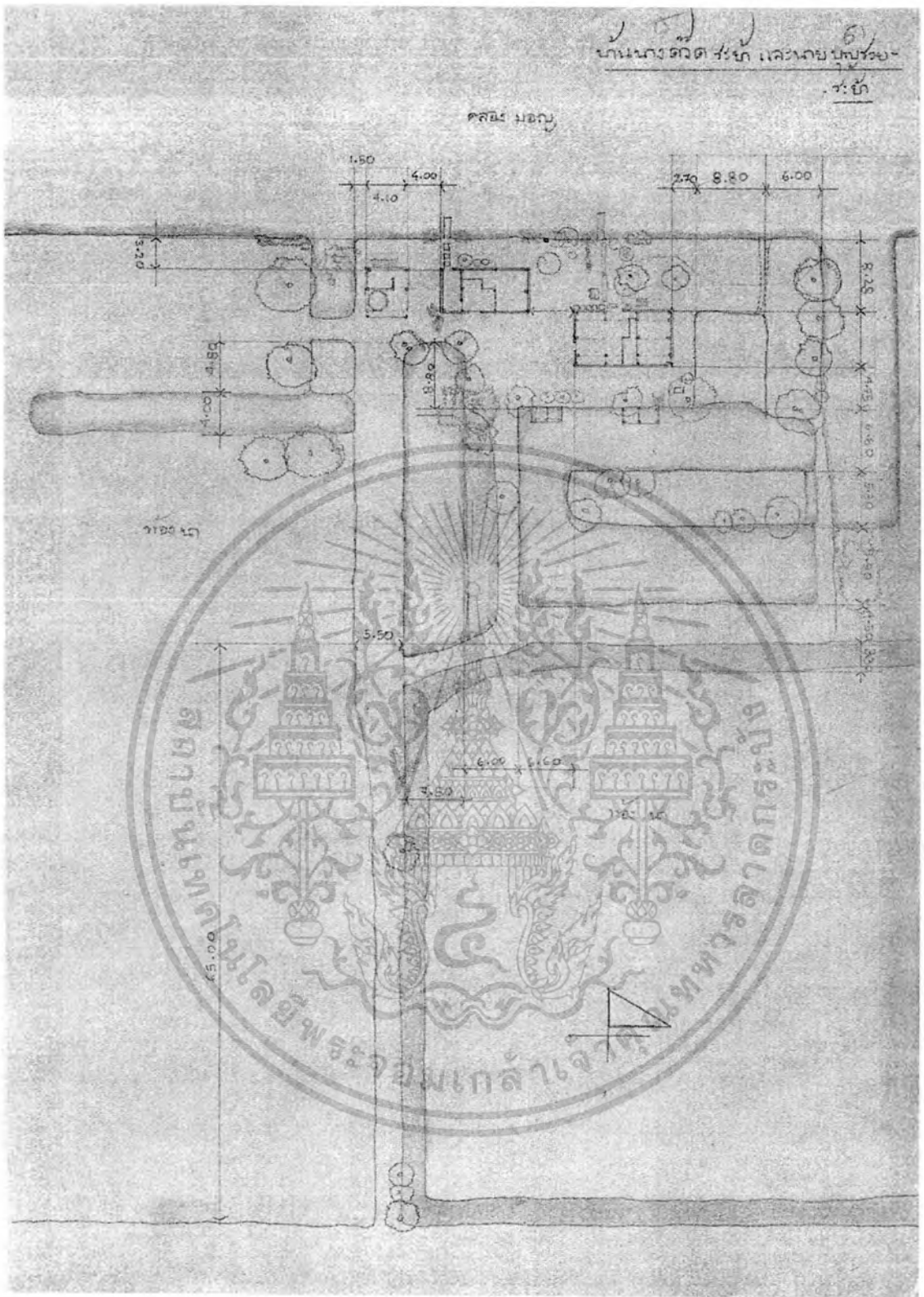
ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาโค้ด	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 7"
เสาราย + เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 3 1/2"
ข้อ + คั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
อกไก่ + แป	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 3 1/2"
จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
กลอน	ไม้ไผ่ (ไม่มีราก)	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2"
สิ่งมุงหลังคา	คับจาก	
พื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
คอง รับพื้นแคร่	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 4"
เสาตอม่อพื้นแคร่	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
พื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คาน คองรับพื้นแคร่	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"

พื้นที่ทั่วไปดินอัดแน่น

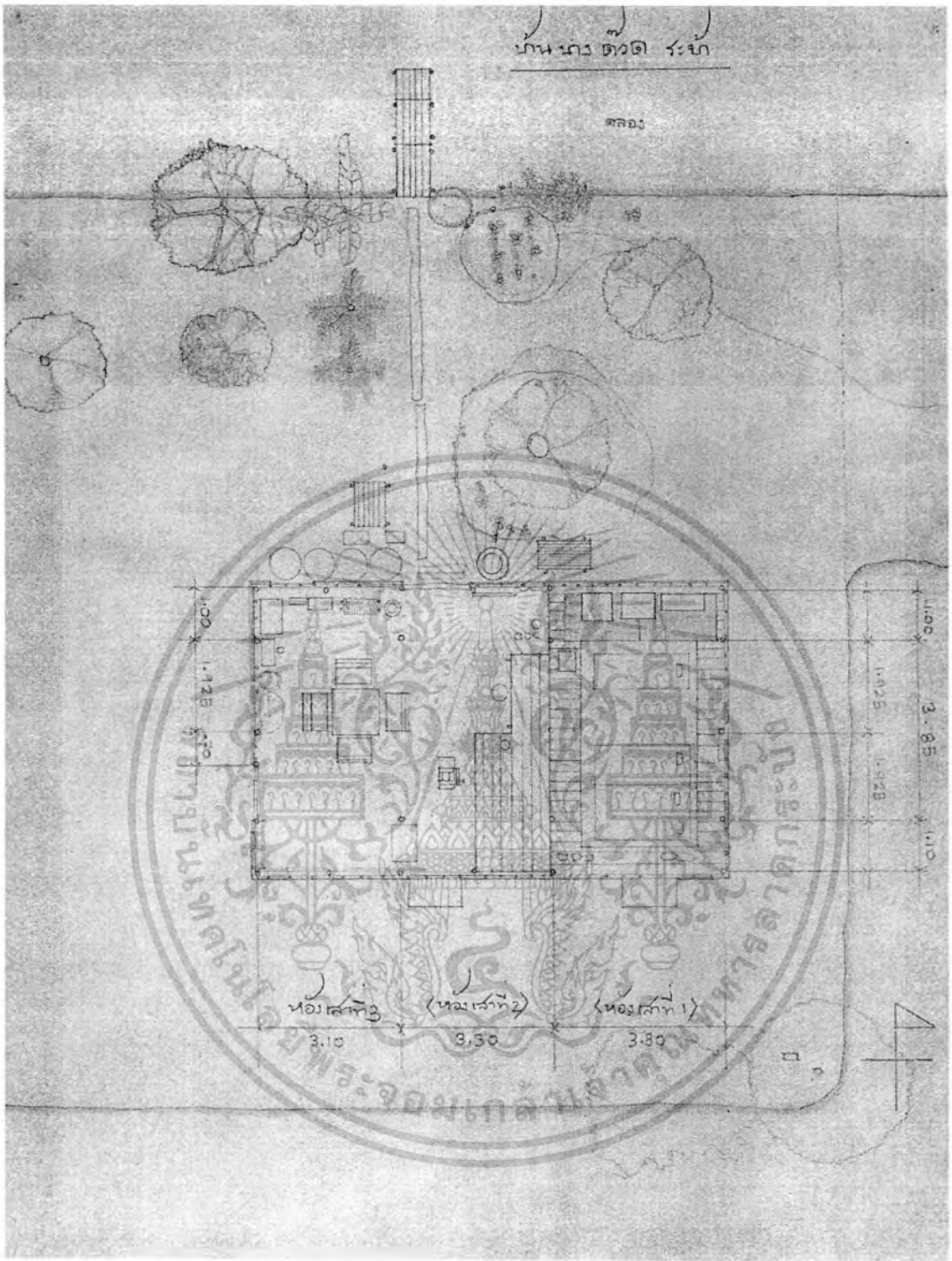
ฝาโรงนาทั้งหมดฝาจากขนานด้วยไม้ไผ่ตามแนวนอน

การเจาะช่องประตูหน้าต่างดูจากแปลนภาพอาคาร 3 มิติ และภาพวิเคราะห์ส่วนผนังประตูสังกะสี
กรอบบานไม้เนื้อแข็ง หน้าต่างตันจากกรอบไม้ไผ่เป็นแบบบานกระหู่

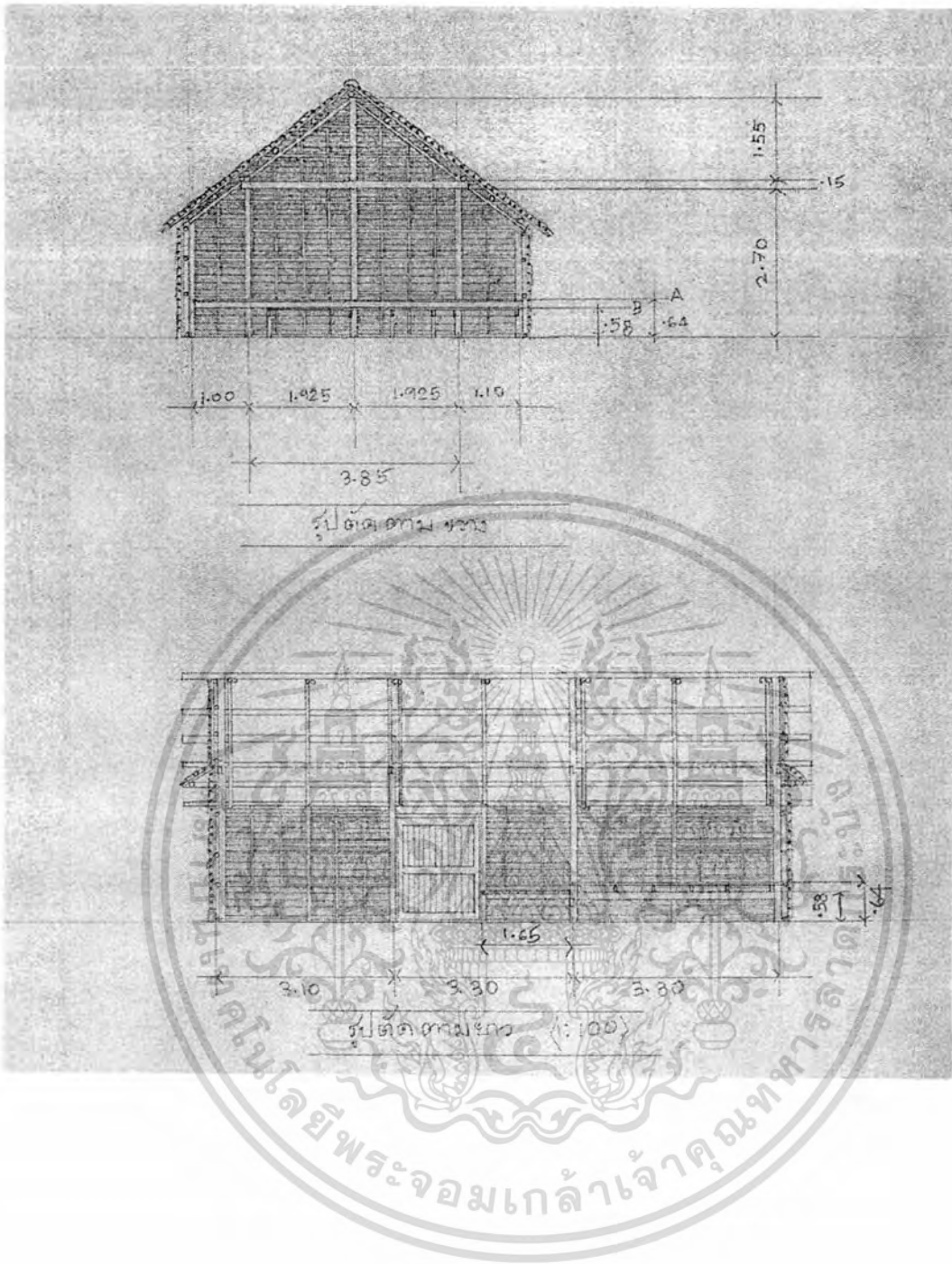
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำ 4-57

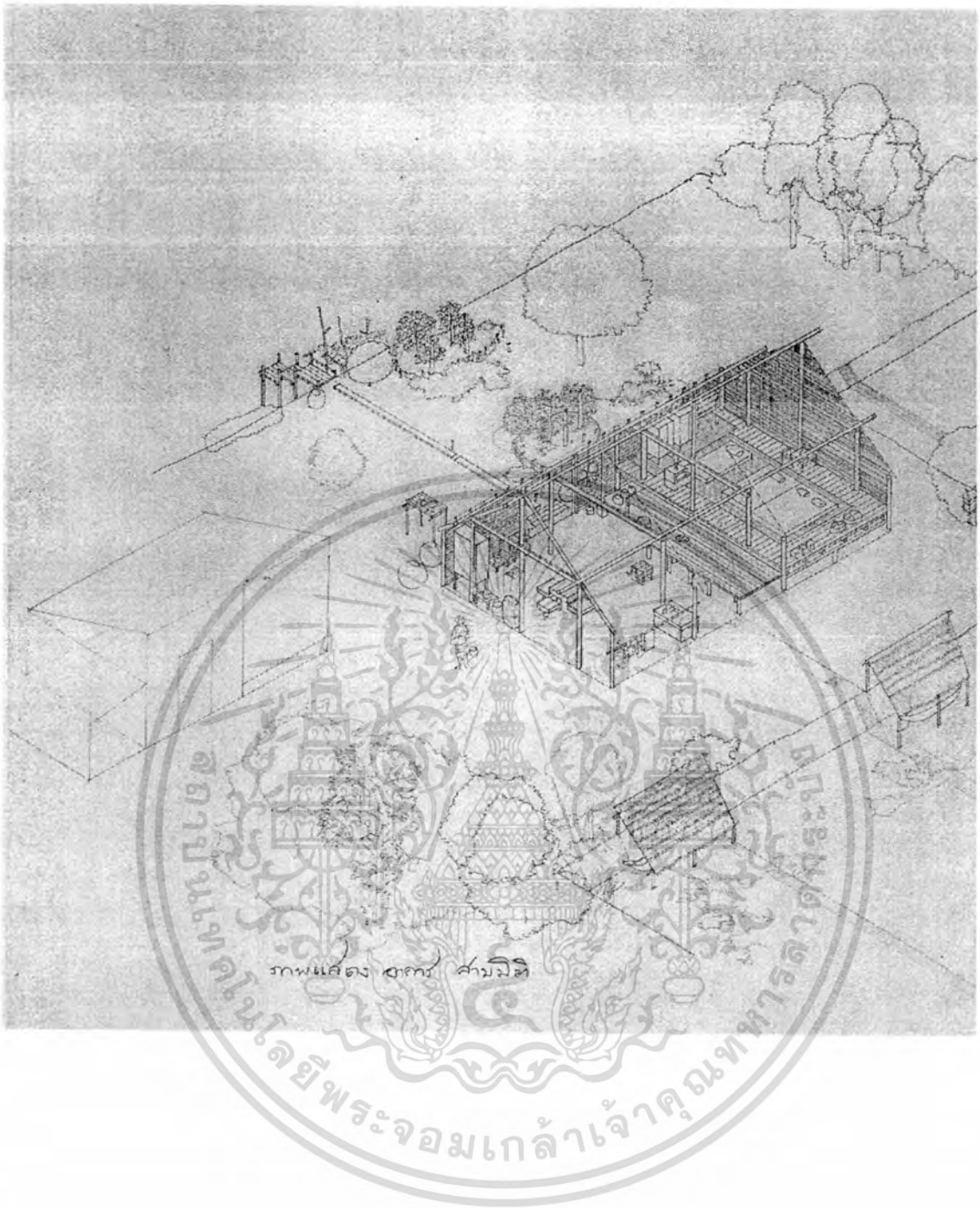
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำ 4-58

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำ 4-59

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บ้านหลังที่ 6 บ้านเลขที่ 43/หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง

(อยู่โคกหรือเนื้อที่บริเวณบ้านผืนเดียวกับนางด้วด รัชยา เพราะเป็นลูกชายที่แยกครอบครัวออกมาสร้างบ้านขึ้นอีกหลังหนึ่ง)

ลักษณะเรือนเป็นเรือนพักอาศัยขนาดเล็กที่ไม่มีรูปทรงและ โครงสร้างเป็นลักษณะ โรงนาแม่แปลน เรือนจะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าแต่ตัวอาคารจะเป็นกล่องสี่เหลี่ยมผืนผ้าหากแต่ โครงสร้างหลังคาเป็นหลังคาเพิงหมาแหงน (LEANTO) ซึ่งต่างจากหลังคาโรงนาที่หลังคาเป็นทรงจั่วสามเหลี่ยม ตัวเรือนไม่ยกพื้นหากสร้างบนพื้นดินอัดแน่นยกแคร่สำหรับพักอาศัยและหลับนอนจากพื้นดินอัดแน่น 0.42 เมตร เป็นพื้นไม้กระดานมีคานรับไว้ วางแกนเรือนในแนวตะวันออก ตะวันตก

ความยาวของเรือน เป็นเรือน 3 ห้องเสา ยาวทั้งหมด 8.65 เมตร กว้าง 4.30 เมตร

ห้องเสาที่ 1 และห้องเสาที่ 2 เป็นตัวเรือนพักอาศัยหลังคาเพิงหมาแหงนเอียงลาดจากทิศใต้ลงสู่ทิศเหนือห้องเสาที่ 3 เป็นส่วนหลังครัวหลังคาเป็นเพิงเรือนกับตัวเรือนใหญ่ ห้องเสาที่ 1 พื้นยกสูงเป็นส่วนบริเวณนอนห้องเสาที่ 2 มีพื้นยกสูงระดับเดียวกับห้องเสาแรกพื้นต่อเนื่องถึงกันมีความกว้าง 1/4 ของความกว้างของเรือนยาวตลอดห้องเสาใช้เป็นส่วนนั่งเล่นและเก็บของอีกส่วนหนึ่งมีความกว้างเป็น 1/2 ของเสาห้องที่ 2 วางต่อเนื่องกับพื้นส่วนเก็บของยื่นออกมาครึ่งหนึ่งของห้องเสาใช้เป็นที่นั่งเล่นพักผ่อนส่วนพื้นที่เหลือเป็นพื้นดินอัดแน่นระดับสูงกว่าพื้นภายนอก 0.10 เมตร ระดับเดียวกันกับพื้นครัว

หลังคาส่วนเรือนพักอาศัยมุงสังกะสีหนึ่งเป็นผนังตั้งจากทั้ง 4 ด้านหลังคาส่วนเรือนครัวเป็นหลังคาจาก ผนังกรุด้วยดินจาก

แม้ว่ารูปแบบตัวเรือนจะไม่มีรูปแบบตัวเรือนจะไม่มีรูปทรงเป็นโรงนาแต่ก็ยังมีบางอย่างที่รักษารูปแบบของโรงนาเอาไว้ได้ คือ

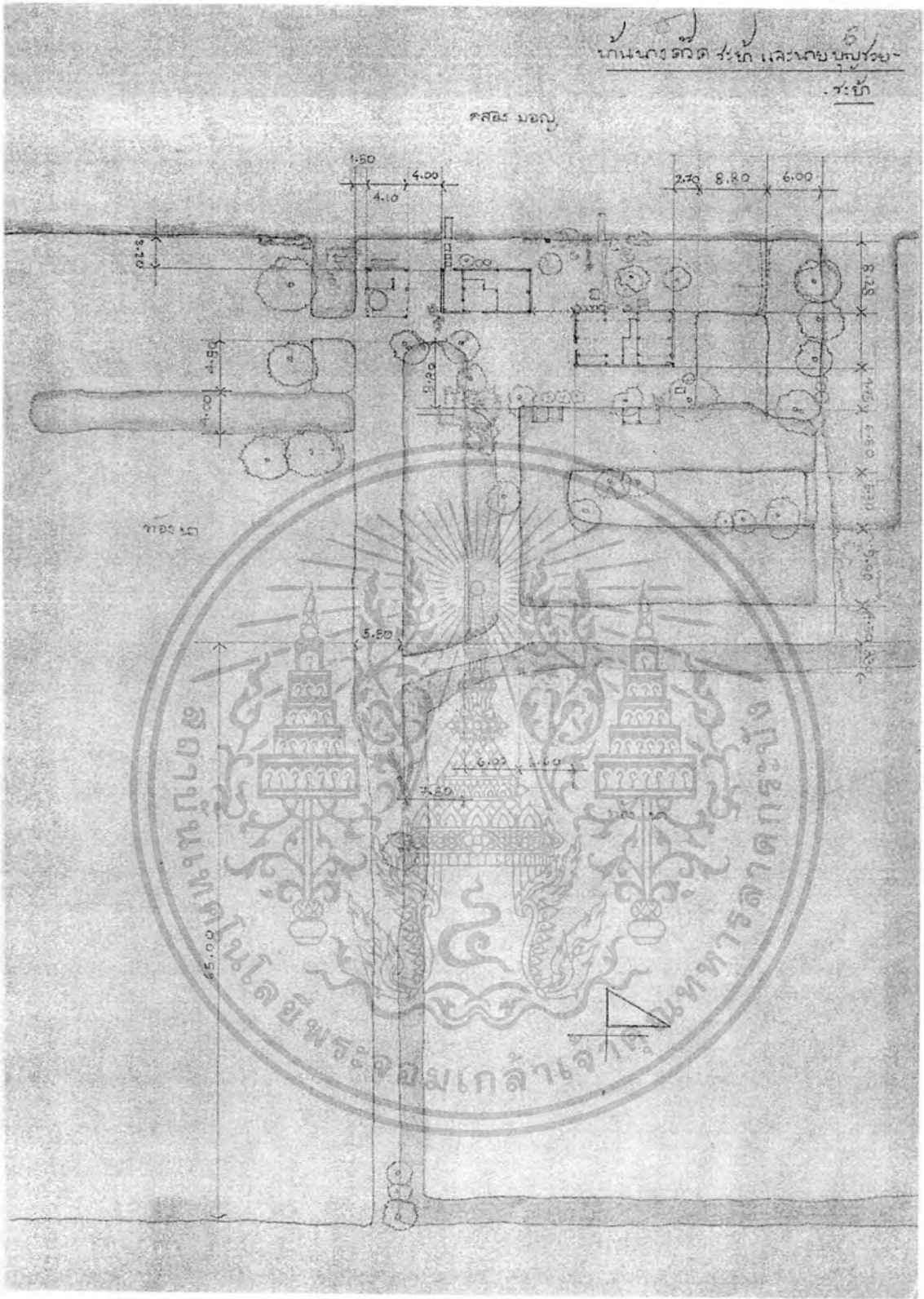
- การสร้างเรือน ไม่ยกได้พื้นส่วนใหญ่เป็นพื้นดินอัดแน่น เช่นเดียวกับ โรงนา
- มีการยกแคร่ส่วนนอนและส่วนพักผ่อนให้สูงจากพื้นห้องทั่วไปที่เป็นดินอัดแน่น

- การวางแคร่ส่วนนอนไว้ในตำแหน่งห้องเสาที่ 1 ปูกระดานไปตามแนวตะวันออก ตะวันตก แบบเดียวกับพื้นส่วนนอนของ โรงนา 1 เนื่องจากต้องการเนื้อที่ประหยัดเพราะทุนในการก่อสร้างน้อยจึงไม่วางโครงสร้างอาคารให้มีเสาได้ เสาราย เสาเรียง โดยตัวช่วงระหว่างเสาและเสาเรียงออกทั้ง 2 ข้าง มีส่วนทำให้รูปทรงสูงยาวไม่ได้สัดส่วนกับโรงนาแต่การจัดวางพื้นที่ใช้สอยคงวางตามระเบียบของ โรงนาทั่วไปเป็นเพียงแต่เพิ่มส่วนครัวออกไปในห้องเสาที่ 3 เท่านั้น

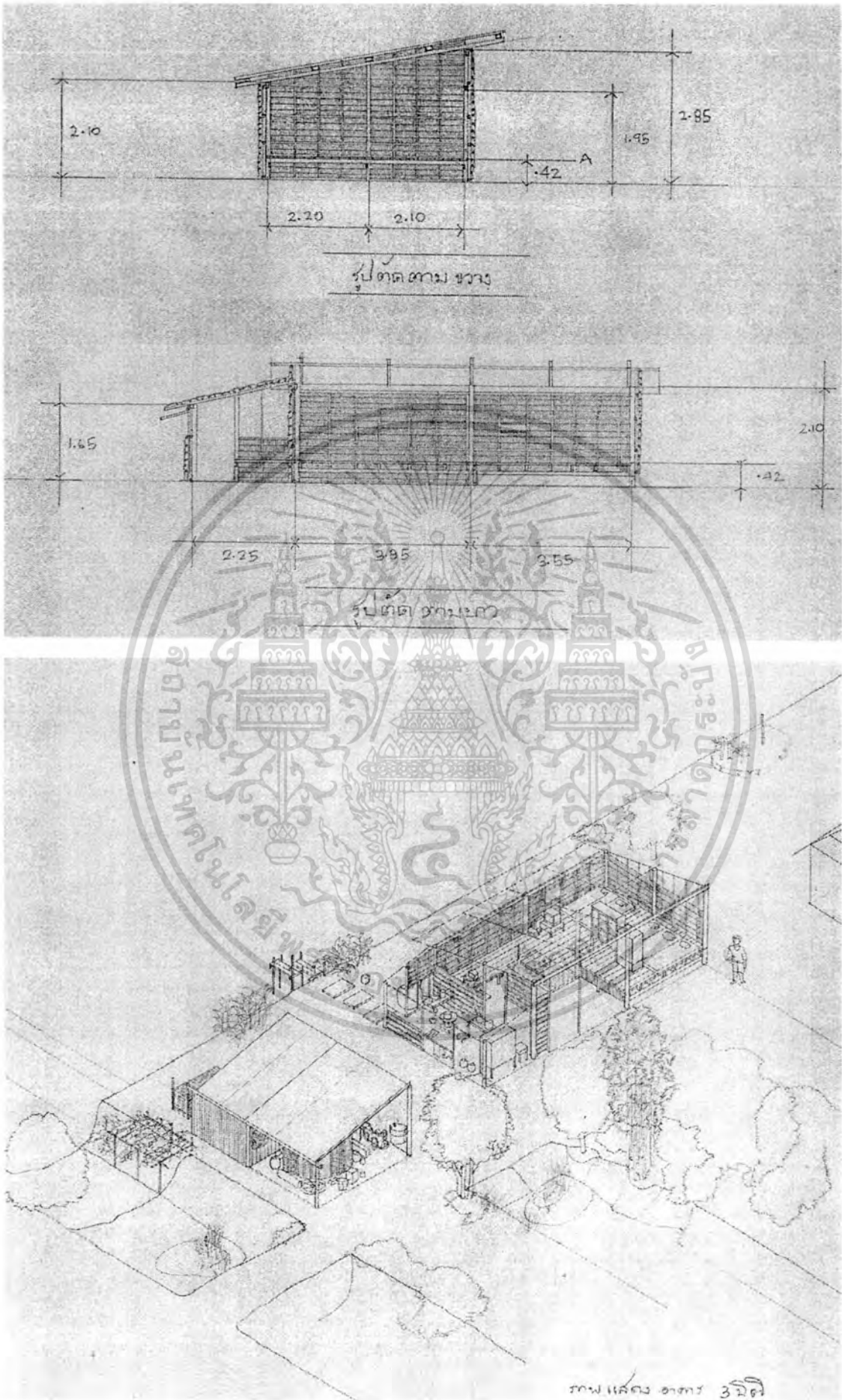
ที่รั้ววัดเรือนหลังนี้ซึ่งมีลักษณะไม่เข้ารูปแบบของโรงนาก็ตาม เพราะต้องการจะทดสอบว่ายังมีกฎระเบียบของการจัดวางเนื้อที่แบบ โรงนาเดิมอยู่หรือไม่ ก็พบว่ายังอิทธิพลของรูปแบบของ โรงนาอยู่ โดยเฉพาะการจัดวางเนื้อที่ภายในเรือนพักอาศัยซึ่งวางตรงตามตำแหน่งของ โรงนาชาวมอญในย่านนี้

เนื่องจากเป็นอาคารพักอาศัยขนาดเล็กที่สามารถสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของการพักอาศัยแบบครบถ้วน แต่พื้นที่ไม่กว้างพอจะเก็บอุปกรณ์ทำนาและเก็บข้าวเปลือกไว้ในตัวเรือนแบบโรงนาจึงจำเป็นต้องสร้างโรงและยังไว้เป็นอาคารอีกหนึ่งหลังต่างหาก

(รายละเอียดต่างๆ ให้ดูจากภาพแปลนรูปตัดและภาพแสดงอาคาร 3 มิติ)

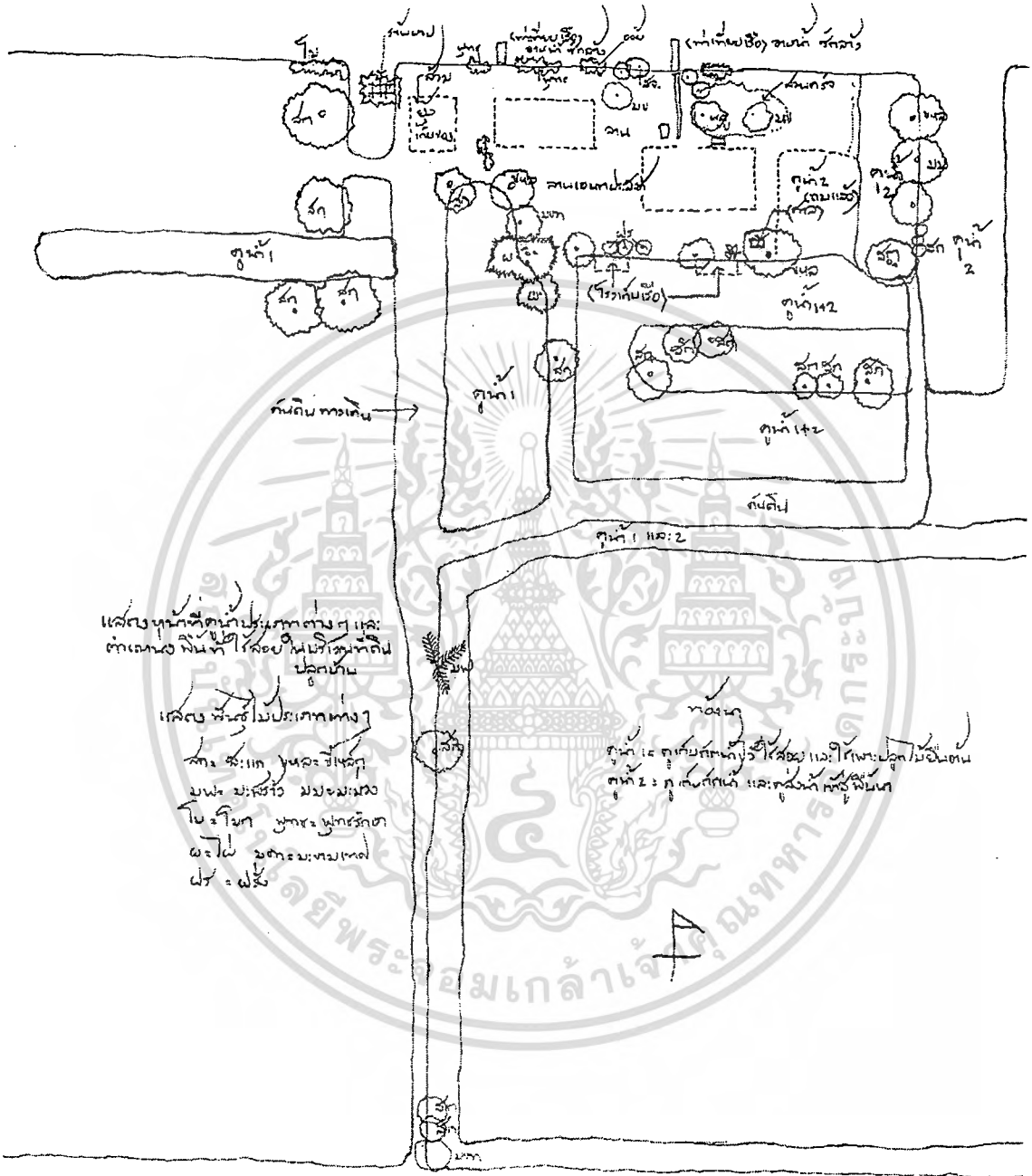
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำ 4-65

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำ 4-67

〈แผนผังตัวอักษรฯ ภายบรูช่วยร.ช.〉

ศาลง

แสดงพื้นที่ต่างประเภทต่าง ๆ และ
ตำแหน่ง พื้นที่ ไร่ลอย ไม้ประดับ
ปลูกบ้าน

แสดงพื้นที่ไม่ประเภทต่าง ๆ
คณาจารย์ บุคลากร
บพ. บ. ส. ร. ว. ม. บ. อ. ม. บ. อ.
โบ. ร. โน. ท. พ. ก. ร. ก. ร. ก. ต.
ผ. ร. โฉ. ข. ต. ร. ม. ท. ม. ท. โฉ.
ผ. ร. - ผ. ร.

พื้นที่ 1 : ครอบคลุมพื้นที่ ไร่ลอย และ ไร่ประดับ
พื้นที่ 2 : ครอบคลุมพื้นที่ และ ไร่ประดับ

ถนน

บ้านหลังที่ 7 บ้านเลขที่ 9 หมู่ 6 (ใช้เลขที่บ้านของพ่อ) แขวงทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของบ้าน นาย
จินดา อุณารัตน์

บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งใต้ของคลองมอญชิดกับคลองมอญแต่วางตัวโรงนาห่างจากฝั่งคลองมากต่าง
กับโรงนาที่รังวัดทั่วไปที่บริเวณบ้านนั้นติดกับคลองมักจะวางตัวเรือไม่ห่างจากคลองมากนัก

ขนาดของบริเวณบ้าน โดยประมาณ 29.00 เมตร x 46.00 เมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าวาง
ด้านกว้างชิดกับลำคลอง

ขนาดคูน้ำและคันดินรวมถึงตำแหน่งอาคารและบริเวณใช้สอยต่างๆ และพื้นที่ไม้ในบริเวณบ้านดู
จากภาพผังบริเวณและภาพวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้

ลักษณะเรือนเป็นโรงนาเดี่ยว วางแกนเรือนไปในแนวตะวันออก ตะวันตก

ความยาวของโรงนา ตัวเรือนพักอาศัยมีลักษณะเป็นโรงนานั้นมี 2 ห้องเสา คือ ห้องเสาที่ 1 และห้อง
เสาที่ 2 ต่อเนื่องจากห้องเสาที่ 2 ออกไปเป็นสวนครัวได้แก่ส่วนของห้องเสาที่ 3 รวมความยาว 3 ห้องเสา
10.20 ตัวเรือนโรงนากว้าง 5.42 เมตร เรือนครัวกว้าง 3.76 (ดูรายละเอียดจากแปลน)

ห้องเสาที่ 1 และห้องเสาที่ 2 เป็นเรือนพักอาศัยห้องเสาแรกยกเป็นแคร่ไม้เนื้อแข็งเป็นส่วนนอน
ห้องเสาที่ 2 เป็นพื้นดินอัดแน่นเป็นส่วนเก็บของเก็บข้าวเปลือกและลานอเนกประสงค์และแคร่ยกจากพื้น
เป็นบริเวณพักผ่อนนั่งเล่น

ห้องเสาที่ 3 หลังคาเป็นเพิงแยกไปต่างหากจากหลังคาของห้องเสาที่ 1 และเสาที่ 2 ซึ่งเป็นหลังคา
แบบโรงนาเป็นส่วนปรุงอาหารพื้นเป็นพื้นดินอัดแน่น

เรือนโรงนาหลังนี้จัดอยู่ในลักษณะโรงนาขนาดเล็กโรงนาแห่งนี้ไม่มีบริเวณเก็บเครื่องมือทำนาเลย
จากการสอบถามทราบว่าเก็บไว้กับบ้านน้องสาวซึ่งเป็นโรงนาขนาดใหญ่มีพื้นที่ภายในตัวเรือนมากพอที่จะ
เก็บเครื่องมือทำนาของอีกครัวเรือนหนึ่งได้

การใช้เนื้อที่ใช้สอยภายในอาคารการจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้ไม้สอยดูจากภาพแปลนและภาพ
อาคาร 3 มิติ

ความสูงของส่วนต่างๆ ของอาคารดูจากรูปตัดตามยาวและตามขวาง

วัสดุก่อสร้าง

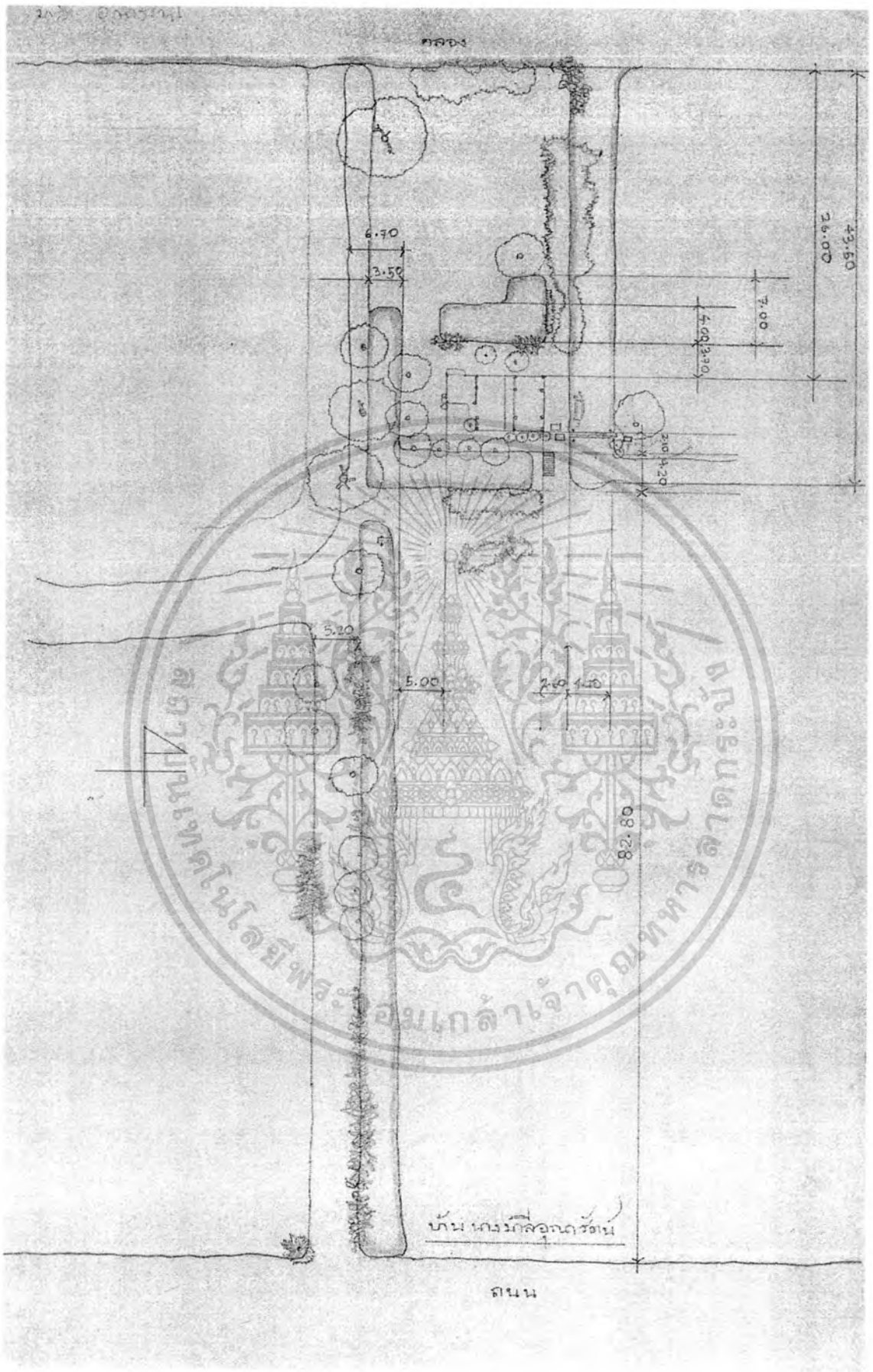
ส่วนโครงสร้าง

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาโค	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 5"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
คั้ง (ไม่มีเพราะใช้เสาโคแทน)	-	-
ซื่อ	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"
อกไก่ + แปะ	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 1/2" - 3"
จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 1/2" - 3"
กลอน	ไม้ไผ่ (ไม้รวก)	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2"
สิ่งมุงหลังคา	ตบจาก	
พื้นแครงส่วนนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คานคอง รับพื้นแครงส่วนนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"
พื้นแครงนั่งเล่น	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 6"
คองรับพื้นแครง	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 4"

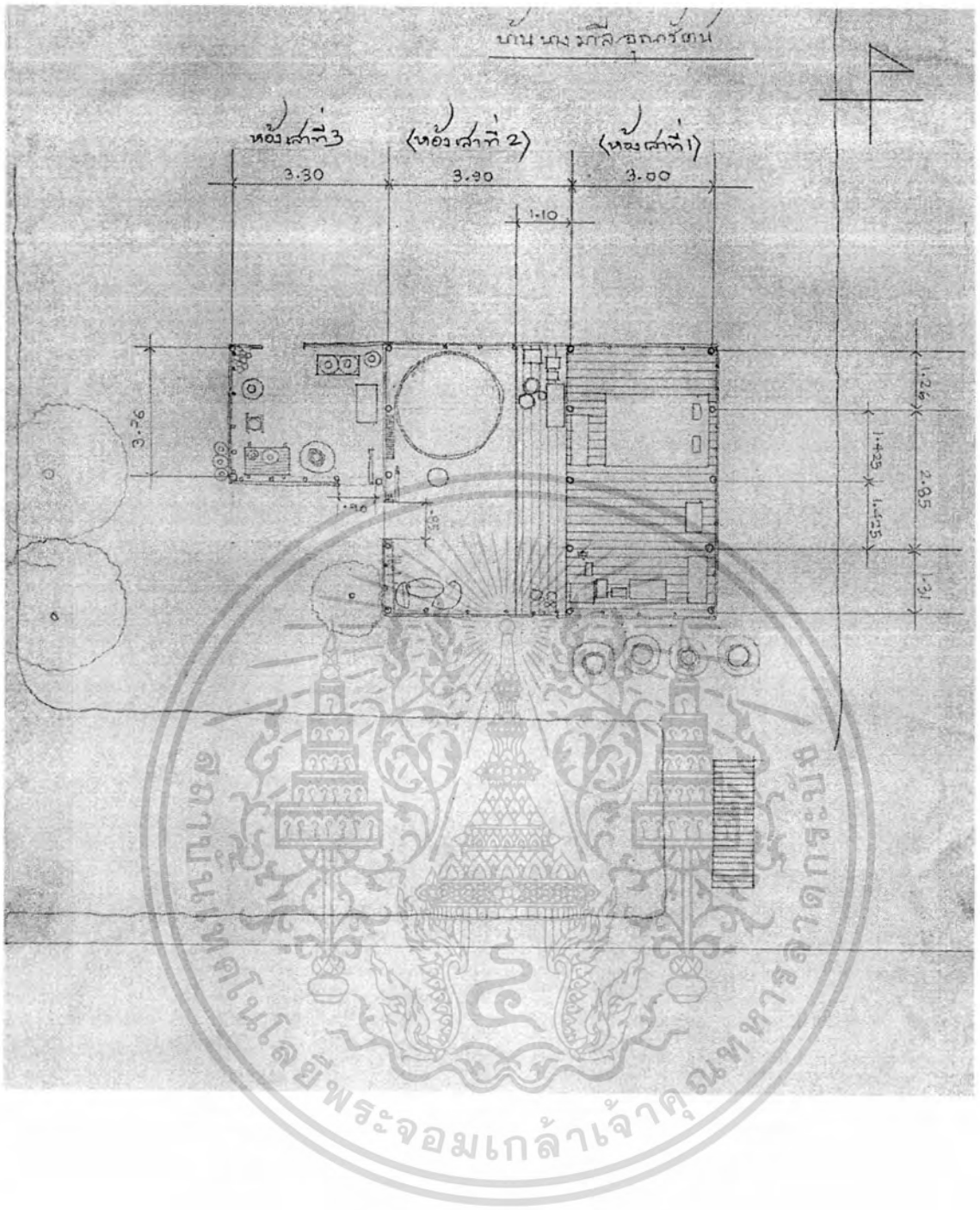
พื้นดินอัดแน่น

ฝา ฝาใบจากทั้งหมด

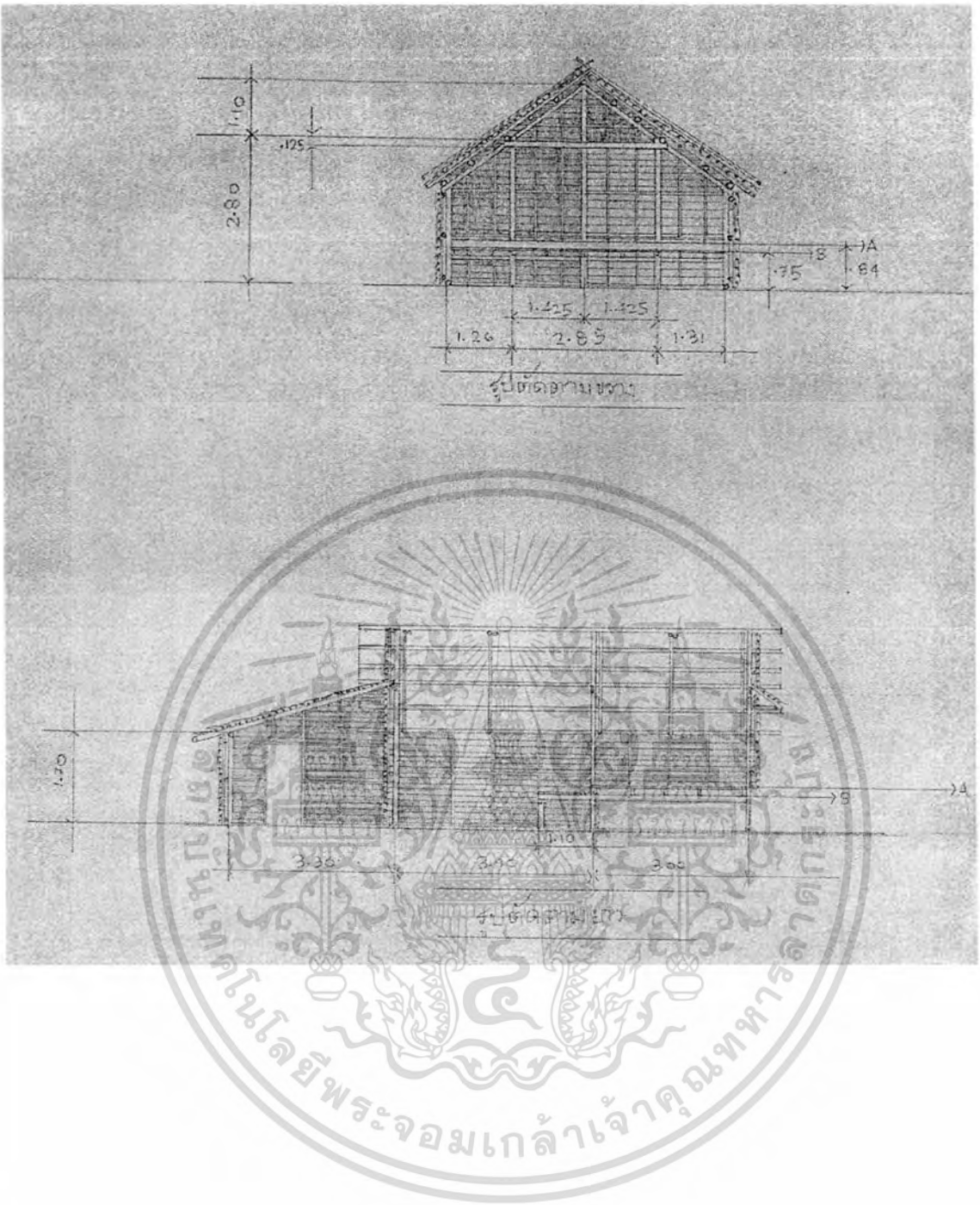
การเจาะช่องประตูตั้งกะตีเคร่า โครงประตูไม้เนื้อแข็งหน้าต่างเรือนนอนเจาะช่องเล็กๆ จากฝาของ
ต้นจากรายละเอียดดูจากแปลนภาพอาคาร 3 มิติ และภาพวิเคราะห์ส่วนผนัง

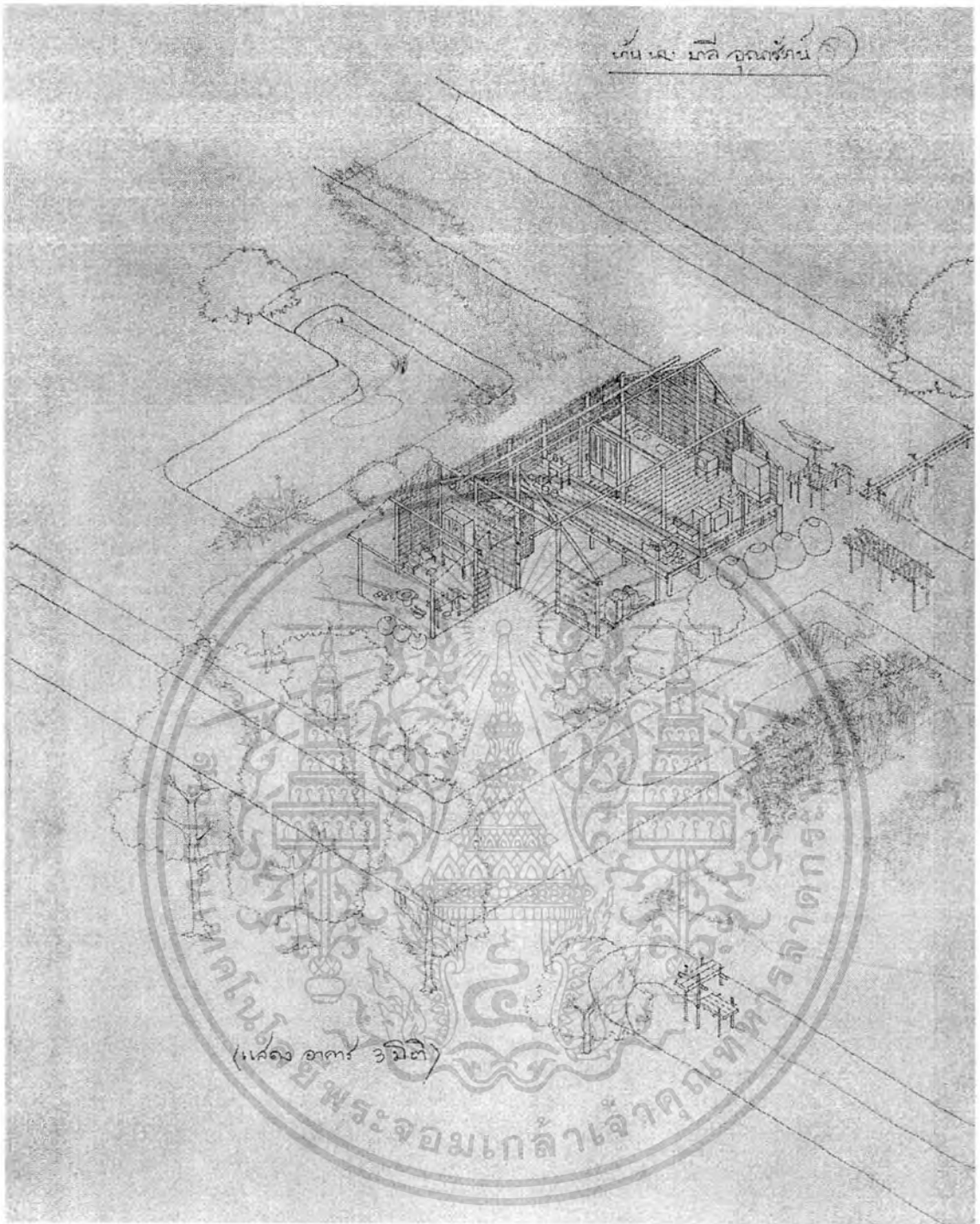
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ 4-72

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ 4-73

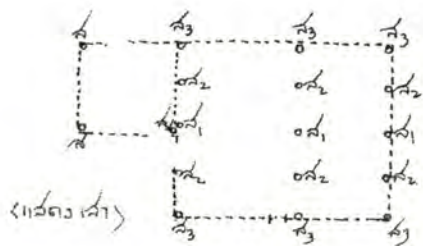
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ 4-75

(แบบทฤษฎี + แบบปฏิบัติ)

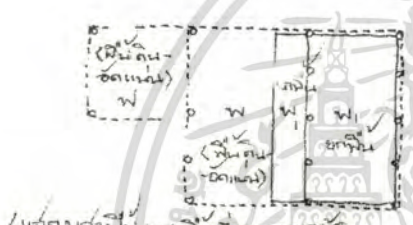
วิเคราะห์ โครงสร้าง เสาผนัง พื้นภายใน และ พื้นไม่กระทำ-

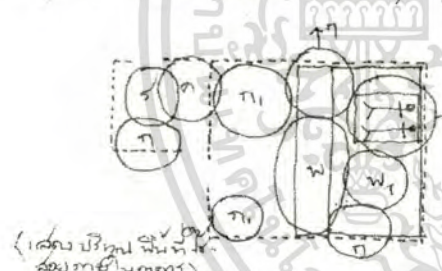
$s_1 =$ เสาใต้ $s_2 =$ เสาข้าง $s_3 =$ เสาหลัง - ยกสูง
 $s =$ เสาธรรมดา

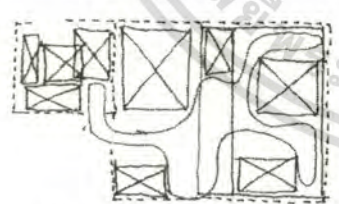
$w_1 =$ ฝาจาก $w_2 =$ ประตู $w_3 =$ หน้าต่าง

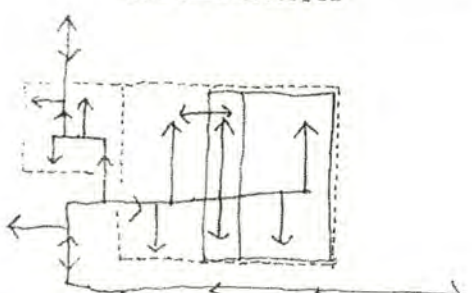
$w =$ พื้นภายใน (ฮอลล์) $w_1 =$ พื้นไม่กระทำ ยกสูง มีเสาคอนกรีตกับพื้นไม่กระทำ

วิเคราะห์ พื้นทึบ ไร้เสา พื้นทึบงานอื่น พื้นทึบยกสูง
 ได้ เสาแนวตั้ง
 $w =$ พื้นทึบ ไร้เสา รับแรง
 $r =$ เสาแนวตั้ง
 $n =$ นอน
 $t =$ ทั่ว
 $g =$ เสาของ w ที่ เสาแนวตั้ง

$w =$ พื้นที่ไร้เสา
 $r =$ บริเวณที่วางเสาป. ลวด และ เสาแนวตั้ง

(แสดง เสา ผนัง และ เสาในอาคาร) (ดู บริเวณ ไร้เสา)

บ้านหลังที่ 8 บ้านเลขที่ 59 หมู่ 6 (ใช้เลขที่บ้านของบ้านพ่อ เช่น เดียวกันกับ จินดา อุณารัตน์) แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของบ้าน นางจำเนียร เทียนประภา (ระย้า)

บริเวณบ้านตั้งอยู่ริมคลองมอญฝั่งให้ชิดกับฝั่งคลอง (บริเวณที่ดินอยู่ติดกับบ้านหลังที่ 7) อยู่ทิศ ตะวันออกของที่ดินบ้านหลังที่ 7

ขนาดบริเวณบ้านโดยประมาณ 62.00 x 42.00 เมตร ลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าวางด้านยาวขนาน กับลำคลอง

ขนาดคูน้ำคันดินรวมถึงตำแหน่งอาคารบริเวณใช้สอยต่างๆ และพันธุ์ไม้ต่างๆ ในบริเวณบ้านดูจาก ภาพผังบริเวณและภาพวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้าน

ลักษณะเป็นโรงนาแฝดวางแกนเรือนไปตามแนวตะวันออกตะวันตก

ความยาวของโรงนาหลังใหญ่ (โรงนาหลังใหญ่) ขนาด 4 ห้องเสา (4 BAYS) รอบความยาวทั้งหมด 12.05 เมตร กว้าง 6.50

ความยาวของโรงนาหลังเหนือ (โรงนาหลังเล็ก) เป็นโรงนา 2 ห้องเสาห้องเสาแรก อยู่ตรงกับห้อง เสาที่ 3 ของโรงนาหลังใหญ่และวางห้องเสาอยู่ในแนวเดียวกันกับหลังได้รวมความยาว 5.80 เมตร กว้าง 4.05 เมตร

ระยะห่างระหว่างโรงนาหลังได้กับหลังเหนือ 0.76 เมตร

โรงนาหลังได้ (โรงนาหลังใหญ่) ภายในโรงนาเกือบทั้งหมดเป็นส่วนลับนอนและส่วนพักอาศัย ของสมาชิกภายในครอบครัวเกือบทั้งหมดห้องเสาแรกเป็นส่วนนอนยกพื้นไม้สูงจากพื้นสูงจากพื้นดินอัด แน่นเป็นส่วนนอนและส่วนอเนกประสงค์ที่เป็นบริเวณส่วนตัวของสมาชิกภายในครอบครัว

ห้องเสาที่ 2 เป็นส่วนเก็บของและแคร่ที่นั่งพักผ่อนซึ่งแคร่ยาวกินเนื้อที่มากครึ่งหนึ่งของเสาที่ 2

ห้องเสาที่ 3 เป็นบริเวณ โถงอเนกประสงค์และส่วนแคร่ห้องนอนของคู่สามีภรรยา ซึ่งอยู่บริเวณมุม เรือนด้านตะวันตกและด้านใต้บริเวณที่วางด้านด้านเหนือบางส่วนใช้เป็นที่เก็บรถไถนา

ห้องเสาที่ 4 เป็นบริเวณ โถงอเนกประสงค์และส่วนแคร่ห้องนอนของคู่สามีภรรยา ซึ่งอยู่บริเวณมุม เรือนด้านตะวันตกและด้านใต้ บริเวณที่วางด้านเหนือบางส่วนใช้เป็นที่เก็บรถไถนา (รายละเอียดดูจาก แปลนและภาพแสดงอาคาร 3 มิติ)

โรงนาหลังหลังเหนือห้องเสาที่ 1 บริเวณชิดผนังด้านเหนือเป็นส่วนปรุงอาหารและส่วนเก็บอาหาร ริมผนังด้านตะวันออกเป็นที่เก็บตู้กับข้าวและตุ่มน้ำฝนกึ่งองเสาที่สองเกือบทั้งเป็นบริเวณเก็บอุปกรณ์ทำนา ได้แก่ รถไถนาระหัดวิดน้ำ ถังน้ำมันบางส่วนเป็น โต๊ะปรุงอาหารและโต๊ะสำหรับของที่เป็นอุปกรณ์ในการ ปรุงอาหารและรับประทานอาหาร (รายละเอียดดูจากภาพแปลนและภาพแสดงอาคาร 3 มิติ)

การใช้เนื้อที่ภายในอาคาร การจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้ไม้สอย(ดูจากภาพแปลนและภาพแสดง อาคาร 3 มิติ)

วัสดุก่อสร้าง

ส่วนโครงสร้าง โรงนาหลังใต้(โรงนาหลังใหญ่)

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาโค	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ข้อ	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"
คั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 4"
อกไก่ + แปะ	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 1/2" x 3"
จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 1/2" x 3"
กลอน	ไม้ไผ่ (ไม่รวก)	เส้นผ่าศูนย์กลาง 1 1/2" x 2"
สิ่งมุงหลังคา	คับจาก	
พื้นแคร่นอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
กาน ดง รับพื้นแคร่นอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"
พื้นแคร่นั่งเล่นพักผ่อน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
ดงรับพื้นแคร่	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 4"

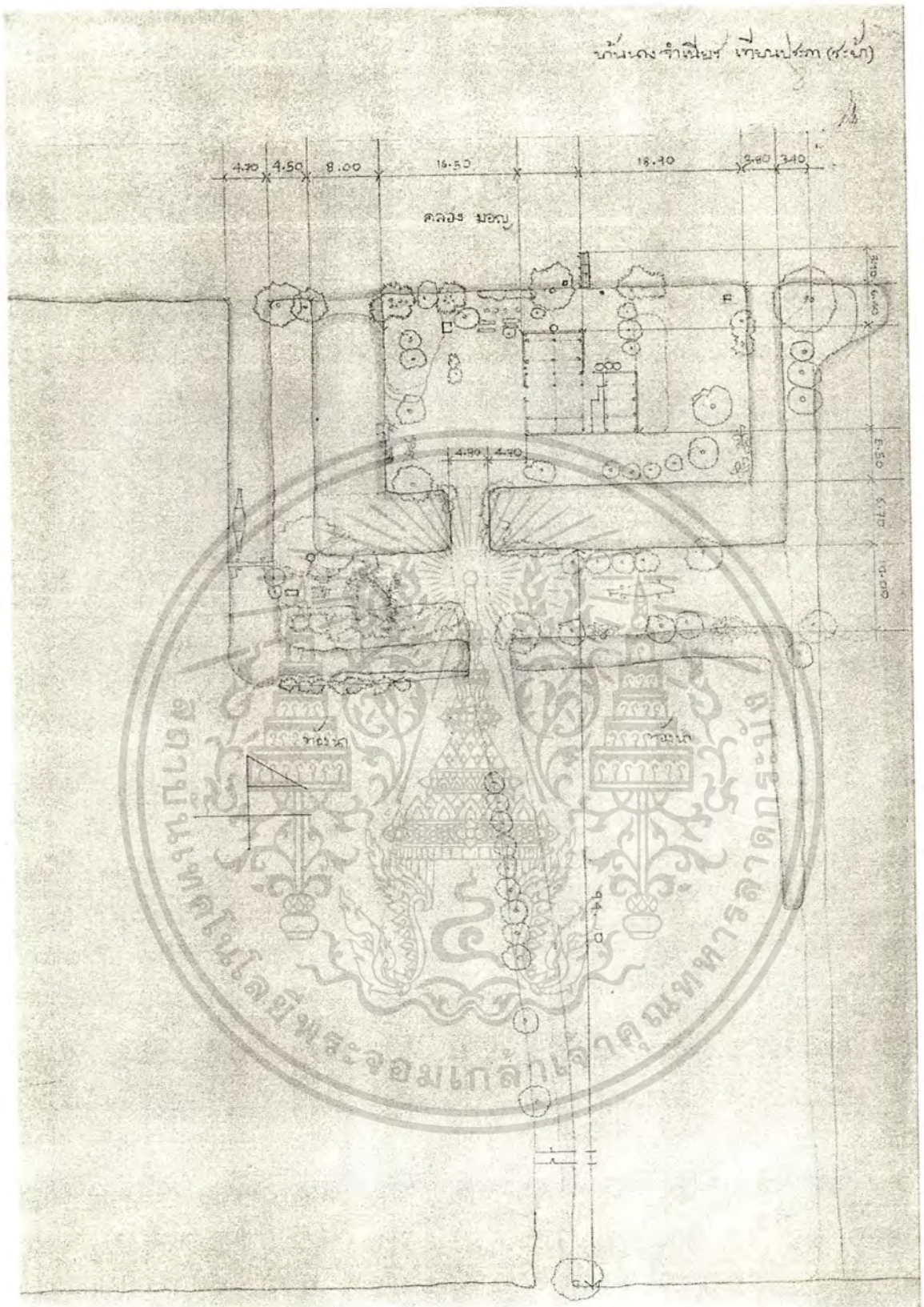
ส่วนโครงสร้าง โรงนาหลังเหนือ (โรงนาหลังเล็ก)

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาโค	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม + เหลี่ยม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6" + (5" x 5")
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ข้อ	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" - 4"
คั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" - 4"
อกไก่ + แปะ	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 1/2" - 3"
จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 1/2" - 3"
กลอน	ไม้ไผ่ (ไม่รวก)	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2"
สิ่งมุงหลังคา	คับจาก	

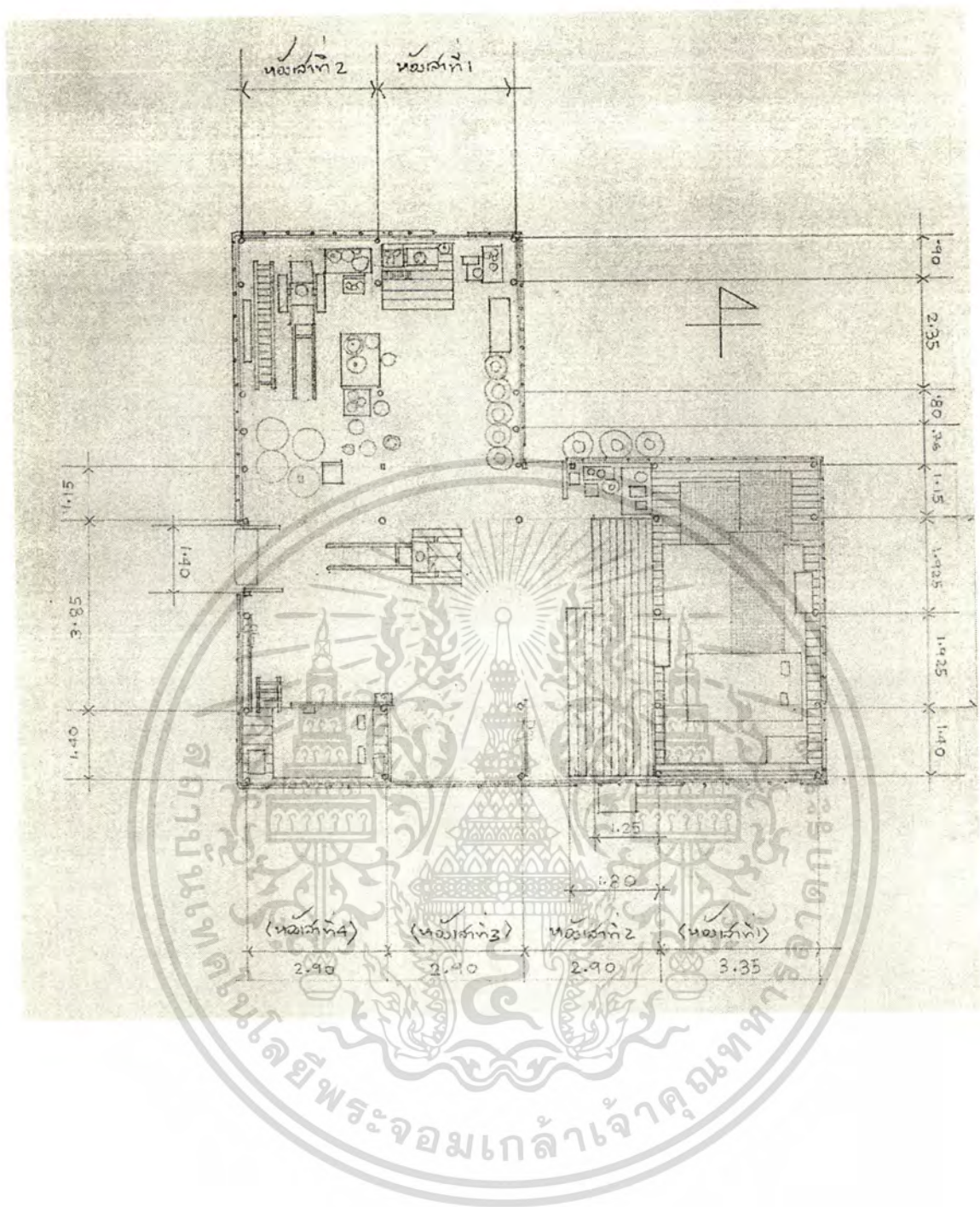
พื้นโรงนาทั้ง 2 หลัง ยกเว้นแคร่นอนและแคร่นั่งเล่นพักผ่อนเป็นดินอัดแน่น

ฝาผนังทั้งหมดเป็นฝาจาก

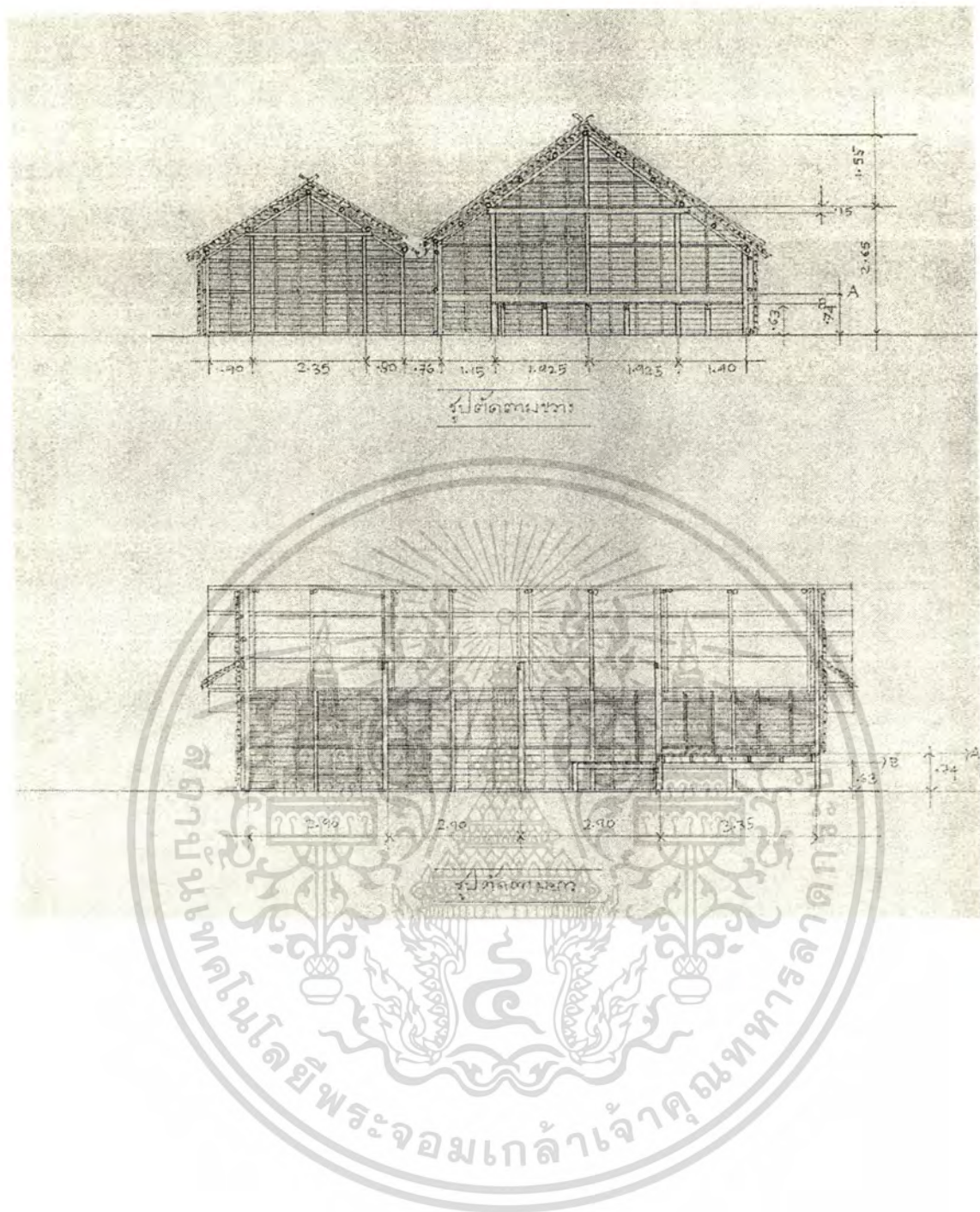
การเจาะช่องประตูเป็นประตูสังกะสีกรอบบานไม้เนื้อแข็ง หน้าต่างเป็นบานกระทุ้ง ทำจากกรอบบานไม้ไผ่ (ดูจากแปลนและภาพการวิเคราะห์ส่วนผนัง)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

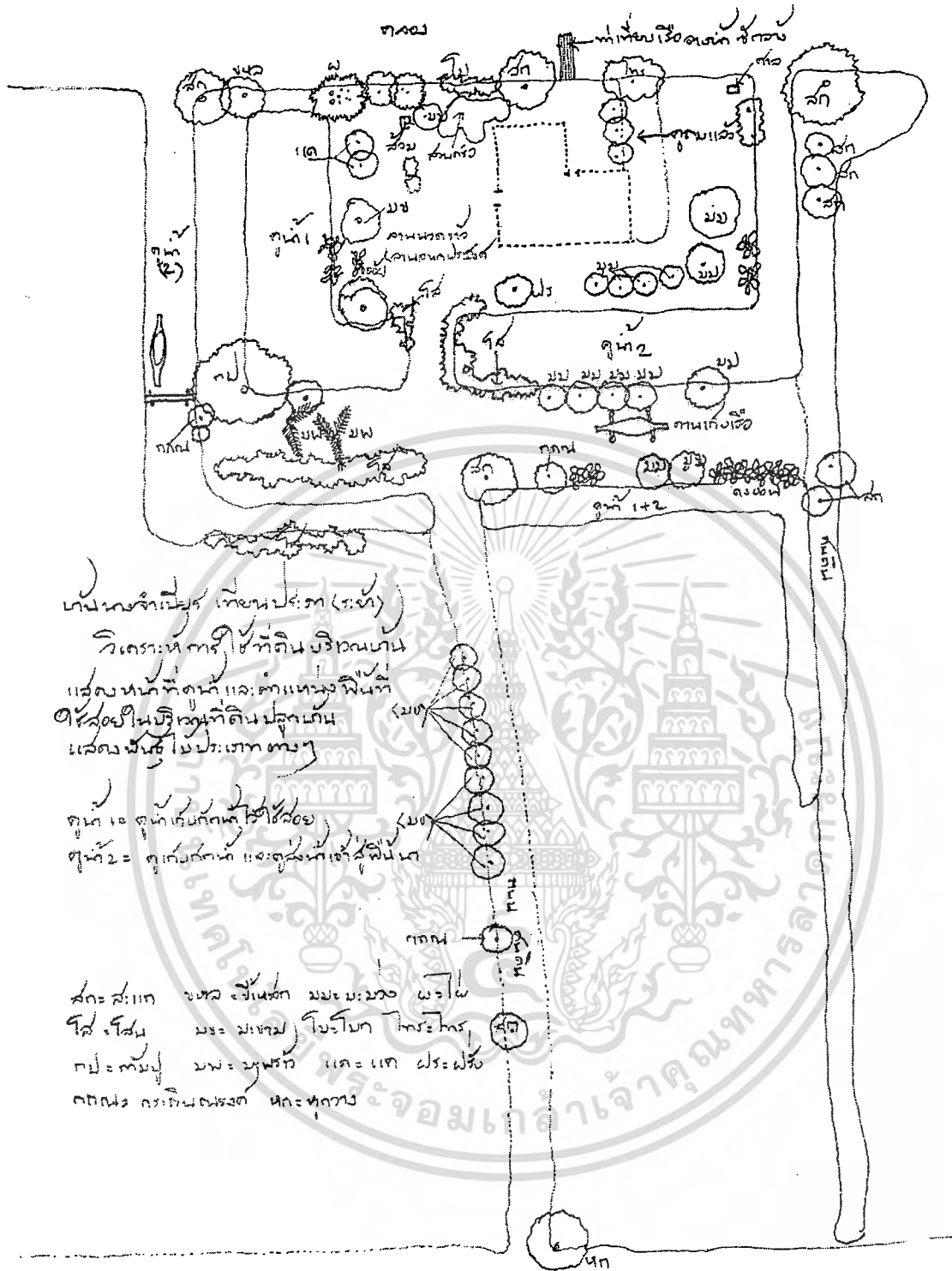
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

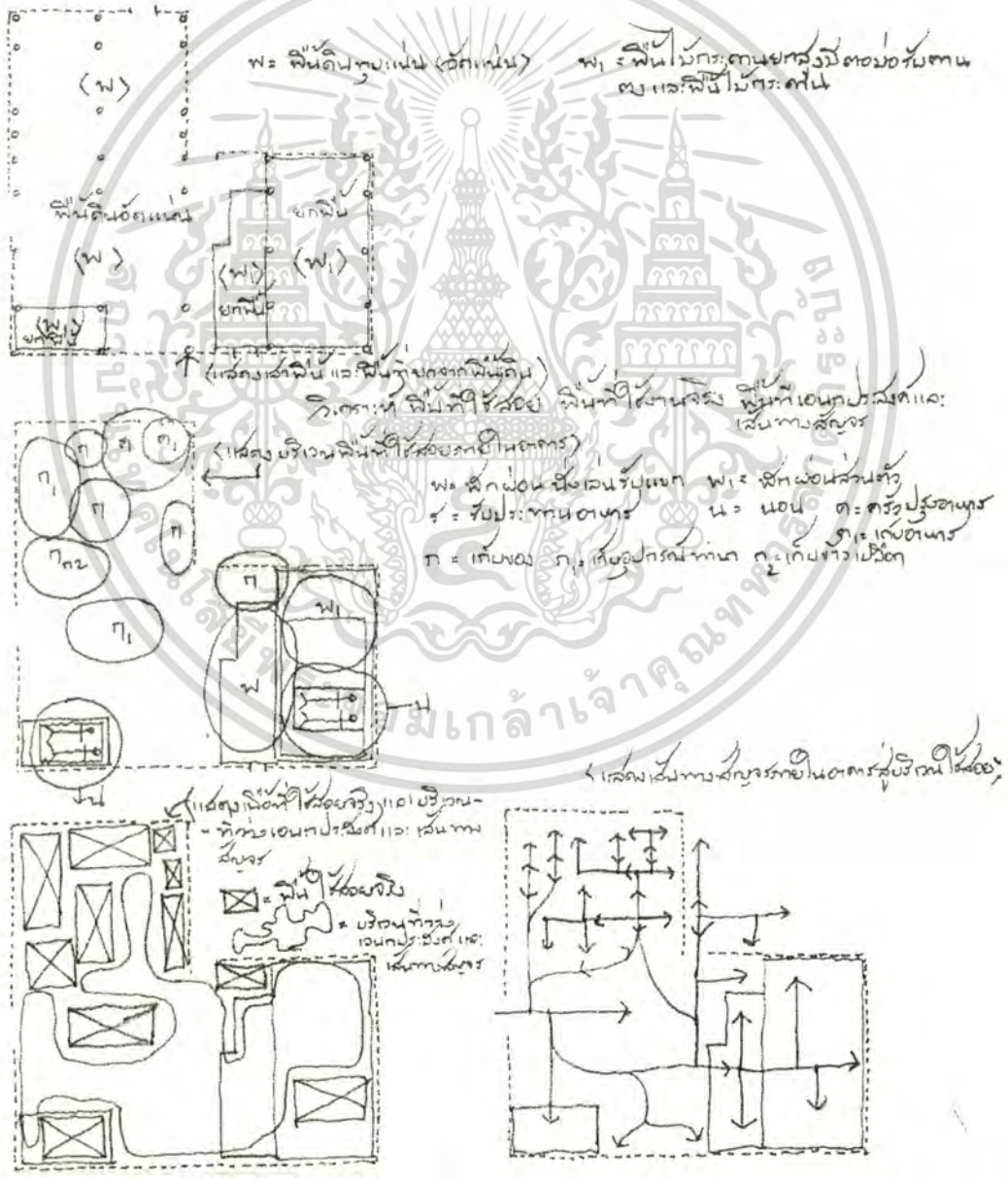
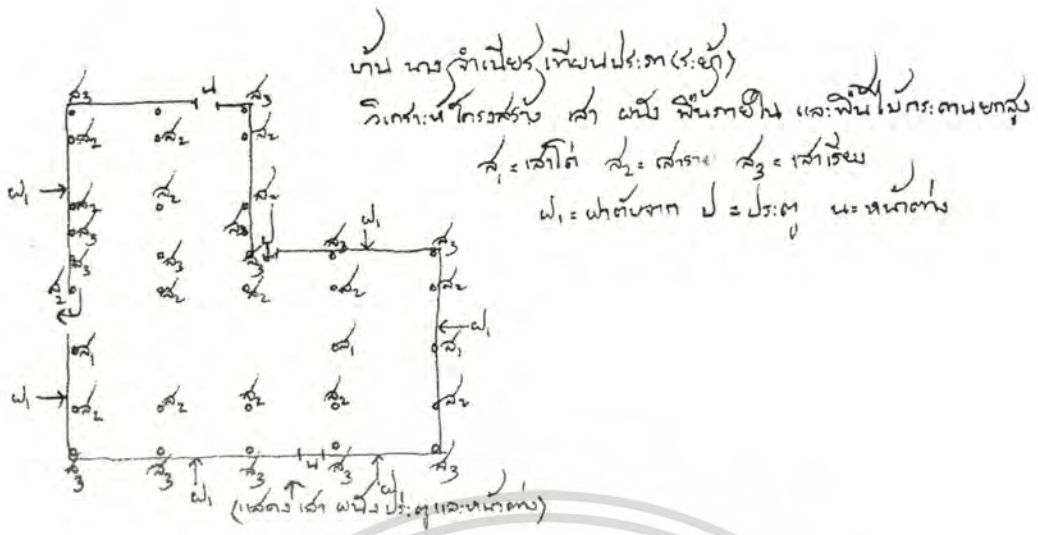
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1) วัตถุประสงค์ (จุดประสงค์)
 2) วัตถุประสงค์ (จุดประสงค์)
 3) วัตถุประสงค์ (จุดประสงค์)
 4) วัตถุประสงค์ (จุดประสงค์)
 5) วัตถุประสงค์ (จุดประสงค์)

จุดที่ 1 = จุดเริ่มต้น
 จุดที่ 2 = จุดสิ้นสุด

- สละ ส้ม กล้วย ฝรั่ง กล้วย กล้วย กล้วย กล้วย
- กล้วย กล้วย กล้วย กล้วย กล้วย กล้วย กล้วย กล้วย
- กล้วย กล้วย กล้วย กล้วย กล้วย กล้วย กล้วย กล้วย
- กล้วย กล้วย กล้วย กล้วย กล้วย กล้วย กล้วย กล้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บ้านหลังที่ 9 บ้านเลขที่ 12 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของบ้าน นายเสวย ระย้า
บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งเหนือของคลองมอญชิดกับคลองมอญ
ขนาดที่ดินบริเวณโดยประมาณ 90.00 เมตร x 82.00 เมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าวางด้าน
ยาวขนานกับลำคลอง
ขนาดคูน้ำและคันดินรวมถึงตำแหน่งอาคารบริเวณพื้นที่ใช้สอยต่างๆ และพันธุ์ไม้ภายในบริเวณ
บ้านดูจากภาพผังบริเวณและภาพการวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้
ลักษณะเรือนเป็นโรงนาแฝดวางแกนไปตามแนวตะวันออก ตะวันตก
ความยาวของโรงนาหลังใต้ (โรงนาหลังใหญ่) ขนาด 4 ห้องเสา (4 BAYS) รวมความยาวทั้งหมด
14.90 เมตร กว้าง 7.00 เมตร

ความยาวของโรงนาหลังเหนือ (โรงนาหลังเล็ก) เป็นโรงนาขนาด 3 ห้องเสาห้องเสาแรกอยู่แนว
เดียวกับห้องเสาแรกของโรงนาหลังใต้และวางห้องเสาอยู่ในแนวเดียวกันระยะห่างของห้องเสาเท่ากัน ความ
ยาว 11.20 เมตร

ระยะห่างโรงนาหลังเหนือและหลังใต้ 0.90 เมตร

โรงนาหลังใต้ (โรงนาหลังใหญ่) บริเวณเกือบทั้งหมดเป็นพื้นที่พักอาศัยของสมาชิกภายใน
ครอบครัวทั้งหมดห้องเสาแรกเป็นส่วนนอนยกพื้นสูงจากพื้นดินอัดแน่น ไม่มีกั้นฝาห้องส่วนนอนแต่ใช้ตู้
เก็บของเป็นตัวกั้นระหว่างส่วนนอนกับแคร่พักผ่อนซึ่งอยู่ในบริเวณห้องเสาที่ 2 ความกว้างของแคร่ 2.40
ประมาณ ¼ ห้องเสายาว

ส่วนนอนเป็นที่นอนของนายเสวย ระย้า นางสาวแดงกวาง ระย้า และหลานชายลูกของน้องชายโดย
นางสาวแดงกวางนอนร่วมกับหลานชาย

ห้องเสาที่ 3 เป็นบริเวณโล่งเอนกประสงค์เป็นที่นั่งพักผ่อน (โดยปูเสื่อกก) ที่สานขึ้นเองวางบน
พื้นดินอัดแน่น

ห้องเสาที่ 4 กานริมผนังด้านใต้เป็นแคร่นอนของลูกชายนายเสวยกับภรรยาและลูกชายคนเล็กริมฝาด้าน
เหนือเป็นที่เก็บข้าวเปลือกและบริเวณเก็บของ

โรงนาหลังเหนือ (โรงนาหลังเล็ก) บริเวณเกือบทั้งหมดเป็นส่วนเก็บของครัวบริเวณปรุงอาหาร
และบริเวณรับประทานอาหารห้องเสาที่ 3 เป็นบริเวณเก็บรถไถเครื่องสูบน้ำเครื่องฝัดข้าวถังน้ำมันห้องเสาที่
2 เป็นบริเวณที่วางเอนกประสงค์ข้างฝาด้านเหนือเก็บข้าวเปลือก และโต๊ะวางอุปกรณ์ในครัวและครัวห้อง
เสาที่ 1 ชิดข้างฝาด้านเหนือเป็นบริเวณแคร่วางอุปกรณ์ทำครัวตู้กับข้าวโต๊ะรับประทานอาหารและชิดฝาผนัง
ด้านใต้วางคุ่มน้ำฝนไว้รับประทานมีประตูเปิดออกไปยังบริเวณซักล้างซึ่งอยู่ชิดกับคูลูกน้ำที่ขุดขึ้น

การใช้เนื้อที่ภายในอาคารการจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้ไม้สอย (ดูจากภาพแปลนและอาคาร 3 มิติ)

ความสูงของส่วนต่างๆ ของอาคารดูจากรูปตัดตามยาวและตามขวาง

วัสดุก่อสร้าง

ส่วนโครงสร้าง โรงนาหลังใต้(โรงนาหลังใหญ่)

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ข้อ	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
ค้ำ	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
อกไก่ + แปะ + จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 1/2" x 3"
กลอน	ไม้ไผ่ (ไม้รวก)	เส้นผ่าศูนย์กลาง 1 1/2" x 2"
สิ่งมุงหลังคา	คับจาก	
พื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
ดง รับพื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 4"
คอม่อ รับพื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
พื้นแคร่ห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
คาน ดง รับพื้นแคร่นอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"

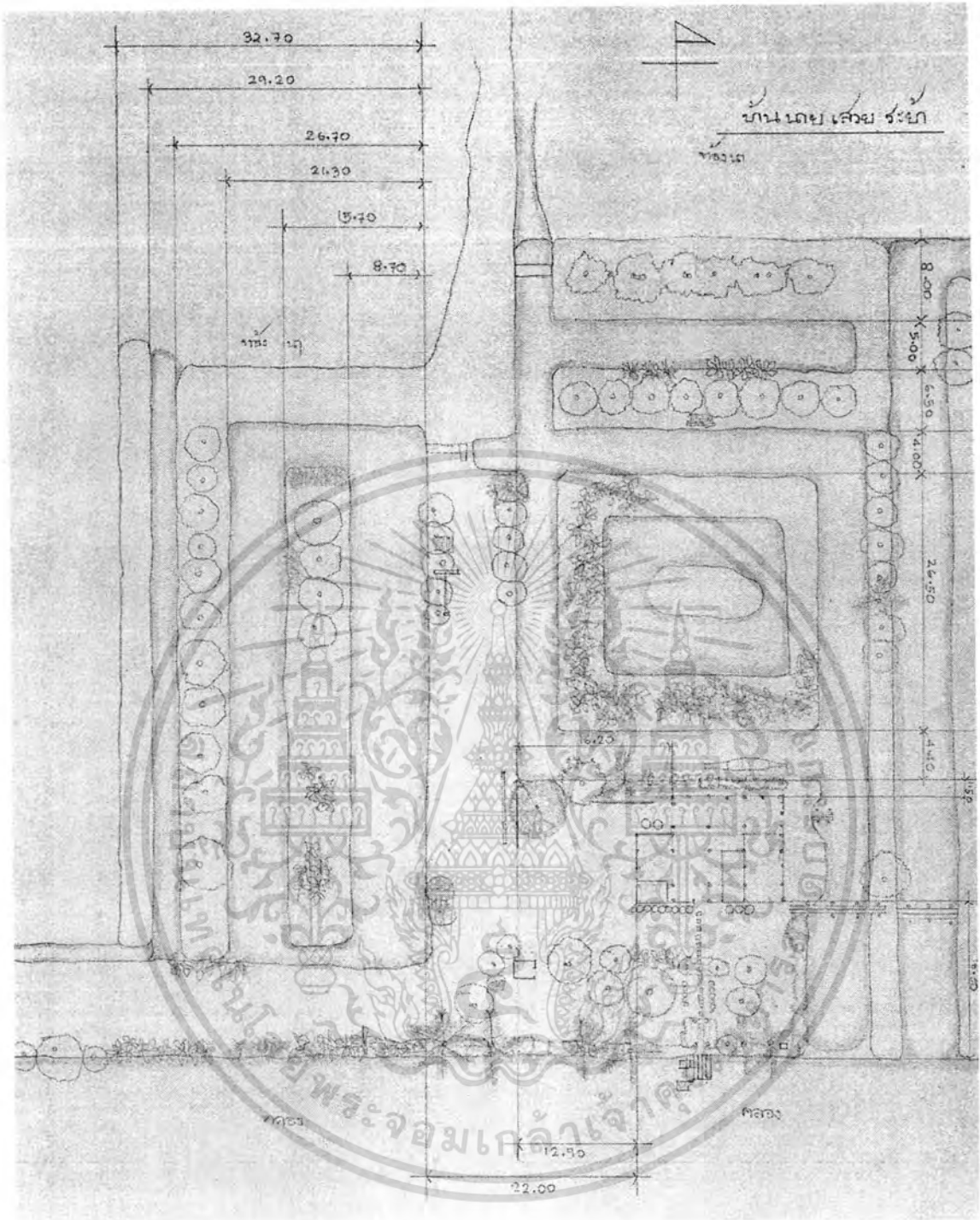
ส่วนโครงสร้าง โรงนาหลังเหนือ (โรงนาหลังเล็ก)

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ข้อ ค้ำ	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" - 4"
อกไก่ + แปะ + จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2" - 2 1/2"
กลอน	ไม้ไผ่ (ไม้รวก)	เส้นผ่าศูนย์กลาง 1 1/2" - 2"
สิ่งมุงหลังคา	คับจาก	

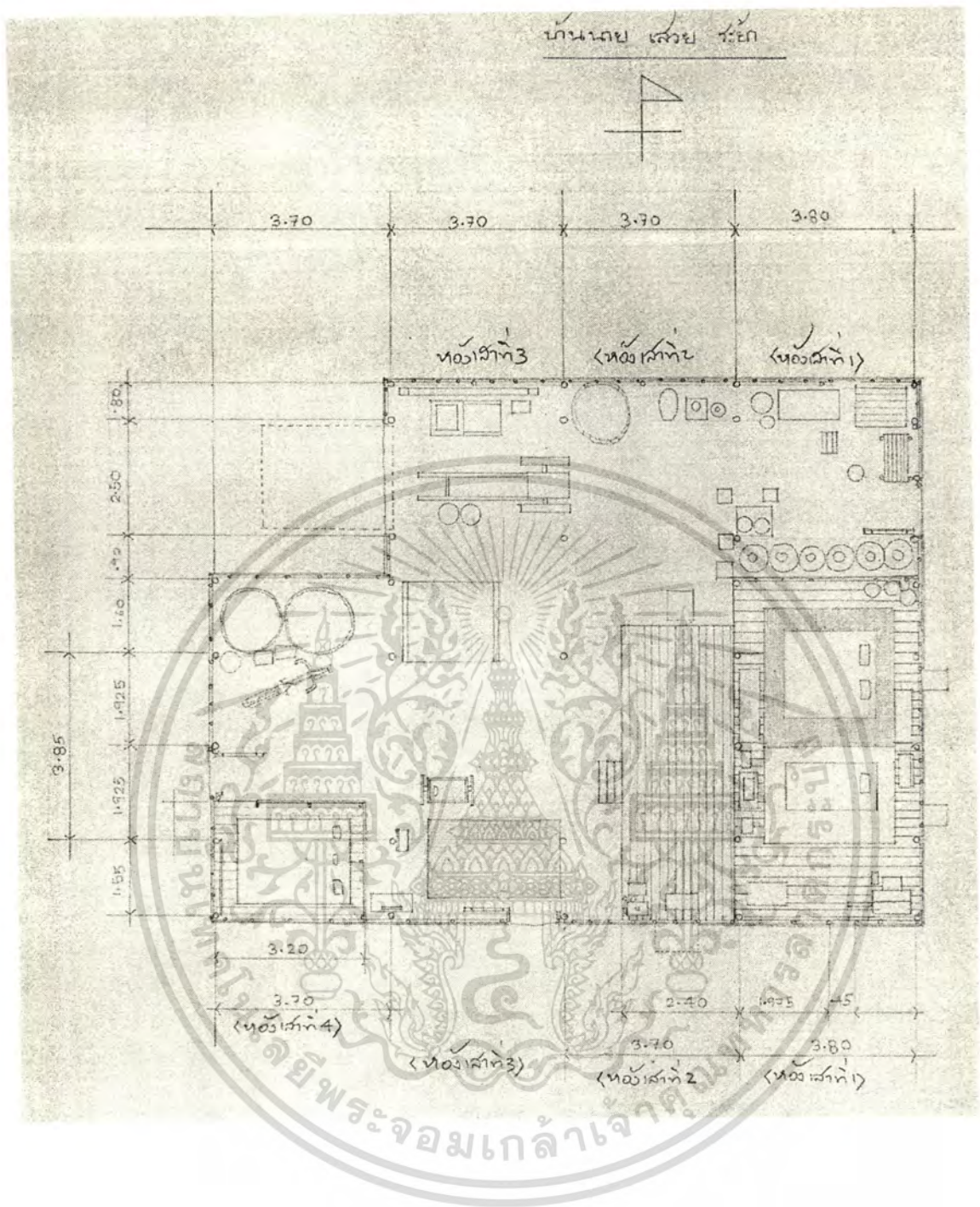
พื้นดินอัดแน่นทั้ง โรงนาหลังใต้และหลังเหนือ

ฝาโรงนาด้านนอกทั้งหมดยึดจากขนานด้วยไม้ไผ่ตามแนวนอน

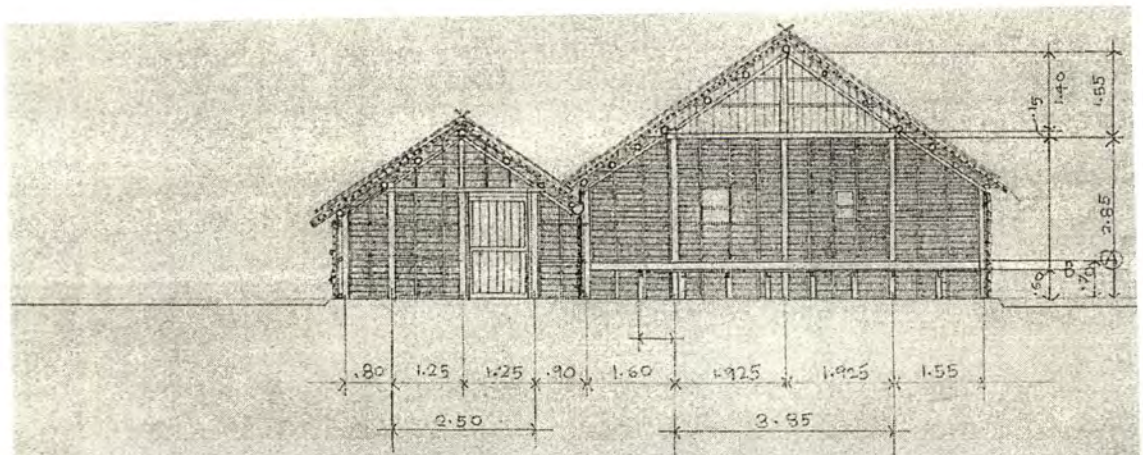
การเจาะช่องประตูหน้าต่างดูจากแปลนภาพอาคาร 3 มิติและภาพวิเคราะห์ส่วนผนังประตูใหญ่เป็นประตูสังกะสีกรอบไม้เนื้อแข็งเป็นประตูบนเปิดส่วนประตูของ โรงนาหลังเหนือเป็นประตูสังกะสีบานกระทุ้งเข้าด้านในหน้าต่างเป็นหน้าต่างคั่นจากกรอบบานไม้ไผ่บานกระทุ้งทุกบาน

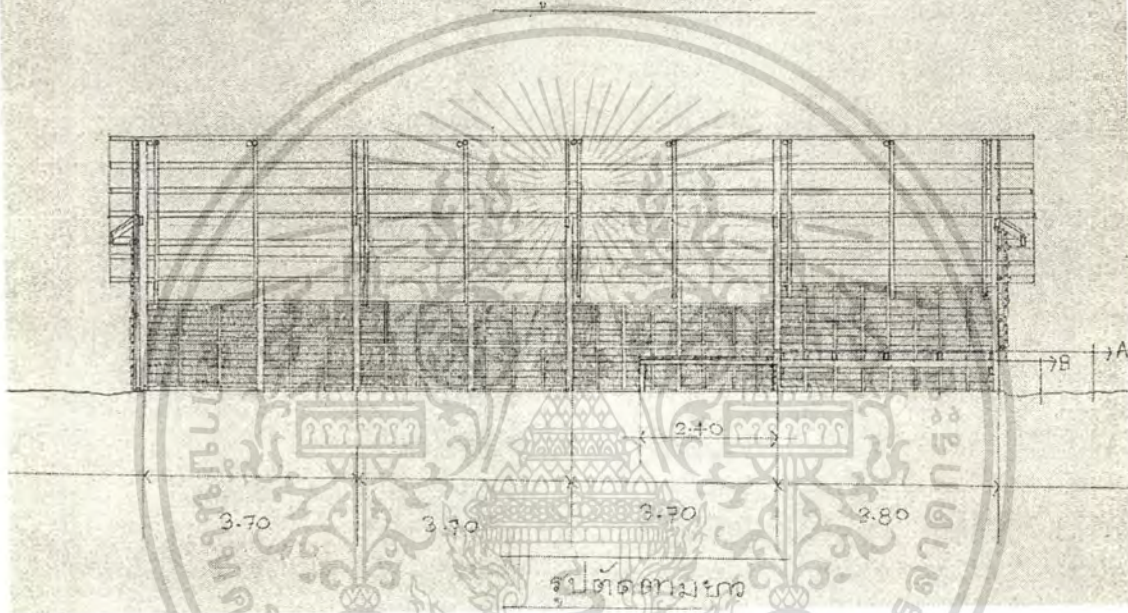
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ 4-88

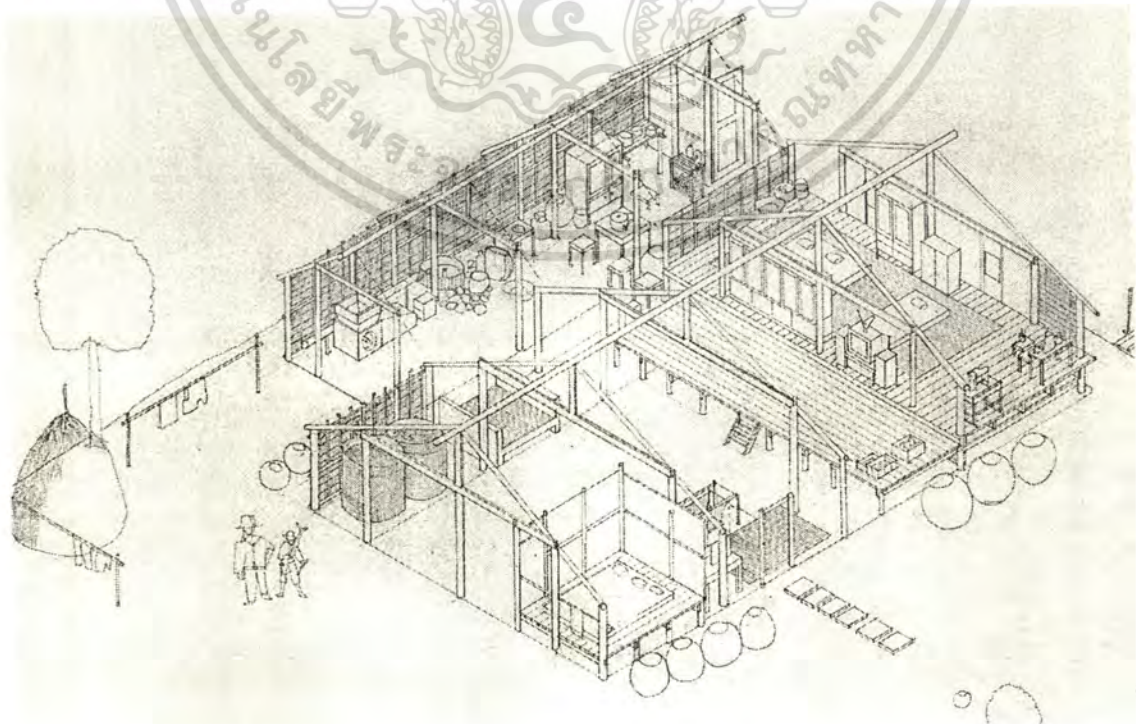
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

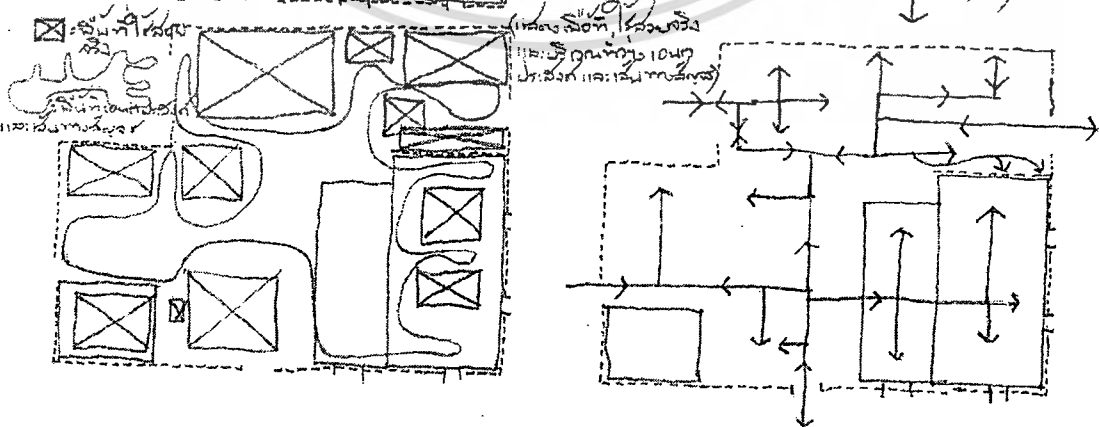
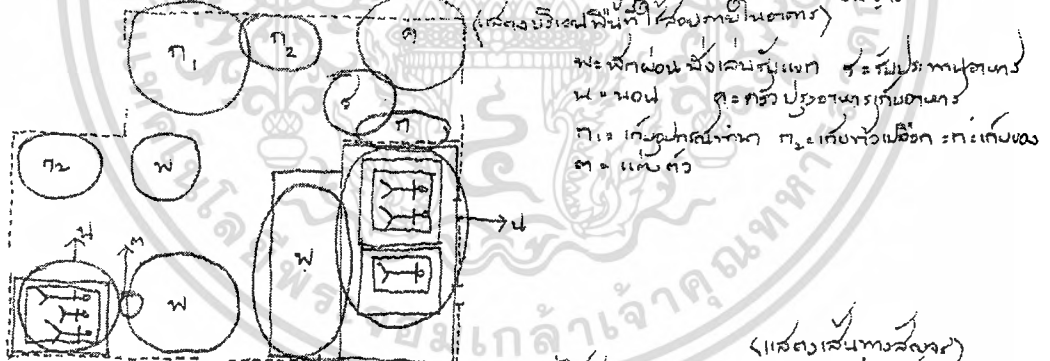
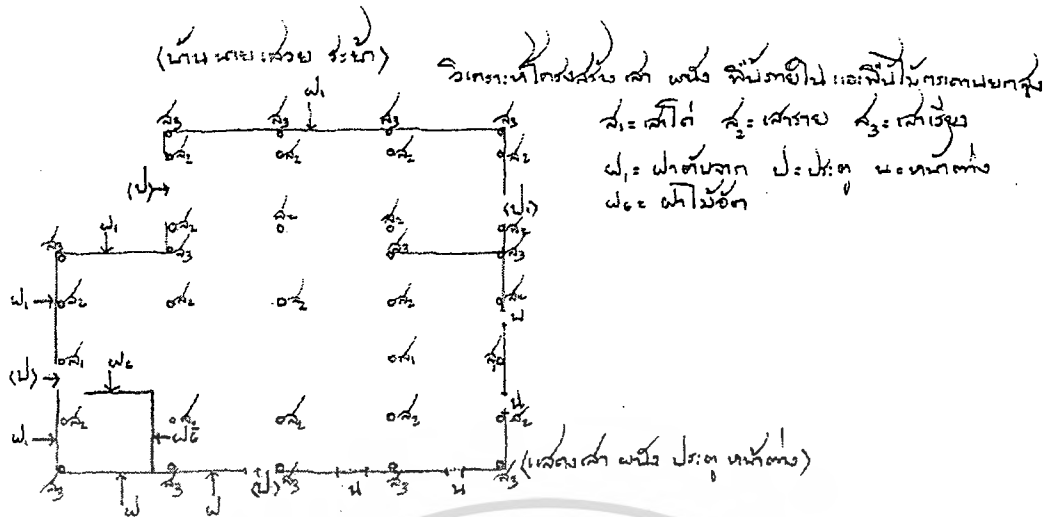
รูปตัดตาม ขวาง

รูปตัดตาม ยาว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ 4-90

บ้านหลังที่ 10 บ้าน เลขที่ 82 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของบ้าน นายโม่ง พิภูลทอง
หลังจากรังวัดแล้วบ้านหลังนี้ได้รื้อเรือน โรงนาหลังได้ (โรงนาหลังใหญ่ออก) เพื่อสร้างอาคารทรง
ตึกชั้นเดียวเหลือโรงนาหลังเหนือเอาไว้ เพราะอาคารตึกยังสร้างไม่สร้างไม่เสร็จจึงใช้เป็นสวนอาศัยชั่วคราว
บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งใต้ของคลองมอญ ซิดกับคลองมอญ

ขนาดบริเวณบ้าน โดยประมาณ ยาว 52.00 เมตร กว้าง 94.00 เมตร ลักษณะพื้นที่ค่อนข้างเป็น
สี่เหลี่ยมผืนผ้ามีด้านตะวันออกเฉียงเล็กน้อยทางด้านกว้างขนานกับลำคลอง

ขนาดคูน้ำและคันดินรวมถึงตำแหน่งอาคารบริเวณพื้นที่ใช้สอยต่างๆ และพันธุ์ไม้ภายในบริเวณ
บ้านดูจากภาพผังบริเวณและภาพการวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้

ลักษณะเป็น โรงนาแฝดวางแกนไปตามแนวตะวันออกตะวันตก

ความยาวของ โรงนาหลังเหนือ (โรงนาหลังเล็ก) ขนาด 3 ห้องเสา (3 BAYS) ทุกห้องเสาอยู่แนว
เดียวกันกับโรงนาหลังได้ (หลังใหญ่) รวมความยาว 10.30 เมตร กว้าง 6.75 เมตร

ความยาวของ โรงนาหลังเหนือ (โรงนาหลังเล็ก) ขนาด 3 ห้องเสา (3 BAYS) ทุกห้องเสาอยู่แนว
เดียวกันกับโรงนาได้ (หลังใหญ่) รวมความยาว 10.30 เมตร กว้าง 3.30 เมตร

ระยะห่างระหว่างโรงนาหลังได้กับหลังเหนือ 1.15 เมตร

โรงนาหลังได้ (โรงนาหลังใหญ่) บริเวณทั้งหมดเป็นบริเวณพักอาศัยของสมาชิกภายในครอบครัว
เกือบทั้งหมด

ห้องเสาแรกเป็นส่วนนอนยกพื้นสูงจากพื้นดินอัดแน่นกันฝาห้องภายในเป็นห้องนอนแยกออกจาก
ส่วนพักผ่อนด้วยฝาไม้จัดเป็นที่นอนของนายโม่งและภรรยา รวมทั้งลูกสาวและลูกชาย

ห้องเสาที่ 2 เป็นบริเวณพักผ่อนโดยยกแคร่สูงกว่าพื้นดินอัดแน่นแต่ต่ำกว่าพื้นที่ส่วนนอน ความ
กว้างของแคร่ประมาณครึ่งห้องเสากว่าเล็กน้อยความยาวเท่ากับความกว้างของเรือนใช้เป็นสวนพักผ่อน
รับแขกรับประทานอาหารรับแขก

ห้องเสาที่ 3 เป็นส่วนนอกประสงค์ริมฝาด้านใต้และริมฝาด้านตะวันตกเป็นส่วนเก็บของบริเวณที่
เหลือโล่งตลอด

โรงนาหลังเหนือ (โรงนาหลังเล็ก) บริเวณภายในเป็นส่วนเก็บของครัวและส่วนห้องนอนของลูก
ชายและภรรยา

ห้องเสาแรกยกพื้นสูงจากพื้นดินอัดแน่นกันเป็นห้องนอนฝากันภายในเป็นฝาไม้อัด

ห้องเสาที่ 2 เป็นบริเวณครัวอยู่ชิดผนังด้านเหนือเลขออกมาจากผนังเป็นส่วนเก็บของอุปกรณ์
ทำอาหาร

ห้องเสาที่สามเป็นบริเวณ โล่งนอกประสงค์เก็บของใช้ต่างๆ วางกระจัดกระจาย

โรงนาแฝดหลังนี้ไม่มีการเก็บข้าวเปลือกและอุปกรณ์ทำนาไว้ในตัวโรงนาเพราะเจ้าของบ้านไป
สร้างโรงนาขนาดเล็กสำหรับเก็บข้าวเปลือกและเครื่องมือทำนาไว้ด้านตะวันตกของโรงนามีลานนวดข้าว
คันไว้ (รายละเอียดจากภาพผังบริเวณ)

การใช้เนื้อที่ภายในอาคารการจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้ไม้สอย(ดูจากภาพแปลนและอาคาร 3 มิติ)

วัสดุก่อสร้าง

ส่วนโครงสร้าง โรงนาหลังใต้(โรงนาหลังใหญ่)

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสา ใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ข้อ + ตั่ง	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
จันทัน	ไม้ปรองแดงกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2" - 2 1/2"
อกไก่ + แปะ	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 1/2" x 3"
สิ่งมุงหลังคา	คับจาก	
พื้นแครงหน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
ตง รับพื้นแครงหน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 4"
ค่อม่อ รับพื้นแครงหน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
พื้นแครงห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คาน ตง รับพื้นแครงนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"

ส่วนโครงสร้าง โรงนาหลังเหนือ (โรงนาหลังเล็ก)

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสา ใต้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 5"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ข้อ ตั่ง	ไม้เนื้อแข็ง	2" - 4"
อกไก่ + แปะ	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 1/2" x 3"
กลอน	ไม้ไผ่ (ไม้รวก)	เส้นผ่าศูนย์กลาง 1 1/2" - 2"
สิ่งมุงหลังคา	คับจาก	
พื้นส่วนนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คาน ตง รับพื้นส่วนนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 4"
ค่อม่อ รับพื้นส่วนนอน	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"

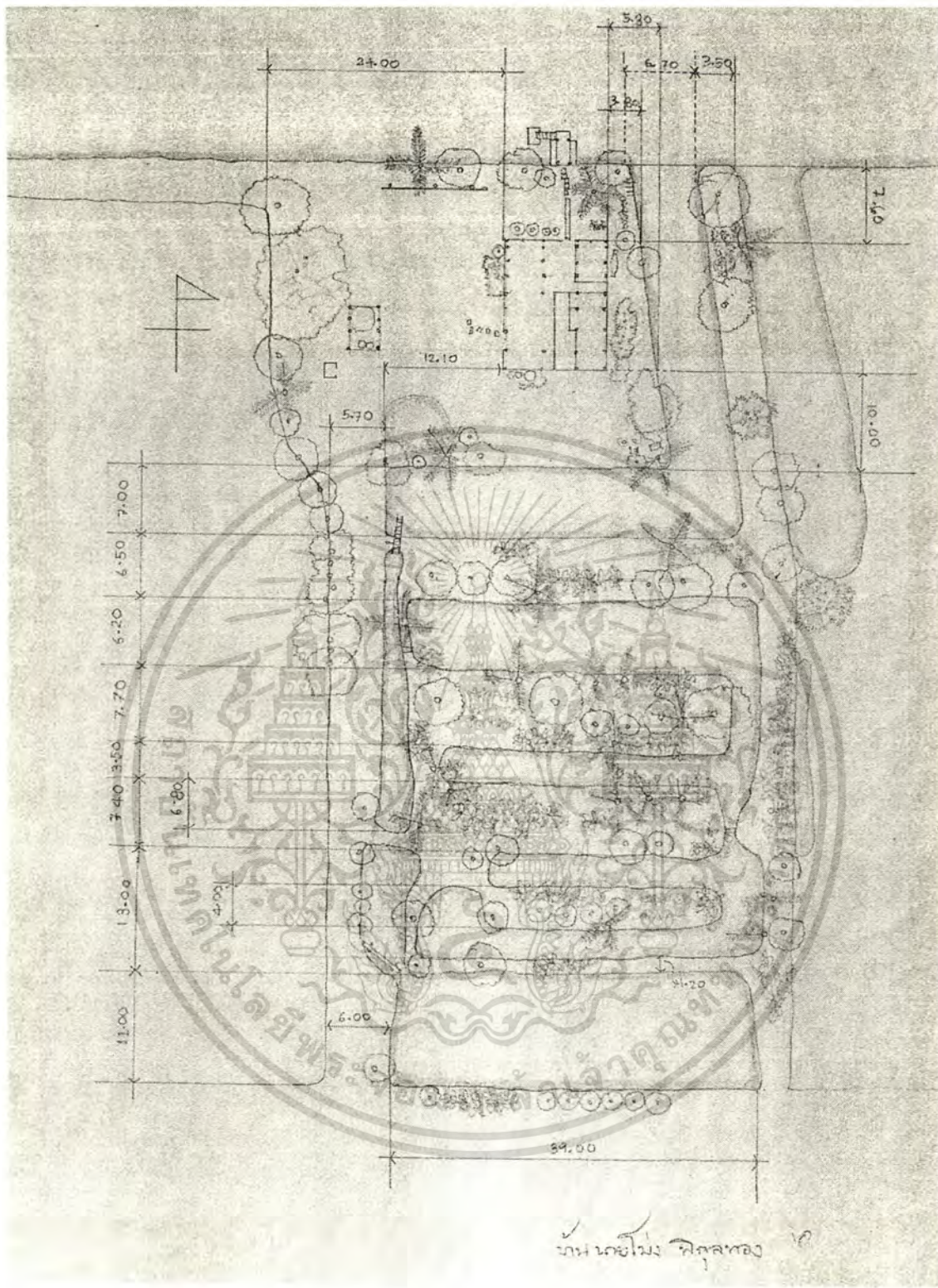
พื้นดินอัดแน่นทั้งโรงนาทั้ง 2 หลัง

ฝาโรงนาทั้งหมดเป็นฝาสังกะสีฝาห้องนอนทั้ง 2 ห้อง ฝาไม้อัด

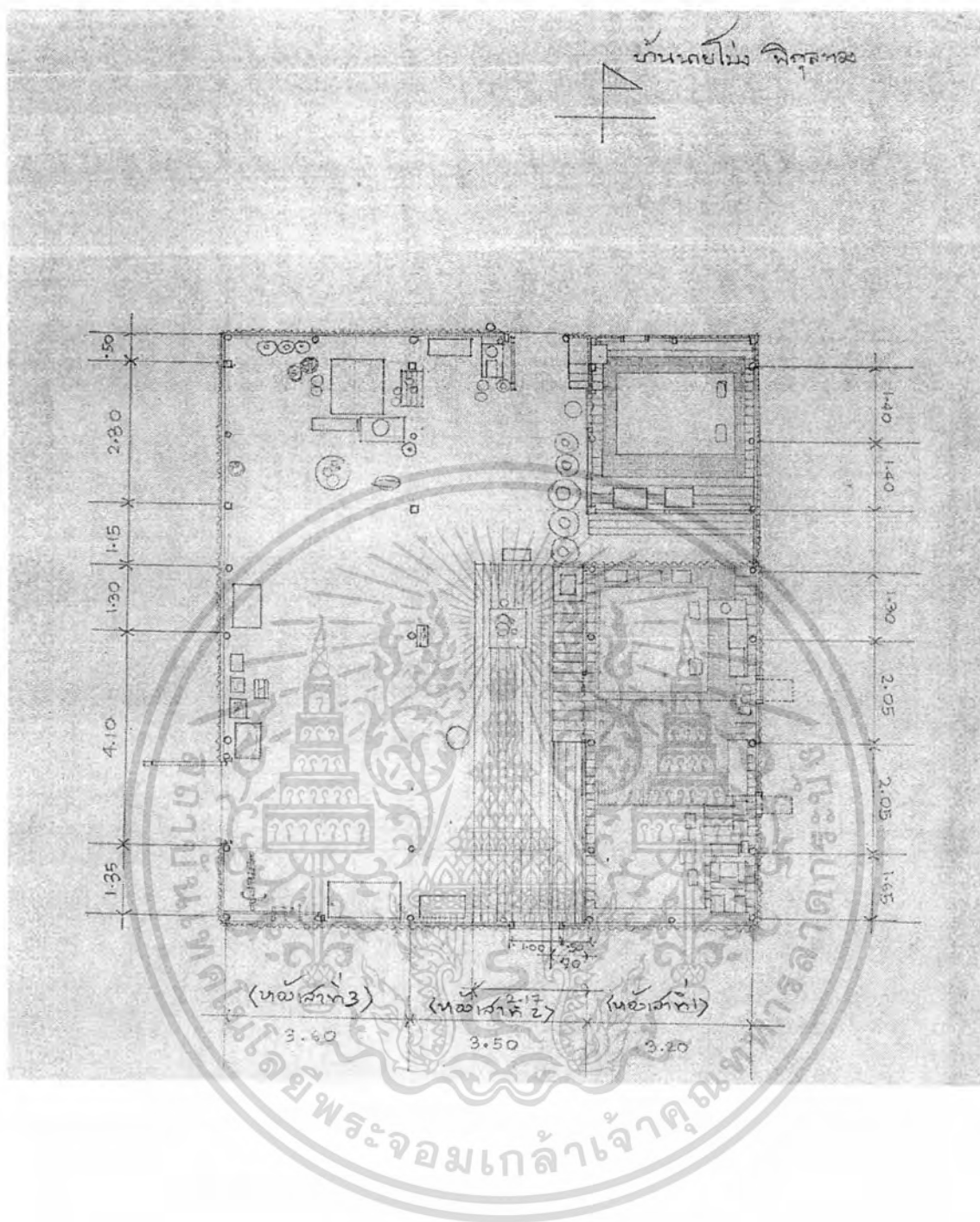
การเจาะช่องประตูหน้าต่าง (ดูจากแปลนภาพอาคาร 3 มิติ และภาพวิเคราะห์ส่วนผนังประตู)

ประตูทั่วไปบานเปิดลั้งกะสิกรอบไม้เนื้อแข็งหน้าต่างบานกระทุ้งลั้งกะสิกรอบไม้เนื้อแข็งมีการ

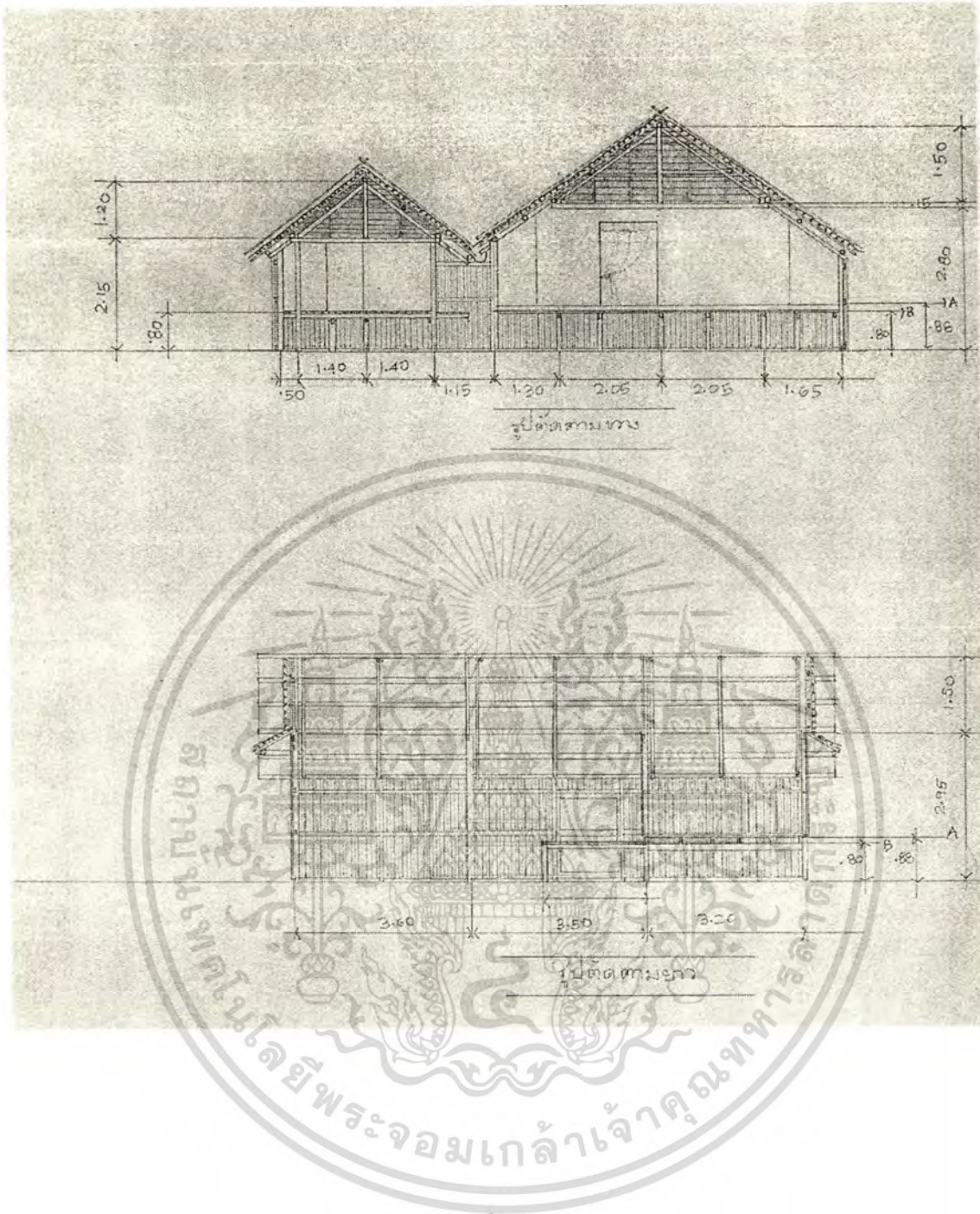
แหวกผนังส่วนนอนค้ำใต้ของโรงนาหลังใหญ่ให้เป็นช่องให้ลมผ่านสู่ส่วนนอน

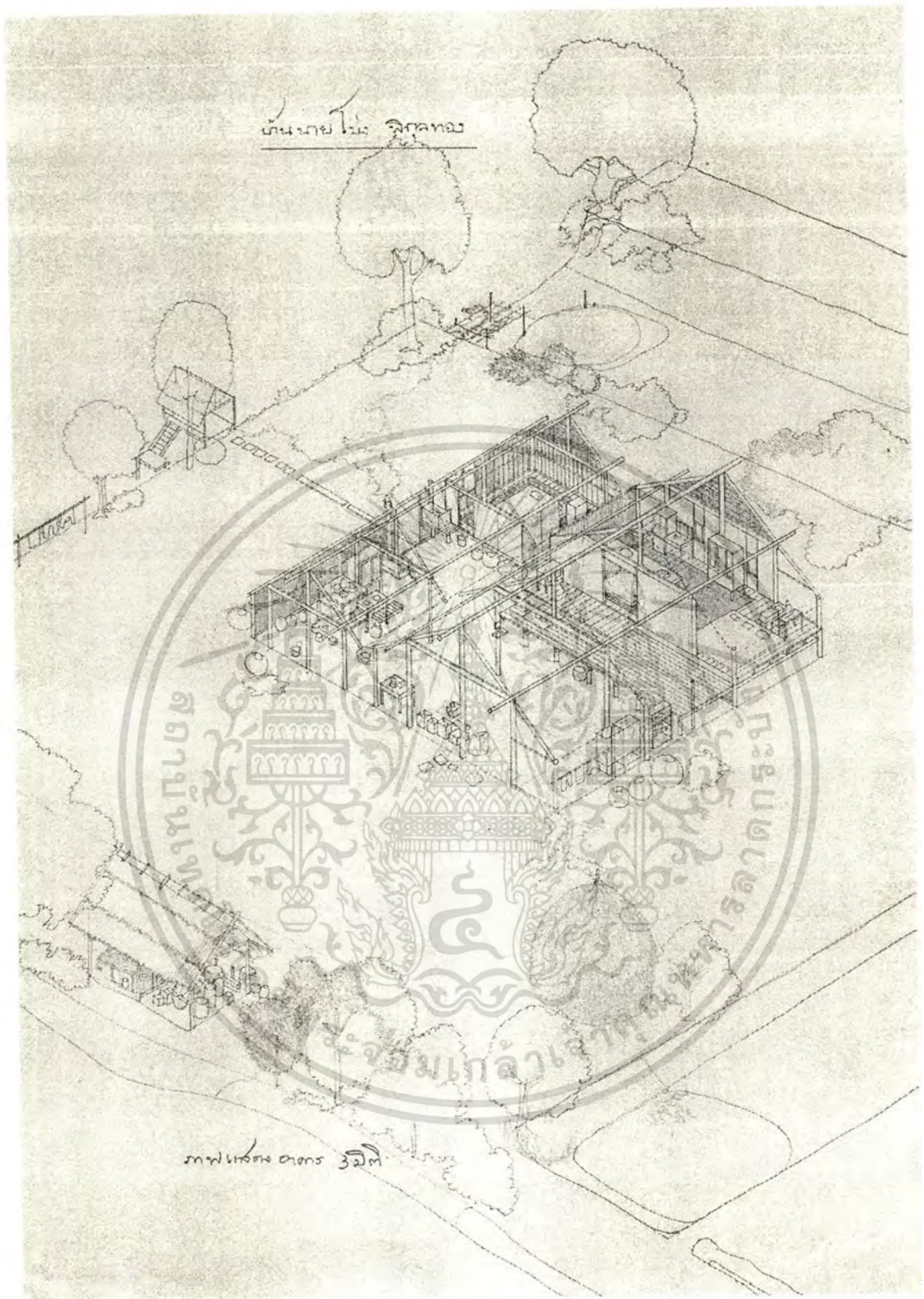
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

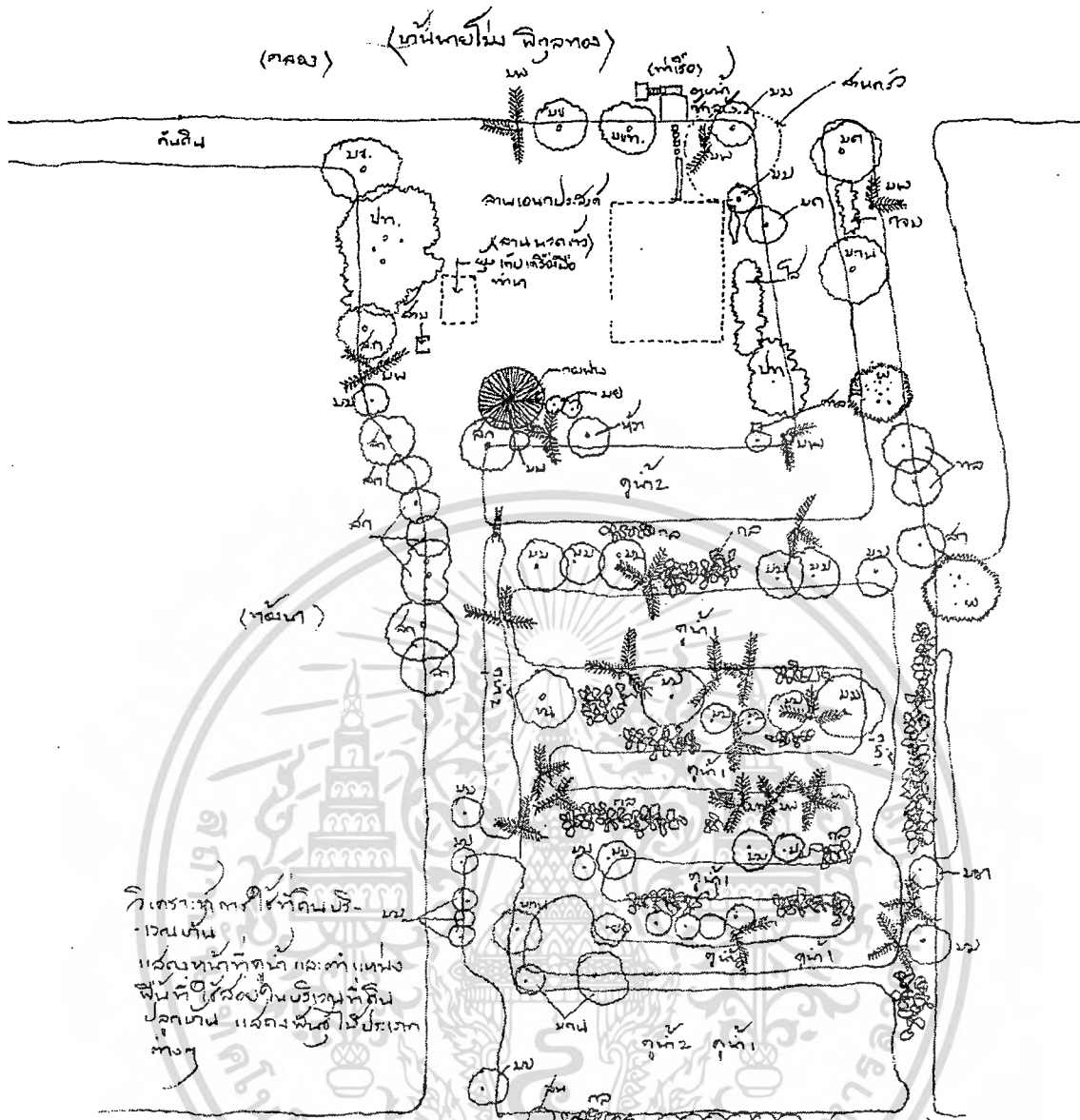
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ 4-96

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วิเคราะห์: ทำการใช้ที่ดินบริเวณ
- บริเวณที่
- แวดล้อมที่ศึกษา และทำแผนผัง
- พื้นที่ใช้สอยในบริเวณที่ดิน
- ปลูกสวน แสดงพื้นที่ใช้สอย
- ทุ่งๆ

(สนาม)
 สก: สะแก, มพ: มะพร้าว, กว: กวาว, มต: มะตาด
 มข: มะขง, มตม: มะตอม, พว: ฝรั่ง, สค: ส้ม
 ม: มะม่วง, ยอ: ยอ, พช: หน่อ, สอ: มะดัน
 ส: สับ, ปท: ปอทะเล, ทล: ทองนพอง
 กว: กวาว, มท: มะม่วงเทศ

จุดที่ 1 = จุดเก็บผัก (ที่โรงเรียน)
 จุดที่ 2 = จุดเก็บผัก และจุดนั่งเล่น
 ส: ส้ม

บ้านหลังที่ 11 บ้านเลขที่ 107 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของบ้าน นายสง่า อุณรัตน์
บริเวณบ้านตั้งอยู่ใต้ของคลองมอญห่างจากฝั่งคลองมากที่ดินตั้งอยู่ชิดกับถนนเลียบบคลองมอญด้าน
ใต้วางขนานกับถนนเลียบบคลองมอญ

ขนาดของบริเวณบ้าน โดยประมาณ 29.00 x 44.00 เมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้ามีการขุด
น้ำล้อมบริเวณบ้านเอาไว้เกือบหมดโดยมีคันดินทำเป็นทางเดินเชื่อมถนนเลียบบคลองมอญเข้าสู่บริเวณบ้าน
ขนาดคูน้ำและคันดินรวมถึงตำแหน่งอาคารและบริเวณใช้สอยต่างๆ และพื้นที่ไม้ในบริเวณบ้านดู
จากภาพผังบริเวณดูจากภาพผังบริเวณและภาพวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่ได้เขียนแสดงไว้

ลักษณะเป็น “โรงนาเดี่ยว” วางแกนเรือนไปในแนวตะวันออก ตะวันตก

ความยาวของโรงนา 3 ห้องเสา (3 BAYS) ยาวทั้งหมด 9.90 เมตร กว้าง 7.20 เมตร

ห้องเสาที่หนึ่งและครึ่งของห้องเสาที่ 2 เป็นแคร่นอนและแคร่พักผ่อนอยู่ในระดับเดียวกันเป็นส่วน
นอนของนายสง่าภรรยาและลูก 2 คน ความยาวของแคร่ยาวเกือบเต็มห้องเสาเว้นเฉพาะแนวระหว่างช่วงเสา
รายและเสาเรียงไว้เป็นส่วนของครัวและอุปกรณ์ในการปรุงอาหารและตู้กับข้าว

ห้องเสาที่ 2 ครึ่งหลังและห้องเสาที่ 3 เป็นบริเวณอนเอกประสงค์และส่วนเก็บของได้แก่อุปกรณ์ทำ
นารถไถเก็บข้าวเปลือกรวมถึงบริเวณเลี้ยงเด็กอ่อนในช่วงเวลากลางวัน (รายละเอียดดูจากภาพแปลนและ
ภาพอาคาร 3 มิติ)

โรงนານี้จัดเป็นโรงนาขนาดเล็กแต่สามารถใช้เนื้อที่ภายในได้ครบตามความต้องการขั้นพื้นฐาน
การใช้เนื้อที่ที่ใช้สอยภายในอาคารและการจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้ไม้สอย (ดูจากภาพแปลนและ
ภาพอาคาร 3 มิติ)

ความสูงของส่วนต่างๆ ของอาคาร (ดูจากรูปตัดตามยาวและตามขวางวัสดุก่อสร้าง)

วัสดุก่อสร้าง

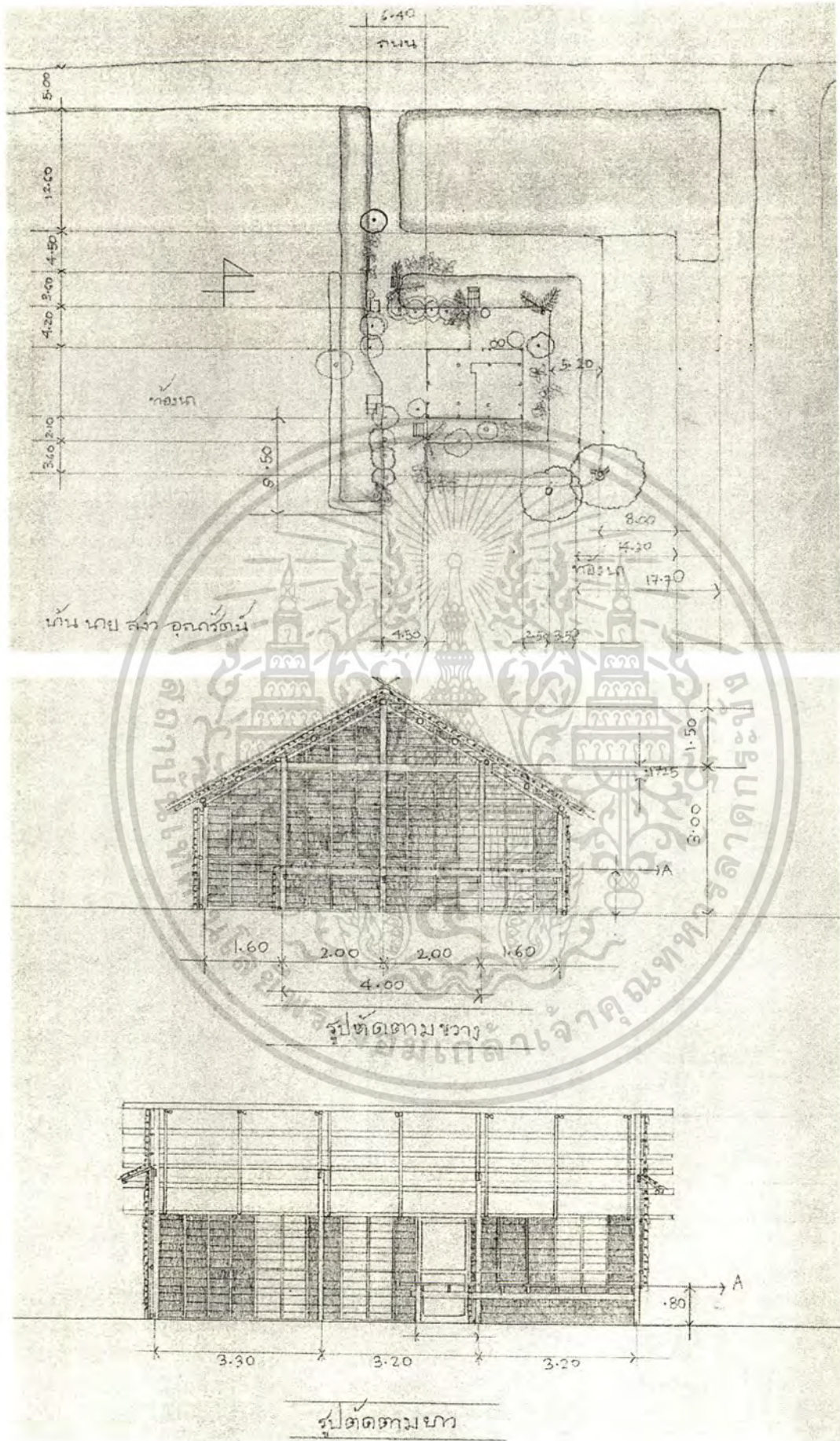
ส่วนโครงสร้าง

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาโค	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ข้อ + ดั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2" - 2 1/2"
อกไก่ + แปะ	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 1 1/2" - 2"
สิ่งมุงหลังคา	คับจาก	
พื้นแคร่ห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คาน คง รับพื้นแคร่นอน	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6", 2" x 4"

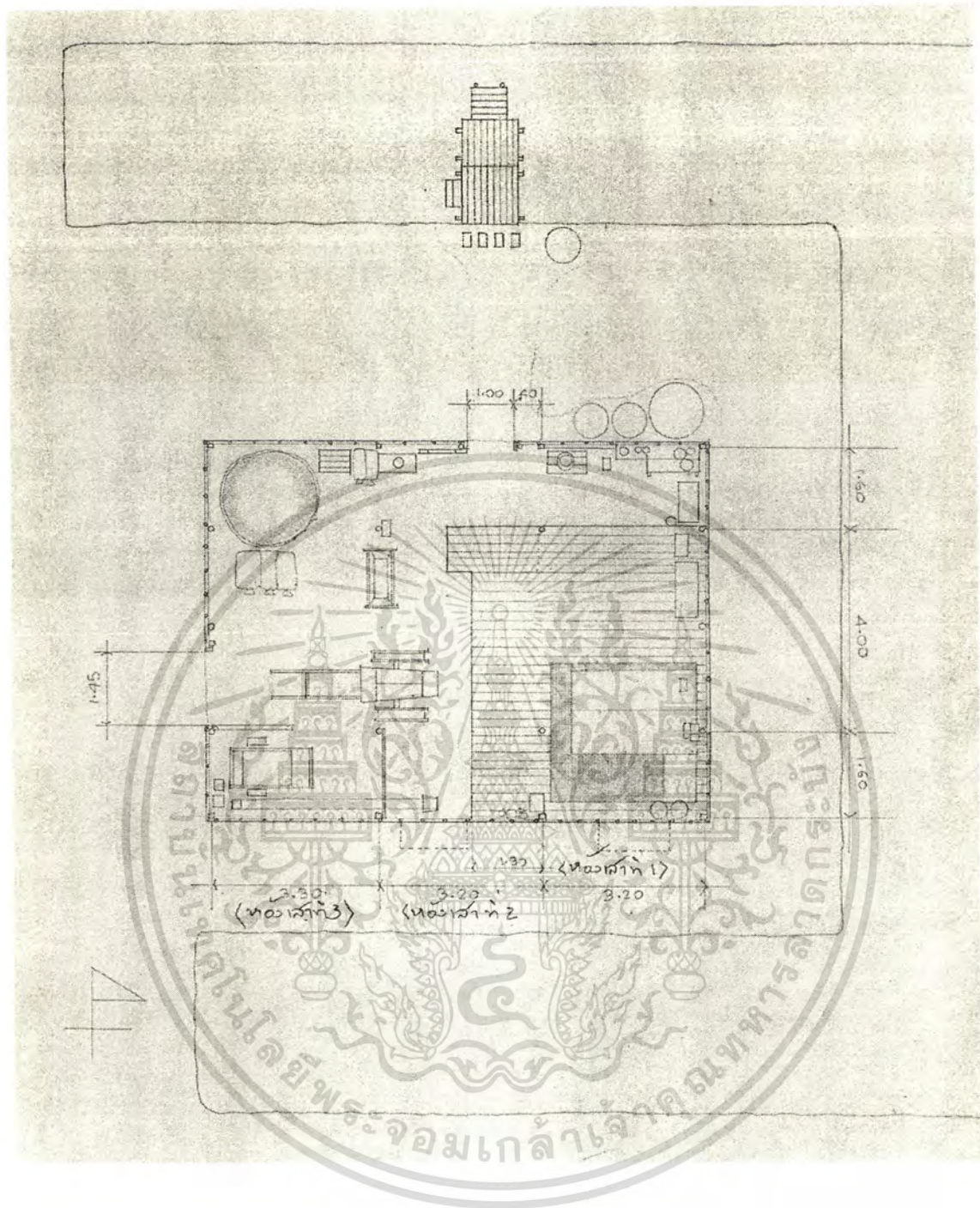
พื้นดินอัดแน่น

ฝาทั้งหมดเป็นฝาครูด้ายต้นจาก

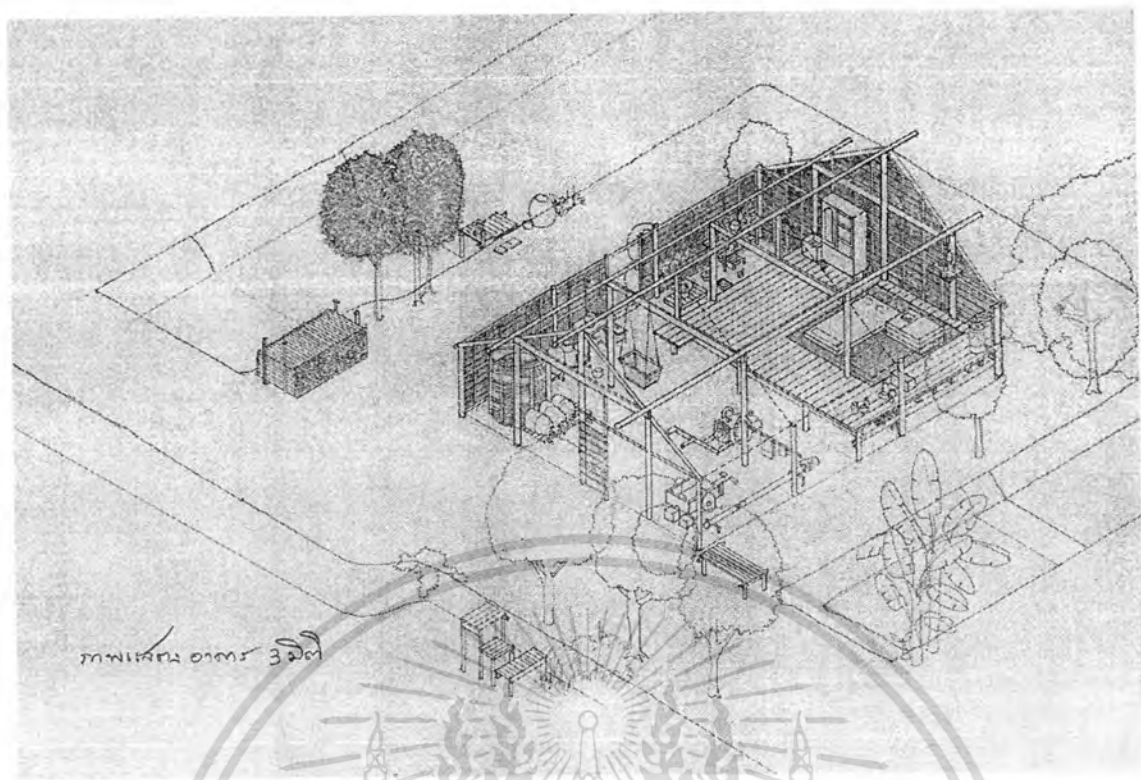
การเจาะช่องประตูเป็นประตูต้นจาก เสร้าไม้ไผ่ หน้าต่างบานกระทุ้งต้นจากกรอบไม้ไผ่ (ดู
รายละเอียดจากแปลนภาพอาคาร 3 มิติและภาพวิเคราะห์ส่วนผนัง)

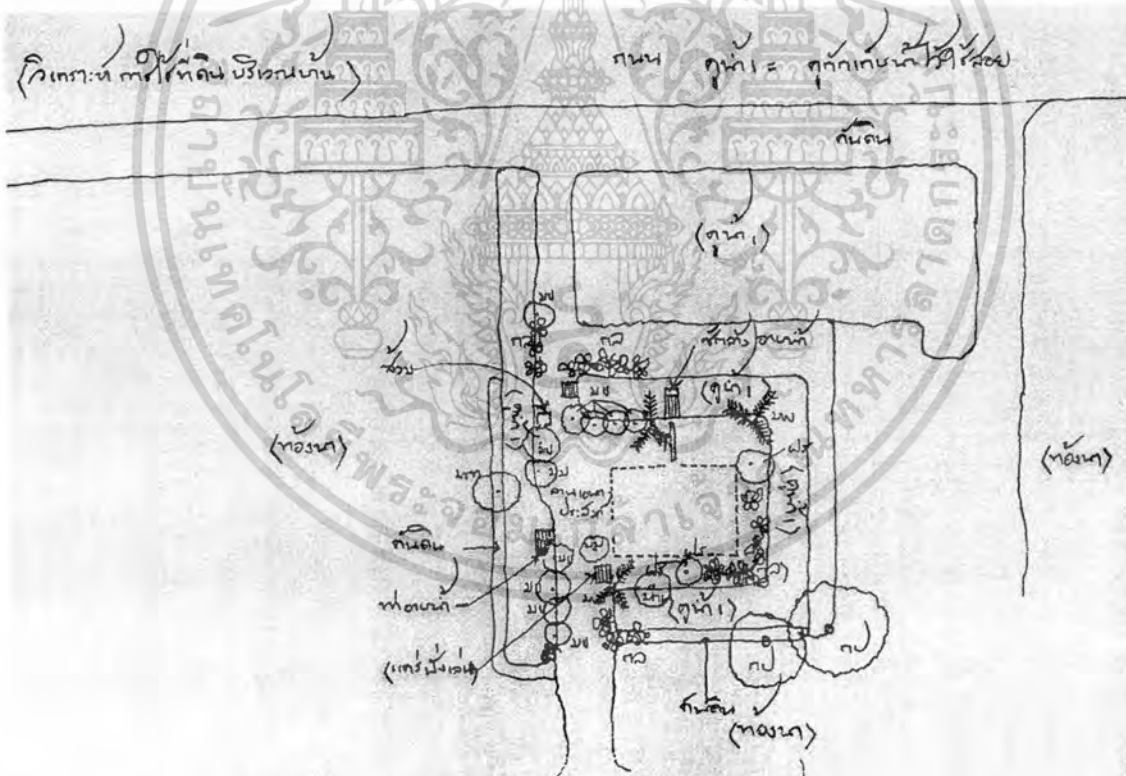
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพเขียนอาคาร 3 มิติ

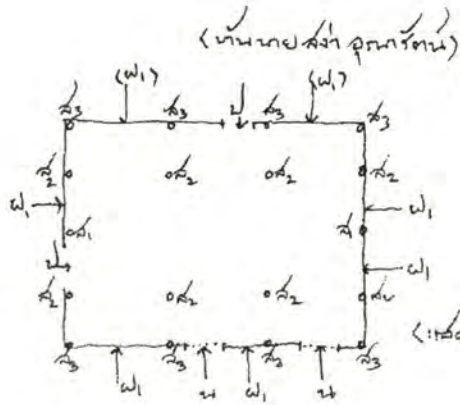

(วิเคราะห์) การใช้ที่ดิน บริเวณถนน

ถนน กุหา = ศาลาพักผ่อนใช้สอย

แสดงพื้นที่ที่คิด และตำแหน่งพื้นที่ใช้สอยในบริเวณที่ดินปลูกถนน
 แสดงพื้นที่ในประเภทต่างๆ
 มฟ = ม: พักผ่อน มข = ม: ว่าง มช = ม: ทม
 มคป = ม: กอดกั กข = ก: ว่าง ฟร = ฟ: ว่าง กป = ก: ว่าง

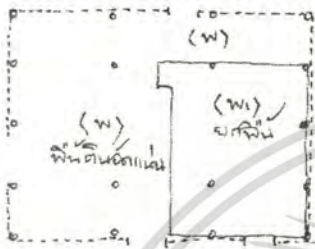
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บริเวณนี้โครงสร้าง เสา ผนัง พื้น ท่อน้ำ และ ฝ้าเพดาน
- กรอบ

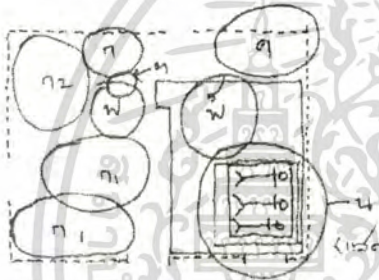
o₁ = โต๊ะทำงาน o₂ = เก้าอี้ w₁ = ประตูบาน
d₁ = ประตูบาน

(แสดง เสา ผนัง ประตู และ หน้าต่าง)

w = พื้นดินตามแบบ
w₁ = พื้นไม้กระดานยกสูง มีเสาตั้งรองรับตามตง
พื้นไม้กระดาน

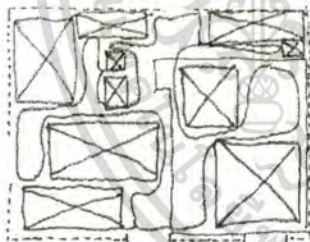
(แสดง เสา ผนัง และ พื้นที่ยกจากพื้นดิน)

บริเวณนี้ พื้น ฝ้าเพดาน ผนัง ฝ้าท่อน้ำ และ ฝ้าเพดาน
ประตูบาน และ เสาตามโครงสร้าง

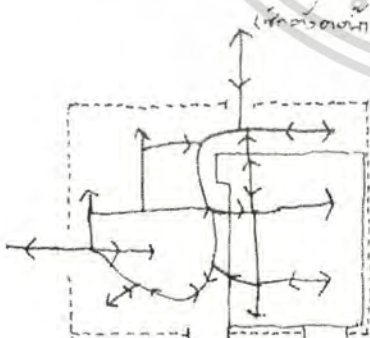
w = ฝ้าเพดาน ผนัง ฝ้าท่อน้ำ ฝ้าเพดาน
d = ประตูบาน กระจกบานประตู กระจกบานหน้าต่าง
o = โต๊ะทำงาน
g = เก้าอี้

(แสดง บริเวณพื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร)

บริเวณนี้ ฝ้าเพดาน ผนัง ฝ้าท่อน้ำ และ ฝ้าเพดาน
ประตูบาน และ เสาตามโครงสร้าง

(แสดง บริเวณพื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร)

(แสดง เสา ผนัง ประตู และ หน้าต่าง)

บ้านหลังที่ 12 บ้านเลขที่ 22 หมู่ 6 แขวงทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของบ้าน นางสาวเกา อุนุหนายนต์

บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งใต้ของคลองมอญชิดกับคลองมอญ

ขนาดบริเวณบ้านโดยประมาณ 71.00 เมตร กว้าง 93.00 เมตรลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าวาง
ด้านยาวขนานกับลำคลอง

ขนาดคูน้ำและคันดินรวมถึงตำแหน่งอาคารบริเวณพื้นที่ใช้สอยต่างๆ รวมถึงพันธุ์ไม้ภายในบริเวณ
บ้านดูจากภาพถ่ายบริเวณและภาพวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้

ลักษณะเป็นโรงนาเดี่ยววางแกนไปตามแนวตะวันออก ตะวันตก โรงนาหลังนี้เป็นลักษณะโรงนา
เดี่ยวก็จริงแต่มีการต่อพื้นที่จากโรงนาเดี่ยวออกไป โดยให้พื้นที่ส่วนที่ต่อออกไปซึ่งมีลักษณะคล้ายกับโรง
นาอีกหลังหนึ่งแต่หลังคาเนื่องจากหลังคาของโรงนาประชาชนเพียงแต่ให้ความลาดเอียงชันน้อยกว่าหลังคา
ของโรงนาซึ่งมีความลาดชันเหมือนกับโรงนาทั่วไปที่เป็นเช่นนี้เพราะวัสดุที่ใช้มุงหลังคาเปลี่ยนจากต้นจาก
เป็นสังกะสี แต่ต้องการให้หลังคามีทรงเป็นแบบโรงนาดั้งเดิมส่วนที่เป็นอาคารแบบโรงนาแม้จะมุงด้วย
สังกะสีแต่ก็ยังคงความเอียงลาดใกล้เคียงกับหลังคาโรงนาที่มุงด้วยจากซึ่งมีความสูงและลาดชันมาก เพื่อ
ไม่ให้เกิดความร้อนภายในอาคารมากนัก แต่หลังคาที่คลุมพื้นที่ที่เพิ่มขึ้นนั้นมีความลาดชันน้อยมากเพราะ
สังกะสีที่มุงหลังคาสามารถมุงได้ด้วยความเอียงลาดต่ำโดยน้ำฝนไม่รั่วซึมลงมาสู่บริเวณภายในนับเป็นการ
พัฒนารูปแบบของโรงนาที่คลี่คลายไปจากโรงนาเดิมโดยช่างปลูกสร้างเรือนพื้นบ้านได้นำวัสดุสำเร็จรูปที่
ผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมมาใช้และดัดแปลงลักษณะของโรงนาให้เหมาะสมกับวัสดุที่เปลี่ยนไปโดย
สามารถแก้ปัญหาเรื่องรางน้ำระหว่างโรงนาแฝด 2 หลัง ได้ดีกว่าแบบเดิม (รายละเอียดให้ดูจากภาพแปลน
และรูปตัด)

ความยาวของโรงนาขนาด 5 หองเสา (5 BAYS) รวมความยาวทั้งหมด 15.40 เมตร กว้าง 10.80
เมตร (ความกว้างในส่วนที่เป็นลักษณะโรงนาเดิมประกอบด้วยช่วงเสาได้ถึงเสาราย 2 ช่วง และระหว่างช่วง
เสารายถึงเสาราย 2 ต้น รวม 8.00 เมตร ส่วนที่ต่อออกไปจากอาคารส่วนโรงนา 2.80)

ห้องเสาที่ 1 ของส่วนโรงนาทั้งหมด (เว้นส่วนที่ต่อออกไปจากส่วนโรงนา) เป็นพื้นไม้ยกสูงจาก
พื้นดินอัดแน่นเป็นห้องนอนกั้นผนังระหว่างห้องนอนกับบริเวณภายในทั้งหมดของโรงนาด้วยฝาไม้เนื้อแข็ง
และฝากระฉกใตมีประตูกระฉกใสรอบบาน ไม้สักเปิดช่องเปิดสู่บริเวณนอน

ห้องเสาที่ 2 ของส่วนโรงนาเป็นแคร่พักผ่อนนั่งเล่นรับแขกพื้นไม้เนื้อแข็ง

ห้องเสาที่ 3 ของส่วนโรงนาเป็นบริเวณบริเวณที่โล่งอเนกประสงค์

ห้องเสาที่ 4 ของส่วนโรงนาเป็นบริเวณที่โล่งอเนกประสงค์และบริเวณเก็บรถไถนา

ห้องเสาที่ 5 ของส่วนโรงนาเป็นบริเวณที่โล่งอเนกประสงค์และส่วนห้องนอนลูกสาว โดยยกพื้นไม้
สูงกว่าพื้นสูงกว่าพื้นดินอัดแน่น โดยกินช่วงระหว่างเสารายกับเสารายต่อไปถึงส่วนช่วงเสารายกับเสาของ
ส่วนที่ต่อออกมามุมโรงนาด้านเหนือ โดยกั้นห้องด้วยฝาไม้อัดและส่วนเก็บน้ำมันสำหรับรถไถนา

ห้องเสาแรกส่วนที่ต่อเติมออกมาเป็นบริเวณที่โล่งอเนกประสงค์ คราว และส่วนวางตู้กับข้าว

ห้องเสาที่ 2 ของส่วนที่ต่อออกมาเป็นอเนกประสงค์เก็บของที่เกี่ยวข้องกับการปรุงอาหาร

ห้องเสาที่ 3 เป็นบริเวณโล่งอเนกประสงค์

ห้องเสาที่ 4 เป็นส่วนเก็บรถไถรถจักรยาน

ห้องเสาที่ 5 เป็นส่วนห้องนอนของลูกสาวที่ต่อเนื่องกับส่วนห้องที่กินพื้นที่ระหว่างช่วงเสาและเสาเรียงตั้งได้กล่าวถึงแล้วในส่วนห้องเสาที่ 5 ของส่วนโรงนา

มีการต่อขานมีเพิงหลังคาคลุมจากส่วนห้องเสาที่ 1 ขอบส่วนที่ต่อออกมาโดยต่อออกมาทางด้านทิศตะวันออกเป็นบริเวณซักล้างและปรุงอาหารภายนอกอาคาร

การใช้เนื้อที่ภายในอาคารการจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้ไม้สอย (ดูจากภาพแปลนและอาคาร 3 มิติ)

ความสูงของส่วนต่างๆ ของอาคารดูจากรูปตัดตามยาวและตามขวาง

วัสดุก่อสร้าง

อาคารแบบโรงนาหลังคาเป็นวิวัฒนาการของรูปแบบของโรงนาที่ช่างท้องถิ่นได้ปรับปรุงแก้ไขให้เข้ากับรูปแบบวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่และเปลี่ยนส่วนโครงสร้างหลังคาให้เป็นระบบเรือไม้จริงโดยเลิกใช้ส่วนโครงสร้างหลังคาไม้ไผ่และมุมหลังคาจากโดยหันมาใช้ไม้เนื้อแข็งและหลังคาสังกะสีแต่ยังคงระบบเสาได้เสารายเสาเรียงอยู่

ส่วนโครงสร้าง โรงนาและส่วนที่ต่อเติมออกมา

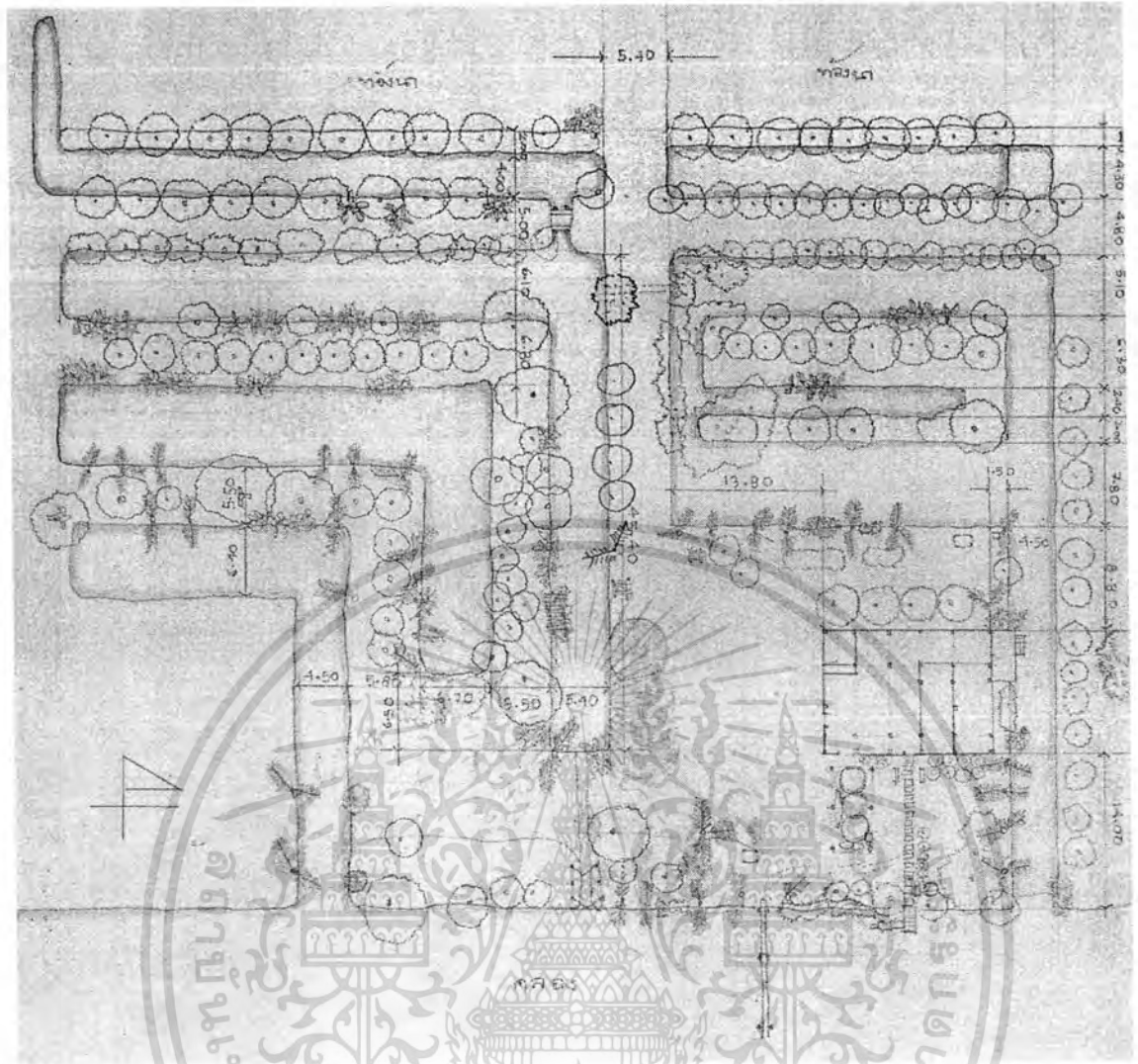
ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาใต้	ไม้เนื้อแข็งสีเหลี่ยมจัตุรัส	6" x 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งสีเหลี่ยมจัตุรัส	6" x 6"
เสาเรียง + เสาส่วนที่ต่อออกไป	ไม้เนื้อแข็งสีเหลี่ยมจัตุรัส	6" x 6"
ข้อ	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
ค้ำ	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"
อกไก่ + อะเส	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 4"
แป	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 3"
ไม้กลอนแบบโรงนาเครื่องผูกเดิม	-	-
สิ่งมุงหลังคา	สังกะสี	
พื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คานรับตง แคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"
ตง รับพื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 4"
พื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คานรับพื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
ตง รับพื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 4"

พื้นภายในโรงนาเกือบทั้งหมดยกเว้นส่วนนอกและแคร่พักผ่อนเป็นดินอัดแน่น

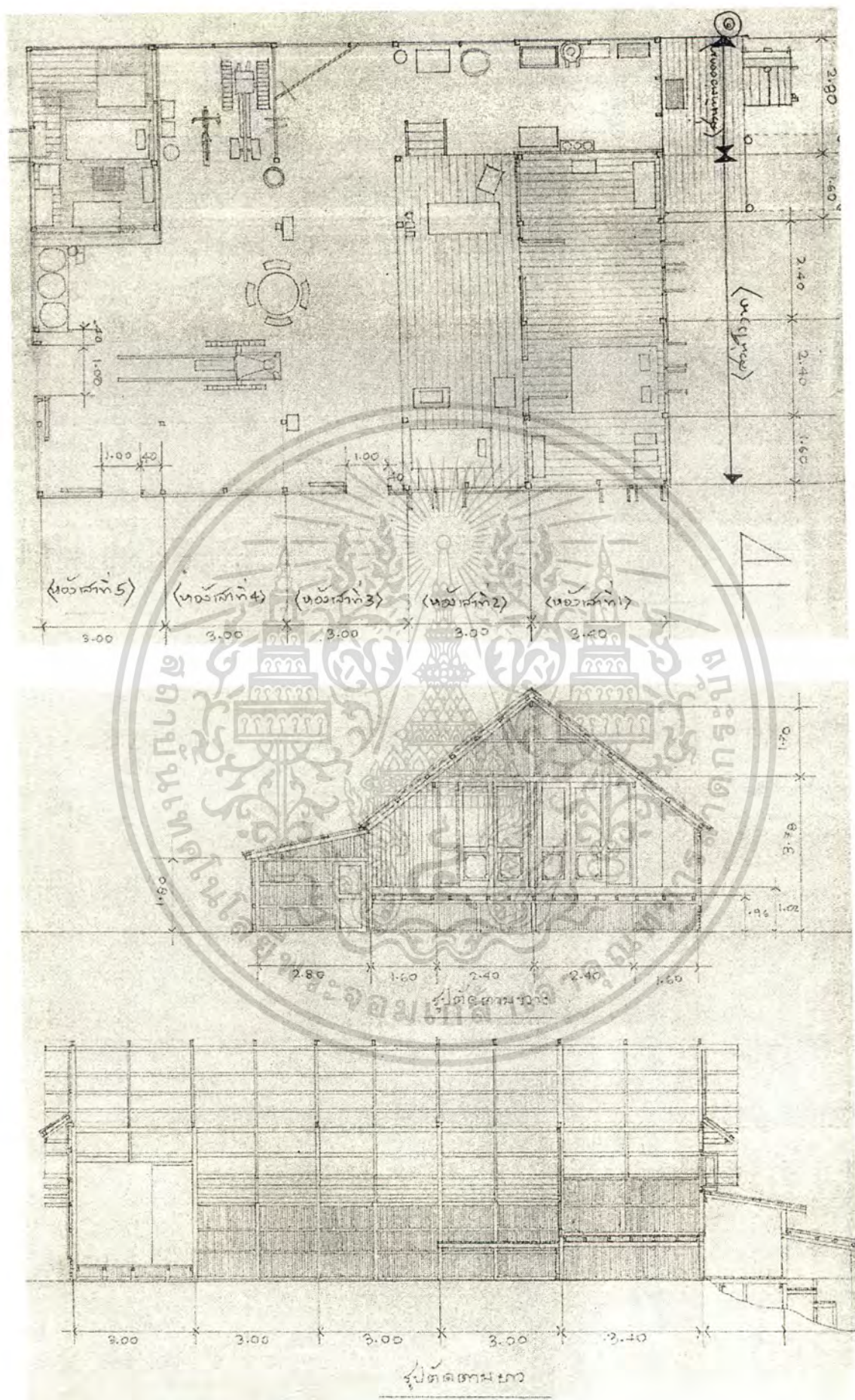
ฝาผนังทั้งหมดที่ปิดล้อมเป็นฝาผนังสังกะสีเคลือบและเคลือบสี ไม้เนื้อแข็งฝาห้องนอนของส่วนนอนลูกสาวฝาไม้อัด

ฝ้ากั้นระหว่างส่วนนอนและแคร่นั่งเล่นเป็นฝ้าที่ตั้งฝ้ากระจกใสรอบบาน ไม้มีประตูบานเปิดกระจกใสรอบบาน ไม้มีประตูบานเปิดกระจกใสเพื่อเปิดช่องเข้าสู่บริเวณห้องนอน

ประตูเปิดเข้าสู่โรงนาประตูสังกะสีรอบบาน ไม้เนื้อแข็งหน้าต่างบานเปิดของผนังด้านตะวันออกของห้องนอนเปิดบ้านเปิดกระจกใสรอบบาน ไม้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

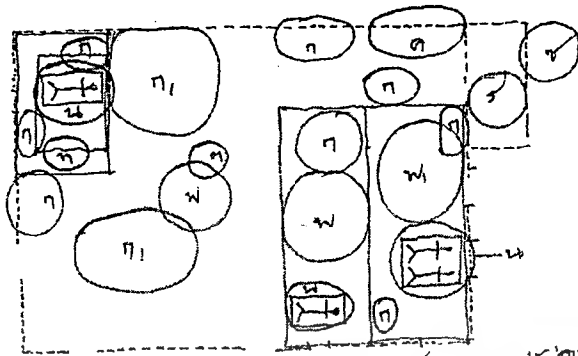
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ 4-110

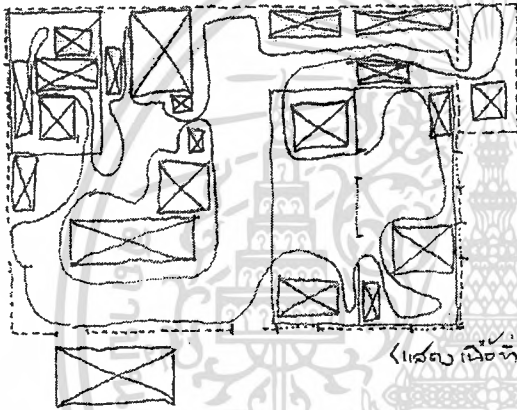
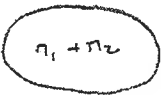
(แบบทรงแทงตอนทฤษฎี)

วิเคราะห์พื้นที่ใช้สอย พื้นที่โถงวางวีซีดี พื้นที่โถงประตูรับคน

ฟ = ครัวแบบ ผนังปูน รมแบก
 ฟ = ครัวแบบ ส่วนตัว
 ร = รับประทานอาหาร น = นอน
 ก = ครัวปรุงอาหาร ก₂ เก็บของ
 ก₁ = เก็บอุปกรณ์ทำอาหาร ก₂ = เก็บข้าวเปลือก
 ท = ท่างาน ต = ประตู

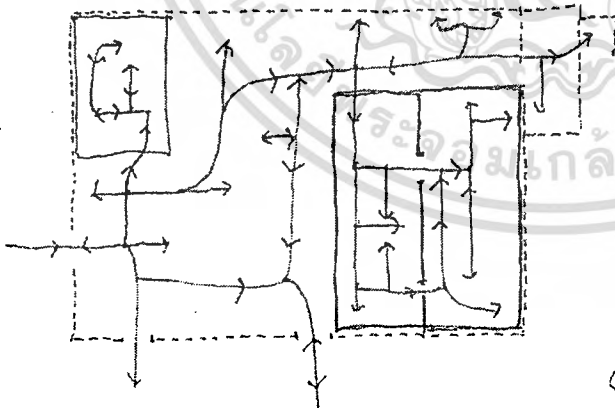
(แสดง บริเวณพื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร)

พื้นที่ใช้สอย

พื้นที่โถงประตูรับคน
 110: เสาต้นเสา

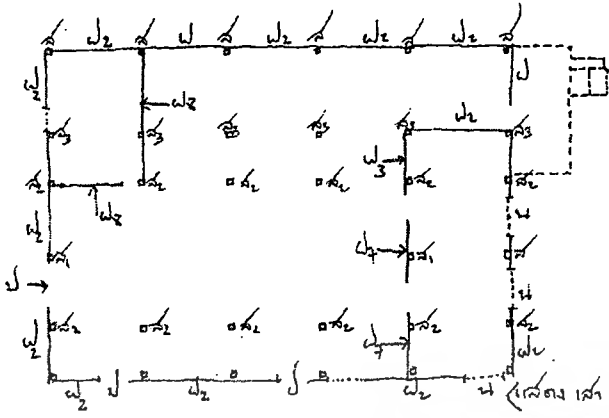
(แสดง เสาต้นเสา 110: บริเวณโถงวางวีซีดี และ เสาต้นเสา)

(แสดง เสาต้นเสา)

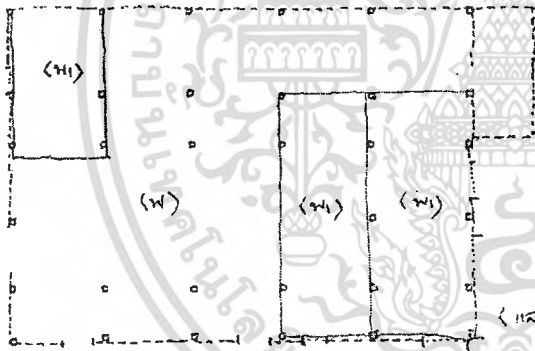
(บ้านทาสีเทาอนนทเขต)

วิเคราะห์โครงสร้าง เสา ผนัง พื้น ฝ้าเพดาน และพื้น ใต้ถุน

- ส₁ = เสาใต้ ส₂ = เสาภายใน ส₃ = เสาเริ่ม
- ผนัง = ผนังทาสี ฝ้า = ฝ้าไม้ตีตั้ง
- ประตู = ประตูเหล็กบานพับไม้ ปลายบานประตู
- ฝ้า = ฝ้ากระเบื้องกระดาน
- ประตู = ประตู ผนัง = ผนังทาสี

(แสดง เสา ผนัง ประตูและหน้าต่าง)

- ผนัง พื้น ทาสีบน
- ผนัง = ผนัง ใต้ถุนกระดาน ขวดสูง มีตอม่อ รับคาน ผนัง ใต้ถุนกระดาน

(แสดง เสา ผนัง และพื้นที่จากจากพื้นดิน)

บ้านหลังที่ 13 บ้านเลขที่ 3 หมู่ 6 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของบ้านนางมณี สงคราม

บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งเหนือของคลองชิดกับคลองมอญ

ขนาดบริเวณบ้านโดยประมาณ 80.00 เมตร x 54.00 เมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าวางด้านยาวขนานกับลำคลอง

ขนาดคูน้ำและคันดินรวมถึงตำแหน่งอาคารบริเวณพื้นที่ใช้สอยต่างๆ รวมถึงพันธุ์ไม้ภายในบริเวณบ้านดูจากภาพผังบริเวณและภาพการวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้

ลักษณะเรือนเป็นโรงนาเดี่ยววางแกนไปตามแนวตะวันออก ตะวันตก

ความยาวของโรงนาขนาด 4 ห้องเสา (4 BAYS) รวมความยาวทั้งหมด 13.25 เมตร กว้าง 6.60 เมตร

ห้องเสาที่ 1 เป็นบริเวณส่วนนอนยกพื้นสูงเป็นพื้น ไม้แข็ง

ห้องเสาที่ 2 ครึ่งหนึ่งของห้องเสาเป็นแคร่พักผ่อนนั่งเล่นและส่วนรับประทานอาหารอีกครึ่งหนึ่งของห้องเสาเป็นที่โล่งเอนกประสงค์และวางของใช้ประจำวัน

ห้องเสาที่ 3 เป็นส่วนเก็บอุปกรณ์ทำครุ่ยซีกด้านเหนือบริเวณที่ว่างตอนกลางเป็นบริเวณเอนกประสงค์และเก็บรถไถนาด้านหน้าซีกใต้เป็นบริเวณเก็บของและเก็บข้าวเปลือกสำหรับทำพันธุ์

ห้องเสาที่ 4 บริเวณด้านเหนือเป็นส่วนครัวและบริเวณปรุงอาหารและตู้กับข้าว ซีกผนังด้านใต้เป็นที่เก็บข้าวเปลือกบริเวณตรงกลางเป็นช่องทางเข้าและพื้นที่เอนกประสงค์

การใช้เนื้อที่ภายในอาคารการจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้ไม้สอย (ดูจากแปลนและภาพ 3 มิติ X

ความสูงของส่วนต่างๆ ของอาคารดูจากรูปตัดตามยาวและตามขวาง

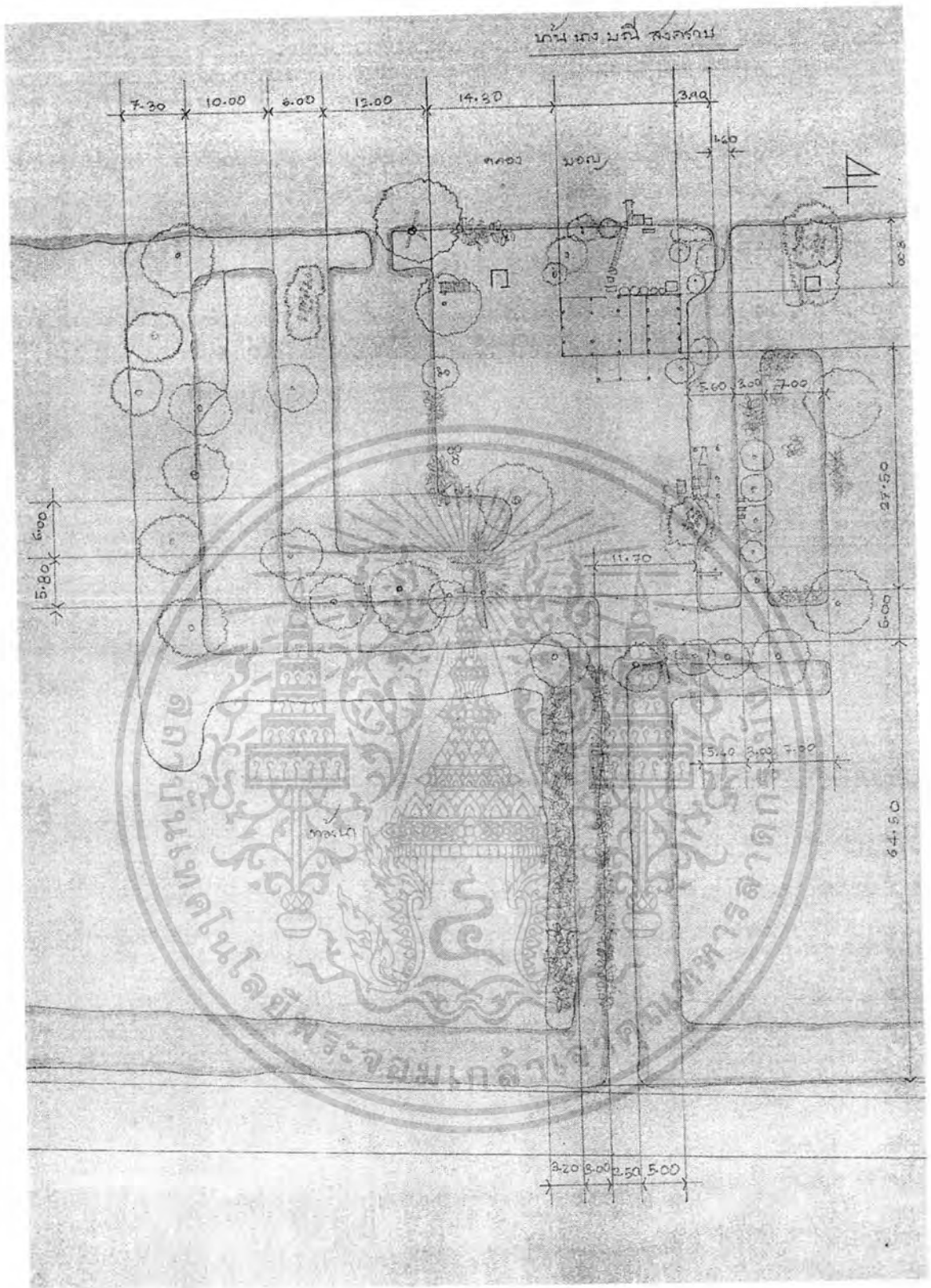
วัสดุก่อสร้าง

ส่วนโครงสร้าง

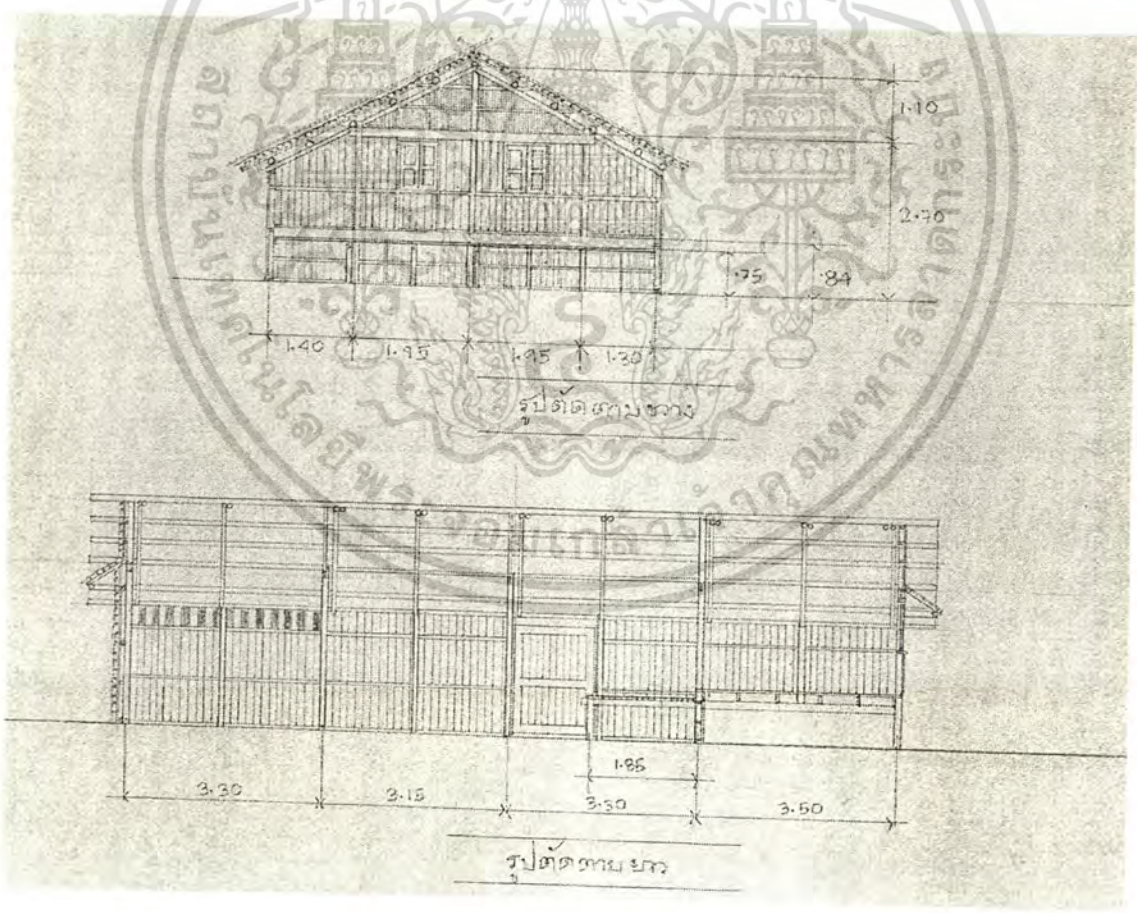
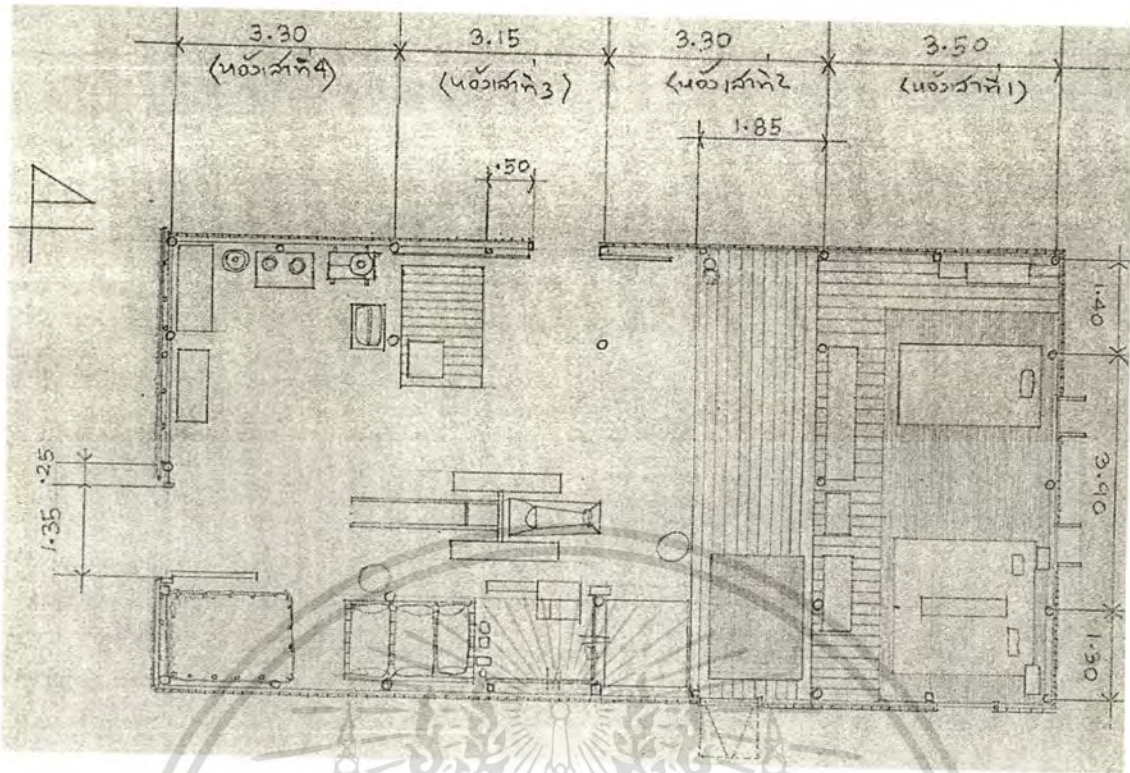
ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาโค้	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 5"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 5"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
ข้อ	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 7"
คั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
จันทัน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 1/2" - 3"
อกไก่ + แป	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 1/2" - 3"
กลอน	ไม้ไผ่	เส้นผ่าศูนย์กลาง 2"
ลึงมุงหลังคา	ต๋ับจาก	
พื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
ตง รับพื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 3"
ตอม่อรับตง พื้นแคร่หน้าห้องนอน	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
พื้นแคร่ห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คาน ตง รับพื้นห้องนอน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 3", 2" x 5"

พื้นที่ภายในโรงนาทั้งหมดดินอัดแน่นยกเว้นพื้น ไม้ยกสูงส่วนแคร่พักนอนและส่วนแคร่นอน
 ฝาโรงนาหลังนี้ ฝาผนัง 3 ด้าน คือ ด้านตะวันออก ด้านเหนือด้านใต้เป็นฝาไม้เนื้อแข็งตีตามตั่ง ฝา
 ด้านตะวันตกเป็นฝาตี้นจากคร่ำไม้รวก

การเจาะช่องผนังด้านใต้เพื่อระบายลมจะตีไม้โปร่งเว้นช่องเหนือฝาไม้ตีตั่งสูงจากระดับพื้นดินอัด
 แน่น 0.85 เมตร บริเวณส่วนเตาไฟหุงต้มอาหารส่วนช่องระบายลมของส่วนนอนนั้น โดยเฉพาะส่วนผนัง
 ของห้องเสาที่ 1 มีการเว้นช่องโปร่งจากระดับพื้นแคร่สูงขึ้นไป 0.05 เมตรและใช้ลูกกรงไม้ตีห่างเพื่อกันเป็น
 ผนังโปร่งเหนือจากนั้นตีฝาไม้ตามตั่งปิดทึบตลอดหน้าต่างของผนังด้านตะวันออกของเรือนเป็นหน้าต่างไม้บาน
 เปิดประตูใหญ่ด้านตะวันตกเป็นประตูสังกะสีกรอบ ไม้เนื้อแข็งประตูด้านเหนือเป็นประตูไม้ตีตั่ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ 4-116

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ 4-118

บ้านหลังที่ 14 บ้านเลขที่ 120 หมู่ 7 แขวงทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของบ้าน นายจ่านงค์ มั่งนาค (อดีต ผู้ใหญ่หมู่ 7)

บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งเหนือ ของคลองมอญอยู่ชิดกับคลองมอญ

ขนาดบริเวณบ้านโดยประมาณ 27.00 เมตร x 30.00 เมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าวางด้าน กว้างขนานกับลำคลอง

ขนาดคูน้ำและคันดินรวมถึงตำแหน่งอาคารบริเวณพื้นที่ใช้สอยต่างๆ รวมถึงพันธุ์ไม้ภายในบริเวณ บ้านดูจากภาพผนังบริเวณและภาพการวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้ (บริเวณบ้าน แห่งนี้ไม่มีที่ดินว่างหลงเหลืออยู่มาก โดยเฉพาะไม่มีคันดินเพื่อเป็นสวนผลไม้ยืนต้นและลานอเนกประสงค์ สำหรับนวดข้าวเนื่องจากเจ้าของบ้านแห่งนี้ได้ฝ่ากรอไถอุปกรณ์ทำนารวมถึงการนวดข้าวยังบริเวณบ้านของ นาง โต้ศ แซ่มเชื้อ)

ลักษณะเป็นโรงนาเดี่ยว วางแกนไปตามแนวตะวันออก ตะวันตก (เป็นโรงนารูปแบบที่พัฒนาการ ไปจากรูปแบบโรงนาเดิมระบบของการพัฒนารูปแบบเช่นเดียวกับบ้านหลังที่ 12 คือ ประกอบด้วยส่วนของ เค้าโครงของโรงนาและส่วนที่ต่อออกไปจากส่วนโรงนาแทนโรงนาแฝดเนื่องจากเปลี่ยนวัสดุผนังหลังคาจาก ดินจากมาเป็นสังกะสี)

ความยาวของ โรงนาขนาด 4 ห้องเสา (4 BAYS) รอบความยาวทั้งหมด 13.90 เมตร กว้าง 8.40 เมตร ความยาวของส่วนต่อออกไปจากส่วน โรงนามี 3 ห้องเสาห้องเสาที่ 1 อยู่ตรงกับห้องเสาที่ 2 ของส่วน โรงนา ความยาวของแต่ละห้องเสาเท่ากับห้องเสาของส่วน โรงนารวมความยาวทั้งหมด 10.50 เมตร กว้าง 2.40 เมตร ส่วนของโรงนา

ห้องเสาแรกเป็นส่วนห้องนอน ยกพื้นสูงจากพื้นดินอัดแน่นกันฝาเป็นส่วนนอนของ นายจ่านงค์ มั่งนาค และภรรยา และหลานสาวอายุ 4 ขวบ

ห้องเสาที่ 2 เป็นแคร่พักผ่อนนั่งเล่นยาวตลอดความกว้างของโรงนาระหว่างช่วงเสารายและเสาเรียง กันห้องเป็นส่วนนอนของหลานชายแฝดอายุ 17 ปี เสานี้อยู่แนวเดียวกับห้องเสาที่ 1 ของส่วนที่ต่อออกไป ซึ่งห้องเสาที่ 1 ของส่วนที่ต่อออกไปนั้นใช้เป็นบริเวณครัวประกอบด้วยส่วนปรุงอาหารเตาและตู้เก็บ อุปกรณ์ทำครัวและตู้กับข้าว

ห้องเสาที่ 3 ของส่วนโรงนาเป็นบริเวณอเนกประสงค์ส่วนห้องเสาที่ 2 ของส่วนที่ต่อออกไปซึ่ง เป็นหลังเสาที่ต่อเนื่องกับห้องเสาที่ 3 ของโรงนาเป็นส่วนเก็บของและโต๊ะอาหารและส่วนเก็บรถไถ

ห้องเสาที่ 4 ของส่วนโรงนาระหว่างช่วงเสารายและเสาเรียงเป็นแคร่ยกพื้นสูงกันเป็นห้องนอนของ ลูกชายและลูกสะใภ้พร้อมทั้งบุตรชายอายุประมาณ 1 ขวบ นอกจากนั้นเป็นส่วนที่วางอเนกประสงค์และ ส่วนเก็บข้าวเปลือกและอุปกรณ์ทำนารวมถึงที่จอดรถจักรยานซึ่งจะกินมาในส่วนของห้องเสาที่ 3 ของส่วน ที่ต่อออกไป

การใช้เนื้อที่ภายในอาคารการจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้ไม้สอย (ดูจากภาพแปลนและอาคาร 3 มิติ)

ความสูงของส่วนต่างๆ ของอาคารดูจากรูปตัดตามยาวและตามขวาง

วัสดุก่อสร้าง

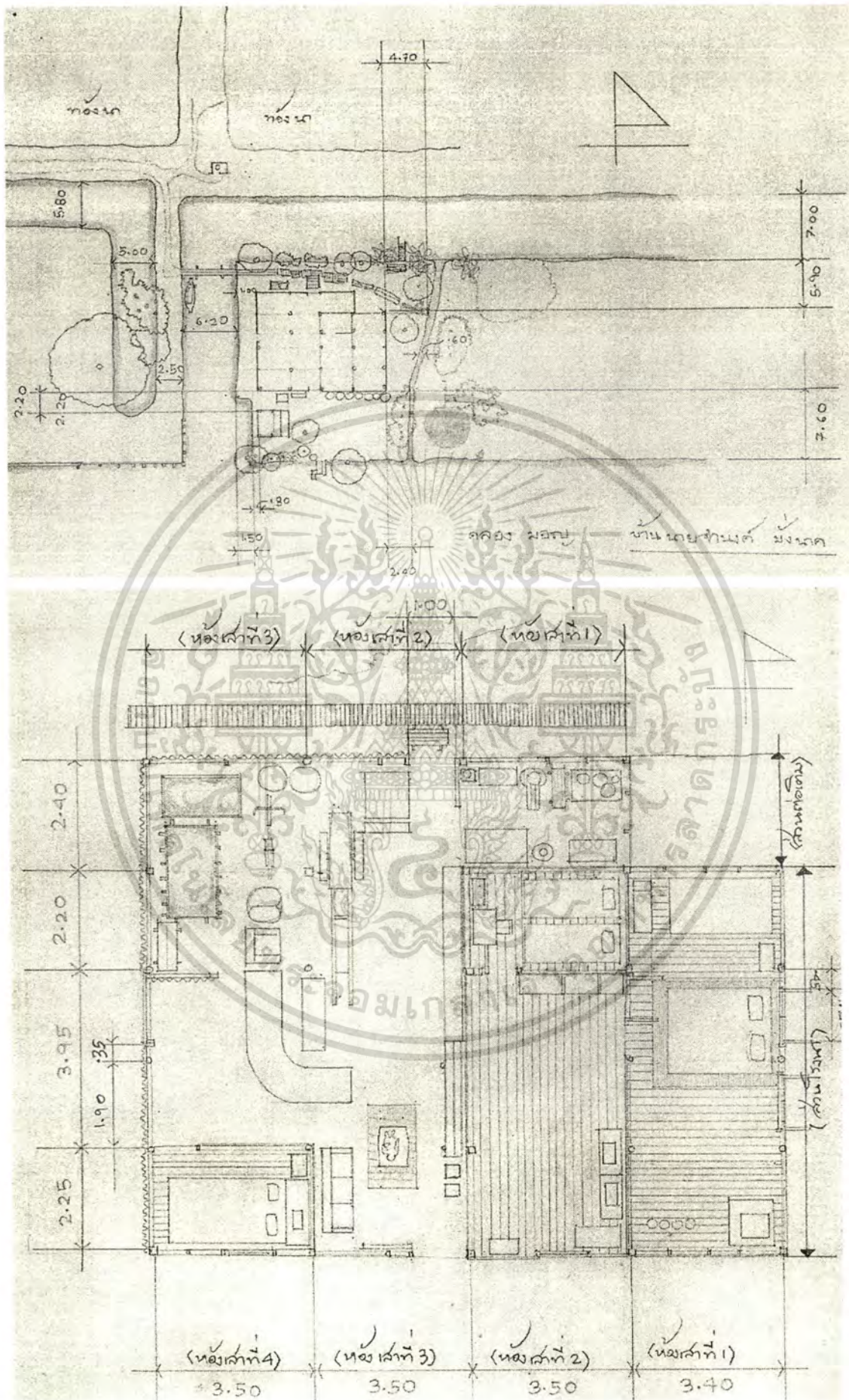
ส่วนโครงสร้าง

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาโค	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย + เสาส่วนที่ต่อออกไป	ไม้เนื้อแข็งสี่เหลี่ยม	5" x 5"
เสาเรียง	ไม้เนื้อแข็งสี่เหลี่ยม	6" x 6"
ข้อ	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
ตั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
อกไก่	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
อะเส	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
จันทัน	ไม้เนื้อแข็ง	1 1/2" x 5"
สังมุงหลังคา	สังกะสี	
พื้นแคร่นอนและแคร่พักก่อน	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คาน ดง พื้นแคร่นอน	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6", 1 1/2" x 5"
คาน ดง พื้นแคร่พักก่อน	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 5", 2" x 4"
ค่อมแคร่พักก่อน	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
พื้นแคร่นอนลูกสาว	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คาน ดง นอนลูกสาว+ชาย	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 5", 2" x 3"
พื้นห้องนอนลูกชาย+ลูกสะใภ้	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คาน ดง ห้องนอนลูกชาย+ลูกสะใภ้	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 4"

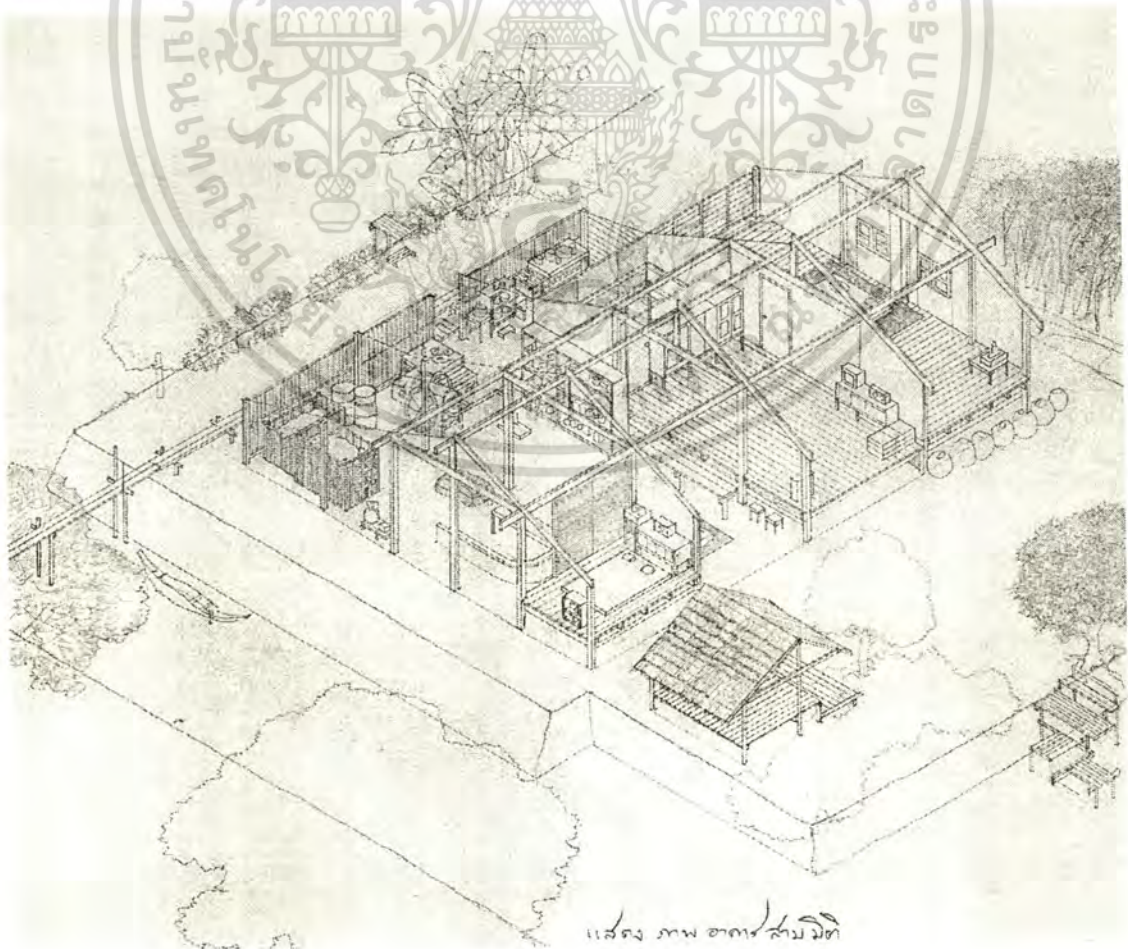
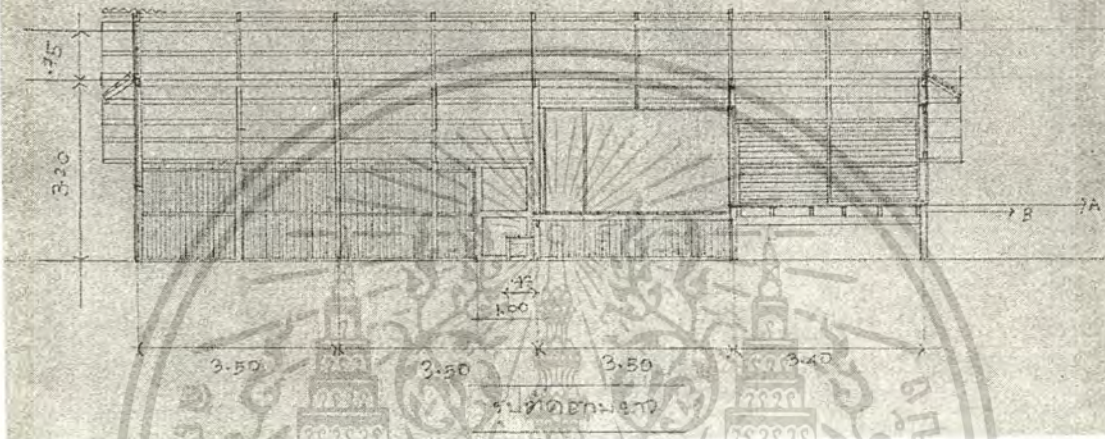
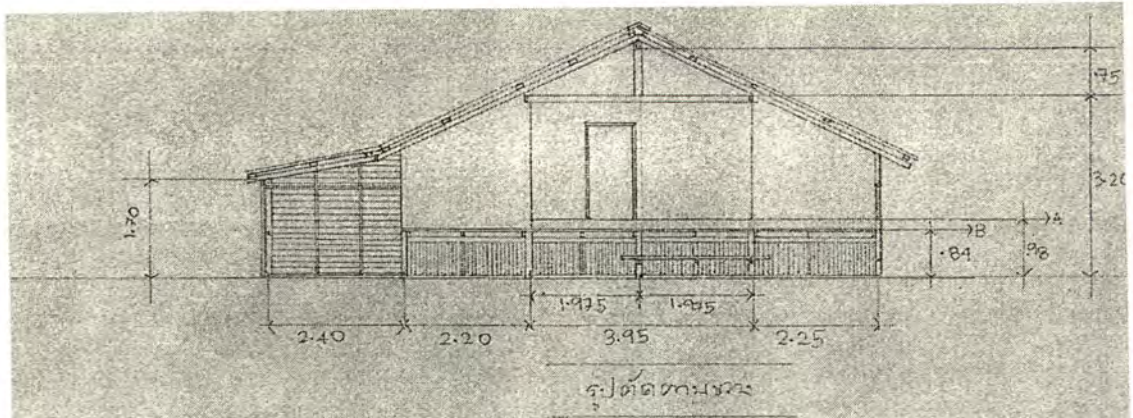
พื้นที่ภายในโรงนาและส่วนต่อเติมเกือบทั้งหมดพื้นดินอัดแน่น

ฝาด้านนอกด้านทิศตะวันตกออกฝาสังกะสี ส่วนโรงนาส่วนฝาของส่วนต่อเติมออกไปเป็นฝาดั้ง ฝาด้านทิศเหนือและทิศตะวันตกเป็นฝาสังกะสี ฝาด้านทิศใต้เป็นฝาไม้ตีตามนอน ฝากันห้องนอนทั้งหมดเป็นฝาไม้อัด

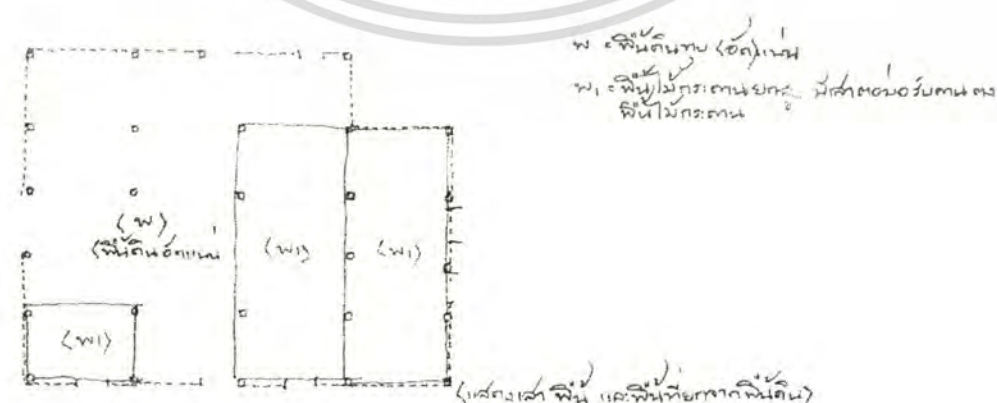
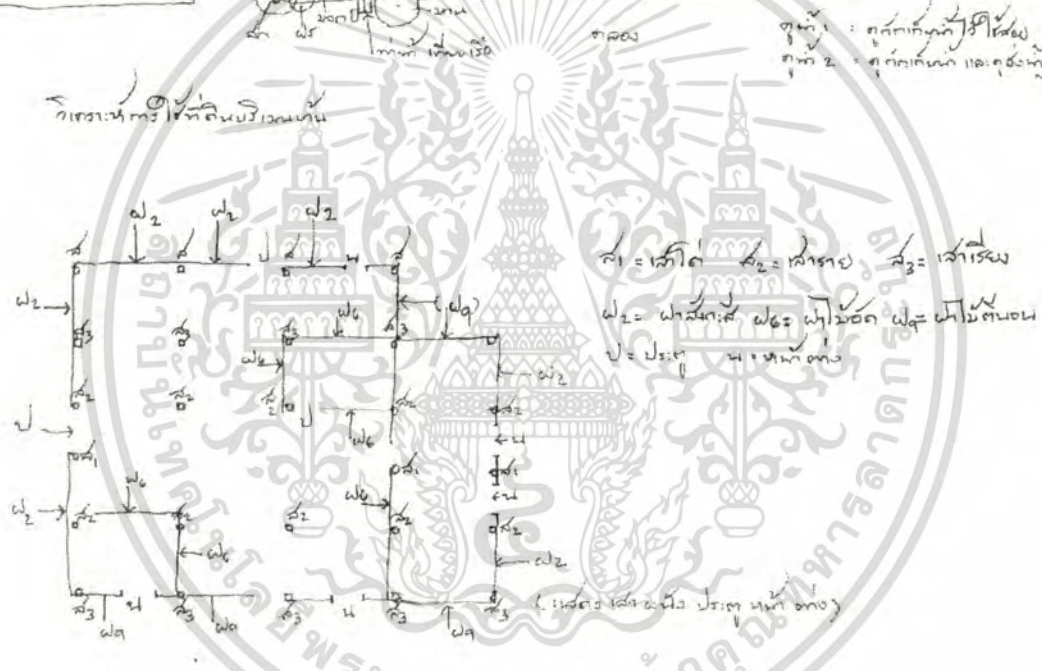
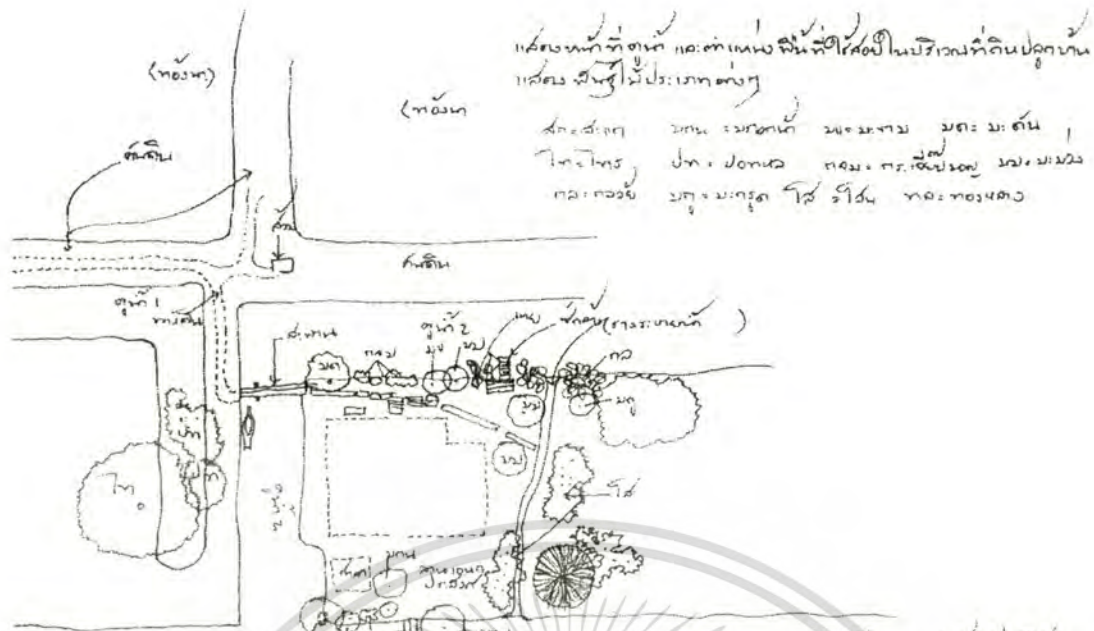
หน้าต่างประตู (ดูจากแปลนภาพอาคาร 3 มิติ และภาพวิเคราะห์ส่วนผนัง) ประตูใหญ่ด้านเหนือด้านตะวันตกและด้านเหนือประตูสังกะสีกรอบไม้ หน้าต่างส่วนนอนหน้าต่างบานเปิดไม้ หน้าต่างส่วนแคร่นั่งเล่นด้านผนังได้เป็นช่องหน้าต่าง ไม้บานเลื่อนแบบฝาไหลรวมถึงหน้าต่างห้องนอนของลูกชายและลูกสะใภ้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ 4-123

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไป 4-124

วิเคราะห์โครงสร้าง เสา คาน พื้นภายใน และพื้นที่กระทบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บ้านเลขที่ 15 บ้านเลขที่ 3 หมู่ 7 แขวง (ตำบล) ทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของบ้าน นายพวง ศิริใหญ่
บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งเหนือของคลองมอญอยู่ติดกับคลองมอญ
ขนาดบริเวณบ้านโดยประมาณ 78.00 เมตร x 66.00 เมตร ลักษณะพื้นที่เป็นพื้นที่สีเหลี่ยมผืนผ้าวาง
ด้านยาวขนานกับลำคลอง

ขนาดคูน้ำและคันดินรวมถึงตำแหน่งอาคารบริเวณพื้นที่ใช้สอยต่างๆ รวมถึงพื้นที่ไม้ภายในบริเวณ
บ้านดูจากภาพผังบริเวณและภาพการวิเคราะห์การใช้ที่ดินของบริเวณบ้านที่เขียนแสดงไว้

ลักษณะเป็นโรงนาเดี่ยววางแกนไปตามแนวตะวันออก ตะวันตก เป็นโรงนารูปแบบที่พัฒนาไป
จากแบบโรงนาเดิมระบบของการพัฒนารูปแบบเช่นเดียวกับบ้านหลังที่ 12 และบ้านหลังที่ 14 คือ
ประกอบด้วยส่วนของเค้าโครงโรงนาและส่วนที่ต่อออกไปจากโรงนาแทนโรงนาแฝดเนื่องจากเปลี่ยนวัสดุ
มุงหลังคาจากต้นจากมาเป็นสังกะสี

ความยาวของโรงนาขนาด 4 ห้อง เสา (4 BAYS) รวมความยาวทั้งหมด 15.70 เมตร กว้าง 8.55
เมตร ความยาวของส่วนต่อออกไปจากโรงนามี 3 ห้องเสา ห้องเสาที่ 1 ตรงกับห้องเสาที่ 1 ของโรงนา ยาว
ทั้งหมด 11.70 เมตร กว้าง 2.75 เมตร

ห้องเสาแรกของส่วนโรงนาเป็นส่วนนอนยกพื้นสูงจากพื้นดินอัดแน่นไม้กั้นฝาแต่ใช้ตู้เป็นตัวกั้น
เป็นส่วนนอนของนายพวง ศิริใหญ่ และภรรยาพร้อมหลานสาวอายุ 16 ปี ห้องเสาแรกของส่วนที่ต่อออกไป
กั้นเป็นห้องนอนของลูกชายและลูกสะใภ้โดยยกพื้นสูงประมาณความสูงของเตียงทั่วๆ ไปฝาส่วนล่างตี
โปร่งให้ลมพัดผ่านจากใต้ถุนส่วนนอนของนายพวงเข้าสู่ส่วนห้องนี้

ห้องเสาที่ 2 ของโรงนาเป็นแคร่นั่งพักผ่อนรับแขกรับประทานอาหารกว้างเกือบ 3/4 ของเสายาว
เกือบเท่ากับกว้างของเรือน โรงนาส่วนบริเวณที่ต่อออกไปเป็นบริเวณที่โล่งเอนกประสงค์ส่วนซิดฝาด้าน
เหนือเป็นส่วนปรุงอาหารภายในตัวเรือนมีการขึ้นหลังคาออกไปอีกหนึ่งห้องเสาเป็นส่วนครัวปรุงอาหาร
ภายนอกตัวเรือน

ห้องเสาที่ 3 ของส่วนโรงนาและส่วนที่ต่อออกไปเป็นบริเวณที่วางอเนกประสงค์ส่วนระหว่างเสา
รายกับเสาเรียงด้านใต้เป็นเตียงนอนของหลานชายนายพวงห้องเสาที่ 4 ระหว่างเสารายกับเสาเรียงกันห้อง
ด้วยฝาไม้อัดยกพื้นสูงเป็นส่วนนอนของลูกสาวนายพวงและลูกเขย ระหว่างเสาถึงเสาเรียงของส่วนด้าน
เหนือเป็นบริเวณเก็บข้าวเปลือกและรถไถรวมถึงถังน้ำมัน

การใช้เนื้อที่ภายในอาคารการจัดวางตำแหน่งเครื่องใช้สอย (ดูจากภาพแปลนและอาคาร 3 มิติ)

ความสูงของส่วนต่างๆ ของอาคารดูจากรูปตัดตามยาวและตามขวาง

วัสดุก่อสร้าง

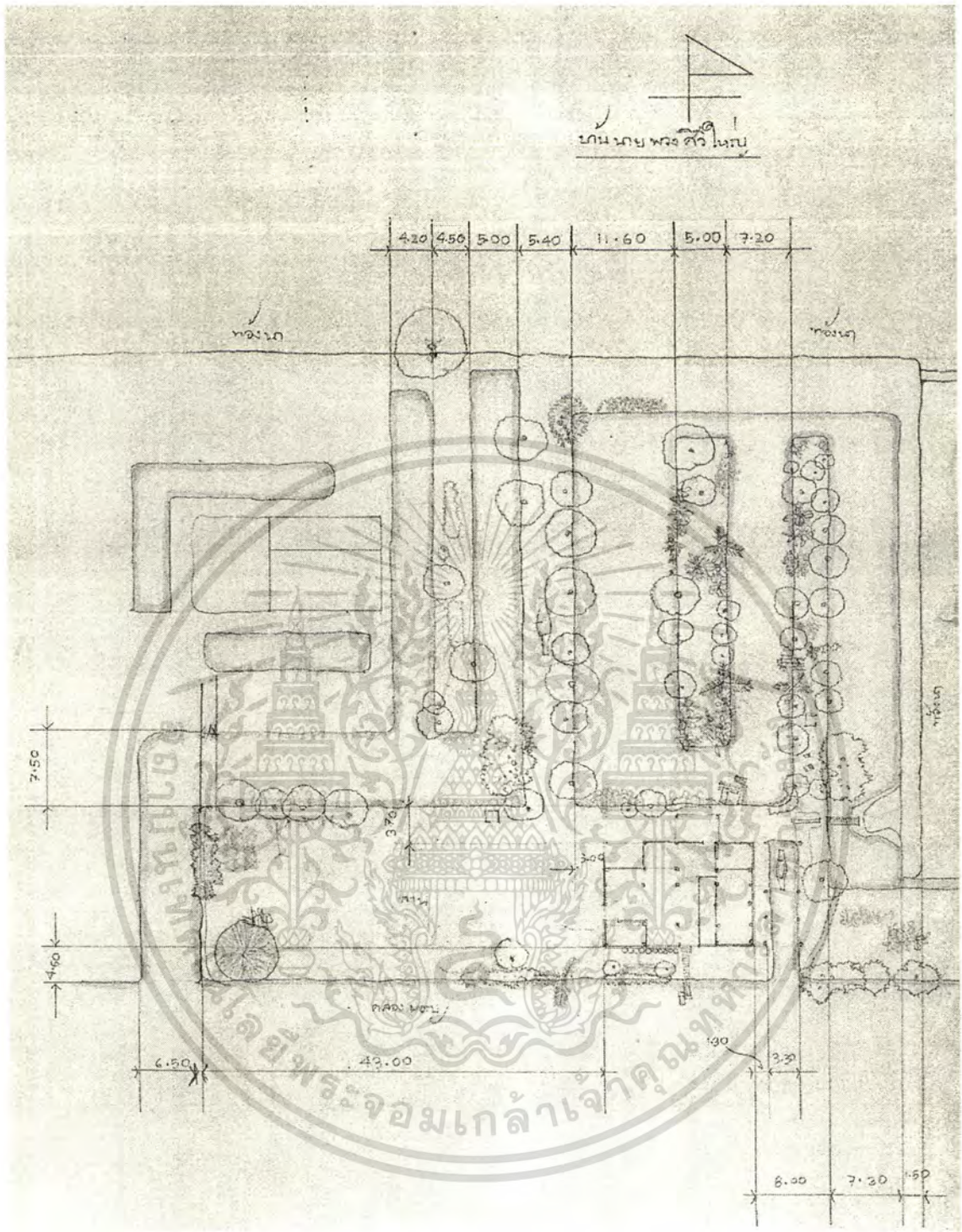
ส่วนโครงสร้างของส่วนโรงนาและส่วนที่ต่อออกไป

ชนิดโครงสร้าง	วัสดุ	ขนาด
เสาโค	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 6"
เสาราย	ไม้เนื้อแข็งกลม, สีเหลี่ยม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 5", 6" x 6"
เสาเรียง + เสาส่วนที่ต่อออกไป	ไม้เนื้อแข็งสีเหลี่ยม	4" x 4"
ซื่อ	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
คั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
คั้ง	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6"
จันทัน	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 4 1/2"
อกไก่ + แปะ	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 5", 2" x 3"
สิ่งมุงหลังคา	ต๋ับจาก	
พื้นแคร่นอนและแคร่นั่งเล่น	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คาน ตง พื้นแคร่นั่งเล่น	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 5", 2" x 3"
คาน ตง พื้นแคร่นอน	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 6", 2" x 4"
คอม่อรับตง พื้นแคร่นั่งเล่น	ไม้เนื้อแข็งกลม	เส้นผ่าศูนย์กลาง 4"
พื้นแคร่นอนลูกชาย+ลูกสะไภ้	ไม้เนื้อแข็ง	1" x 6"
คาน ตง แคร่นอนลูกชาย+ลูกสะไภ้	ไม้เนื้อแข็ง	2" x 5", 2" x 3"

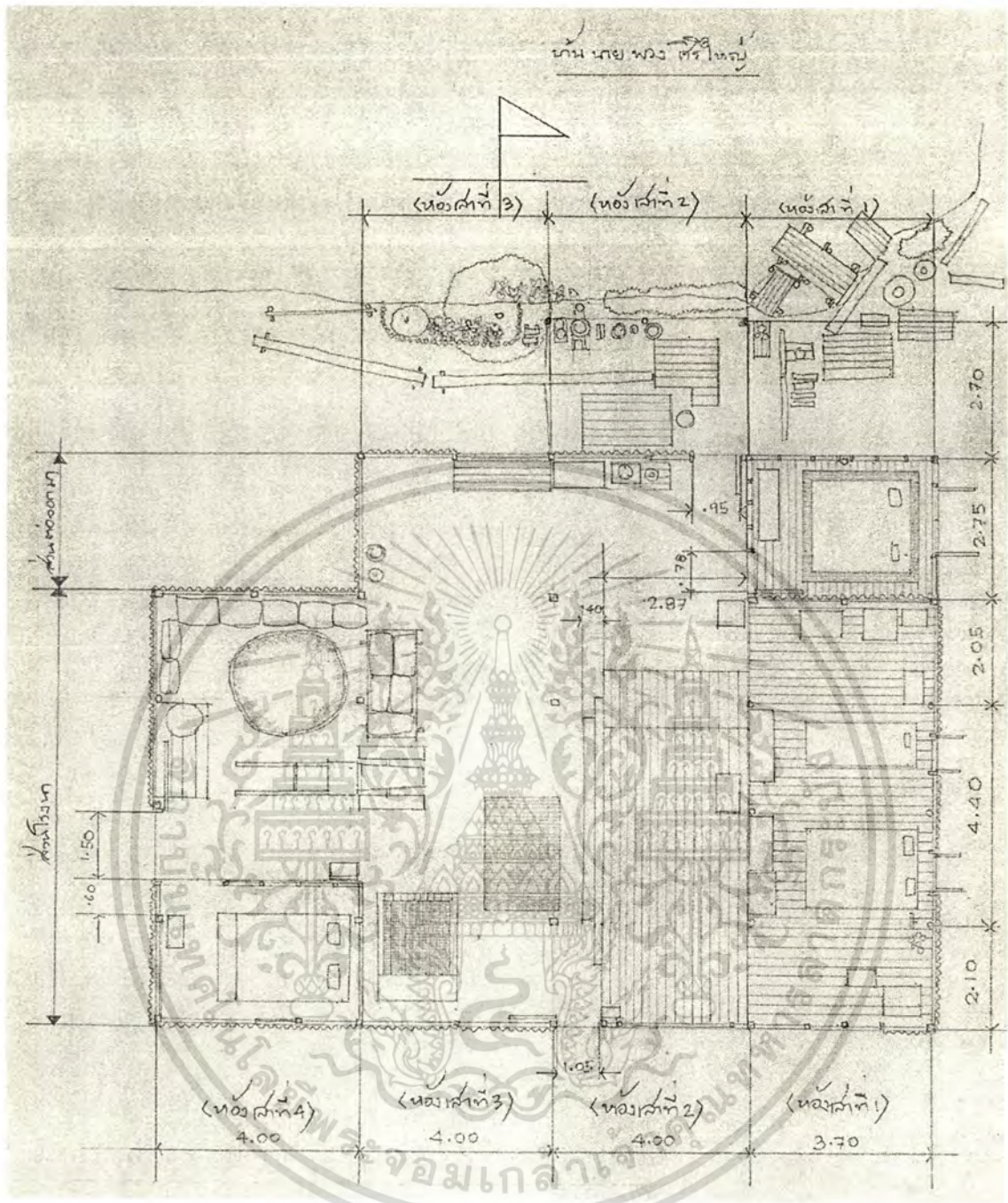
พื้นที่ภายในโรงนาและส่วนต่อเติมเกือบทั้งหมดเป็นพื้นดินอัดแน่น

ฝ้าด้านนอกเกือบทั้งหมดฝ้าสังกะสีเว้นฝ้าส่วนห้องนอนลูกชายและลูกสะไภ้เป็นฝ้ากระเบื้อง
กระชายแผ่นเรียบฝ้าห้องนอนลูกสาวและลูกเขยฝ้าไม้อัด

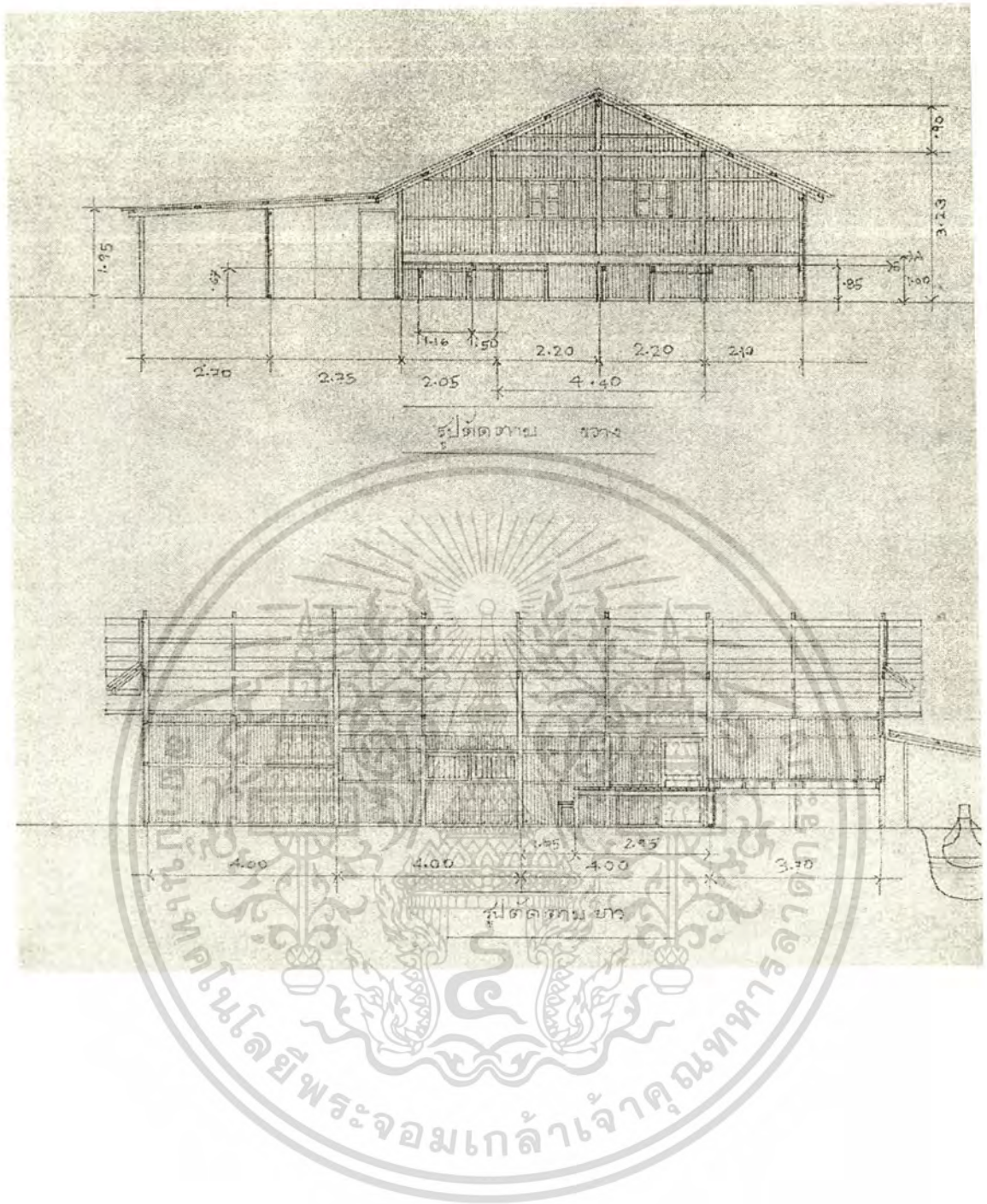
ประตูใหญ่ทั้งหมดส่วนเข้าสู่โรงนาเป็นประตูสังกะสีกรอบไม้ประตูห้องนอนลูกชาย ลูกสะไภ้
ประตูบานไม้หน้าต่างส่วนของผนังด้านใต้เป็นฝ้าไหลหรือหน้าต่างบานเลื่อนรวมทั้งหน้าต่างส่วนนอนของ
ลูกสาว ลูกเขย หน้าต่างส่วนนอนของลูกสาว ลูกเขย หน้าต่างส่วนของโรงนาในส่วนผนังด้านตะวันออก
เป็นหน้าต่างบานไม้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไป 4-129

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำ 4130

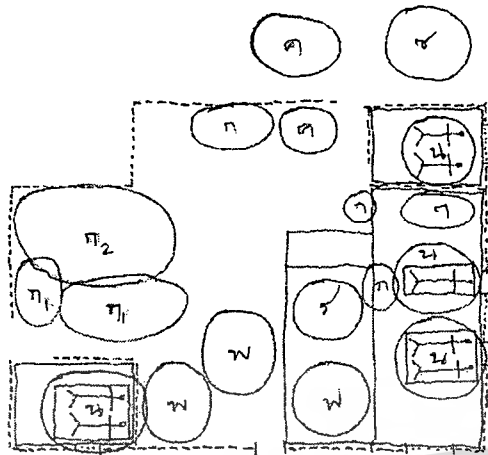

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ 4:131

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ 4-132

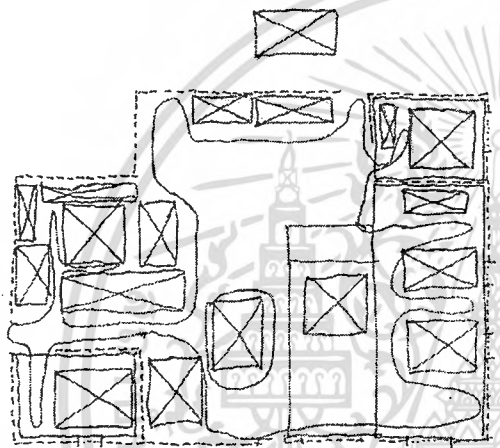
(งานหยาบ หรือใหญ่)

(วิเคราะห์พื้นที่ใช้สอย พื้นที่ใช้งานจริง พื้นที่โดนกำแพง
- และ ทนเสียง)

พ = พื้นที่ผนังชั้นรับแรง
น = นอก ค = ตัวปรับอากาศ
ร = รั้วประตูอาคาร
ก = เกนของ
ท = เกนของ
ท = เกนของ
ท = เกนของ

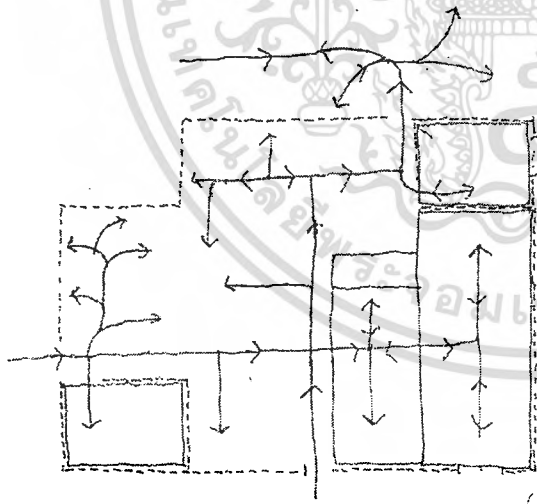
(แสดง บริเวณพื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร)

☒ = พื้นที่ใช้งานจริง

= พื้นที่โดนกำแพง
และ ทนเสียง

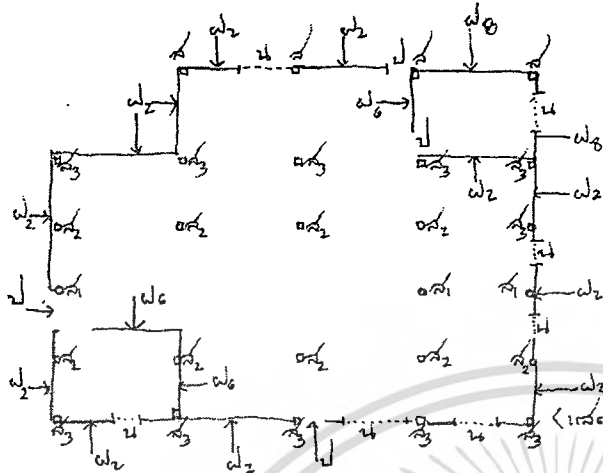
(แสดง บริเวณพื้นที่ใช้สอยจริง และ บริเวณโดนกำแพง และ ทนเสียง)

(แสดง เส้นทางเสียง)

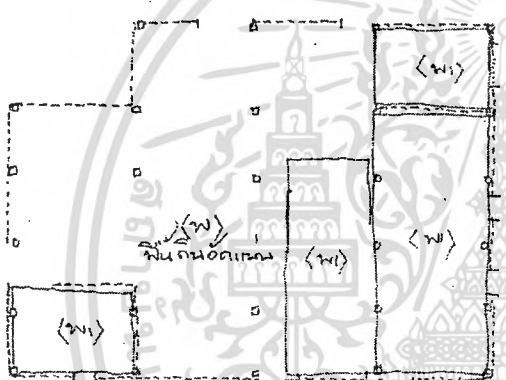
(แบบ ทาย พวง คีรีใหญ่)

วิเคราะห์โครงสร้าง เสา ผนัง พื้นภายใน และพื้นไม่กระทบ

ค₁ = เสาใต้ ค₂ = เสาภายใน ค₃ = เสาภายนอก ค₄ = เสาขอบ
 ฟ₂ = พื้นชั้น:ส ฟ₆ = พื้นไม้ขัด ฟ₈ = พื้นทึบ (ชั้นบน)

(แสดง เสา ผนัง ประตูหน้าต่าง)

ฟ = พื้นดินทึบ (ขัด) แนบ
 ฟ₁ = พื้นไม้กระทบภายนอก มีเสาต่อม่อรับคาน ดง
 พื้นไม้กระทบ

(แสดง เสา ผนัง และ พื้นทึบจากพื้นดิน)

บ้านหลังที่ 16 บ้านเลขที่ 86 หมู่ 10 แขวงลำปลาทิว เขตลาดกระบัง เจ้าของนางผัน แพลอย (รื้อถอนไปแล้วหลังจากทำการรังวัดไม่นาน)

บริเวณบ้านตั้งอยู่บนฝั่งด้านตะวันตกของคลองลำปลาทิวเชื่อมมาทางใต้ของปากทางแยกเข้าคลองมอญ ชิดกับคลองลำปลาทิวซึ่งเป็นเขตตั้งถิ่นฐานของคนมอญและคนไทยปะปนกัน เจ้าของบ้านคนไทยหาใช่ชาวมอญไม่

ขนาดบริเวณบ้าน โดยประมาณ 62.50 เมตร x 47.50 เมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าวางตัวกว้างนานกับลำคลอง

ขนาดคูน้ำและคันดินรวมถึงตำแหน่งอาคารบริเวณพื้นที่ใช้สอยต่างๆ รวมถึงพื้นที่ไม้ภายในบริเวณบ้านดูจากภาพผังบริเวณที่เขียนแสดงไว้

ลักษณะเรือนเป็นเรือนยกใต้ถุนสูงเสาไม้เนื้อแข็งพื้นไม้เนื้อแข็งคานตรงไม้เนื้อแข็งหลังคามุงจากชื่อไม้เนื้อแข็งจันทน์แปดแอกไทรกลอนไม้ไผ่ขนาดเรือน 3 ห้องเสา ขาว 7.85 เมตร กว้าง 4.40 ยกพื้นสูงจากระดับดิน 1.20 เมตร ตัวเรือนไม้ใช้โรงนาแต่เป็นเรือนไม้จริงผสมกับลักษณะเรือนเครื่องผูกโดยส่วนโครงสร้างของพื้นเป็นลักษณะเรือนไม้จริงโครงหลังคาและฝาผนังเป็นลักษณะของเรือนเครื่องผูกวางแกนเรือนไปตามแนวตะวันออก ตะวันตก ฉะนั้นตัวเรือนจึงหันรับทิศทางลมด้านได้อย่างเต็มที่

ห้องเสาที่ 1 เป็นส่วนนอนของนางผันแพลอยและหลานสาวอายุ 4 ขวบ เป็นบุตรสาวของนางพูนศรีลูกสาวของนางผันกับสามีชื่อยศ นามสกุลชวดจึง รวมถึงบริเวณที่นั่งพักผ่อนนอกประสงค์

ห้องเสาที่ 2 เป็นบริเวณ โถงติดกับห้องเสาที่ 1 เป็นที่ว่างนอกประสงค์

ห้องเสาที่ 3 กั้นฝาผนังไม้เนื้อแข็งติดตั้งระหว่างห้องเสาที่ 2 กับห้องเสาที่ 3 เป็นบริเวณหลับนอนของนายศและนางสมจิตร์

ด้านทิศเหนือของบริเวณนอนทั้ง 3 ห้องเสาเป็นบริเวณ โถงนอกประสงค์ใช้เป็นที่พักผ่อนนั่งเล่นรับประทานอาหารและเส้นทางสัญจรมาสู่บริเวณนอนผนังด้านทิศเหนือปล่อยโถงไม้ตีฝาส่วนผนังด้านทิศใต้เป็นฝาตันจากคร่าวตั้ง ไม้รวกมีหน้าต่างบานกระทุ้งคร่าวไม้ไผ่กรุด้วยตั้งจากเรือน ไม้หลังนี้เพิ่งสร้างได้ประมาณ 3 ปี (นับจากวันที่ไปรังวัดในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม พ.ศ. 2532) เดิมครอบครัวของนางผันแพลอยทั้งหมดอาศัยอยู่ในโรงนา ซึ่งยังหลงเหลือ โครงอาคารและผนังอยู่อาชีวะเดิมทำนาซึ่งที่นาเช่าเขาทำอยู่ด้านหลังของโคกที่พักอาศัยโรงนาปัจจุบันหลงเหลืออยู่ 2 หลังซึ่งชำรุดแล้ววางทิศทางต่างกัน โรงนาหลังด้านทิศตะวันตกปัจจุบันยังใช้เป็นที่พักผ่อนหลับนอนในตอนกลางวันของทุกคนในครอบครัว (ดูจากผังบริเวณ) ปัจจุบันเลิกทำนาแล้วแต่ยังคงอาศัยยังโคกเดิมจากเจ้าของที่นาไปก่อนและเจ้าของก็อนุญาตให้พักอยู่ได้

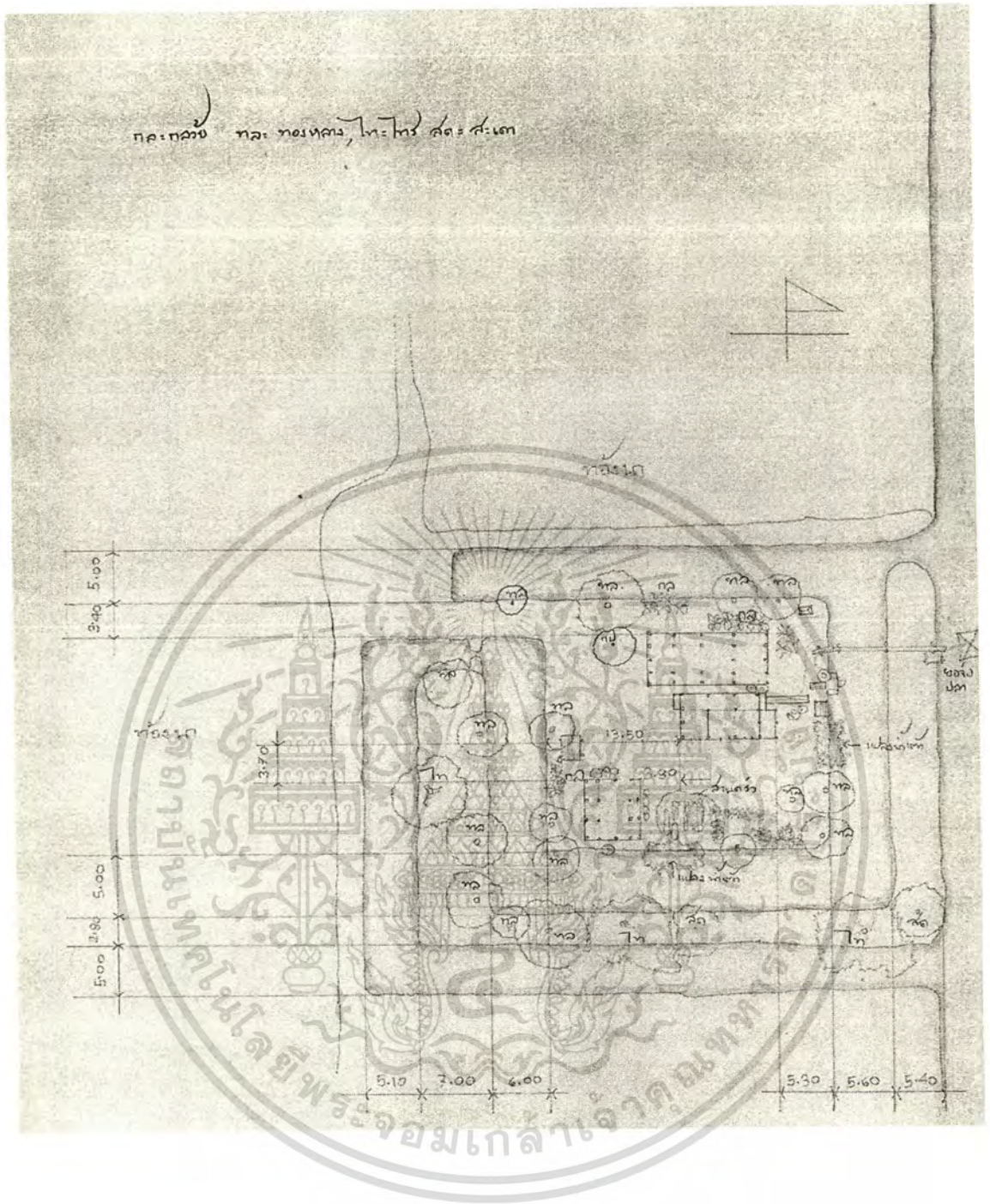
มาต่อเพิงเพื่อเป็นส่วนครัวปรุงอาหารในช่วงหลังจากสร้างบ้านแล้วเพิงส่วนครัวอยู่ชิดกับผนังด้านตะวันออกสูงจากพื้น 0.40 เมตรพื้นเป็นพื้นไม้ไผ่หลังคามุงจาก

อาคารหลังนี้เป็นอาคารบ้านพักอาศัยขนาดเล็กมีลักษณะเรียบง่ายสนองประโยชน์ใช้สอยขั้นพื้นฐานได้ครบถ้วนมีลักษณะขนาดแตกต่างจากอาคารพักอาศัยแบบ โรงนาแต่การจัดวางส่วนนอนยังคงวางตำแหน่งห้องแรกซึ่งเป็นห้องเสาที่ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกเช่นเดียวกับ โรงนาของชาวมอญหากแต่มีการเพิงครัวไว้ตรงบริเวณดังกล่าวนั้นเกิดจากความสะดวกในการสัญจรจากท่าเรือ (ที่วางบ่อขนาดใหญ่ไว้จับปลา)

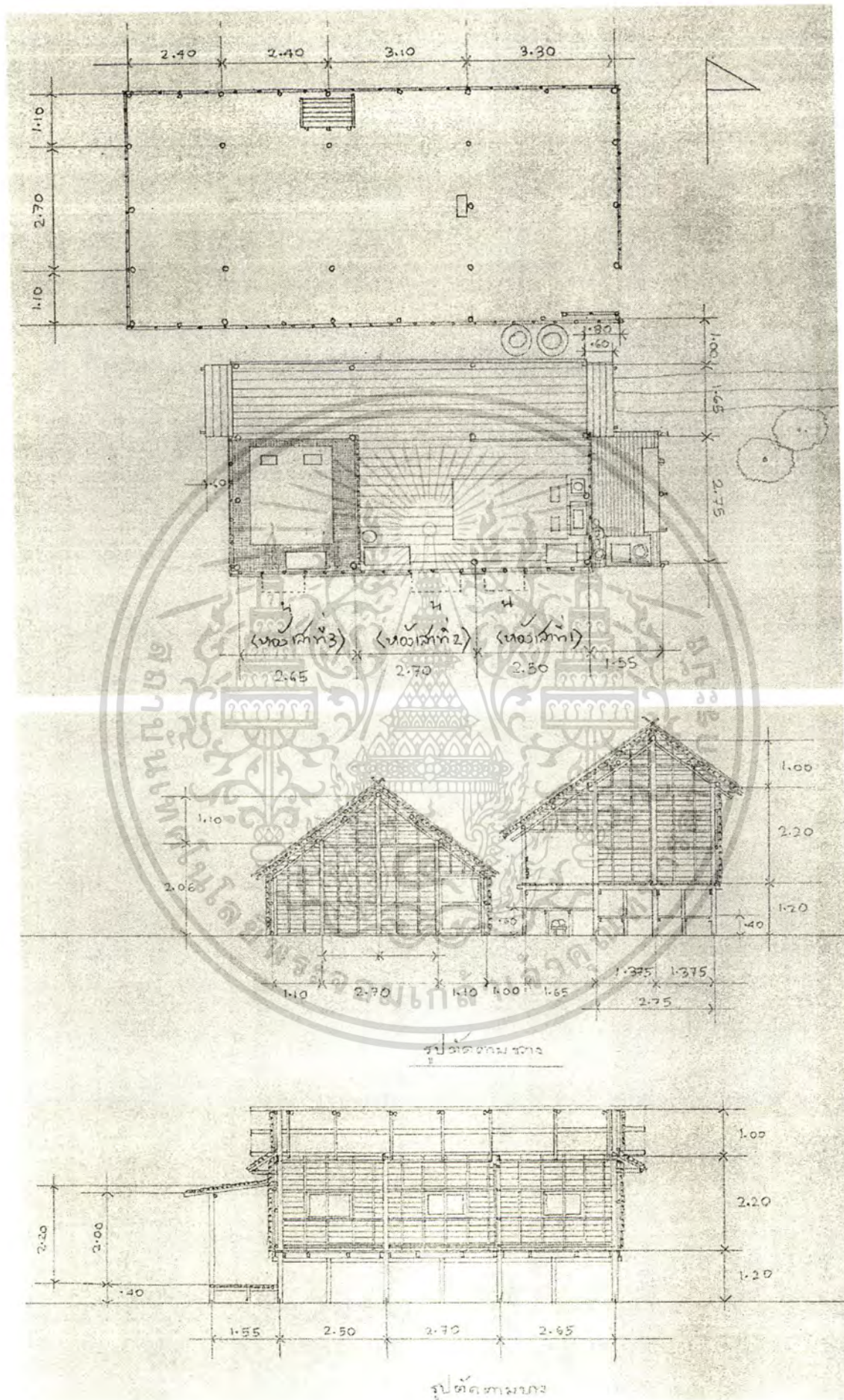
เข้าสู่ครัวได้อย่างรวดเร็วและใกล้กับคลองซึ่งจะสะดวกต่อการซักล้างเนื่องจากครอบครัวนี้เลิกทำนาแล้ว
อาคารจึงไม่จำเป็นต้องเป็นอาคารขนาดใหญ่ที่จะต้องเก็บอุปกรณ์ทำนาและเก็บข้าวเปลือกแต่ก็สามารถ
สนองกิจกรรมได้ครบถ้วน

การรังวัดอาคารหลังนี้เพื่อจะเปรียบเทียบรูปแบบของเรือนใต้ถุนสูงซึ่งผู้อาศัยเดิมเป็นชาวนาไทย
และเลิกทำนาแล้วว่ามีลักษณะขนาดแตกต่างกับโรงงานของชาวมอญอย่างไรบ้าง และอาคารแบบโรงนาเก่า
ยังคงเหลือยังคงทิ้งไว้ขนาดและการวางก็คงมีส่วนคล้ายคลึงกับโรงนาของชาวมอญอยู่บ้างหากแต่ไม่มีค
ทิศทางวางแกนอาคารตามแนวตะวันออกตะวันตกเคร่งครัดเหมือนชาวมอญ การขุดคูและการปรับโลกเพื่อ
สร้างเรือนก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับโคกพักอาศัยของชาวมอญ

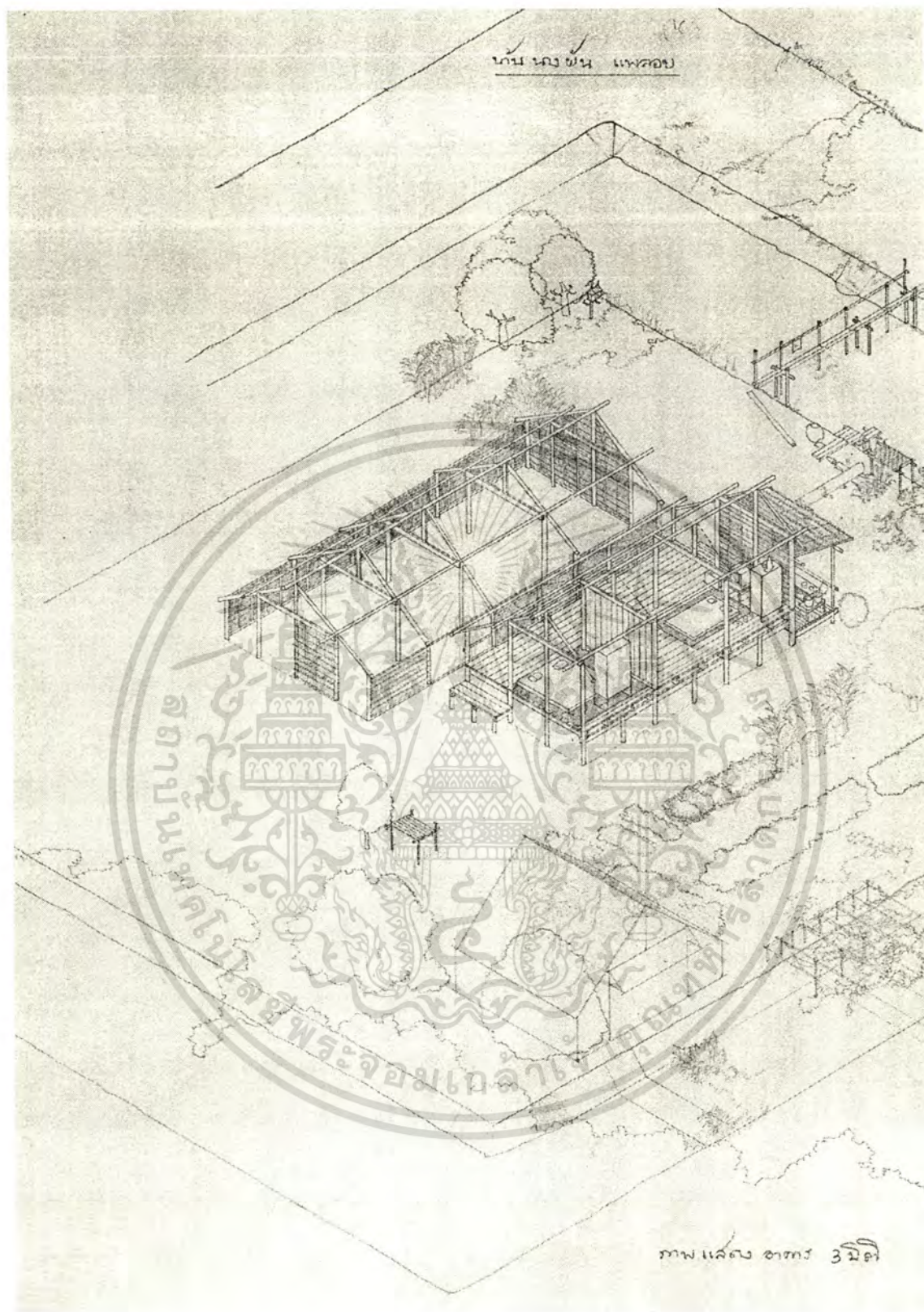

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ 4138

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไป 4-140

บ้านหลังที่ 17 บ้านเลขที่ 62 แขวงทับยาว เขตลาดกระบัง เจ้าของบ้านนางเก็ม ไชยชนะ

บริเวณบ้านตั้งอยู่ฝั่งใต้ของคลองมอญชิดกับคลองมอญ

ขนาดบริเวณบ้านโดยประมาณ 60.00 เมตร x 82.50 เมตร ลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า วางด้านกว้างขนานกับคลองมอญ

ขนาดคูน้ำและคันดินรวมถึงตำแหน่งอาคารบริเวณพื้นที่ใช้สอยต่างๆ รวมถึงพันธุ์ไม้ภายในบริเวณบ้านดูจากภาพผังบริเวณ

ลักษณะเรือนไม้ใช้เรือนแบบ โรงนาหากแต่เป็นเรือนพักอาศัยสร้างด้วยไม้แบบร่วมสมัย (ดูจากภาพแปลนและภาพรูปตัด) ประกอบด้วยเรือนพักอาศัยและเรือนครัว (รวมถึงบริเวณเก็บของ) สร้างติดต่อกัน

เรือนพักอาศัยวางอยู่ทางด้านทิศใต้ส่วนเรือนครัววางชิดกับเรือนพักอาศัยทางทิศเหนือตัวเรือนครัวอยู่ใกล้คลอง

เรือนพักอาศัยและเรือนครัวยังมีจำนวน 4 ห้องเสาเท่ากันและวางอยู่ในระยะเดียวกัน

เรือนพักอาศัยเป็นเรือน 2 ชั้น

ชั้นล่างเป็นบริเวณพักผ่อนรับแขกบริเวณนอกประสงค์และบริเวณนอนห้องเสาที่ 1 เป็นส่วนนอนและปริมาณพักผ่อนนอกประสงค์ห้องเสาที่ 2 เป็นบริเวณรับแขกพักผ่อน ซึ่งห้องเสาแรกและเสาที่ 2 เป็นพื้นไม้เนื้อแข็งมีคานและวางรับพื้นไม้กระดานวางสูงจากพื้นซีเมนต์ประมาณ 0.20 เมตร ห้องเสาที่ 3 และห้องเสาที่ 4 เป็นบริเวณ โลงนอกประสงค์มีบันไดขึ้นสู่ชั้นที่ 2 ตรงห้องเสาที่ 3 ก่อนไปทางทิศเหนือพื้นเป็นพื้นซีเมนต์เทบนพื้นดินอัดแน่นสูงกว่าระดับพื้นดินประมาณ 0.10 เมตร

ชั้นที่ 2 ของเรือนนอนมี 3 ห้องเสาห้องเสาที่ 4 เป็นหลังคาคลุมพื้นชั้นล่างซึ่งมุงด้วยสังกะสีส่วนหลังคาของชั้นที่ 2 หลังคาทรงจั่วมุงด้วยกระเบื้องลอนคู่ โครงหลังคาเป็น ไม้เนื้อแข็ง ไม้ตีฝ้าเพดาน ผนังเป็นฝาไม้ตีตามนอนเจาะหน้าต่างบานเปิดตามกึ่งกลางของช่วงเสา โครงสร้างของเรือนนอนเป็นเสาไม้เนื้อแข็งคานตรงพื้น ไม้เนื้อแข็งตลอด

เรือนครัวและส่วนเก็บของเป็นอาคารชั้นเดียวหลังคาเอียงลาดไปทางทิศเหนือหลังคาส่วนสูงสุดวางชิดกับผนังชั้น 2 ของเรือนนอน (ดูภาพรูปตัดและภาพแปลน) มุงด้วยสังกะสี โครงสร้างส่วนหลังคาไม้เนื้อแข็งเอียงลาดชันไม่มาก

ห้องเสาที่ 2 เป็นบริเวณที่วางนอกประสงค์ห้องเสาที่ 3 และที่ 4 บริเวณเก็บข้าวเปลือกเก็บรดไลและอุปกรณ์ทำนา มีประตูเปิดสู่ลานหมวดข้าวและประตูเดินสู่ท่อน้ำและบริเวณซักล้างพื้นของเรือนครัวทั้งหมดเป็นพื้นซีเมนต์ดินอัดแน่น

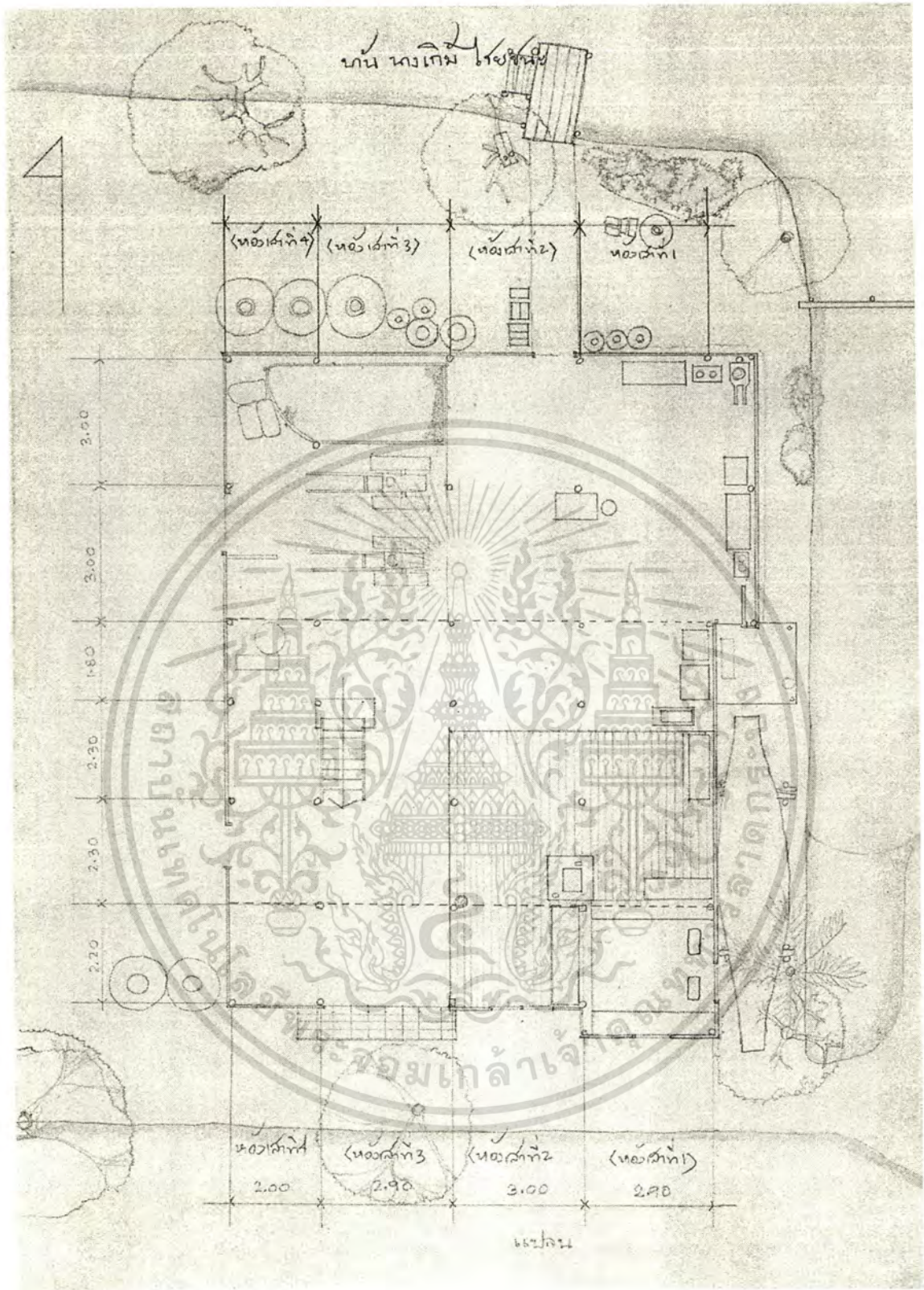
จากการดูลักษณะรูปทรงอาคาร โดยผิวเผินจะเห็นว่าเรือนพักอาศัยหลังนี้เป็นเรือนพักอาศัยแบบบ้านพักทั่วไปของชาวบ้าน แต่เมื่อผู้วิจัยเข้าไปทำการรังวัดเพื่อสืบค้นถึงเอกลักษณ์ของอาคารพักอาศัยแบบประเพณีของชาวมอญที่อาศัยอยู่ในโรงนาก็พบว่าอาคารหลังนี้ก็คือ การปรับปรุงลักษณะของ โรงนาเดิมให้เข้าสู่รูปทรงและ โครงสร้างอาคารสมัยใหม่แต่ผังการวางตำแหน่งของห้องเสาและตำแหน่งพื้นที่ใช้สอยคือผังของโรงนาเหล่านั้นเองไม่มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยส่วนใดๆ เลย โดยเฉพาะเรือนพักอาศัยแม้จะเป็น 2 ชั้นแต่ก็เป็นเรือนนอนซึ่งตรงกับโรงนาที่เป็นส่วนนอนทั้งยังวางอยู่ทางด้านใต้ของเรือนครัวยังเป็นตำแหน่ง

เดิมของโรงนาเดิมทั้งยังได้รับลมประจำเช่นเดิม บริเวณห้องเสาที่ 2 และห้องเสาที่ 1 ยกพื้นสูงจากพื้นซีเมนต์ไม่มากนักก็คือส่วนแคร่และส่วนพื้นนอนของโรงนานั้นเองทั้งยังสนองประโยชน์เป็นส่วนพักผ่อนรับแขกนั่งเล่นและสวนนอนตรงตามระบบของเรือนโรงนาทุกประการส่วนพื้นของเสาที่ 3 และที่ 4 เป็นพื้นซีเมนต์แทนพื้นดินอัดแน่นของโรงนาและก็ยังคงเป็นบริเวณเอกประสงค์ เช่น พื้นที่ของโรงนาเป็นแต่เพียงมีส่วนของบันไดไม้เชื่อมพื้นชั้นล่างสู่พื้นชั้นที่ 2 ซึ่งเป็นส่วนขยายของบริเวณนอนจากโรงนาเดิมขึ้นสู่พื้นชั้นที่ 2

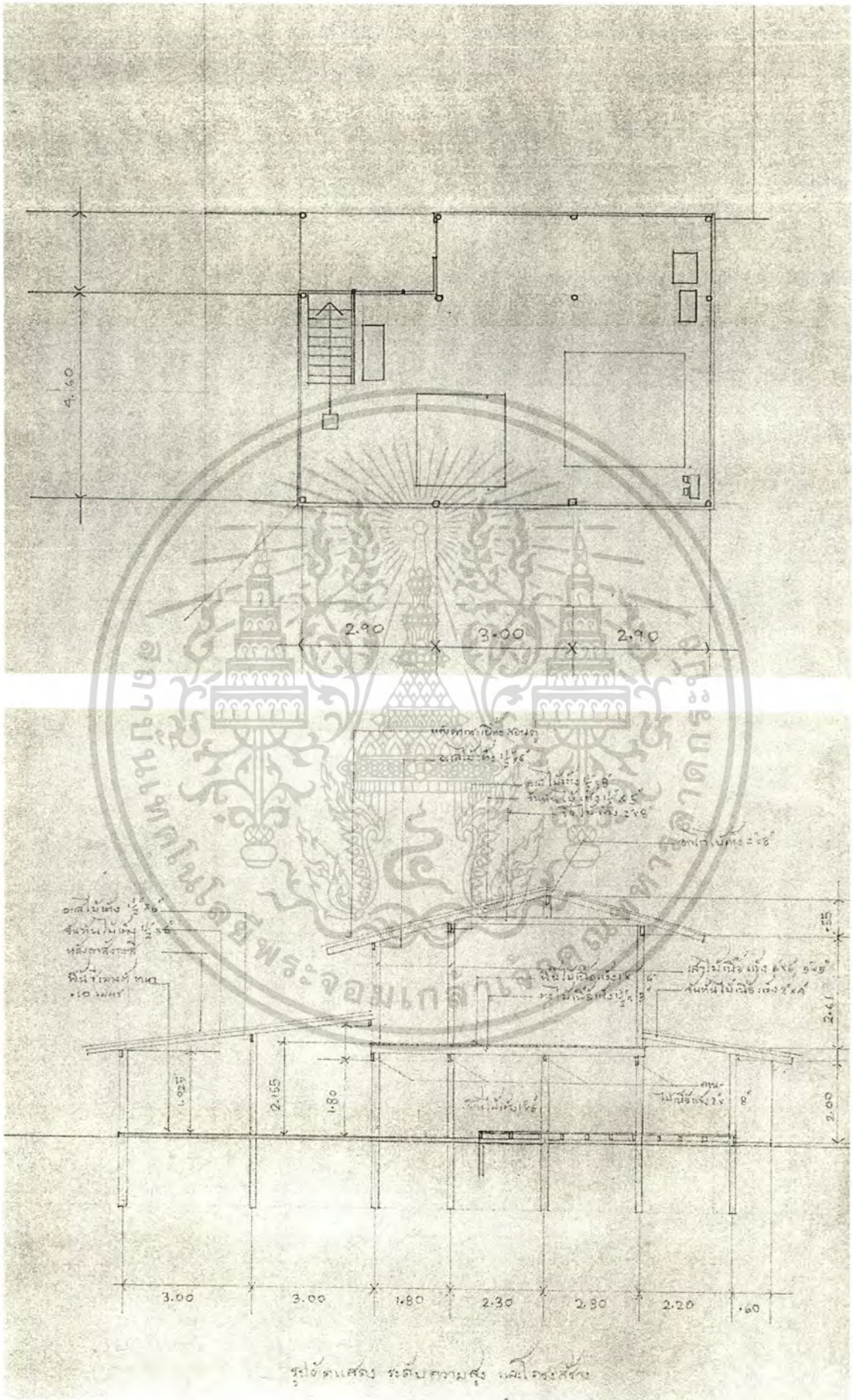
ส่วนเรือนครัวนอนการวางตำแหน่งตรงตามแบบของโรงนาทุกประการหากแต่หลังคาเป็นเพิงลาดลงสู่ทิศเหนือไม่เป็นทรงจั่วแบบโรงนา ทั้งนี้ก็เพราะมุงด้วยสังกะสีที่สามารถทำความลาดชันได้น้อยโดยสามารถคลุมพื้นที่ที่กว้างได้โดยไม่ต้องทำเป็นทรงจั่วแบบหลังคามุงจากก็เพราะต้องใช้ความลาดชันสูง

เห็นได้ว่าแม้รูปทรงจะเปลี่ยนไปจนดูไปเป็นโรงนาก็ตามแต่การวางตำแหน่งทิศทางการวางก็เป็นการวางตามแบบโรงนาดั้งเดิมนั้นเอง หากแต่รูปทรงอาคารเปลี่ยนแปลงไปตามเทคนิคก่อสร้างสมัยใหม่และวัสดุที่ทันสมัยเท่านั้น ชาวมอญยังคงคุ้นเคยกับการใช้พื้นที่ในส่วนต่างๆ ไม่เปลี่ยนแปลงไปเลยไปจากโรงนาแม้แต่น้อย

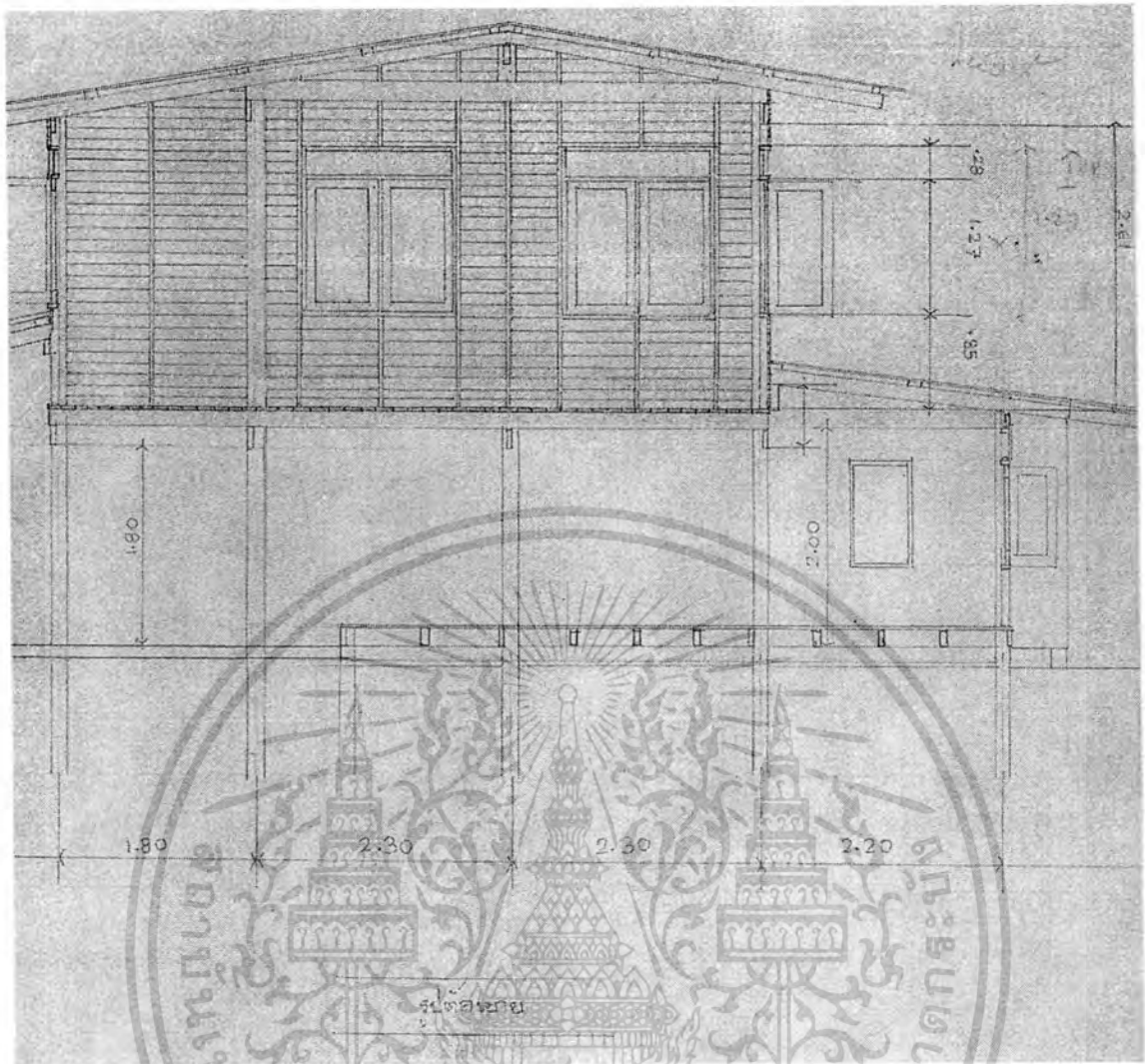
จากการสำรวจเรือนหลังที่ 16 และหลังที่ 17 ซึ่งเรือนทั้ง 2 หลังไม่มีลักษณะเป็นแบบโรงนาเลยเมื่อทำการวิเคราะห์แล้วแสดงให้เห็นว่าเรือนหลังที่ 16 เป็นเรือนพักอาศัยใต้ถุนสูงผู้พักอาศัยเคยอยู่โรงนามาแต่เดิมหากแต่เป็นคนไทยครั้งสร้างเรือนหลังที่ 16 ขึ้นเพื่อพักอาศัยแทนโรงนาเดิมก็ไม่มีเค้าโครงใดๆ ของโรงนาปิดมาเลยการใช้พื้นที่ต่างๆ ของเรือนวางอิสระจากแบบของโรงนาเดิมไปโดยสิ้นเชิงส่วนเรือนหลังที่ 17 นั้นแม้จะสร้างเป็นอาคารร่วมสมัยแบบอาคาร 2 ชั้นหากแต่ผู้พักอาศัยเป็นชาวมอญและเคยอยู่ในโรงนามาก่อนเมื่อมีการสร้างเรือนพักอาศัยขึ้นใหม่ก็ยังคงใช้ในการวางพื้นที่ใช้สอยยังคงวางตามแผนภูมิของโรงนาเดิมไม่เปลี่ยนแปลงทำให้ทราบถึงอิทธิพลทางรูปแบบประเพณีของการอยู่อาศัยของชาวมอญนั้นยังติดอยู่กับประเพณีเดิมอย่างเหนียวแน่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ 4-144

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำ 4-145

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้ 146

บทที่ 5

บทสรุป

จากการออกสำรวจเพื่อทำการวิจัยอาคารพักอาศัยของชาวมอญย่านคลองมอญนั้น พบว่า มีอาคารพักอาศัยอยู่ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. อาคารพักเป็นเรือนไม้ 2 ชั้น มีลักษณะร่วมสมัยแบบอาคารชาวบ้านทั่วไป
2. อาคารพักอาศัยเครื่องผูกชั้นเดียวแบบโรงนา สร้างบนพื้นดินอัดแน่น ฝาและหลังคาส่วนใหญ่มุงด้วยจาก แปลนเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าหลังคาทรงจั่ว

จากการสัมภาษณ์ผู้มีอายุในชุมชนแห่งนี้ ทุกคนต่างให้ความเห็นว่าเป็นอาคารพักอาศัยแบบดั้งเดิมที่บรรพบุรุษได้สร้างมาตั้งแต่แรกเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ฉะนั้นอาคารพักอาศัยแบบที่ 2 นี้จึงถือว่าเป็นรูปแบบที่พักอาศัยที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชนมอญในย่านนี้

จากผลของการวิจัยด้วยการออกสำรวจและรังวัดที่พักอาศัยชนิดที่ 2 จำนวน 17 หลัง ทราบว่าชาวมอญเริ่มเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานครั้งรัชกาลที่ 5 หลังจากการขุดคลองประเวศบุรีรมย์ได้ไม่นาน ซึ่งเดิมบริเวณย่านนี้เป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่าเต็มไปด้วยข้างป่าที่มีอันตราย ชาวมอญที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในยุคแรกประกอบอาชีพทำนา ได้ทำการขุดคลองมอญและคลองลำปลาทิวเชื่อมต่อกับคลองประเวศบุรีรมย์ แล้วบุกเบิกที่ดินเพื่อใช้เป็นที่นาปลูกข้าว ลักษณะของการตั้งถิ่นฐานนิยมตั้งบ้านเรือนชิดกับลำคลองทั้ง 2 ฟัน ขุดคูรอบพื้นที่ที่จะสร้างอาคารพักอาศัยเพื่อพุนเป็น โถก เชื่อมคูที่ขุดกับลำคลอง กูใช้เป็นที่เก็บน้ำเลี้ยงปลาและเป็นทางส่งน้ำสู่ที่นาที่อยู่ถัดออกไป ปลูกไม้ยืนต้นลักษณะสวนผสมไว้ตาม โถก ใกล้กับบริเวณตัวที่พักอาศัย ด้านตะวันตกเป็นลานดินอนอกประสงค์เป่าหมายหลักใช้เป็นลานนวดข้าว

เหตุที่อาคารที่พักอาศัยเป็นโรงนา มีลักษณะดังได้กล่าวแล้ว เพราะเหมาะสมกับวิถีชีวิตในการประกอบอาชีพและฐานะทางเศรษฐกิจ เรือนส่วนใหญ่เป็นเรือนเดี่ยว มีสี่ห้องเสา วางแนวแกนอาคารตามตะวัน ห้องเสาแรกด้านตะวันออกเป็นส่วนห้องนอนยกพื้นสูงประมาณ 0.80 - 1.00 เมตร กั้นห้องเป็นสัดส่วนแน่นอน พื้นห้องเป็นไม้กระดาน ห้องเสาที่ 2 ถัดมาเป็นครัวไม้กระดานมีระดับต่ำกว่าส่วนนอนประมาณ 1 ฝ่ามือ ใช้เป็นบริเวณเอนกประสงค์ ห้องเสาที่ 3 และ 4 นั้น พื้นเป็นดินอัดแน่น ห้องเสาที่ 3 เป็นที่โล่งเอนกประสงค์ใช้เป็นเครื่องมือทำนาและเสียมเก็บข้าวเปลือก มีส่วนครัวและรับประทานอาหารอยู่ซีกใดซีกหนึ่ง ห้องเสาที่ 4 แต่เดิมเป็นที่ผูกควายในเวลาค่ำคืน เพราะปลอดภัยจากการลักขโมย ต่อมาเมื่อเลิกใช้ควายทำนาแล้ว โดยเปลี่ยนเป็นมาใช้รถไถ จึงลดอาคารเหลือเพียง 3 ห้องเสา

หากต้องการขยายพื้นที่ภายในโรงนาให้กว้างขึ้น มักจะเพิ่มโรงนาขึ้นอีกหลังหนึ่งขนานกับโรงนาเดิม บางหลังมีขนาดเท่ากัน บางหลังลดห้องเสาให้น้อยกว่ากัน 1 ห้องเสา ใช้เป็นที่ผูกควายเก็บข้าวเปลือก เครื่องมือทำนา ห้องเสาด้านตะวันออกมักเป็นส่วนครัวและบริเวณรับประทานอาหาร

น้ำสำหรับใช้ดื่มกินเป็นน้ำฝนเก็บไว้ในตุ่มขนาดใหญ่ น้ำสำหรับซักล้างและอาบใช้น้ำคลองด้าน ตะวันออกของตัวเรือนจะขุดคูน้ำขนาดเล็กเชื่อมกับลำคลองเป็นที่เก็บเรือ เพราะการคมนาคมส่วนใหญ่ใช้ คลองเป็นหลัก แม้จะมีการตัดถนนเข้าสู่บริเวณชุมชนแล้วก็ตาม

อาคารพักอาศัยแบบ โรงงานนี้มีรูปแบบการจัดวางแปลนและรูปทรงสัดส่วนที่ตายตัว เพราะมี กฎเกณฑ์ข้อห้ามวางไว้ตามคติความเชื่อ อาคารพักอาศัยแบบนี้ยังมีการสร้างกันอยู่บ้างในกลุ่มชุมชนชาวมอญที่ไม่ค่อยมีฐานะหรือพวกที่เคร่งครัดต่อประเพณีดั้งเดิม ซึ่งมีจำนวนไม่มากนักแล้ว อาคารบางหลังก็จะมี การใช้วัสดุใหม่แต่ยังคงรักษารูปแบบดั้งเดิมเอาไว้ เพราะอิทธิพลของพลังทางประเพณีและความเคยชิน ในการดำรงชีวิตที่ตนเคยอาศัยอยู่มาก่อน ปัจจุบันนี้คนกลุ่มใหญ่หันไปนิยมสร้างเรือนพักอาศัยแบบร่วม สมัยมากขึ้น ซึ่งในกาลข้างหน้าจะหารูปแบบอาคารพักอาศัยของชาวมอญแบบดั้งเดิมไม่ได้ ฉะนั้นการวิจัย ครั้งนี้ออกจะเป็นการเข้าไปศึกษาวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับระบบก่อสร้างและรูปแบบของอาคารแล้วยังถือว่าเป็น การบันทึกรูปแบบโรงนาที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญในบริเวณนี้เอาไว้ เพื่อจะเป็นแนวทางไว้ศึกษาและ หาแนวทางประสานลักษณะรูปแบบดั้งเดิมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัสดุสมัยปัจจุบันได้อย่างต่อเนื่อง เป็นการเชื่อมอดีตให้เข้ากับปัจจุบัน ได้อย่างเหมาะสมและมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะตัว

บรรณานุกรม

กิตติ ตันไทย “คลองกับระบบเศรษฐกิจของไทย (พ.ศ.2367-2453)” ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึง พ.ศ. 2484

กรุงเทพฯ : มุลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พ.ศ. 2527.

ก.จ.ช. ร.5 กษ.9.2/14 พระยามหาโยธา ถึงประบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ 21 กุมภาพันธ์ 2440.

กจช. กส. : แผนกหนังสือเก่า 62 , 2483 แมคคาร์ธีถึงเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี 6 เมษายน 1895.

ควอริชเวลล์ “การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ” แปลโดยกาญจนีสมเกียรติกุล ยูพา ชมจันทร์

กรุงเทพฯ : โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 2519.

คณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรมอำเภอพระประแดง โรงเรียนอานวยวิทย์” ปกิมกะพระประแดง”

อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายวิชัย กฤษเพชร กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม พ.ศ.2535.

ฉัตรชัย อินทร โขติ “ประเพณีตักบาตรพระร้อย” รายงานการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นในประเทศไทย

หลักสูตรศิลปศาสตร มหบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาบันคชกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ.2534 หน้า 22-24

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา “แนวคิดเรื่องการศึกษาประเพณีและวัฒนธรรม(เศรษฐกิจหมู่บ้าน)” ทิศทางหมู่บ้านไทย

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หมู่บ้านสถาบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้าน พ.ศ.2531.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ “ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคม” กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ พ.ศ. 2527.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และสุธีประศาสน์ “เศรษฐกิจศาสตร์กับประวัติศาสตร์ไทย” กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์

พ.ศ. 2524.

เณรมาลัย ราชภัฏจารักษ์ “พัฒนาการเกษตรกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย : 2435-2475” 20 ทศวรรษ

รัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร : โครงการจัดพิมพ์และตำราประกอบการเรียนจากวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2525.

ตำราราชานูภาพ, กรมพระยา “พระขรรพวงสาวคารกรุงรัตน โกสินทร์ รัชกาลที่ 2 พระนคร: คุรุสภา พ.ศ.2525.

ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ “การผลิตและการค้าข้าวในภาคกลาง ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

รัชกาลที่ 5 จนถึงสมัยพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2411-2475) ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย

จนถึง พ.ศ. 2484 กรุงเทพฯ : มุลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พ.ศ. 2527.

นียบพรรณ วรณศิริ “ศิลปะในการปรับตัวและการแก้ปัญหาในการทำวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา”

ประสบการณ์ทางมานุษยวิทยาข้ามวัฒนธรรม กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2533.

บรรณาธิการแปล : เชียงใหม่ : ห้องจำหน่ายหนังสือสำนักห้องสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2528.

ประชุมพงสาวดาร ภาคที่ 62(เล่ม35) “เรื่องทูตฝรั่งเศสสมัยรัตน โกสินทร์” พระนคร: คุรุสภา พ.ศ.2506.

ประสิทธิ์ แก้วสิงห์ การปรับปรุงการเกษตรในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

(ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. 2517) หน้า 10

ปิยนาด ขุนนาค ดวงพร นพคุณ สุวัฒนาชานานิติ “คลองในกรุงเทพฯ” (รายงานผลงานวิจัยเงินทุนเพื่อเพิ่มพูนและ

พัฒนาประสิทธิภาพทางวิชาการเนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตน โกสินทร์ 200 ปี)

กรุงเทพฯ โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2525.

ผุสดี ทิพทัส และสุวัฒน์ ชาติานิติ “การศึกษาชุมชนมอญในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”

กรุงเทพฯ: รายงานผลการวิจัยทุนงบประมาณแผ่นดิน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2532.

พระยาอนุমানราชชน “ชีวิตชาวนาไทย” (พิมพ์ใหม่ในการศึกษาเรื่องประเพณีไทยและชีวิตชาวนาไทยสมัยก่อน

พระนคร พ.ศ.2518 หน้า 381 อ้างจาก DAVID BRUCE JOHNSTON เรื่องเดิม หน้า 122).

พริภา พุดตินารากร และทวีศิลป์ สืบสันตะมา ชั่วในสมัยปลายอยุธยา พ.ศ. 2199-2310 วารสาร ธรรมศาสตร์ ปีที่ 4

เล่มที่ 3 (ม.ค.-พ.ค. 2518).

ไพฑูริย์ สายสว่าง ประวัติเศรษฐกิจของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย จนถึง พ.ศ. 2484

กรุงเทพฯ มุลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ พ.ศ. 2827.

ไพฑูริย์ พงสะบุตร “คำประกอบชื่อภูมิศาสตร์ที่บ่งบอกลักษณะภูมิประเทศของท้องถิ่นในประเทศไทย”

วารสารราชบัณฑิตยสถานปีที่12 ฉบับที่2 มกราคม มีนาคม 2531.

เฟรด ดับบลิว วิกส์เซียน (อมร โสภณวิเชษฐวงศ์ เอกวิทย์ ณ ถลาง แปล) การปรับตัวเข้าสู่ยุคใหม่ของสยามและพม่า

กรุงเทพฯ: ภาควิชา ประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร พ.ศ. 2519.

โยนิโอะ อิชิอิ บันทึกข้อความเกี่ยวกับสนธิสัญญาเบาริ่ง แฮริส และเดอมองดีญี วารสารธรรมศาสตร์ปีที่ 11

ฉบับที่3 กันยายน 2525.

เสถียร ลายลักษณ์และคณะ (ผู้รวบรวม) ประกาศคลองนครเนื่องเขต ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 9

พระนคร โรงพิมพ์ เดลิแมล์ พ.ศ. 2478 หน้า 202 อ้างจาก กิตติ ดัน ไทย เรื่องเดียวกัน.

เสถียร ลายลักษณ์ และคณะ (รวบรวม) “ประกาศเรื่องขุดคลอง” ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 13

พระนคร : โรงพิมพ์เดลิแมล์, 2478 หน้า 11-12 อ้างจากปิยนาท บุญนาค ดวงพร สุวัฒน์ชาติานิติ

“คลองในกรุงเทพ” (รายงานผลงานวิจัยเงินทุนเพื่อเพิ่มพูนและพัฒนาประสิทธิภาพทางวิชาการ

เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี) กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2525.

สำนักงานเกษตรกรุงเทพมหานครเขตลาดกระบัง “รายงานการศึกษาแนวทางการพัฒนาการเกษตรระดับ

อำเภอ” กรุงเทพฯ พ.ศ.2535(เอกสาร โรเนียว).

สำนักงานเขตลาดกระบังกรุงเทพมหานคร “สรุปผลการปฏิบัติราชการปี “30” พ.ศ.2530

สำนักงานเขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร “สรุปผลการปฏิบัติราชการปี “31” พ.ศ. 2531.

สำนักงานเกษตรกรุงเทพมหานคร เขตลาดกระบังฯ “รายงานการศึกษา แนวทางการพัฒนาการเกษตร ระดับอำเภอ

โครงการปรับปรุงระบบแผนพัฒนาเกษตรกร ปี พ.ศ.2535.

สุเอ็ด คชเสนี อาจารย์สุจริตลักษณ์ศิษุคง บทบาทในด้านสังคมวัฒนธรรมและการเมืองของชนกลุ่มน้อย

ในกรุงรัตนโกสินทร์ความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี : มอญ :

กรุงเทพฯ : โครงการ ไทยศึกษาฝ่ายวิชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2525.

สุวรรณี เครือปาน “ประเพณีงานศพของชาวมอญ ในอำเภอพระประแดง” รายงานในวิชาวัฒนธรรมท้องถิ่น

ในประเทศไทย ปีการศึกษา 2530 : กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสถาปัตยกรรมบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร 2530.

สุเอ็ด คชเสนี “การนับถือผีของมอญ” กรุงเทพมหานคร: สยาม ไทย-รามัญ ไม่ระบุปีที่พิมพ์(อัดสำเนา).

สุวิทย์ ไทพรวัฒน์ วิวัฒนาการเศรษฐกิจหมู่บ้านภาคกลาง (พ.ศ. 2394-2453) ประวัติเศรษฐกิจไทยจนถึง พ.ศ. 2484

กรุงเทพฯ มุลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และ มนุษยศาสตร์ พ.ศ. 2527.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สิริลักษณ์ สักดิ์เกรียงไกร ต้นกำเนิดชนชั้นนายทุนในประเทศไทย กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ พ.ศ. 2523.

อิริค อาร์ วูล์ฟ แต่ง สุเทพ สุนทรเทศซ์แปล "สังคมชาวนา" เชียงใหม่: ห้องจำหน่ายหนังสือ

สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ.2527.

เอ คาร์ และอี.ไซเคนฟาเดน "ชาติพันธุ์วิทยาว่าด้วยชนชาติเผ่าต่างๆ ในประเทศไทย" อนุสรณ์ในงานฉพนกิจศพ

นางลำจวนอมายกุล กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร พ.ศ.2508 หน้า 12-13

DAVID BRUCE JOHNSTON สังคมชนบทและเศรษฐกิจที่ขึ้นอยู่กับข้าวในประเทศไทย ค.ศ. 1880-1930

พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม บรรณาธิการแปล : เชียงใหม่ : ห้องจำหน่ายหนังสือ

สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2528 หน้า (บทคัดย่อ) 1

BRUCE JOHNSTON สังคมชนบทและเศรษฐกิจที่ขึ้นอยู่กับข้าวในประเทศไทย ค.ศ. 1880-1930 พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม

MICHAEL SMITHIES "VILLAGE MON OF BANGKOK" THE MON COLLECTED ARTICLES FROM THE JOURNAL OF THE SIAM SOCIETY: BANGKOK : THE SIAM SOCIETY 1986.

R. HALLIDAY "IMMIGRATION OF THE MONS IN TO SIAM" THE MONS COLLECTED ARTICLE FROM THE JOURNAL OF THE SIAM SOCIETY BANGKOK: THE SIAM SOCIETY 1986.

HENRY BURNEY, BURNEY PAPERS, VOL.1 BANGKOK: PRINTED BY ORDER OF VAJIRANANA NATIONAL LIBRARY, 1910.

Brain I. Foster "ETHNIC IDENTITY OF THE MONS IN THAILAND" THE MON COLLECTED ARTICLES FROM THE JOURNAL OF THE SIAM SOCIETY. BANGKOK: THE SIAM SOCIETY 1986.

BREAN L.FOTER "ETHNICITY AND ECONOMY : THE CASE OF THE MONS IN THAILAND" CONPUBLISHED DOCTORAL DISSERTATION THE UNIVERSITY OF MICHIAN 1972.

PETER F.BELL "THE HISTORICAL DETERMINANT OF UNDERDEVELOPMENT IN THAILAND: ECONOMIC GROWTH CENTER YALE UNIVERSITY FEBRUARY 1970.

G.WILLIAM SKINNER, CHINESE SOCIETY IN THAILAND : AN ANALYTICAL HISTORY. NEWYORK: ITHACA. CORNELL UNIVERSITY PRESS 1962.

YOSHIKAZU TAKATA "PHYSIOGRAPHY OF RICE LAND IN THE CHOA PHAAYA BASIN OF THAILAND" TONAN : AJIANEKYU, VOL 9, NO 3 (1971) KYOTO.

LARRY STERNSTEIN "SETTLEMENT PATTERN IN THAILAND" JOURNAL OF TROPICAL GEOGRAPHY , VOL.21 (1965) SINGAPORE.

J.HOMAN VAN DER HEIDE "GENERAL REPORT ON INRIGATION AND DRAINAGE IN THE LOWERMENAM VALLEY. BANGKOK, 1903.

simon de la joubere "DU ROYNNE DE SIAM TOME I" AMOTERDAM 1691.

H.O. QUORITION WALES ANCIENT SIAMESE GOVERNMENT AND ADMINISTRATION JONDON NEWYORK 1935 SEPRINTED 1965.

GOH CHENG LEONG GILLIAN C. MORGAN "HUMAN AND ECONOMIC GEOGRAPHY" HONGKONG : OXFORD UNIVERSITY PRESS 1977.

JOHNSTON "ATRIP TO KHORAT" SIAM WEEKLY ADVERTISER , 2 MAY 1885 RURAL SOCIETY AND THE RICE ECONOMY .

MICHAEL SMITHIES "VILLAGE MON OF BANGKOK" THE MON COLLECTED ARTICKES FROM THE JOURNAL OF SIAM SOCIETY : BANGKOK : THE SIAM SOCIETY 1986

HISTORIOUS PSEUD TH NAKLENG THE BANGKOK TIME, 26 MAY 1898.

THE WANDERING CULTIVATOR THE BANGKOK TIME 1 MAY 1912.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้